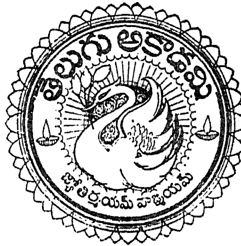
Telugu Dialect Bulletin Series : ౬

తెలుగు మాండలికాలు

(విశాఖపట్టణం జిల్లా)

సంపాదకుడు

డా. బూదరాజు రాధాకృష్ణ

తెలుగు అకాడమి

హైదరాబాదు

1972

TELUGU DIALECT BULLETIN SERIES III (VISAKHAPATNAM DISTRICT) *Editor :* Dr. B. Radhakrishna, First Edition, 1972, pp. xii + 188; Published by TELUGU AKADEMI, Hyderabad - 29 (A.P.).

First Published, 1972

Price : Rs. **5-00**

PRINTED IN INDIA
at Jyothi Press, Mushirabad, Hyderabad-48
Andhra Pradesh.

మాగధి, అవంతిజ (ఆవంతి), ప్రాచ్య, అర్ధమాగధి (ఆంధ్రమాగధి?), బాహ్లీక దాక్షిణాత్య [1] అనేవి ఏడు భాషలు; శాకారి, ఆభీరి, చాండాలి, శాబరి, ద్రామిడి, ఆంధ్రి, వనౌకసి అనేవి ఏడు విభాషలు.

అంటే సంస్కృతాపభ్రంశాలై, ఆయా మండలాలలో సామాన్యజన వ్యవహారంలో కన్పట్టే శౌరసేన్యాది ప్రాకృతభేదాలే భాషలు. ఈ భాషాపభ్రంశాలై, వన - పర్వతసంచారుల వ్యవహారంలో ఉన్న శాకార్యాదులే విభాషలు. భరతముని రూపకరచనలో ఉపయుక్తాలయ్యే భాషా - విభాషలలో ఏడేసి భేదాలను మాత్రమే చెప్పగా[2] సింగభూపాలుడు ఆయాదేశస్థులకు ఉచితాలయిన భాషా విభాషలు ఇంకా చాలా ఉన్నవనీ, అయితే నాటకంలో వాటికి ఉపయోగం లేకపోవడంచేత లక్షణము చెప్పబడలేదని పేర్కొన్నాడు[3].

భరతముని చేసిన వివరణను పరిశీలించగా, భాషలు సంస్కృతాపభ్రంశాలనీ, విభాషలు భాషాపభ్రంశాలనీ స్పష్టమవుతున్నది. అయితే, ఇవి అన్నీ ఆదిలో మాండలికభేదాలే అనడం సమంజసంగా తోస్తుంది. అంటే ఒకేభాష దేశ - పాత్ర భేదాలవల్ల కాలక్రమాన ఇన్ని భాషలుగా విలసిల్లినదన్నమాట.

మరి నేటి తెలుగుభాషలోకూడా అనేక మాండలికాలున్నాయి. అనేక కారణాలవల్ల తెలుగుదేశము కొంతకాలం మూడు ప్రధానమండలాలుగా విభక్తమై ఉంది. ఈ మూడు మండలాల వ్యవహారంలోను కొన్ని భేదాలు కానవస్తున్నాయి. అంతేకాదు, పలుకుబడిలో మండలానికీ మండలానికీ మాత్రమే కాక జిల్లాకు జిల్లాకు కూడా కొంత భేదము కనిపిస్తున్నది. ఇది ఇట్లా చాలాకాలం కొనసాగి ఉంటే తెలుగుభాషకూడా అనేక భాషలుగానో, విభాషలుగానో, విభక్తమయి ఉండేది. అదృష్టవశాన, అట్లా జరగలేదు.

ఈ మాండలికాల పరిశోధనలవల్ల మూడు ప్రధాన ప్రయోజనాలు సిద్ధిస్తాయి -

1. తెలుగు మాండలికాల వైవిధ్యంలోని ఏకత్వాన్ని నిరూపించడం.
2. ఈ ఏకత్వాన్ని వర్ణనాత్మకవ్యాకరణంగా రూపొందించడం.
3. పుంఖానుపుంఖాలుగా వెలువడుతున్న కావ్య నాటకాలలో దేశ-పాత్రలకు అనుగుణంగా వ్యవహారభాషాప్రయోగానికి వీలుకలిగించడం.

తెలుగు అకాడమి చేసే ఈ కృషి సహృదయుల ఆదరాభిమానాలను చూరగొంటుందని విశ్వసిస్తున్నాము.

—పోణంగి శ్రీరామ అప్పారావు

డైరక్టర్, తెలుగు అకాడమి

---

1. ఆధునిక భాషాశాస్త్రజ్ఞులు పేర్కొనే 'మూలద్రావిడభాష' ఇదేకావచ్చు.

2. కావ్య - నాటకాలలో ఉపయోగించబడేవి అష్ట భాషలని అప్పకవి పేర్కొనడం ఇప్పట్ల స్మరణార్హము - అప్పకవీయము-I-83.

3. రసార్ణవ సుధాకరము — శ్రీ బులుసు వేంకటరమణయ్యగారి అనువాదము - పుటలు 267-69.

సంపాదకీయం

— డా. బూదరాజు రాధాకృష్ణ

భాషాధ్యయనం నిన్న మొన్నటివరకూ కావ్యభాషను పరిశీలించి వ్యాకరణ గ్రంథాలు రచించటంతో ఆగిపొయ్యేది. ఏవో కొన్ని ప్రమాణాలను నిర్ణయించుకొని వాటికి అనుకూలపడ్డ భాషాలక్షణాలను సూత్రీకరించిన మన లాక్షణికులు ఆ సూత్రాలకు సరిపడని భాషను 'అలాక్షణిక' మని, 'గ్రామ్య' మని, నిరసించేవారు. లక్షణగ్రంథాలు అంగీకరించకపోయినా శిష్టవ్యవహారంలో ఉన్న భాషారూపాన్ని గౌరవించాలనే వాదం పందొమ్మిదో శతాబ్దం ఆరంభంలో తెలుగుదేశంలో వచ్చింది. ఆ కొత్తల్లో కవిప్రయోగాలను గాలించటం, విద్యావంతుల భాషలో కావ్యభాషకు సన్నిహితంగా ఉన్న రూపాలు ఏమున్నాయో క్రోడీకరించటం, జరుగుతుండేది. కాని ప్రజాసామాన్యవ్యవహారంలో ఉన్న భాషాస్వరూపాన్ని గురించి ఎవరూ అంతగా పట్టించుకోలేదు. కావ్యభాషను సరిగా అధ్యయనం చేయనందువల్ల, ఉచ్చరించక పోయినందువల్ల, వ్యవహారభాష ఏర్పడిందనీ దానికొక వ్యవస్థలేదనీ చారిత్రకంగా వ్యవహారభాష అర్వాచీనమనీ దాన్ని అధ్యయనం చేసినందువల్ల కొత్తగా వచ్చే భాషాస్వరూపస్వభావపరిజ్ఞానం ఏమీలేదనీ విశ్వసించటమే అందుకు ప్రధానకారణం.

ఆధునికభాషాశాస్త్రజ్ఞులు బహుభాషాపరిశీలనఫలితంగా, భాషాతత్త్వపరిశోధనద్వారా, పై అభిప్రాయాలు నిజంకావని గ్రహించారు. చారిత్రకంగా ప్రాచీనతరమైన రూపాలెన్నో వ్యవహారంలో నిలిచాయని, కావ్యభాషలో లేని అనేక విశిష్టలక్షణాలు వ్యవహారభాషలో ఉన్నాయని, అది భ్రష్టమూ గ్రామ్యమూ కాక భాషాసహజపరిణామాన్ని నిర్దేశించే రూపభేదమేనని, దానికి వ్యవస్థ లేదనటం అసందర్భమని, అప్రామాణికరూపాలు కావ్యభాషలోకూడా కనిపిస్తాయని, ప్రమాణాల నిర్ణయం సాంఘికస్థితిగతులమీదనేగాని లాక్షణికుల అభిరుచుల మీద ఆధారపడ్డది కాదని, తెలుసుకున్నారు. భాషలో - అది ఏరూపంలో ఉన్నా-అంతర్గతంగా ఉన్న ఏ కారణమూ దానికి అప్రామాణికత్వం తెచ్చిపెట్టదని గుర్తించారు.

తత్ఫలితంగా కుల, మత, వృత్తి, ప్రాంత, భేదాలవల్ల భాషలో వచ్చే మార్పులను శాస్త్రీయంగా పరిశోధించటం ఇటీవల ఆరంభమయింది. రాష్ట్ర వ్యాప్తంగా కొన్ని ముఖ్యవృత్తులవారి వర్గ మాండలికపదాలను (class dialect words) సేకరించటం కొంతవరకు జరిగింది. అయితే, సేకరించిన పదజాలాన్నయినా పూర్తిగా పరిశీలించటం, ఫలితాలను ప్రకటించటం, పెద్దయెత్తున జరగలేదు. ఇప్పటికి జరిగింది చాలదు. పెద్దయెత్తున పరిశోధన జరిపి భాషాసమష్టికి సమగ్రమైన వర్ణనాత్మక వ్యాకరణగ్రంథాలను నిర్మింపజేయగల సాధనసంపత్తిగల మహాసంస్థ తెలుగు అకాడమిని స్థాపించేదాకా ఏర్పడలేదు.

లిఖితవాగ్రూపాల్లో ఉన్న తెలుగుభాషకు సమగ్రవ్యాకరణగ్రంథాన్ని నిర్మింపజేయటం తెలుగు అకాడమి ప్రధానలక్ష్యాల్లో ఒకటి. భిన్నసాంఘిక విద్యాస్థాయులకు చెందిన వ్యవహర్తలు భిన్నప్రాంతాల్లో ఎన్నిరకాల భాషాభేదాలను ఉపయోగిస్తున్నారో వాటన్నిటినీ అకాడమి సేకరిస్తున్నది. భాషలో ఏకత్వ వైవిధ్యాలు ఎంతగా ఉన్నాయో పరిశీలించటానికి సువిచారితమైన ప్రశ్నావళి రూపొందించి భాషాశాస్త్ర నిపుణులు పర్యటించి విషయసేకరణ చేశారు. ఈ సందర్భంలో అవసరమని తోచినంతవరకూ కర్చువెచ్చాలను పరిగణించక టేప్ రికార్డింగ్ కూడా చేశారు. వ్యవహర్తలు చెప్పిన మాటలనూ వాక్యాలనూ ఉచ్చారణ విధేయంగా రాసుకున్న తరవాత పరిశీలన ఆరంభమవుతుంది.

అన్యభాషాప్రాంతాల సరిహద్దులకు దూరంగానో ఆయాప్రాంతాల నడిబొడ్డునో ఉన్న నాలుగుజిల్లాల్లో ఇప్పటికి పర్యటనపరిశోధన పూర్తి అయింది. అవి కరీంనగర్, కడప, విశాఖ, గుంటూరు జిల్లాలు. ఇంతకుముందే తెలంగాణా రాయలసీమప్రాంతాల మధ్యనున్న కరీంనగర్, కడప జిల్లాల్లోని మాండలిక స్వరూపస్వభావాలను స్థూలంగా వివరిస్తూ రెండు చిన్నగ్రంథాల్ని ప్రచురించాం. ఇప్పుడు కళింగాంధ్రలోని విశాఖపట్టణంజిల్లా మాండలికలక్షణాలు స్థూలంగా విశదీకరిస్తూ ఈగ్రంథం ప్రచురిస్తున్నాం. గుంటూరు మాండలికం గురించి యథాక్రమంలో ప్రచురించబోతున్నాం. ఇందులో ఎనభై యెనిమిదిమంది వ్యవహర్తల నుండి సేకరించి ఉచ్చారణవిధేయంగా రాసిన వ్యవహారఖండికల్లో పదిహేడింటిని లఘువ్యాఖ్యలతోసహా ప్రచురిస్తున్నాం. విషయసేకరణ సమయంలో మేముపయోగించిన ప్రశ్నావళి ఆధారంగా లభించిన కొన్ని ముఖ్యవిషయాలనుగురించిన నా వ్యాసాన్ని. విశాఖపట్టణంజిల్లా భాషావిశేషాన్ని గురించి వ్యవహారఖండికలు ఆధా

రంగా అక్కడ పర్యటనపరిశోధన చేసిన శ్రీ ఎ. శ్రీహరిగారు రచించిన మరో వ్యాసాన్ని, కరీంనగర్, విశాఖజిల్లాల భాషలను తులనాత్మకంగా అధ్యయనం చేస్తూ శ్రీ పులిగడ్డ శివానందశర్మగారు రాసిన మరోవ్యాసాన్ని ఇందులో చూడవచ్చు. విశాఖపట్టణంజిల్లా మాండలికంలోని కొన్ని ప్రత్యేకతలను సూచన ప్రాయంగా వివరించటమే ప్రస్తుతకర్తవ్యం. ఈ భాషాభేదానికి ఒక సంక్షిప్త వర్ణనాత్మక వ్యాసాన్ని కొన్ని మాసాల్లో ప్రకటిస్తాం.

ఈ ప్రయత్నంలోని ప్రధానోద్దేశాలు నాలుగు. వాటిలో మొదటిది, తెలుగుభాషలోని ప్రాంతీయ, సాంఘిక, భేదాలను సాధ్యమయినంత విపులంగా సేకరించి గ్రంథస్థంచేయటం; రెండోది, స్థానికంగా భిన్నవిధాలుగా ఉన్న భాషా ప్రమాణాలు రాష్ట్రవ్యాప్తమైన ప్రామాణికభాషగా పొందుతున్న నిరంతరపరిణామక్రమాన్ని నిరూపించటం; మూడోది, వాగ్రూపంలో ఉన్న భాషకూ లిఖిత రూపంలోని భాషకూ ఎటువంటి అన్యోన్యసంబంధముందో నిర్ణయించటం; నాలుగోది, లిఖితవాగ్రూపాలు రెంటిలోనూ ఉన్న ఆధునిక ప్రామాణికభాషకు సమగ్రమైన వర్ణనాత్మకవ్యాకరణాన్ని ఆధునికపద్ధతుల్లో రచించటం. ఈ ఉద్దేశాల మేరకు ప్రచురిస్తున్న ఈపత్రిక తెలుగులో భాషావిషయకంగాఉన్న వైవిధ్యంలోని ఏకత్వాన్ని, ప్రమాణీకరణంలో భాషాసాంఘికవ్యవస్థలకున్న పరస్పరసంబంధాన్ని, స్థూలంగా నిరూపించటంతోబాటు ఆధునికరచయితలకు పనికివచ్చే పాత్రోచిత భాషాభేదాలనుగూడా సంతరిస్తుంది.

విశాఖపట్టణం జిల్లాలో భాషావిషయ సేకరణ చేసినవారు శ్రీ ఎ. శ్రీహరి గారు. ఆజిల్లా భౌగోళికస్వరూపాన్ని నిర్దేశిస్తూ రేఖాపటం గీసినవారు శ్రీ పి. సి. నరసింహారెడ్డిగారు. వీరికి మా ప్రత్యేకకృతజ్ఞతలు. మాయీప్రయత్నసాఫల్యానికి తోడ్పడ్డ ఆయావ్యవహర్తలకూ, నీటుగా ముద్రించి ఇచ్చిన శ్రీ జ్యోతి ప్రెస్, హైదరాబాద్, వారికి మా ప్రత్యేక కృతజ్ఞతలు.

ఈపత్రికలో కొన్ని మార్పులు చేయవలసివచ్చింది. తొలి ప్రచురణలో వ్యవహారఖండికలను ఉచ్చారణవిధేయంగా తెలుగులిపిలో ముద్రించటంలో కొన్ని ప్రత్యేకచిహ్నాలను ఉపయోగించవలసి వచ్చింది. త్వరత్వరగా అప్రయత్నంగా వ్యవహర్తలు మాట్లాడినప్పుడు ఏయే సూక్ష్మోచ్చారణభేదాలు వినిపించాయో వీలయినంత విపులంగా ప్రదర్శిద్దామని అప్పట్లో భావించాం. నిజానికి అనేక సూక్ష్మభేదాలను అప్పుడుకూడా ప్రదర్శించలేదు. కానీ ఆఖండికలను చదవ

టంలో పాఠకలోకానికి కలిగే ప్రయాసను, సౌలభ్యరాహిత్యాన్ని, అప్పుడు మేమంతగా గమనించలేదు. ధ్వనివిధేయలేఖనం (phonetic writing) కన్నా వర్ణవిధేయలేఖనమే (phonemic writing) పఠనసౌలభ్యానికి తోడ్పడుతుందనే దృష్టితో ఈమారు వ్యవహారఖండికలను వర్ణవిధేయతకు దాపులో ఉండే విధంగా ముద్రిస్తున్నాం. వ్యాసాల్లో, వ్యాకరణరచనల్లో ఆయాసూక్ష్మభేదాలను గుర్తించవచ్చు కాబట్టి ప్రస్తుతావసరానికి ఈమార్పు చాలునని భావిస్తున్నాం.

ఈరకం పరిశోధనపత్రిక లన్నింటిలో లాగానే ఇందులోనూ వ్యవహర్తల పేర్లను ఉద్దేశపూర్వకంగానే బయటపెట్టలేదు. వ్యవహారఖండికల్లోని అభిప్రాయాలతో భావాలతో అకాడమీకి ఏలాటి సంబంధమూలేదు; వాటి బాధ్యత ఆయా వ్యవహర్తలదే.

కేంద్రప్రభుత్వం సహాయంచేసి నెలకొల్పిన రాష్ట్రభాషాసంస్థల్లో ఇప్పటి వరకూ తెలుగుఅకాడమి తప్ప మరేదీ ఇంత విస్తృతప్రణాళికతో భాషా పరిశీలన ఆరంభించలేదు. మాకున్నా ఇది తొలి ప్రయత్నం. ఇకముందు ఇతోధికసుందరంగా శాస్త్రీయంగా ఈ మహాప్రయత్నాన్ని నెరవేర్చగలమని ఆశిస్తున్నాం. భాషాభిమానులు మాకు తగినంత ప్రోత్సాహమిస్తారని విశ్వసిస్తున్నాం.

విషయసూచిక

ముఖ్య సవరణలు

పేజీ	పంక్తి	తప్పు	సవరణ
1	13	వ్రహించే	ప్రవహించే
9	5	అంధ్రవ్రదేశ్	ఆంధ్రప్రదేశ్
	9	వ్రధాన	ప్రధాన
	16	సమంగా	సమగ్రంగా
10	18	చకారోచ్చారణ	చకారోచ్చారణ
	22	కొద్ధి	కొద్ది
	30	శబ్ధానికి	శబ్దానికి
11	26	శబ్ధాన్ని	శబ్దాన్ని
12	10	దంత	దంత్య
13	33	భవిష్యద్ధర్ధకం	భవిష్యదర్థకం
	35	ధ్వనిని	ధ్వనికి
15	2	బాషనుంచి	భాషనుంచి
52	3	వస్తది	వస్తుంది
	4	వుంటది	వుంటుంది
60	11	ఆపాదిస్తున్నాయని	ఆపాదిస్తున్నారని
74	23	'వ'కార	'ద'కార
79	7	వష్టేతర	శిష్టేతర
103	27	పాటంచిన	పాటించిన
104	22	ఒస్తుంది	ఒస్తంది
111	2	'ప', 'ప'లు	'ప', 'ప'లు
120	25	సం→చ	స→చ
121	8	కోల్పోయింది	కోల్పోయి
	10	విశేషంగా కనిపించేది	విశేషం
133	30	'న' ప్రత్యయాన్ని	'ఇన' ప్రత్యయాన్ని
159	27	ప్రభావం	ప్రభావాన్ని

1

విశాఖపట్టణం జిల్లా

ఉత్తర అక్షాంశం 17° 10′ నుంచి 18° 25′ వరకు, తూర్పు రేఖాంశం 81° 50′ నుంచి 83° 55′ వరకు 13, 403 చదరపు కిలోమీటర్లు విస్తరించిన విశాఖ పట్టణం జిల్లా జనసంఖ్య 1971 లెక్కల ప్రకారం 27, 91, 000. జిల్లా వైశాల్యంలో ఇంచు మించు 29 శాతం అరణ్యాలే. జన సాంద్రత చదరపు కిలోమీటరుకు 203. జిల్లామొత్తాన్ని రెండు సహజభాగాలుగా విభజిస్తూ తూర్పుకనుమలు నైరృతి - ఈశాన్యాలుగా వ్యాపించి వున్నాయి. ఈ కొండల సగటు ఎత్తు 900 మీటర్లు. శృంగవరపు కోట తాలూకాలోని శంకరం శిఖరం ఎత్తు సుమారు 1590 మీటర్లు. గూడెం తాలూకాలోని మాడుగుల (మధుగుల) కొండల్లో మాచ్ ఖండ్ నది పుట్టున్నది. శృంగవరపు కోట, విజయనగరం, భీమునిపట్నం తాలూకాల ద్వారా ప్రవహిస్తున్న చంపావతి, మాడుగుల కొండల్లో పుట్టి వీరవల్లి, అనకాపల్లి, సర్వసిద్ధి తాలూకాల ద్వారా ప్రవహించే శారద, గోలుగొండ కొండల్లో పుట్టి సర్వసిద్ధి తాలూకాలో ప్రవహించే వరాహా, ఈ జిల్లాలోని ముఖ్యనదులు.

ఈ జిల్లా రాజకీయపాలన కోసం విజయనగరం, విశాఖపట్టణం, నర్సీపట్నం అనే మూడు రెవిన్యూ డివిజన్లుగా తొమ్మిది తాలూకాలుగా విభక్త మయింది. విజయనగరం డివిజన్‌లో విజయనగరం, శృంగవరపుకోట, వీరవల్లి (ముఖ్యపట్టణం చోడవరం) తాలూకాలు, విశాఖ డివిజన్లో విశాఖపట్నం, అనకాపల్లి, భీమునిపట్నం (భీమ్లీ) తాలూకాలు, నర్సీపట్నం డివిజన్లో నర్సీపట్నం, గూడెం (ముఖ్యపట్టణం చింతలపల్లి), సర్వసిద్ధి (ఎలమంచిలి ముఖ్యపట్టణం) తాలూకాలు చేరివున్నాయి.

ఈ జిల్లాలో సుమారు 1766 కిలో మీటర్ల రోడ్డుమార్గం ఉంది; అందులో సగభాగం జాతీయ రహదారి. 204 కిలోమీటర్ల పొడవైన బ్రాడ్ గేజ్ రైలు మార్గంకూడా ఉంది. చిన్నా పెద్దా పరిశ్రమలు 261 దాకా ఉన్నాయి. తలసరి బేంక్ డిపాజిట్లు రు 54లు. అంటే హైదరాబాద్ జిల్లా తరవాత ఇదే రాష్ట్రం మొత్తంలో అత్యంత ధనవంతమైన జిల్లా. అయితే ఈ ఐశ్వర్యానికి సామాన్య ప్రజల సంపాదనగాక భారీ పరిశ్రమలే కారణం. ఈ జిల్లాలో నాలుగే పురపాలక సంఘాలున్నాయి. 1961 లెక్కల ప్రకారం వాటి జనసంఖ్య : విశాఖపట్టణం : 1,81,683; విజయనగరం: 76,903; అనకాపల్లి: 46,408; భీమునిపట్నం: 9,871. పట్టణాల్లో నూటికి 18 మంది మాత్రమే నివసిస్తున్నారు. అక్షరాస్యత 1961 లెక్కల ప్రకారం పురుషుల్లో 24.73 శాతం; స్త్రీలలో 9.01 శాతం; మొత్తం

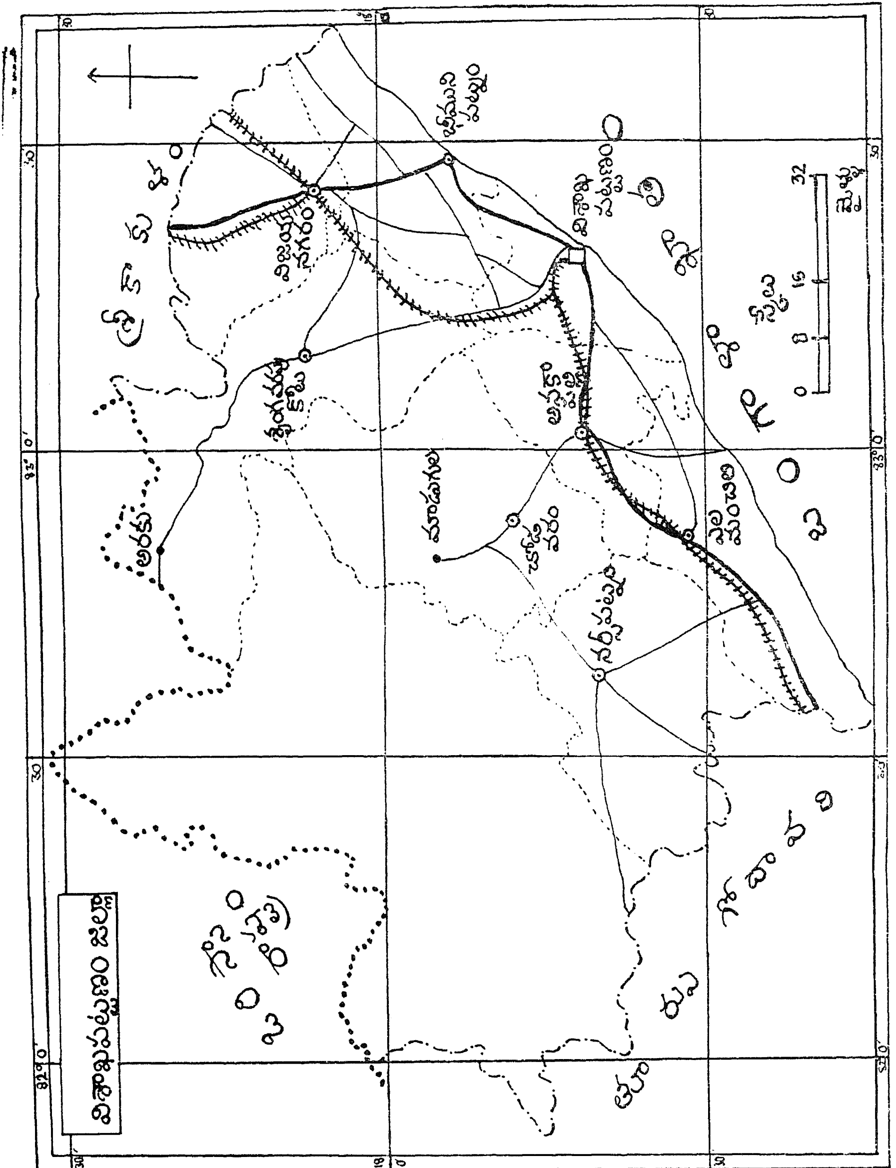
16.85 శాతం. 1971 లెక్కల ప్రకారం మొత్తం అక్షరాస్యత 21.3 శాతానికి పెరిగింది. 1 విశ్వవిద్యాలయమూ, 12 కళాశాలలూ ఉన్నాయి.

అత్యంత ప్రాచీనకాలంలోనూ అత్యాధునిక కాలంలోనూ తప్ప ఈ జిల్లాకు చరిత్ర ప్రసిద్ధిలేదు. బహుప్రాచీనకాలంలో ఇది కళింగరాజ్యంలో భాగంగా ఉండేది. అనకాపల్లికి రెండున్నర కిలోమీటర్ల దూరంలోని 'శంకరం' గ్రామం దగ్గరి బొజ్జన్నకొండలో బౌద్ధుల ఆరామగుహాలయాలున్నాయి. విజయనగ రానికి సుమారు 12, 13 కిలోమీటర్ల దూరంలో ఉన్న రామతీర్థం జైనబౌద్ధ క్షేత్రం. ఈ జిల్లా శాతవాహన సామ్రాజ్యంలో భాగంగా ఉండేది. తరవాత మాఠర, వాసిష్ఠీ, విష్ణుకుండిన వంశాల పరిపాలనలో ఉండి క్రీ. శ. 5 వ శతాబ్ది చివర తూర్పుగాంగరాజుల వశమయింది. తూర్పుచాళుక్యుల శాసనాల్లో సర్వసిద్ధి తాలూకాలోని ఎలమంచిలికి 4 కిలోమీటర్ల దూరంలో ఉన్న 'దిమిల' పెద్ద ఓడరేవుగా ఉండేది.

అనంతవర్మ చోడగంగు అనే గాంగరాజు (1078-1150) కాలంలో మొదటి కుళోత్తుంగ చోళుడు రెండుసార్లు దండయాత్ర చేశాడు. 1213లో కాకతి గణపతిదేవుడు కోస్తాప్రాంతంమీద దండెత్తినప్పుడు నేటి ఒరిస్సారాష్ట్రం లోని గంజాం జిల్లాలోని ఆస్కావరకున్న ప్రాంతాన్ని జయించాడుగాని సింహాచలానికి ఉత్తరాన కాకతీయుల అధికారం నామమాత్రంగానే ఉండేది. గాంగ రాజులకాలంలో ఈ ప్రాంతం అనేక సామంతరాజ్యాలుగా విడివడి ఉండేది. కొండ వీటిరాజు అనవేమారెడ్డి 1372 లో ఈ ప్రాంతానికి తన రాజ్యాన్ని విస్తరించాడు. కొండవీడు రాజ్యం పతనంకాగానే ఈ జిల్లా గజపతి రాజుల పాలన కిందికి వచ్చింది. 1515లో శ్రీకృష్ణదేవరాయలు గజపతులమీద దండయాత్ర చేస్తూ పొట్నూరులో విజయస్తంభం ఎత్తించాడు. కృష్ణరాయల అనంతరం ఈ ప్రాంతలో గజపతుల పాలన పునరుద్ధరణకు వచ్చింది అయితే ఈ స్థితి కొద్దికాలం లోనే మారిపోయింది. 1568 లో గోల్కొండ నవాబులు దండెత్తి ఆక్రమించి విశాఖజిల్లాను శ్రీకాకుళం సర్కారులో కలిపివేశారు. అనకాపల్లిలో వాళ్ళ ఫౌజ్దార్ కార్యాలయం ఉండేది.

ఈ కాలంలోనే డచ్చి, ఇంగ్లీషు, ఫ్రెంచి వ్యాపారస్థులు ఈ ప్రాంతానికి రావడం మొదలయింది. 1628 లో డచ్చివాళ్ళు ఒక కర్మాగారం స్థాపించి కోట కట్టుకున్నారు. 1682 అక్టోబరులో తూర్పుఇండియా కంపెనీవాళ్ళు విశాఖలోని కొంత ప్రాంతాన్ని కౌలుకు తీసుకున్నారు; 1685లో కర్మాగారం స్థాపించారు. 1721-1824 మధ్యకాలంలో డచ్చివారికీ ఇగ్లీషువారికీ జరిగిన సంగ్రామంలో భీమ్లీ చాలాసార్లు చేతులుమారింది. 1824 మార్చి నెలలో జరిగిన ఒడంబడిక ప్రకారం భీమ్లీ ఇంగ్లీషువారి పరమయింది. 1936 లో విశాఖ విభజన జరిగింది. 1950 లో విశాఖపట్టణంజిల్లాను పునర్విభజించి శ్రీకాకుళంజిల్లాను ప్రత్యేకంగా ఏర్పాటుచేశారు.

అతి ప్రాచీనకాలంలో అత్యాధునిక కాలంలోనూ తప్ప ఈ జిల్లా ఏదో ఒక గొడుగుకింద ఎక్కువకాలం రాజకీయ సుస్థిరత్వంలో లేదు. పయిగా నైసర్గికంగా జిల్లా రెండుభాగాలుగా ఉంటుంది. తెలుగు రాజ్యాల్లో భాగంగా ఎక్కువకాలం లేదు. అందువల్ల విశాఖ శ్రీకాకుళంజిల్లాల భాషావిశేషం ప్రత్యేక ప్రాంతీయ మాండలికత్వం సంపాదించింది.

విశాఖపట్టణం జిల్లా
0 8 16 32

2

విషయ సేకరణ : ప్రచురణ

విశాఖపట్టణం జిల్లా వ్యవహారంలోని భాషాస్వరూప స్వభావాలను గుర్తించటానికి ఇంతకుముందు లాగానే ఒక పరిశోధన ప్రణాళికను ఉపయోగించాం. తెలుగుభాషలో భౌగోళిక సామాజిక విద్యాదిభేదాలవల్ల మరోవిధంగా వినిపిస్తాయని భావించిన పదజాలాన్ని, ఉచ్చారణత్వరవల్ల భాషలో వచ్చే మార్పులను సూచిస్తాయని ఊహించిన కొన్ని పదాలనూ వాక్యాలనూ, క్రియాపద స్వరూపాదుల్లో భేదాలు వినిపిస్తాయని ఆశించిన కొన్ని ఆరోపాలను, పరిశోధన ప్రణాళికలో చేర్చాం. వ్యవహర్తలతో సంభాషిస్తూ పర్యటన పరిశోధకులు ఆ యా విషయాలను సేకరించి ఉచ్చారణవిధేయంగా రాసుకుంటారు. మొదటి ప్రణాళికను అనంతపురం జిల్లా తాడిపత్రి గ్రామంలో భిన్నవ్యవహర్తలను తొలిసారి కలిసినప్పుడు ఉపయోగించాం. ఆ అనుభవంవల్ల కొన్ని మార్పులూ చేర్పులూ చేసి ప్రణాళికను పునారచించి కరీంనగర్, కడప, విశాఖ జిల్లాల పర్యటనలో ఉపయోగించాం. ఆ యా వ్యవహర్తలు త్వరత్వరగా అప్రయత్నంగా అనేక విషయాల మీద ప్రసంగించగా ఆ యా వ్యవహార ఖండికలను టేప్ రికార్డ్ చేసి ఉచ్చారణానుగుణంగా రాసుకున్నాం.

వ్యవహర్తల ఎన్నికలో కొన్ని నిశ్చిత నియమాలు పాటించాం. జిల్లాలోని ప్రతి తాలూకానుంచీ ప్రతి ప్రధాన నగరంనుంచీ వాళ్ళను ఎన్నుకోవాలి. ఆ వ్యక్తి ఆ పట్టణంలోనే పుట్టి పెరిగి ఉండాలి. భిన్న వ్యవహర్తలు భిన్న కులాలకు, వృత్తులకు, వయస్సులకు, సాంఘిక స్థితిగతులకు, విద్యాస్థాయులకు చెందిన వాళ్లు కావాలి. రకరకాల అభిరుచులున్న భిన్నవ్యక్తులు కావాలి. ఈ లక్షణాలున్న వ్యవహర్తలను పది విధాలుగా విభజించి, ప్రతి కేంద్రంలోనూ సాధ్యమయినంత వరకు అన్నిరకాల వ్యక్తులనూ కలుసుకొని వారి సంభాషణలను ప్రసంగాలనూ రాసుకోవటంతోబాటు టేప్ రికార్డింగ్ కూడా చేశాం.

భాషాప్రామాణ్య నిర్ధారణకు ముఖ్యంగా తోడ్పడే విద్యా సాంఘిక సంబంధాలను ప్రమాణంగా తీసుకొని వ్యవహర్తలను మూడు తరగతులుగా విభజించాం :

మొదటి తరగతి వాళ్లు విద్యాధికులు, అత్యంత సాంఘిక సంబంధాలున్న వాళ్లు : 1. రచయిత(/ త్రు)లు, 2. ఉపాధ్యాయులు, 3. వృత్తి విద్యలవారు (వైద్యులు, న్యాయవాదులు, సాంకేతిక నిపుణులు, మొ.)

రెండో తరగతికి చెందినవాళ్లు విద్యావంతులు గాని, విద్యార్జనపరులు గాని కావచ్చు. సామాజిక విద్యావిషయక ప్రభావాలకూ సంబంధాలకూ నిరంతరం లోనయ్యేవాళ్లు: 1. ఉద్యోగులు 2. విద్యార్థులు 3. రాజకీయ కార్యకర్తలు 4. వ్యాపారస్థులు.

మూడో తరగతిలో అత్యల్ప విద్యా సాంఘిక సంబంధా లున్నవాళ్ళు చేర్తారు: 1. కార్మికులు 2. రైతులు 3. కులవృత్తులవాళ్ళు, మొ.

ముఖ్య వ్యవహర్తలనుంచి (విద్యావంతులనుంచి) మా ప్రణాళికలోని పదాల, వాక్యాల, క్రియారూపాల ఉచ్చారణతోబాటు ప్రసంగ పాఠాలనుగూడా సేకరించాం. ఇతరులనుంచి వ్యవహారఖండికలను మాత్రమే రికార్డ్ చేశాం. ఈ ఖండికలు కథల రూపంలో, జీవితానుభవాల రూపంలో, అభిప్రాయ ప్రకటనల రూపంలో, విషయ వివరణాద్యనేక రూపాల్లో ఉండవచ్చు. వాటిలో కొన్నిటిని మాత్రమే ప్రచురిస్తున్నాం.

విషయ సేకరణ ప్రణాళికలోని ప్రధాన విషయా లివి:

ధ్వని విభాగంలో ఉచ్చారణలోని సూక్ష్మభేదాలను గుర్తించటానికి తోడ్పడే కనిష్ఠ భేదకాంశాలున్న జంటపదాలు కొన్ని ఉన్నాయి. ఆ యా ధ్వనులు పదాది, పదమధ్య, పదాంతాల్లో ఏ యే సూక్ష్మభేదాలను సూచిస్తాయో వీటివల్ల తెలుస్తుంది. పదబంధ భాగాలుగా వాక్యగతంగా ఆ యా ధ్వనుల ఉచ్చారణలో వచ్చే చిన్న చిన్న మార్పులను గుర్తించటానికి ఆ యా ధ్వనులున్న పదాలతో కూర్చిన ఒక రచనకూడా ఉంది. దాన్ని వ్యవహర్త త్వరత్వరగా చదివేటప్పుడు రికార్డ్ చేస్తాం.

పద విభాగంలో విభక్తులు చేరినప్పుడు నామక్రియాపదాల్లో కన్పించే భిన్నరూపాలను, ప్రకృతి ప్రత్యయాల్లో పదమధ్య సంధివల్ల వచ్చే మార్పులను, గుర్తించటానికి వీలుంది. ఇందులో ఎన్నికచేసిన ఇరవై క్రియల రూపభేదాలను సేకరించే ఏర్పాటుంది.

సంధి విభాగంలో ఆ యా ప్రాంతాలవారు భిన్నార్థాల్లో ఏ యే విభక్తి ప్రత్యయాలనూ అనుబంధాలనూ చేరుస్తారో, భిన్నహల్సంయోగంవల్ల ఎన్నెన్ని రూపా లేర్పడతాయో గుర్తించటానికి వీలుగా కొన్ని వాక్యాలున్నాయి. వీటిని త్వరితోచ్చారణలో వ్యవహర్త ఏ యే మార్పులతో పలుకుతాడో గుర్తిస్తాం; రికార్డ్ చేస్తాం.

ఇవిగాక సంఖ్యావాచకాలు వ్యస్తంగాను సమస్తంగాను ఏ ప్రాంతీయ భేదాలతో వ్యవహృత మౌతాయో గమనించటానికి, బంధుత్వ బోధకాలవంటి ప్రాథమిక శబ్దాల వాడుకలోని భేదాలను గుర్తించటానికి, ప్రణాళికలో ఏర్పాట్లున్నాయి.

ఈ ప్రణాళిక ఆధారంగా శ్రీ ఎ. శ్రీహరిగా రొక్కరే పర్యటనపరిశోధన చేసి విశాఖపట్టణం జిల్లాలోని పది కేంద్రాలనుంచి 88 మంది (ముఖ్యవ్యవహర్తలు 78 మంది + 10 మంది అనుబంధ వ్యవహర్తలు) వ్యవహర్తలనుంచి భాషా

రూపాలను సేకరించారు. పదకొండో కేంద్రం కొత్త వలసలో టేప్ రికార్డింగ్ మాత్రమే చేశారు. వివరాలు కింది పట్టికలో చూడవచ్చు :

కేంద్రం పేరు	ముఖ్య వ్యవహర్తల సంఖ్య	అనుబంధ వ్యవహర్తల సంఖ్య	ప్రచురిత వ్యవహార ఖండికల సంఖ్య
విజయనగరం	9	2	3
భీమునిపట్నం	8	—	—
విశాఖపట్టణం	10	—	4
అనకాపల్లి	7	—	2
నర్సీపట్నం	8	3	2
మాడుగుల	7	1	2
శృంగవరపుకోట	7	3	—
ఎలమంచిలి	8	—	—
చోడవరం	8	1	4
అరకు	5	1	—

ఈ పరిశోధన పత్రికలో ప్రచురిస్తున్న పదిహేడు వ్యవహార ఖండికలనూ ఏ యే తరగతులకు చెందిన వ్యవహర్తలనుంచి సేకరించామో వారికి సంబంధించిన ముఖ్య వివరాలను (పేర్లు మినహాగా) కింది పట్టికలో చూడవచ్చు.

కేంద్రం పేరు	ప్రధాన వృత్తి/ తరగతి	కులం	వయస్సు	చదువు
విజయనగరం	(గ్రామీణ) విద్యార్థి	తెలగ	22	బి. ఏ. (3)
,,	రాజకీయ కార్యకర్త	క్షత్రియ	45	మెట్రిక్
,,	రైతు	నాగవంశం	50	5
విశాఖపట్టణం	వ్యాపారస్థుడు	వైశ్య	25	8
,,	ఉపన్యాసకుడు	తెలగ	28	ఎం. ఏ; ఎల్. ఎల్. బి.
,,	రచయిత	వైశ్య	39	బి. ఏ., బి. ఎల్.
,,	కార్మికుడు	హరిజన్	50	—
అనకాపల్లి	పెద్ద వ్యాపారస్థుడు	వైశ్య	40	బి. కాం., బి. ఎల్.
,,	ఉద్యోగి	బ్రాహ్మణ	35	ఎస్. ఎల్. సి.
నర్సీపట్నం	ఉపాధ్యాయుడు	శిష్టుకరణం	47	బి. ఏ., బి. ఇడి.
,,	పాలమ్మకం	గొల్ల	70	—
మాడుగుల	ఉద్యోగి	కాపు	27	పి. యూ. సి.
,,	రైతు, చిన్న వ్యాపారం	వెలమ	30	10
చోడవరం	(గ్రామీణ) విద్యార్థి	కాపు	17	ఇంటర్ II
,,	ఉద్యోగి	హరిజన్	24	12
,,	విద్యార్థిని	బ్రాహ్మణ	19	బి. ఎ. I
,,	మేస్త్రి	కాపు	27	—

3

విశాఖ మాండలిక భాష

— డా. బూదరాజు రాధాకృష్ణ

వృత్తి పదాలను సేకరించి మాండలిక వృత్తిపదకోశం నిర్మించినప్పుడు ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని తెలుగు భాషకు ప్రధానంగా నాలుగు ప్రాంతీయ మాండలిక రూపాలున్నాయని స్థూలంగా తెలిసింది. తెలంగాణా, రాయలసీమ, కోస్తా లనే మూడు ప్రధాన ప్రాంతీయ మాండలికాలే కాక కళింగాంధ్ర మనే మరో మాండలికం విశిష్టలక్షణాలతో ఉందని బయటపడ్డది. ఒరియా భాషా ప్రభావ మొకటి, అధికకాలం ఆంధ్రేతరుల పాలనలో ఉండట మొకటి, ప్రధానకారణాలుగా ఈ ప్రాంతీయ మాండలికం ప్రత్యేకలక్షణాలు సంతరించుకోవటం జరిగింది. అయితే శ్రీకాకుళం, విశాఖపట్టణం జిల్లాలతో కూడిన కళింగాంధ్రలోని వ్యవహారపద్ధతులు కొన్ని రాయలసీమ మాండలిక లక్షణాలను, కొన్ని తెలంగాణా మాండలికలక్షణాలను ప్రతిబింబిస్తాయి; కాని ఇతర తీరాంధ్ర లక్షణాలు ఎక్కువగానే కనిపిస్తుంటాయి.

ఈ ప్రాంతీయ మాండలిక లక్షణాలను విపులంగా పరిశీలించి, ఈ రెండు జిల్లాల భాషాభేదాలను సమంగా వివరిస్తూ వర్ణనాత్మక వ్యాకరణం రాయాలనే సంకల్పంతో మొదట విశాఖజిల్లా భాషా రూపాలను కొందరు ప్రతినిధి వ్యవహర్తలతో సంభాషించి, వారి ప్రసంగాలను టేప్ రికార్డ్ చేసి, సేకరించాం. ఈ విధానాన్ని, పరిశోధన ప్రణాళికను, ఇంతకు ముందే స్థూలంగా వివరించాం. ప్రణాళిక ద్వారా సేకరించిన విశేషాల్లో కొన్నిటిని మాత్రం స్థాలీపులాక న్యాయంతో ఇక్కడ చర్చిద్దాం. ఈ చర్చద్వారా విశాఖమండల వ్యవహారంలోని ముఖ్య విశేషాలు కొన్ని నిరూపించవచ్చు.

సాధారణంగా ఏ భాషాప్రాంతంలో నయినా అక్కడి విద్యావంతుల భాషాభేదమే ప్రామాణిక రూపంగా పరిగణింపబడుతుంది. అయితే కులాన్ని బట్టి, స్థలాన్నిబట్టి వృత్తినిబట్టి, వయస్సునుబట్టి, కాలాన్నిబట్టి అనేక విధాలయిన రూపభేదాలు ఆ ప్రామాణికంలో కనిపిస్తుంటాయి. కనిపించే వినిపించే భేదాలన్నీ ముఖ్యంకావు; వాటిలో ఏకత్వం ఎక్కువ పాళ్ళలో ఉంటుంది. భౌగోళిక దూరాలనుబట్టి కొన్ని రకాల పలుకుబళ్లు భిన్నప్రాంతాల్లో భిన్నవిధాలుగా ఉంటాయి; వాటిలో గూడా సామ్యం లేక పోలేదు. కాని విభిన్న రాజకీయ చారిత్రక కారణాలవల్ల రాకపోకలు, ఆదానప్రదానాలు తక్కువైతే భేదాలు ఎక్కువగా

ఉంటాయి. వార్తా సౌకర్యాలు తక్కువగా ఉన్నచోట్ల అనేకస్థానిక మాండలికాలు (Local dialects) ఏర్పడతాయి. నూటికి నూరు పాళ్లు విద్యావంతులూ వార్తా సౌకర్యాలూ ఉన్న ఆదర్శరాజ్యంలోకూడా స్థానిక మాండలికాలు, ప్రాంతీయ మాండలికాలు, వర్గమాండలికాలు ఉండకపోవు గాని అక్కడ రాష్ట్ర వ్యాప్తమైన ప్రామాణిక భాషారూప మొకటి ఏర్పడి బోధనమాధ్యంగా పరిపాలన మాధ్యంగా పరిణమిస్తుంది. ప్రామాణిక భాష ఏర్పడటానికి సాంఘిక రాజకీయ చారిత్రక కారణాలే ప్రధాన సాధనాలు. విద్యావంతుల భాషకే ఈ గౌరవసంపాదనకు అవకాశం ఎక్కువ. తక్కిన ప్రజలు విద్యార్జనద్వారా, విద్యావంతులను ఉచ్చారణలో, పదబంధకల్పనలో, వాక్యనిర్మాణంలో అనుకరించి అనుసరించటం ద్వారా భాషలో ఐక్యాన్ని సాధించుకుంటారు. అందువల్ల విద్యావంతుల భాషను మొదట పరిశీలించి కొన్ని కొన్ని రూపాలద్వారా వారి వ్యవహార లక్షణాలను నిర్దేశించటం మంచిది. మొదటి పట్టికలోని 16 పదాలను ముందు చూద్దాం.

మొదటి రెండు శబ్దాలనూ పోల్చి చూస్తే పదాది చకారం రెండు రకాలుగా ఉచ్చరిత మవుతున్నట్లు తెలుస్తుంది. తరవాతి అచ్చు తాలవ్యమైతే తాలవ్యంగాను, తాలవ్యేతరమైతే దంతమూలీయంగాను. మన సంప్రదాయ వ్యాకరణాల లెక్కలో చకారం దంత్యమేగాని దంతమూలీయం కాదు. చకారోచ్చారణ తీరాంధ్రంలోనే ఎక్కువ. కొన్ని మాటల్లో దంతమూలీయ తాలవ్యోచ్చారణలు పర్యాయ ప్రవృత్తిలో ఉంటాయి. ఉదా : పచ్చడి : పచ్చడి; రాజు : రాజు, మొ. తెలంగాణాలో, రాయలసీమలో ఈ దంతమూలీయోచ్చారణ ఎక్కడో గాని వినిపించదు. ఆధునిక ప్రచార సాధనాల ప్రభావంవల్ల కొద్దిమంది వాడుకలో ఈ ఉచ్చారణభేదం ఇతరప్రాంతాల్లో కూడా వాడుకలోకి వస్తున్నది. పై రెండు శబ్దాల్లోనూ కనిపించే మరో ప్రత్యేకత పదాంత పదమధ్య మకారం 'వఁ' గా - అంటే ఆనునాసిక్యంతో కూడిన వకార ధ్వనిగా ఉచ్చరింపబడటం. ఈ పర్యాయ రూపత పాక్షికం, అనియతం. 'దేవ' శబ్ద సమమైన రూపాలు 'దేముడు, దేవుఁడు' అని వాడుకలో ఉన్నాయి; ఇక్కడ మూల వకారం మకారంగా వఁకారంగా ఉచ్చరిత మవుతున్నది. 'మామ' అనేది 'మాఁవఁ'గా నిత్యోచ్చారణలో వినిపిస్తుంది; ఇక్కడ మూల మకారం 'వఁ'కారంగా వాడుకలో ఉంది. కాని, 'సమయ' శబ్దానికి *'సవఁయ' మనే ఉచ్చారణగాని, '*బావ' శబ్దానికి '*బామ, *బాఁవఁ' అనే ఉచ్చారణగాని వినిపించవు. అంటే 'వ, వఁ, మ' లకు మారుపాటు అనియతంగా వికల్పంగా భాషలో ఉందనాలి. ఈ పర్యాయ ప్రవృత్తి తెలంగాణా రాయలసీమల వ్యవహారంలో చాలా తక్కువ; కోస్తావాడుకలో కళింగాంధ్రంలో చాలా ఎక్కువ.

'అర్థ'శబ్దరూపాంతరాల విషయంలో రెండు మూడు ప్రత్యేకతలున్నాయి. మొదటిది నేటి వాడుకలో-విద్యావంతుల వాడుకలో కూడా- 'థ' కారం ప్రత్యేకవర్ణత్వం కోల్పోయి 'ధ' కారంతో మేళనం పొందటం. ఇది కోస్తా

వాడుకలో తెలంగాణా వ్యవహారంలో అధికాధికంగా వినవచ్చే లక్షణం. రాయల సీమలో ఇంకా కొందరు విద్యావంతుల వాడుకలో 'థ, ధ' లు ప్రత్యేకవర్ణాలుగానే ఉన్నాయి. సంస్కృతభాషా పరిచయాధిక్యం ఉన్నవారిలో రాష్ట్రవ్యాప్తంగా థకారోచ్చారణ వినిపిస్తుందిగాని అది నియతంకాదు. రెండో విలక్షణత పదాంత మకారం వఁకారంగా మారటం. మూడోది చోడవరం వాడుకలో రేఫకు బదులు అకార వినించటం. స్పష్టంగా నొక్కిచెప్పే ప్రయత్నంలో (ముఖ్యంగా నాట కాల్లో) శకటరేఫ ఇంకా వినిపిస్తూనే ఉందిగాని అర్థభేదకమై ప్రత్యేకవర్ణంగా ఇది ఇప్పటి భాషా వ్యవహారంలో లేనేలేదు. నాలుగో విశేషం మహాప్రాణత్వం (ఒత్తు) నర్సీపట్నం వ్యవహర్త భాషలో పాక్షికంగా లోపించటం. శిష్టశిష్టేతర భాషాభేదాలు విశదీకరించే ప్రధానలక్షణాల్లో మహాప్రాణోచ్చారణ మొట్టమొద టిది. విద్యావంతుడైన ఒక బ్రాహ్మణ వ్యవహర్త వాడుకలో ఒత్తులు సరిగా పలకటం లేదంటే ఇది ఎంతో కష్టసాధ్యమైన ఉచ్చారణప్రయత్నమని చెప్పాలి.

కావ్యభాషలో 'ముత్తియము / ముత్తెము' అనే రెండు శబ్దరూపా లున్నాయి. వాటిలో మొదటిది ప్రాచీనతరం. చివరి- ము అమహదేకవచనప్రత్య యం. ముత్తియ- వరకు ప్రాతిపదిక. దాని చివరి '-ఇయ' కాలక్రమాన '-ఎ'గా మారింది; 'ముత్తెము' ఏర్పడింది. 'ఇ,ఎ' అనే అచ్చులు, యకారమనే హల్లు- ఈ మూడూ తాలవ్యధ్వనులు. వీటి ముందున్న తకారం దంత్యధ్వని. తాలవ్య ధ్వనుల ప్రభావంవల్ల దంత్యతకారం తాలవ్యీకరణం చెంది చకారంగా మారింది. ఈ మార్పు కోస్తావాడుకలో చాలా ఎక్కువ; రాయలసీమ, తెలంగా ణాలలో చాలా తక్కువ. ఎలమంచిలి, చోడవరాల వ్యవహారంలో ఇది పాక్షికంగా ఉండగా (తకారం ఇంకా నిలిచినందువల్ల), నర్సీపట్నం, శృంగరవరపు కోటల వాడుకలో ఈ తాలవ్యీకరణం సంపూర్ణమే (-చ్చె- రూపాలుండటంవల్ల). అంటే ఈ మార్పు పశ్చిమ విశాఖ, ప్రాగ్విశాఖ అనే రెండు స్థానిక మాండలికాల వాడుక భిన్నంగా ఉన్నట్లు నిరూపిస్తున్నది.

'Fail' అనే ఆంగ్ల శబ్దాన్ని ఉచ్చరించటంలో రెండురకాల ఉచ్చారణ ఈ మండలంలో వినిపిస్తున్నది. ఫేల్ అనే ఉచ్చారణ ఆర్యభాషా ప్రభావం (ఒరియా వంటివి) ఎక్కువగా ఉన్నచోట్ల, ఉరుదూ ప్రభావం అధికంగా ఉన్న తెలంగాణాలో, సర్వసాధారణం; ఫెయిల్ అనేది ఆంగ్లభాషాప్రభావం ఎక్కువగా ఉన్న కోస్తా, రాయలసీమల్లో మామూలు ఉచ్చారణ.

కుందేలు, చెవులపిల్లి అనే రెండుపదాలూ తెలుగుమాటలే. మొదటిది ఏక శబ్దమయితే రెండోది వర్ణనాత్మకమైన పదబంధం. విజయనగరం, భీమునిపట్నాల వాడుకలో రెండోదానికే వాడుక. ఈ రెండురకాల వ్యవహారాలూ ఈ మాండ లికాన్ని రెండు ప్రాదేశికస్థానికమాండలికాలుగా పునర్విభజిస్తున్నాయి. అంటే ఒకదాన్ని మరొకటి ఖండిస్తుండే విభిన్న స్థానికమాండలికాలు కళింగాంధ్ర ప్రాంతీయ మాండలికంలో అంతర్భాగాలుగా ఉన్నాయన్నమాట. విద్యా సౌకర్యాలు, వార్తాప్రసారాలూ తక్కువగా ఉన్నప్రాంతంలో ఇటువంటి వైవి

ధ్యం ఏ భాషలోనైనా కనిపిస్తుంది.

'కొడవలి, కన్ను' అనే రెండు శబ్దాల బహువచన రూపాలు పరిశీలిస్తే విశాఖ మండలంలోని విద్యావంతుల్లో అత్యధికభాగం ఇతర తీరాంధ్రమండలాల్లో లాగానే ద్విరుక్త మూర్ధన్యళకారాన్నే బహువచనంలో ఉచ్చరిస్తున్నారని తెలుస్తుంది. రాయలసీమలో తెలంగాణాలో క్రమంగా పర్యాప్తంగాను క్వాచిత్కంగాను ద్విరుక్తలకారోచ్చారణమే వినిపిస్తుంది. విజయనగరవాస్తవ్యుడి ఉచ్చారణలో మూర్ధన్యలకారానికి బదులు దంతమూలీయలకారమే వాడుకలోఉంది. *కల్లు* శబ్దం తెలంగాణా విద్యావంతుల భాషలోకూడా వినిపిస్తుంది. రాయలసీమలో దంతలకారోచ్చారణంగల 'కల్లు', 'కొడవల్లు' అనే శబ్దాలకు వాడుక ఎక్కువ. భీమునిపట్నం వాడుకలోని *కండ్లు* ప్రాచీనకావ్యభాషలోను, రాయలసీమ తెలంగాణా వాడుకల్లోను, వినిపిస్తుంది. అయితే ఇదే వ్యావహార్త సప్తమీ బహువచనంలో "*కళ్ళల్లో*" అని పలికినప్పుడు కళ్ళు అనే రూపభేదంకూడా పర్యాయోపయోగంలో ఉందని చెప్పాలి. 'కొడవలి' శబ్దంలోని డకారాన్ని ఈషత్స్పృష్టంగా (హిందీలోని లడ్కా, సడక్ శబ్దాల్లోని డకారంలాగా) పలకటం కోస్తాలో, తెలంగాణాలో సాధారణం. ఇదేలక్షణం విశాఖమండలంలో ఎక్కువగా ఉంది. విజయనగరం, భీమ్లిలలో ఈ ఉచ్చారణ లేకపోవటం విశేషమే.

పంచమీవిభక్తి ప్రత్యయమైన *కంటె(న్)* కావ్యభాషలో ఎక్కువ వాడుకలోఉంది. విశాఖమండలంలో దాని రూపాంతరాలకే ఇతరప్రాంతాల్లోలాగా వాడుక ఎక్కువగా కనిపిస్తుంది. గోదావరికి దక్షిణాన ఉన్న తీరాంధ్రంలో-కన్నా అనే ఆధునికరూపానికే ఎక్కువ వ్యాప్తి. నర్సీపట్నంలో నిత్యంగాను, శృంగవరపుకోటలో పర్యాయోపయోగంలోనూ ఈ రూపం వినిపించటం బహుశా ఆధునిక ప్రచారసాధనాల ప్రభావంవల్లనే అయివుంటుంది.

ఎవమండుగురు శబ్దం కావ్యభాషలో వికల్పంగాను, నేటి గోదావరి మండలంలో నిత్యంగాను వ్యవహృత మవుతున్నది. ఇతరప్రాంతాల్లో దీనికి పర్యాయపదం 'ఎనిమిదిమంది'. కొన్నిచోట్ల 'ఎనిమిదిగురు' అనేవాళ్ళూ లేకపోలేదు. ఎనమ-అనే ప్రాతిపదిక మాత్రం 'ఎనమన్నూరు' (=800) అనే సంఖ్యావాచకంలో రాయలసీమలో ప్రచారంలో ఉంది. సమీపప్రాంతవ్యవహారం ఇక్కడ కూడా వాడుకలోకి వచ్చివుండవచ్చు. నర్సీపట్నం, చోడవరం వాడుకలో పదాది ఎకారం ఏకారంగా (ε గా) మారటం గమనార్హం.

ఈ మండలభాషాభేదంలో 18కి సూచకంగా పద్ధెమ్మిది/పద్దెమ్మిది అనేవి వాడుకలో ఉన్నాయి. తీరాంధ్రంలో ఎనిమిది శబ్దంలోని తొలియచ్చు ప్రభావంవల్ల పది శబ్దంలోని దకారం తాలవ్యీకరణం చెందిన 'పజ్జైనిమిది'లాంటి రూపాలకే బహుళప్రచారముంది. 'ముత్యం' అనే శబ్దం విషయంలో తాలవ్యీకరణం వినిపించే పట్టణాల్లో మరోశబ్దం విషయంలో అది వినిపించటం లేదంటే ఈ మార్పు ఈ మాండలికంలో ఇప్పుడిప్పుడే వస్తున్నదని చెప్పాలి. రాయలసీమలో తెలంగాణాలో తాలవ్యీకరణం కొద్దిమందికి మాత్రమే పరిమితం.

కళింగాంధ్రంలోని బంధుత్వబోధకపదాలు (Kinship terms) కొన్ని ఇతరప్రాంతాల్లో లాగాను, కొన్ని విలక్షణంగాను, ఉంటాయి. 'తండ్రి తల్లి' అనే అర్థంలో నాయనమ్మ, బామ్మ శబ్దాలు కొద్దిపాటి ఉచ్చారణభేదాలతో ఇతర ప్రాంతాల్లో ఉండగా, ఇతరప్రాంతాల్లో 'తల్లితల్లి' అనే అర్థాన్ని ఇచ్చే మామ్మ శబ్దం పర్యాయపదంగా భీమునిపట్నంలో నిత్యంగా, ఎలమంచిలిలో వికల్పంగా వినిపిస్తున్నది. పట్టికలో ఇవ్వలేదుగాని విశాఖపట్టణంలో ఇందుకు పర్యాయ పదాలుగా బొప్ప, నానక్క, నానమ్మ, నాన్నమ్మ అనే పదాలూ, అనకాపల్లిలో నాయినమ్మ/నానమ్మ (రెండోది ఈతరంవాళ్ళ వాడుకలో ఎక్కువని వ్యవహర్త చెప్పటం) అనే రూపాంతరాలూ, అరకులో నాన్నమ్మ అనే రూపభేదం, వాడుకలో ఉన్నాయి. ఇట్లాగే 'తండ్రి అన్న' అనే అర్థంలో పెదనాన్న శబ్దం కొన్ని చిన్న చిన్న రూపభేదాలతో ఎక్కువ వాడుకలో ఉండగా, విజయనగరంలో బావాజీ, విశాఖపట్టణంలో పెదబావాజీ, అనకాపల్లిలో అయ్యా / పెద్దాయ్యా, అరకులో ఆయగారు అనేవి పర్యాయోపయోగంలో ఉన్న శబ్దాలు. 'బావాజీ' శబ్దంలోని వకారం 'బాబా' శబ్దంలోని బకారంనుంచి ఏర్పడ్డదని '-జీ' అనే గౌరవవాచక ప్రత్యయం ఆర్యభాషాప్రభావం (ముఖ్యంగా ఒరియా ప్రభావం) వల్ల వాడుకలోకి వచ్చిందని గమనించాలి.

క్రియాపదస్వరూపంలో ఈ మండలభాష కోస్తాభాషకే సన్నిహితంగా ఉంటుందిగాని రాయలసీమ ప్రాంతీయ లక్షణాలు కొన్ని ఇక్కడకూడా కనిపిస్తుంటాయి. 'కలియు' ధాతువు భూతకాలిక ఉత్తమ పురుషైక వచన రూపం ఉదాహరణగా తీసుకుందాం. విశాఖమండలంలో దీనికి రొండు రూపాంతరాలున్నాయి: *కలిసేను*, *కలిసైను*-అనేవి. వీటిలో మొదటిది పశ్చిమ విశాఖ మండలంలో వినిపిస్తుంది. ఈ రెంటికీ మూలరూపం 'కలిసినాను' అనేది; దానికి రాయలసీమలో ప్రయోగబాహుళ్యముంది. '-నాను'లోని నకారం లోపించగా 'కలిసి-' చివరి ఇకారంతో 'అను' లోని 'అ' సన్నికృష్ట సంహితలో (close juncture) ఉండి '-ఏను' (-ఇ + -అ) అనే ధ్వని విశేషం ఏర్పడ్డది. ఈ మార్పుతో *కలిసైను* అనే రూప మేర్పడి కోస్తాలో వాడుకకు ఎక్కింది. తెలంగాణా వ్యవహారంలో '-నాను' లోని మొదటి అచ్చుతోబాటు పురుషబోధకమయిన -నుప్రత్యయంకూడా లోపించి *కలిసిన* అనే వాడుక ఏర్పడింది. అయితే కళింగాంధ్ర వ్యవహారంలో కొన్నిచోట్ల ఏ కారానికి బదులు ఏకారమే ఏర్పడ్డ రూపాలున్నాయి (ఉదా. కలిసేను). ఈ మార్పు కోస్తాలో అసాధ్యం. ఎందుకంటే భాషలో ఏకకాలిక వ్యవహారంలో భిన్నార్థకాలుగా ఏకరూపశబ్దాలుండటం జరగదు. "*కలిసేను*" అనే రూపం భవిష్యదర్థకం; *కలిసైను* అనేది భూతార్థకం, ఈ జంట మాటల్లో ఏ, ఏ లు కనిష్ఠభేదకాంశాలు. కాని లేఖనంలో ఏ (ɛ) ధ్వనిని ప్రత్యేకచిహ్నం లేనందువల్ల కొందరు 'కలిసాను' అని అకారమధ్యంగాను మరికొందరు 'కలిసేను' అని ఏకారమధ్యంగాను రాస్తూవున్నారు. ఈ భేదం గుర్తించినవాళ్ళు భూతార్థకంగా 'కలిశాను, చెప్పాను' మొదలుగా రాస్తు

న్నారు. ఇందువల్ల ఈ అర్థభేదంలేని తావుల్లో - ముఖ్యంగా కోస్తాభాషా రీతిని అనుకరిస్తున్న తెలంగాణా వ్యవహర్తల్లో - లిప్యనుసారి ఉచ్చారణ (spelling pronounciation) రీతులు వినిపిస్తున్నాయి. ఆ ప్రాంతీయుల రేడియో ప్రసంగాల్లో ఈ తీరును గమనించవచ్చు. కళింగాంధ్రంలో ఏకారం మాత్రమే ఉచ్చరించేచోట్ల (కలిసేను అని పలికేచోట్ల) భవిష్యదర్థంలో ఇదే క్రియాపదానికి వాడుకలేదు- ఉండదు. 'పిలుచు' ధాతువులోని చివరి చకారం అజాది ప్రత్యయాలకుముందు వకారంగా మారటం కోస్తా, తెలంగాణాల్లో క్రమంగా నిత్యబహుళాలుగా ఉంటే, రాయలసీమ వాడుకలో ఈ మార్పు రాక పోవటమే అధికాధికం. అందువల్ల రాయలసీమలో *పిలచండి* అనే రూపమే వినిపిస్తుంది. తెలంగాణాలో కొన్నిచోట్ల ధాతుగత చకారం లోపించిన 'పిలుండ్రి' మొదలైన రూపాలు వినిపిస్తాయి. తులనాత్మకదృష్టిలో 'పిలుచు' అనే తెలుగు ధాతువును సజాతీయధాతువులతో పోల్చిచూస్తే మూలద్రావిడంలో *పిల్-అనే దీని రూపమని, అప్పటి-*చు ప్రత్యయం మధ్యకాలంలోవచ్చి చేరి తెలుగు ప్రత్యేక భాషగా ఏర్పడే నాటికి ధాతువులో భాగమైపోయిందని గుర్తించగలం. *పిలండి, పిలువుండ్రి* మొదలైన రూపాల్లోని ధాతువు అత్యంత ప్రాచీనమైనా ఆయా ప్రాంతాల వ్యవహారంలో మూలరూపంలో ఇంకా నిలిచి వుందని చెప్పాలి. కావ్య భాషలో నేటి రూపాలకు పర్యాయంగా 'పిలువుండు/°వుండి' అనేవి వాడుకలో ఉన్నాయి. 'చేసెడు/°డి' మొదలైన పదాల్లోలాగానే ఇక్కడకూడా పర్యాయ రూపత కనిపిస్తుంది. 'ఇచ్చు' ధాతుప్రార్థనాద్యర్థక బహువచనరూపాల్లో రాష్ట్రం మొత్తంలో రెండురకాల రూపాలు వినిపిస్తాయి. ఒక రకంలో ప్రాతిపదికకు 'ఇయ్య్యి-' అనే రూపమూ మరోరకంలో 'ఇవ్వ్వి-' అనే రూపమూ పర్యాయ ప్రవృత్తిలో కనిపిస్తాయి· ఇది ప్రాంతీయభేద రూపకంగా కాని వర్గమాండలికభేద రూపంలోగాని స్పష్టంగా నిర్దేశించదగ్గ భేదంకాదు.

మొత్తంమీద విశాఖపట్టణ మాండలికంలోని విద్యావంతులభాషాభేదమనే అవాంతరభేదంలో ఇతరతీరాంధ్రభాషా లక్షణాలే ఎక్కువగా కనిపిస్తున్నాయి. స్థానికమాండలికభేదాలు వీరిలో తక్కువ. కొన్ని కళింగాంధ్ర ప్రత్యేకతలు లేక పోలేదు. అంతగా చదువుకోని రాజకీయకార్యకర్తల వ్యవహారంలోనుంచి (పట్టిక2) కొన్ని ప్రతినిధిపదాలు తీసుకోని పరిశీలిస్తే మరికొన్ని విశేషాలు తెలుస్తాయి. ఈ భాషాభేదంలో సుదూరంలోని రాయలసీమ పలుకుబడి కొన్ని సందర్భాల్లో కొట్టొచ్చినట్లు కనిపిస్తుంది. వైవిధ్యంలోని ఈ ఏకత్వమే తెలుగు ఒకే భాష అనటానికి పెద్ద నిదర్శనం. రెండో పట్టికలోని పదిమాటలనూ ఒక్కొక్కటిగా పరిశీలిద్దాం.

కొన్ని తెలుగుమాటలకు నామ విభక్తిప్రత్యయాలు చేరేటప్పుడు 'ఇ,టి,తి' అనే ఉపవిభక్తులు చేర్తాయని కావ్యభాషావ్యాకరణాలు వర్ణిస్తుంటాయి. తులనాత్మక వ్యాకరణాలుకూడా ఈ పరిస్థితి ద్రావిడభాషా సాధారణలక్షణమని గుర్తించాయి. సంప్రదాయవ్యాకరణాలు ఆయాగణాలకు చెందిన పదాలకు ఈ చేర్పు నిత్యంగా

జరుగుతుందంటాయి. కానీ అత్యంతప్రాచీనమైన శాసనాంధ్రభాషనుంచి ఇప్పటి వాడుకవరకూ పరిశీలిస్తే ఈ చేర్పు వైకల్పిక మనే అనిపిస్తుంది. 'రోలు' శబ్దానికి టివర్ణం చేరటమే కావ్యభాషామర్యాద. కానీ నర్సీపట్నం, శృంగవరపుకోట, ఎలమంచిలి, చోడవరం వ్యవహారంలో ఇది చేరదు. విజయనగరం (సప్తమీవిభక్తిలో ఔపవిభక్తికమైన రోట్లో అనే రూపం; ద్వితీయా-చతుర్థిలో అనౌపవిభక్తికంగా రోలికి అనే రూపం), మాడుగుల (పై విధంగానే) వాడుకలో ఉపవిభక్తులు చేరటం, చేరకపోవటం పర్యాయప్రవృత్తిలో ఉన్నాయి. ఒక్క భీమ్లిలోనే కావ్య భాషలోలాగా టివర్ణకం చేరిన రూపాలు వాడుకలో ఉన్నాయి. మరో విశేషం రోలు శబ్దానికి బదులు రుబ్బురోలు అనే పదబంధం కొన్ని తెలంగాణా స్థలాల్లో లాగా నర్సీపటం, మాడుగుల, ఎలమంచిలి, చోడవరాల్లో పర్యాయపదంగా వాడుకలో ఉండటం. అంటే ఇంచుమించు పశ్చిమవిశాఖలో ఈ వ్యవహారం స్థానిక మాండలికంగా ఉందన్నమాట. 'రాయి' శబ్దానికి తివర్ణకం చేరటం కూడా వైకల్పికంగానే ఉంది. అయితే ఈ విషయంలో వ్యవహృత పట్టణాల విభజన వేరు. భీమునిపట్నం, నరసీపట్నం, మాడుగుల, చోడవరాల్లో తివర్ణాదేశం నిత్యం; ఎలమంచిలిలో లుప్తం; ఇతరపట్టణాల్లో వైకల్పికం. "రాయి" శబ్దానికి తెలంగాణా వ్యవహారంలో పర్యాయపదం రౌతు.

స్వల్పోచ్చారణభేదాలు మినహాయిస్తే, విశాఖజిల్లాలో కాడి, పూజు/పూదు, లంకె* అనే మూడు మాటలు పర్యాయ పదాలుగావాడుకలో ఉన్నాయి. వీటిలో మొదటిది అనకాపల్లి, ఎలమంచిలి, నరసీపట్నం తాలూకాల్లోను, చివరిది బహువచనంలో మాత్రమే చోడవరం తాలూకాలోను, రెండోది తక్కిన భాగాల్లోను, వినిపిస్తున్నాయి. ఇది రాజకీయ కార్యకర్తల వ్యవహారంలో. ఇంతకు రమారమి ఇరవై సంవత్సరాల పూర్వం వ్యవసాయ వృత్తి పదకోశం కోసం భద్రిరాజు కృష్ణమూర్తిగారు పర్యటనపరిశోధన చేయించినప్పుడు ఎలమంచిలిలో 'కాడి' శబ్దమూ, నర్సీపట్నంలో 'కాడి/పూజు' అనే పర్యాయ రూపాలూ, వాడుకలో ఉన్నట్లు తెలిసింది. అప్పట్లో చోడవరంలో దకార యుక్త రూపాన్నే వాడుతున్నట్లు, లంకెలు అనే బహువచన రూపం (దానికే ఏకవచనంలో పూజ అనే రూపం) వాడనట్లు, తెలిసింది. మొత్తంమీద '-ద-/-జ-'ల వ్యవహారం ఎట్లా ఉన్నా పూదు/పూజు అనే రూపాంతరాలు రెండూ కళింగాంధ్ర వ్యవహారంలో మాత్రమే కనిపిస్తాయి. రాష్ట్రంలోని ఇతరప్రాంతాల్లో 'కాడి, కాని, కాడిమాకు, కాడిమాను, కాండి, కాణి, కావడి' అనేవి పర్యాయ పదాలుగా వ్యవహారంలో ఉన్నాయి. తీరాంధ్రంలో 'కాడి'; మెదక్, వరంగల్, నల్గొండ, ఖమ్మంజిల్లాల్లో 'కాని'; తుంగభద్రానదికి ఉత్తరాన 'కాడిమాకు', దక్షిణాన 'కాడిమాను'; అదిలాబాద్, నిజామాబాద్ జిల్లాల్లో పూర్తిగాను మెదక్, ఖమ్మం జిల్లాల్లో చాలా ప్రాంతాల్లోను 'కాండి'; కరీంనగర్ జిల్లాలో అధికాధికంగా 'కాణి', అనంతపురం జిల్లాలోని హిందూపూర్, కళ్యాణదుర్గం తాలూకాల్లో 'కావడి'; వ్యవహారంలో ఉన్నాయి (వివరాలకు 'మాండలికవృత్తి

మాండలిక ప్రభావంవల్లనే.

పై విధంగా భిన్నవృత్తులకు, భిన్న సాంఘిక స్థాయులకు, భిన్నపట్టణాలకూ చెందిన వ్యవహర్తల భాషావిశేషాలను పరిశీలిస్తే కొన్ని సామ్యాలు, కొన్ని వైషమ్యాలు కనిపిస్తాయి. అయితే మొత్తంమీద విశాఖమండలభాష తీరాంధ్ర భాషకు అత్యంత సన్నిహితంగా ఉండి కొన్ని ఆర్యభాషాప్రభావాలను ప్రదర్శిస్తుందని చెప్పాలి. కొన్ని సందర్భాల్లో ఈ భాషావిశేషం రాయలసీమ లక్షణాలను ఎక్కువగా తెలంగాణా లక్షణాలను కొంచెం తక్కువగా ప్రతిబింబిస్తుంటుంది. ఈ విషయం స్థూలదృష్టికే గోచరిస్తుంది. విశాఖమండలభాషకు వర్ణనాత్మక వ్యాకరణం రాసినప్పుడుగాని దాని విలక్షణతలను, ఇతరమండలభాషా సమానలక్షణాలను విపులంగా చర్చించటం సాధ్యంకాదు. కొన్ని మాసాల్లో అట్లాంటి వ్యాకరణం వెలుగు చూస్తుంది.

పట్టిక 1 (విద్యావంతుల వ్యవహారం)

విజయనగరం	భీమునిపట్నం	నర్సీపట్నం	శృంగవరపుకోట	ఎలమంచిలి	చోడవరం
చెట్టవ్‌‹	చెట్టము	చెట్టవ్‌‹	చెట్టవ్‌‹	చెట్టవ్‌‹	చెట్టవ్‌‹
చీమ	చీమ	చీవ‹	చీమ	చీవ‹	చీమ / ఛీమ
అర్ధవ్‌‹	అర్ధవ్‌‹	అర్ధవ్‌‹ / అర్దవ్‌‹	—	—	అఢ్ఢము
ముత్యవ్‌‹ / ముచ్యెము	ముచ్యవ్‌‹	ముచ్చెవ్‌‹	ముచ్చెవ్‌‹	ముత్యెవ్‌‹	ముత్యెవ్‌‹ (బ. ముచ్యాలు)
ఫేల్‌	ఫెయ్ల్	ఫేల్‌ / ఫెయిల్‌	ఫేల్‌	ఫేల్‌	ఫెయిల్‌
చెవలపిల్లి	చెవలపిల్లి	కుందేలు	కుందేలు	కుందేల్‌	కుందేలు
కొడవళ్ళు	కొడవళ్ళు	కొడ̣వళ్ళు	కొడ̣వళ్ళు	కొడ̣వళ్ళు	కొడ̣వళ్ళు
కల్లు	కండ్లు (కళ్ళల్లో)	కళ్ళు	కళ్ళు	కళ్ళు	కళ్ళు
-కంటే	-కంటే	-కన్నా	-కంటే / -కన్నా	-కంటా / -కంటె	-కంటే / -కంటె
ఎనమండుగురు	—	ఎనమండ్గురు	ఎనమండుగురు	ఎనమండుగురు	ఎనమండుగురు
పద్దెమ్ది	పద్దెనమిది	పద్దెనిమిది	పద్ధెమ్ది	పద్దెమ్ది	పద్ధెమ్ది
నాయనమ్మ	మామ్మ	నాయ్నమ్మ	బామ్మ	నాయ్నమ్మ / మామ్మ	నాన్నమ్మ
పెదనాన్న ; బావాజీ	పెదనాన్న	పెదనాన్న ; పె^{V}దనాన్న	పెద్నాన్న	బాబు / పెదనాన్న	పెదనాన్న / అయగారు
కలిసేను	—	కలిసేను	కల్సేను	కల్సేను	కలిసేను
పిలండి	—	పిలవండి	పిలవండి	పిలవండి	పిలండి
ఇయ్యండి	ఇ^{V}వ్వండి	ఇవ్వండి	ఇవ్వండి	ఇవండి	ఇవ్వండి

పట్టిక 2 (రాజకీయ కార్యకర్తల వ్యవహారం)

విజయనగరం	భీమునిపట్నం	అనకాపల్లి	నర్సీపట్నం	మాడుగుల	శృంగవరపుకోట	ఎలమంచిలి	చోడవరం
రోట్లో; రోలికి	రోట్లో; రోటికి	రోట్లో; రోటికి రోల్లో; రోలికి	రుబ్బురోల్లో; °రోల్కి	రోట్లో; రుబ్బురోలికి	రోల్లో; రోలికి	రుబ్బు రోల్లో; °రోలికి	రుబ్బురోల్లో; °రోలికి
రాయిమీద/ రాతి-	రాతిమీద	రాతిమీద; రాయిమీద/°రాతి-	రాతిమీద	రాతిమీద	రాతిపై/°మీద; రాయిమీద	రాయిపై/°మీద	రాతిమీద
పూజులు	—	కాల్లు/కాడిలు	కాళ్ళు^v	పూదులు	పూజులు	కాడిలు	లంకెలు (ఏక. పూజ)
మట్లు	—	కుదుర్లు	కు^vదుళ్ళు (ఏక. మట్టు)	కుదుర్లు	కుదుళ్ళు	కుదుర్లు	కు^vదుళ్ళు
వియ్యంకుడు	వియ్యంకుడు	వియ్యంకుడు	వియ్యంకుడు	ఈరకాడు	వియ్యంకుడు	ఈరకాడు/ వియ్యంకుడు	ఈరకాడు
వియ్యపురాలు	వియ్యంకురాలు	వే^vపరాలు/ వియ్యపురాలు	వీపరాలు	యీారకత్తె	వియ్యపురాలు; వియ్యంకురాలు	ఈరకత్తె/ వియ్యంకురాలు	ఈరకత్తె
వలం	వలవ్(	వలం; స్థూలం	వలం; బడ్డు	లావు; వలం; లంబు	వలం	వలం	వలం
అయ్యాను	అయ్యేను/అయ్తిని	అయ్యేను	—	—	అయ్యే^vను	అయా<ను	అయ్యేను
అవకుండ	అవకుండా	అవకుండా	—	అవకుంటా	అవకుండా	అవకుంటా	అవ్కుంట
లెగుస్తా	లేస్తూ	లేస్తూ	లెగిస్తూ	లెగుస్తూ	లేస్తో; లెగిస్తూ	లేస్తా	లేస్తూ

4

విశాఖ విశేషాలు

ఎ. శ్రీహరి

తెలుగును సుమారు నాలుకోట్లమంది మాతృభాషగా మాట్లాడుతుంటారు. వీరందరిలోనూ భాష ఒక్కలాగ ఉండదు. వ్యక్తిగత భేదాలను తీసేస్తే ఈ నాలుకోట్లల్లోనూ భాషా వ్యవహారం సమూహాల వారిగా జరుగుతుందని చెప్పచ్చు. రెండు భిన్న సమూహాల మధ్యకన్నా ఒకే సమూహంలో వ్యక్తుల మధ్య సాంఘికభాషా వ్యవహారాలు ఎక్కువగా జరుగుతై కాబట్టి ఒక సమూహానికి ఇంకోసమూహానికి భాషా వ్యవహారంలో భేదాలు ఏర్పడతాయి. ఈ భేదాలు పదజాలంనుంచి వాక్య నిర్మాణం వరకూ 'విలోమక్రమం'లో కనిపిస్తాయి. భాషా సమాజంలో భేదాలు భాషాసమ్మంధాల సాంద్రతమీద ఆధారపడి ఉంటాయి. అంటే వివిధ సమూహాలమధ్య భాషావ్యవహారానికి అవరోధం కలిగినప్పుడు ఈ భేదాలు ఉత్పన్నమౌతాయి. ఈ భేదాలు రెండు రకాలు-ఒకటి భౌగోళికం, రెండు సాంఘికం. ఒకే భాషా సమాజంలో భౌగోళిక పరిస్తితులవల్ల పరస్పర సమ్మంధాలకి అవకాశం లేనప్పుడు ఏర్పడిన భాషా భేదాలన్నీ భౌగోళికభేదాల కింద వస్తాయి. సాంఘికంగా ఏర్పడిన భేదాలన్నీ-అంటే చదువురీత్యా, వృత్తిరీత్యా, కులంరీత్యా ఏర్పడిన సాంఘిక భేదాలను ప్రతిబింబించే భాషాభేదాలను-సాంఘిక భేదాలకింద జమకడ్తాం.

భౌగోళిక భేదాలవల్ల ఏర్పడిన భాషాస్వరూపాలన్నీ 'ప్రాంతీయ మాండలికాలనీ' సాంఘిక భేదాలవల్ల ఏర్పడినవి 'సాంఘిక వ్యవహార భేదాలనీ' స్థూలంగా చెప్పుకోవచ్చు. తెలుగులో నాలుగు ప్రాంతీయ మాండలికాలని గుర్తించచ్చు - 1) తెలంగాణా 2) రాయలసీమ 3) కోస్తా 4) కళింగం (ఈ విభజన వృత్తి పదాధ్యయనం ఆధారంగా చేసింది). మళ్ళీ ఆయా ప్రాంతాల్లో 'చదువుకోని వాళ్ళ భాష'అనీ 'చదువుకున్నవాళ్ళభాష'అని రెండు సాంఘిక వ్యవహార భేదాలు స్థూలంగా ఏర్పడి ఉన్నాయి.

భాష - సమాజం : సంఘం ఏ విధంగా ఐతే వ్యవస్థీకృతమై ఉందో అదేవిధంగా భాషలోకూడా ఒక వ్యవస్థ అనేది ఏర్పడి ఉంటుంది. సంఘంలోనూ భాషలోనూ అలవాట్లు అజ్ఞాతంగా ఏర్పడతాయి. సమాజంలో జరిగే వ్యవహారాలకు భాష మూలం కాబట్టి భాష, సమాజం 'అన్యోన్యసమ్మంధం' తో ఉంటాయి. సమాజంలోని చేష్టలని (processes) భాష

ప్రతిబింబిస్తుంటుంది. అందువల్ల భాషలో సామాజిక ప్రమాణాలు వ్యవస్థీకృత మౌతుంటాయి. ఈ ప్రణాళిక ముఖ్యోద్దేశాల్లో భాషా సామాజిక వ్యవస్థల మధ్యఉన్న 'సహరూపాంతరత' (covariation)ను నిరూపించడం; సమాజంలో భాషేతర కారణాలవల్ల ఏర్పడిన వర్గాల విభజనని భాషావ్యవహారం ఎంతవరకు ప్రతిబింబిస్తున్నాదో తెలుసుకోడం; భాషలో ప్రామాణికత ఏ సామాజిక ధర్మాల వల్ల ఏర్పడుతుందో-అంటే, ఏ సామాజిక అంశాలు భాషలో వ్యవహారప్రమాణాన్నినిర్దేశిస్తాయో - తెలుసుకోడం, అనేవి కొన్ని. వ్యవహర్త సాంఘిక స్థాయి మారేకొద్దీ, భాషా వ్యవహారం దానికనుగుణంగా మార్తూ ఉంటుంది. స్టేజిమీదా, ఇంటిదెగ్గిరా ఒక మనిషి భాషా వ్యవహారం ఒక్కలాగ ఉండదు. అదే విధంగా అధికవిద్యా సాంఘిక సమ్మంధాలున్నవారికీ అల్పసమ్మంధాలున్నవారికీ భాషలో అనేక భేదాలు కనిపిస్తాయి. ఈ భేదాలు కేవలభేదాలు కావనీ ఇవి ఒక "నిర్మాణ క్రమంలో" ఉంటాయని నిరూపించడం కూడా ప్రణాళికాంశాలలో ఒకటి.

విశాఖ వ్యవహారం : ముఖ్యాంశాలు

(1) అక్షరాల్లో (Syllables) అచ్చుల మార్పులు : మొదటి రెండు అక్షరాల్లో అ, ఇ, ఉ, ఎ, ఒ, లు కింద సూచించిన క్రమంలో మార్పు చెందుతాయి.

మొదటి అక్షరంలో మార్పులు :

1. అ ⟶ ఎ, ఒ
2. ఇ ⟶ ఉ;
3. ఉ ⟶ ఇ, ఒ;
4. ఎ ⟶ అ, ఒ.
5. ఒ ⟶ ఉ, అ.

ఉదాహరణలు :

1. సెంపాంచ్ కుంటొవ్ (సంపాదించుకుంటాం)
   గొట్కుంతాఉ (కట్టుకుంటారు)
   పొన్లు (పన్లు).
2. ఉప్పళ్ళేదు (ఇప్పుడులేదు).
3. నివ్వేదో (నువ్వుఏదో)
   మొగవ్ (ముఖం)
4. చప్పలేదు (చెప్పలేదు)
   రొండు (రెండు)
5. ఉకెక్రన్నర (ఒక ఎకరన్నర)
   పలవ్‌లో (పొలంలో)

పై మార్పులన్నింట్లోనూ 'అ'కారం 'ఒ'కారం కావడం వ్యవస్థితంగా కనబడుతున్నాది. అక్షరంలో ఓష్ఠ్యాల (labials) తరవాత 'అ'కారం 'ఒ'కారంగా మార్తుందని స్థూలంగా సూత్రించచ్చు. ఇతరత్రా పరాక్షరంలో 'ఉ'కారం

ఉన్నప్పుడు పూర్వాక్షరంలోని 'అ'కారం 'ఒ'కారంగా మార్తుంది. పై సూత్రాల్నిబట్టి -

పన్లు ⟶ పొన్లు (ప-)
పట్టుచీర ⟶ పొట్టుజీర (ప-)
బళ్ళు ⟶ బొళ్ళు (బ-)
వరిఆకు ⟶ వొరాగు (వ-)
కబురు ⟶ కొబురు (-ఉ)
ఖర్చు ⟶ కొర్సు (-ఉ)
కండువా ⟶ కొండువా (ఉ)

రెండో అక్షరంలో మార్పులు :

1. అ ⟶ ఇ, ఉ, ఒ
2. ఇ ⟶ ఉ
3. ఎ ⟶ ఇ
4. ఒ ⟶ ఎ

ఉదాహరణలు :

1. సవ్యింగా (సవ్యంగా)
   బయ్యూవ్ (భయం)
   మాత్రువ్ (మాత్రం)
   కొంచువ్ (కొంచం)
   అర్థున్చేసోక (అర్థంచేసోక)
   ముఖోవ్ (ముఖం)
2. ఇంగ్లూష్లో (ఇంగ్లీష్లో)
   కోరుక (కోరిక)
3. వుద్దీశన్చేత (ఉద్దేశంచేత)
4. పొటేదీశేశేర్ (ఫోటో తీసేసేరు)

'మ'కారం పరమైనప్పుడు 'అ'కారం 'ఉ'కార 'ఒ'కారాలుగా మారుతున్నదని చెప్పచ్చు. ఇతరత్రా ఈ మార్పు వికల్పం.

ఉదాహరణలు :

అందం ⟶ అందుఁవ్
నిజం ⟶ నిజువ్
ముఖం ⟶ ముఖోవ్
మొత్తం ⟶ మొత్తువ్
కొంచం ⟶ కొంచువ్

పరాక్షరంలో 'అ'కారం పరమైనప్పుడు పూర్వాక్షరంలోని సంవృతాచ్చులైన ఇ, ఉ, ఎ, ఒ లు వివృతి (lowering) చెందుతాయి. ఈ మార్పు ఈ ప్రాంతంలో నిత్యం. ఇది కోస్తా మాండలిక సాధారణ లక్షణం.

పిల్ల ⟶ ప్లిల్ల
పేపరు ⟶ ప్యేపరు
ముక్కు ⟶ మ్యుక్కు
గోడ ⟶ గ్యోడ

తాలవ్యాలకు పరంగా ఒచ్చినప్పుడు 'అ', 'ఎ'లు పర్యాయ రూపతలో ఉంటాయి.

ఉదాహరణలు :

చప్పలేదు < చెప్పలేదు
జెచ్‌పోండ్‌గనీ < చచ్చిపోయినాడుకానీ ...

'ల'కారానికి 'న'కారోచ్చారణ ఇక్కడి వాడుకలో ఒక విశేషం. పదాదినా పదమధ్యానా ఈ పరిణామం ఎరువుమాటల్లోకూడా కనిపిస్తుంది.

ఉదాహరణ :

నంచవ్‌ లేకుంట .... (లంచం లేకుండా)
నైట్లూ (లైట్లు)
మినీమీటర్లంతె...(మిలీమీటర్లంతె)

'ల'కార 'న'కార పర్యాయరూపత ప్రత్యయాదుల్లో కూడా ఉండడం ఈ పరిణామ విస్తృతిని తెలుపుతుంది.

ఉదాహరణ :

మల్లిపువ్‌నా (మల్లిపువ్వులా)
యెండకాలువ్‌నో (ఎండకాలంలో)
నోనికి ఎలిపోయింది (లోనికి వెళ్ళిపోయింది)

అదేవిధంగా క్రియాపదాల్లో -

అవనేదు (అవలేదు)
బయింపడవల్సిన్నేదండి (భయంపడవల్సింది లేదండి)

కానీ ఈ పర్యాయ రూపత జానపద వ్యవహారలక్షణం అనే చెప్పాలి. శిష్ట వ్యవహార్తల్లో ఈ భాషావ్యవహారం లేదని వ్యవహారఖండికలు తెలుపుతున్నాయి.

క్రియా రూపాలు :

భూతకాలం : భూతకాలిక ప్రత్యయాలు - 'ఏ', 'ఏ̤'. అక్కడక్కడా 'ఇన' రూపాలుకూడా వినిపిస్తాయి -

'తిట్టేరు', 'బలవంత్ పెట్టేడు'; 'చేస్నేరు', 'ఒగ్గేశేరు', 'రాశేడు'; 'అడిగినారు'. 'ఏ'కారోచ్చారణ స్థానికోచ్చారణ. 'ఏ̤'కారం (ɛ̄) కోస్తా మాండలిక ప్రభావంవల్ల కావచ్చు. అక్కడక్కడా 'అ'కారం కూడా వినిపించింది. కానీ అందుకు నిదర్శనాలు అంత గట్టివి కావు.

భూతకాలిక ప్రత్యయానికి ముందున్న ప్రాతిపదిక చివరి 'స'కారం 'శ'కారంగా మార్తుంది. ఈ మార్పు వికల్పం.

ఉదా:-"చేశేర్", "గట్టేశేరు", "తగిలీశేరు", "తీశ్శారు", "మానేశేను", "రాశేడు", "పాశెయ్", "ఇచిశేరు".

తద్ధర్మార్థకం :- దీన్ని ఇక్కడి వాడుకలో కింది ప్రత్యయాల ద్వారా సూచిస్తున్నారు.

ఈ ప్రత్యయాలు :- "తున్", "త", "తా".

అమహత్ ప్రథమపురుష ఏకవచన ప్రత్యయం ముందు వచ్చే ప్రత్యయాలు "తున్; "త".

ఉంటుంది : బస్తా లవ్‌తది.
బాదపడుతుంది : కడుప్ నిండ్‌తది
చెప్తుంది : తీస్కెల్తది : అడుతది

కొందరు వ్యవహర్తల్లో 'తా' కూడా వినిపించింది - అంటే, "...నాగే వుంటాది", "అనడూతాది", "ఉంటాది" వంటి రూపాలన్నమాట. ఈ రూపాలు మిగతా పురుష ప్రత్యయాల ముందు ఒచ్చే 'తా' ప్రత్యయ రూపాలైన

రశీటిస్తాడు(-...ఇస్ + తా + డు)
చూస్తాడు-(చూస్ + తా + డు)
డెయ్‌లిస్సదువ్‌తాను - (....స్సదువ్ + తా + ను)

ఒస్తాయి - (ఒస్ + తా + యి) రూపాల సామ్యం (analogy) మీద ఏర్పడి ఉండొచ్చు. అట్లాగే హ్రస్వ 'త'కార రూపాలు ("చేస్తరు") కూడా అక్కడక్కడ వినిపించేయి.

'త'కార రూపాలు (వస్తది, చేస్తది) శిష్టుల్లోనూ, శిష్టేతరుల్లోనూ కనిపించడం విశేషం. కానీ 'తున్', 'త'కార రూపాలు బ్రాహ్మణ బ్రాహ్మణేతర భేదాన్ని స్పష్టంగా చూపిస్తున్నాయి.

వర్తమాన కాలం :

ఉదా : "చూవ్‌స్తున్నాను" (చూస్తున్నాను).
"చూస్తునోవ్ఁ" (చూస్తున్నాం)
"చూస్తున్నారు" (చూస్తున్నారు)

ఈ రకమైన క్రియల నిర్మాణ క్రమం (pattern) శిష్టభాషా వ్యవహార లక్షణంగా ఉంది. శిష్టేతర భాషలో ఇంకోరకమైన నిర్మాణక్రమం కనిపిస్తుంది. వర్తమాన కాలిక రూపాలు శత్రర్థక ప్రత్యయమైన 'తూ' మీద 'ఉన్-క్రియా రూపాలతో ఏర్పడతాయి. అయితే ఈ 'తూ' ప్రత్యయం 'తా'గా కూడా కనిపిస్తుంది. అంటే "వస్తా, చేస్తా, ఇస్తా" వంటి రూపాలమీద ఉన్నాడు, ఉన్నారు మొదలైనవి చేరి దీర్ఘాచ్చుమీది 'ఉ'కారం లోపిస్తుంది.* రెండు దీర్ఘాచ్చులు ఒకదాని

* భద్రిరాజు కృష్ణమూర్తి : తెలుగు మాండలికాలు; కరీంనగర్ వాడుక - తెలుగు మాండలికాలు, కరీంనగర్ జిల్లా.

వెంట ఒకటి ఒచ్చినప్పుడు వాటిల్లో ఒకటి హ్రస్వం అవుతుంది. పైసూత్రాలవల్ల

అడుగుతా + ఉన్నావు—→*అడుగుతానా్నవు—→"అడుగుతౌన్నవు" -

ప్రయత్నంచేస్తా + ఉన్నాను—→*ప్రయత్నం చేస్తానా్నను—→
"ప్రయత్నం జే స్తన్నాను"

అమ్ముకుంటా + ఉన్నాను—→*అమ్ముకుంటానా్నను—→
"అమ్కుంతన్న"

అతను తీస్తా + ఉన్నాడు—→*అతను తీస్తానా్నడు—→"అతన్దీ స్తన్నాడు"

కష్టపడ్తా + ఉన్నాం—→*కష్టపడ్తానా్నం—→"కట్టపడ్తాన్నం"

పురుష ప్రత్యయం ముందు దీర్ఘాచ్చు వికల్పంగా హ్రస్వం కావటంవల్ల కింది రూపాలు ఏర్పడుతున్నాయి.

ఒస్తా + ఉంది—→ఒస్తాంది—→ఒ స్తంది.

ఉదా :- "షిప్పొ్వ స్తంది; మజ్జిగ పట్కొ్క స్తంది; పిండవే స్తంది".

ఇంకొక మార్పు ద్విరుక్త 'న'కారం అద్విరుక్తమై పురుష ప్రత్యయం ముందున్న అచ్చు లోపించడంవల్ల కింది రూపాలు సిద్ధిస్తున్నాయి -

అంటా + ఉన్నాడు—→*అంటానా్నడు—→అంటాన్నడు
—→*అండానడు—→ అంటాండు.

అట్లాగే - లేస్తా్రను; అంతా్రను.

సమస్త క్రియలు : పూర్ణార్థకాన్ని సూచించడానికి ఉపయోగించే ప్రత్యయాలు "-ఏస్", "-పో". ఇక్కడి వాడుకలోని "-ఈస్", - ఏస్ కి పర్యాయ రూపం.

ఉదా :-	ఇచ్చే శేను	దెర్ కొచిస్సెడు	అయ్ పెంది
	బేగొచ్ సేవ్	చేశీశేరు	దిగ్ పేనండి
	తీశేశ్ కోన్	ఇచిశేరు	జరిగిపోతంది
	మార్చేసేరు	మానిశెల్లెండి	ఎండిపేంది
	దిగబెట్టేశ్నేడు	ఒచ్చిశెవ్	తేగ్గిపొయెండి
	కట్టిశేరు	చెప్పేసి	పెల్లెయ్ పోతుంది
	పడెశ్ శేరు	ఒగ్గేశేరు	
	కొటిశేరండి	తగిలీశేరు	

నామ విభక్తులు :-

నించి :- జిల్లా నించి; వేరుసెనగ జ్యూలయ్ నించీ నొంబర్ వర్కూ పంట.

నుంచి :- ఏటిండయ్న వాళ్ళొకుడా ముందు నుంచి చివరొర్కూ చాలా జేగ ర్తగ వింఢవ్.

కాడకి :- మైంవ్ వ్హావ్‌మంతుడిచ్చిన్ కాడ్‌కి మంవూ పుట్టిన్ కాడ్‌నించీ యేంవూ...

కాడనించి :- కాశీ కాణ్ణించి ఇయన్నీ తిరిగ్‌నాను

కాడ :- ఆ గంంగ తిటేగే కాడ చూడాల

దగ్గిరలో :- కనీ మాకు దగ్గిర్లో వేర్సెనగ లేండ్సేవిం లేవు

మీదన :- యెనకాల్ రొండుగదుల్దోక్కోస్స మీందనీ అ అది అంతస్తు అద్దో రొండు గదులు

న :- తెలుగున్వ్‌తాయ్ (తెలుగులో అవుతాయ్)

తెలుగవ్‌తాయ్ (తెలుగులో అవుతాయ్)

ఇంగ్లీషోతయ్ (ఇంగ్లీష్లో అవుతాయ్)

లోపుని:- కేవలం కాలార్థకంలోనే వాడుతున్నట్టు కనిపిస్తున్నాది.

''అతనికిచ్చి నన్ను పెళ్లిచేసేవా సరే, నేక్కోపోతె తెల్లవారిలోపునీ నానువ్వ్యా ఏ నూతులో గోతులో పడక తీర్దన్నా --''

కంటా :- ''మిగతా డయ్‌లెక్ట్సంటే అవన్నీ కొంచువ్ం దీర్గంగా ఉంటాయ్ మాదానికంటా --''

తాలూకా :- నీ తాలుకా ఆ వుద్ఉకాన్ని ఆ స్తాయిని నీను ఆపలేను, అనపగించలేను

క్రియావిశేషణం ఐన '-ఏ' ఇక్కడి వాడుకలో 'ఈ' గా కూడా వినిపిస్తుంది :

''మామ్మూల్‌గా ఫీ శిక్స్ వర్కూ చదివే నొయ్‌తె మామ్మూల్‌గా ఇచ్చేవారు''

''తగుల్‌కుండీలా ఉంటి''; ''నువ్వుండీలా వుంటి''; నష్టంవొడ్డీలా ఉంటి'' మొదలైనవి.

అపదాది వర్ణాల లోపాలు : అపదాదిన 'క, ఖ, గ, వ' తరుచుగా ఈ ప్రాంతపు వాడుకలో లోపిస్తుంటాయి. కింది ఉదాహరణాల్లో ఈ లోపాలవల్ల సిద్ధించిన కొన్ని మాటలను చూడొచ్చు.

'క'కార లోపం :

లేకపోతే ⟶ లేపొతె

కాకపోతే ⟶ కాపొతే

పట్టుకపోయినం ⟶ బట్టూపోనవ్ం

సంపాదించలేకపొయేను ⟶ సంపాదించలేపొయేను

మరొకటి ఒస్తుందో ⟶ మరోటొస్తుందో

రాకపోతే ⟶ రాపోతే

'క'కారం 'హ'కారంగా మారిన సందర్భాలు కూడా కొన్ని కనిపిస్తాయి. వాటిట్లో కొన్ని :

రొం౦డెహ్‌రాల (రెండు ఎకరాల)

ఒహానాడు (ఒకనాడు)

'ఖ' కారంలోని మహాప్రాణత్వం లోపించి 'క' కారంగా మారి తరవాత లోపించడం ఊరిపేరైన 'విశాఖపట్టణం'లో కనిపిస్తుంది.

విశాఖపట్టణం—>విశాకపట్టణం—>విశాపట్టణం.

'శ' కారానికి పరంగా - అంటే తాలవ్యాలకి పరంగా - 'అ', 'ఇ' ల పర్యాయ రూపత ఉందికాబట్టి 'ఇశేపట్టఁదాకానూ'...వంటివి కూడా వినిపిస్తాయి.

'గ' కారలోపం: 'గ' కార లోపంమీదసిద్ధించిన కొన్ని పదాలు కింది విధంగా ఉంటాయి :

యెవర్నడూతాడు (ఎవర్ని అడుగుతాడు)	అడితే (అడిగితే)
అకిడేంజరూతుందో (అక్కడ పంజరుగుతుందో)	బోలేదా (బాగులేదా)
పెరిపోతుంటాయ్ (పెరిగిపోతుంటాయి)	బ్రోఉంది (బ్రాగుంది)
ఎలూబంటి (ఎలుగుబంటి)	ఆపిస్‌దైర (ఆఫ్ఫిస్ దగ్గర)

'వ' కారం 'ఒ' కారం కావడం: అపదాదిన 'వ' కారం 'ఒ' కారం కావడానికి కొన్ని ఉదాహరణాలు :

ఉండోడు (ఉండేవాడు), కట్టోరండి (కట్టేవారండి), మంచోడని (మంచి వాడని)

చిన్నోళ్ళు (చిన్నవాళ్ళు), చోడోరొంౘ (చోడవరం).

'చిన్నవాళ్ళు' లో 'వ' కారానికి పరంగాఉన్న 'అ' అచ్చు సంవృతమై 'ఒ' కారంగామారి, సంధి సూత్రాధారంగా 'చిన్నోళ్ళు' సిద్ధిస్తుంది. ఇదే పరిమణామం మిగతా పదాల్లోకూడా కనిపిస్తుంది. ఈ పరిణామానికి లోనవని పదాలు కొన్ని ఈ విధంగా ఉంటాయి : నడాల (నడవాల), తర్త (తరవాత), పిల్లడ్‌కి (పిల్లవాడికి)

వాఁన్‌గుఱాలా పండాలా (వానకురవాలి. పండాలి).

పదం చివరి అక్షరలోపంవల్ల ఉత్పన్నమైన కొన్నిపదాలు కిందివి-

అందుచేత—>అంద్‌చేత—>*అంచ్చేత—>అంచేత

అట్లాగే- ఎంచేత (ఎందుచేత)

సాంఘికవ్యవస్థ-భాషాంశాలు: భాషలో ప్రాంతీయ భేదాలే కాకుండా సాంఘిక భేదాలు కూడా ఉంటాయని మనం ముందే అనుకున్నాం. అంటే భాషావ్యవహారంలో భేదాలుండడానికి ఆ సమాజవ్యవస్థే కారణం. సామాజిక కారణాలవల్ల ఏర్పడిన సమూహాలమధ్య భాషావ్యవహారానికి అవరోధం కలిగినప్పుడు ఏర్పడే భేదాలకి సాధారణంగా మూడుకారణాలు కనిపిస్తాయి. అవి చదువు, వృత్తి, కులం. ఈ మూడు సామాజిక అంశాలూ భాషా వ్యవహారాన్ని అనేక విధాలుగా ప్రభావితంచేస్తాయి. ఒకొక్కక్క భాషా సమాజంలో ఒకొక్కక్క అంశం భాషా భేదాలను నిరూపిస్తుంది. అంటే ప్రతిభాషా సమాజంలోను ఒకే అంశం భాషా భేదాలకి కారణంగా ఉండదు. కొన్ని భేదాలు అంశసంయోగం వల్లనే సాధ్య

పడ్తాయి. అట్లాగే భాషా భేదాలన్నీ వ్యవహ_ర్త సాంఘికస్థితిని తెలియపర్చేవిగా ఉండవు. ఈ విషయాల్ని పరిశోధించడానికే విశాఖపట్టణంజిల్లా పర్యటన జరిగి నప్పుడు కింది సామాజిక తరగతులు ఎన్నుకున్నాం :

1. రచయిత
2. టీచరైనా, లెక్చరర్ అయినా;
3. ఉద్యోగి (బేంక్, పంచాయత్ ఆఫీస్)
4. రాజకీయ కార్యక_ర్త
5. స్టూడెంట్లు
6. వ్యాపారి (వ్యాపారంలో పెద్ద, చిన్న)
7. రైతులు (చదువుకున్నవారూ, చదువులేనివారు)
8. కులవృత్తి వాళ్ళు.

సాధ్యమైనంతవరకూ భిన్నకులాలనుంచీ భిన్నవయఃపరిమితులనుంచీ తీసుకున్నాం. వ్యవహార ఖండికలను పరిశీలిస్తే కొన్ని ఆసక్తికరమైన విషయాలు తెలుస్తాయి.

మొదట రచయిత వ్యవహారాన్ని పాలమ్మి వాడుకతో పోల్చినప్పుడు కింది లక్షణాలు తెలిసేయి :

పాలమ్మివాడుకలో 'ట' కారం 'త' కారం కావటం - "పెదప్పిలకీ ఒక నలపైయ్ ఏళ్ళుంతయ్"

సంయుక్తాక్షరమైన 'స్త' 'త్త' కావటం- "ఇల్లిగో చూడికడ డబ్బాల్ జేత్తడు..."

ఈ రెండు లక్షణాలూ రచయిత వ్యవహారంలో లేవు. అంటె శిష్ట వ్యవహారానికీ జానపద వ్యవహారానికీ కొట్టొచ్చినట్లుగా ఈ రెండు లక్షణాల్లో భేదం కనిపిస్తుంది.

35 ఏళ్ళ ఉద్యోగి వాడుకను 50 ఏళ్ళ రైతు వ్యవహారంతో పోల్చినప్పుడు-

'చ' కారం 'స' కారం కావటం: 'సాకరిసేస్కొపోతే

'స' కారం 'చ' కారం కావటం:'వేరిచెనక్కాయల'

'ట' కారం 'త' కారం కావటం : 'కూచుంతడు'

పదాది 'వ' కారం లోపించడం : "ఆళ్ళు, ఆడు, ఈడొచ్చి" వంటి లక్షణాలు రైతు వ్యవహారంలో కనిపించేయి. ఈ పై లక్షణాలన్నీ ఉద్యోగి వ్యవహారంలో లేవు. అట్లాగే 'స్త' కారం 'త్త' కారం కావటం రైతు వ్యవహారంలో కనిపించదు.

నడివయసువాడైన రైతు (చిన్న వ్యాపారి : కొంచెం చదువున్నవాడు) వ్యవహారాన్ని అనుభవంగల రాజకీయ కార్యక_ర్త వాడుకతో సరిచూసినప్పుడు రైతువాడుకలో 'స్త' కారం 'త్త' కారం కావటంకానీ, 'ట' కారం 'త' కారం కానీ, 'స' కారం 'చ' కారం కావటం కానీ కనపడవు. కానీ పదాది 'వ' కారలోపం ఈలు (వీళ్ళు), అల్లకీ ఈల్లకీ (వాళ్ళకీ వీళ్ళకీ); 'చ' కారం 'స' కారం కావటం

టం కొడిసంపేర్ (కొట్టిచంపేరు), సంపియమన్నారు (చంపెయ్యమన్నారు) వంటి లక్షణాలు మాత్రం కనిపిస్తాయి. ఈ లక్షణాలేవీ రాజకీయ కార్యకర్తలో కనిపించవు.

ఈ పోలికలవల్ల 'స్త' → 'త్త'; 'ట' → 'త'; 'చ' → 'స', పదాది 'వ' - కారలోపాలు జానపద (అంటే చదువులేని వాళ్ళ) వ్యవహార లక్షణాలనీ ఇవిలేని వాడుకంతా ప్రామాణికం/శిష్ట వ్యవహారం అనీ అనుకోవచ్చు.

కానీ సమాజంలో నడిమితరగతి వ్యవహర్తలని పరిగణింప బడుతున్న వ్యాపారుల, విద్యార్థుల వ్యవహారాన్ని అటు శిష్టులతోనూ ఇటు జానపదుల తోనూ పోల్చి చూసినప్పుడు ఒక రకమైన ద్విముఖ పరిణామం ఉన్నట్టు కనిపిస్తు న్నాది. వీళ్ళల్లో అటు శిష్టుల లక్షణాలూ ఇటు జానపదుల లక్షణాలూ కనిపిస్తాయి.

నలభై ఏళ్ళ పెద్దవ్యాపారిని ఇరవై ఏళ్ళ స్టూడెంట్‌తో పోల్చినప్పుడు పదాది వ- కార లోపం, 'న' కారం 'ల' కారంగా పలకడం, 'ట' కారం 'త' కారం కావటం మొదలైన లక్షణాలు విద్యార్థి వాడుకలో కనిపించేయి. ఈ లక్షణాలు పెద్దవ్యాపారి వాడుకలో లేవు.

ఇరవై అయిదేళ్ళ చిన్న వ్యాపారి వాడుకను ఉద్యోగి (35 సం॥-బ్రాహ్మడు) వ్యవహారంతో పోల్చినప్పుడు మూర్ధన్యతాలోపం (ళ→ల), ఒత్తులు లేకపోవడం వంటి లక్షణాలు చిన్నవ్యాపారిలో కనిపించేయి. కానీ ఉద్యోగి వాడుకలో ఇవి కనిపించవు.

అదేవిధంగా రచయిత, రాజకీయ కార్యకర్త భాషాభేదాలను పరిశీలించి నప్పుడు ఒత్తులు లేకపోవడం మినహా వీళ్ళిద్దర్లో ఉచ్చారణ పరంగా అంతగా పెద్దభేదాలు కనపడవు. అక్కడక్కడా మూర్ధన్యతాలోపం (వెళ్లు క్రియలో) కని పించినా మొత్తంమీద మూర్ధన్యోచ్చారణను పాటించడం జరిగింది. మహా ప్రాణాలు రచయితలో ఎక్కువగా ఉన్నట్టు కనిపిస్తుంది.

పై పోలికలు చదువు రీత్యా జరిగిన సామాజిక విభజనని సమర్థిస్తున్నాయి. అంటే వ్యవహర్తల విద్యాభ్యాసం పెరిగిన కొద్దీ వాళ్ళ భాషలో 'సమరూపత' అనేది ఒరవడ్తున్నాది అని చెప్పాలి. భాషలోని 'నాజూకుతనం' విద్యాభ్యాసం వల్ల ఒస్తుందని స్థూలంగా పైలక్షణాలు నిర్ణయిస్తున్నాయి.

వ్యవహర్తల చదువు ప్రాతిపదిగా తీస్కున్నప్పుడు పైన అనుకున్నవి సమర్థంగా కనిపిస్తాయి. కానీ కొన్ని లక్షణాలు-ముఖ్యంగా 'ఉంటది', 'చేస్తది', 'తీస్కెల్తది', 'రయ్యెనెల్పోద్ది' వంటి పదాల్లో తద్ధర్మార్థక ప్రత్యయం వంటివి విద్యాభ్యాసానికి అతీతంగా ఉన్నట్టుంది. అట్లాగే శత్రర్థకరూపాలైన 'చూస్తంది', 'ఒస్తోంటయ్', 'చేస్తనార్' 'ఉంటాండ్', 'పోడుజేస్తనారు' వంటి రూపాలు రాజ కీయకార్యకర్తలోనూ ఉద్యోగి (కాపు; మాడుగుల) లోనూ కనిపిస్తాయి. కానీ బ్రాహ్మణ కులానికి చెందిన ఏ వ్యవహర్తలోనూ ఈ రూపాలు అసలు కనిపించవు. కాబట్టి కొన్ని లక్షణాలను కులం ప్రాతిపదిక మీద కూడా ఆధారపడి చెప్పాల్సిన అవసరం కలుగుతున్నది. ఈ రెండు అంశాలు (చదువు, కులం) భాష, భాష

లోని అనుకరణయత్నాన్ని ప్రభావితం జేస్తున్నాయి. ఈ రెండిట్లో 'చదువు' 'కులం' కంటే 'ఇన్ఫ్లుయెన్షల్గా' ఉంది అని అనడానికి ''రచయిత, టీచర్, లెక్చెరర్ల '(బ్రాహ్మణేతర్లు) వ్యవహారఖండికలు ఒక నిదర్శనం. వీళ్ళ వాడుకలో పైన చెప్పిన క్రియారూపాలు కనిపించవు. కాబట్టి విశాఖ వాడుకలో ఒక వ్యవహార్త వాడుక తను పొందిన విద్యాభ్యాసాన్ని ప్రతిబింబిస్తున్నదని పైన జరిగిన ఆలోచనకు సారాంశంగా చెప్పచ్చు.

5

కరీంనగర్ - విశాఖ జిల్లాల భాషలు

(ఒక తులనాత్మక పరిశీలన)

పులిగడ్డ శివానంద శర్మ

ఈ పరిశీలన నిమిత్తం కళింగ మండలంలో వున్న విశాఖ జిల్లాలోని చోడవరంనుండి ఒక వ్యవహర్తనూ, తెలంగాణాలో వున్న కరీంనగర్ జిల్లాలోని వేములవాడనుండి ఒక వ్యవహర్తనూ ఎన్నుకోటం జరిగింది. వీళ్లిద్దరూ కాపు కులానికి చెందినవాళ్లు. ఇద్దరూ కూడా మేస్త్రీ పని చేస్తున్నవాళ్లు. ఇద్దరికీ చదువురాదు. ఇద్దరి వయస్సులూ దాదాపు సమానం—ఒకరి వయస్సు 27 సం॥లు, మరొకరిది 30 సం॥లు. వీరిలో వేములవాడ వ్యవహర్త ప్రధానవృత్తి వ్యవసాయం అయినప్పటికీ పది సంవత్సరాల నుండి మేస్త్రీ పని కూడా చేస్తున్నాడు.

భిన్నకులాల వారి మధ్య, భిన్నవృత్తుల వారి మధ్య, భిన్నవయస్కుల మధ్య, భిన్న విద్యాస్థాయులుగలవారి మధ్య వారు మాట్లాడే భాషల్లో భేదాలుంటాయ్. అటువంటి భేదాలను తొలగించి, ఒక్క ప్రాంతీయతే ప్రాతిపదికగా శిష్టేతరభాషల్లో వున్న వైవిధ్యాలను పరిశీలించే దృక్పథంతో ఈ ఎన్నిక చేయటం జరిగింది.

వేములవాడ వ్యవహర్త ''వ్యవసాయం, ఇళ్లు కట్టడం'' అనే విషయాల మీద మాట్లాడాడు. చోడవరం వ్యవహర్త ఒక జానపదగాథను చెప్పాడు. ఈ వీరి రెండు పాఠాలే యీ పరిశీలన కాధారాలు.

A. వ్యవహర్త లిద్దరిలోవున్న సామ్యాలు

1. వర్ణనిర్మాణానికి సంబంధించినవి

1. అ కారం ఒ కారంగా మారటం :

పదాదిలోనూ, పదమధ్యంలోనూ కూడా యీ మార్పు గోచరిస్తుంది.

(a) పదాదిలో - (వే)* : తొవ్తమ్ (తవ్వుతాం)

(చో)* : బోబు (బాబు), మొనుశులు (మనుషులు), పోలు (పాలు), కొబురు (కబురు), బోవుంటుంది (బాగుంటుంది), డొబ్బు (డబ్బు).

(b) పదమధ్యంలో - (వే) : అడొవ్ (అడవి)

(చో) : మొకొం (మొఖం)

---

* వే = వేములవాడ; చో = చోడవరం.

2. పదమధ్యంలో అ కారం ఉ కారంగా మారటం :

(వే) : ఎకురం (ఎకరం)

(చో) : కొాంచువ్ (కొాంచం)

3. పదాదిలో ఎ కారం ఒ కారంగా మారటం :

(వే) : రొాండు (రెండు)

(చో) : రొాండు (రెండు)

4. శ్వాసధ్వని నాదధ్వనిగా మారటం :

(వే) : సబ్లై (సప్లై - ఆంగ్లపదం).

(చో) : తుబాకి (తుపాకి - ఉర్దూపదం).

5. మూర్ధన్యతా లోపం :

(a) ళ కారం ల కారంగా మారటం :

ద్విత్వ ళ కారం ద్విత్వ ల కారంగా మారటం అన్ని సందర్భాల్లోనూ జరిగే ప్రక్రియగా అగుపిస్తుంది.

(వే) : అక్కల్లు (అక్కళ్ళు), పొల్లు (పాళ్ళు), ఓల్లు (ఓళ్లు < వోళ్ళు < వాళ్లు), మల్లా (మళ్లా).

(చో) : కల్లు (కళ్లు), పెల్లి (పెళ్ళి), ఎల్లేడు (ఎళ్లేడు < వెళ్లేడు). చోడవరం వ్యవహర్త పలుకుబడిలో అలఘు ల కారం అసలు వున్నట్టే కనిపించదు. ద్విత్వాలఘు ల కార సందర్భంలోనే గాక, ళ త లను సంయుక్తంగా పలకవలసి వచ్చినప్పుడు గూడా యీ వ్యవహర్త లఘులకారాన్నే పలుకుతాడు. ఉదా : యెల్తున్నాడు (వెళ్తున్నాడు). అలఘులకారం వచ్చిన మిగతా సందర్భా లేమీ లేవు.

ఇక వేములవాడ వ్యవహర్త విషయంలో ద్విత్వాలఘు ల కారమొచ్చిన సందర్భాలే తప్ప తదితరములైన సందర్భా లసలే లేవు.

(b) ణ కారం న కారంగా మారటం :

(వే) : మూన్నెల్లు (మూణ్ణెల్లు).

(చో) : ఆభర్నం (ఆభరణం), రానీ (రాణీ), తచ్చనవ్ (తక్షణం). మూర్ధన్య న కారోచ్చారణ వీరిలో పూర్తిగా లేకపోలేదు. వేములవాడ వ్యవహర్త మాట్లాడినంతలో అది ఒకే ఒక్క 'ఇణ్లు' అనే మాటలో వచ్చింది. కాని, చోడవరం వ్యవహర్త పలుకుల్లో మూడుసార్లు వచ్చింది. ఉదా : గర్భిణీ, పెమాణీకవ్ (ప్రామాణికం), ముస్లవాణ్ణి (ముసలివాణ్ణి).

(c) ట కారం త కారంగా మారటం :

(వే) : తమాటా (టొమేటో - ఆంగ్ల పదం).

(చో) : వుంతాను (వుంటాను), వుంతుంది (వుంటుంది), చేస్కుంతాను (చేసుకుంటాను), తీసెల్లేతప్పుడు (తీసికెళ్లేటప్పుడు), మొ॥వి.

చోడవరం వ్యవహర్త లాగా వేములవాడ వ్యవహర్త క్రియా పదాల్లో

గాని, ఇతర వ్యాకరణ సంవర్గాల్లో గాని ఎక్కడా ట కారాన్ని త కారంగా ఉచ్చరించలేదు.

ఈ మార్పు చాలా తక్కువ సందర్భాల్లో మాత్రమే జరగటం కద్దు. ఇటువంటి మార్పు లేకుండా ఉచ్చరింపబడ్డ పదాలు ఉభయ వ్యవహర్తల్లోనూ వున్నై.

(వే): అనుకుంటమ్ (అనుకుంటామ్), తింటమ్ (తింటాం), తమాటా (టొమేటో-ఆంగ్ల పదం), కట్టుడు (కట్టటం) మొ॥వి.

(చో): కల్లంట (కళ్ళవెంట), బాట్న (బాటలో), బ్గో వుంటుంది (బాగుంటుంది) మొ॥వి.

కాబట్టి వీరిద్దరి భాషల్లోనూ యీ మార్పు క్వాచిత్కంగా జరుగుతుందని చెప్పొచ్చు.

6. చ కారం స కారంగా గాని, శ కారంగా గాని మారటం :

(వే): సిన (చిన్న), కిసిడీలు (కిచిడీలు), సెరనీలు (చెరునీళ్లు < చెరువు నీళ్లు), శేన్ల (చేన్ల < చేన్లో).

(చో): సాలవ్ (చాలవు), శిన్న (చిన్న), శేకిరి (చాకిరి), తీర్శ్కోలేక (తీర్చుకోలేక), బద్రపర్శి (భద్రపర్చి).

ఈ మార్పు సంభవించని సందర్భాలు కూడా వున్నై.

(వే): తెచ్ కుంటమ్ (తెచ్చుకుంటాం), నేర్చుకున్నివ్‌ (నేర్చుకున్నాం), వంచ్ కుంటమ్ (పంచుకుంటాం).

(చో): రచ్చించేడు (రక్షించాడు), తెచ్కోనీ (తెచ్చుకొని), చేస్కుంతాను (చేసుకుంటాను), చెప్ కోలేపోతున్నాను (చెప్పుకోలేకపోతున్నాను) మొ॥వి.

7. వ కార లోపం :

పదాదిలోనూ, పదమధ్యంలోనూ వున్న వ కారం లోపిస్తూ వుంటుంది.

(a) పదాదిలో: (వే): అంకాయె (వంకాయ), అడ్లు (వడ్లు), ఆనాకాలం (వానాకాలం), ఆనికి (వాసికి), అత్తె (వత్తె < వస్తె < వస్తే), ఏసంగి (వేసంగి), ఏత్తమ్ (వేత్తమ్ < వేస్తమ్), ఓల్లు (వోళ్లు < వాళ్లు).

(చో): యిదానవ్‌ (విధానం), యెల్పొయ్ (వెల్పొయ్ < వెళ్ళిపోయ్).

(b) పద మధ్యంలో: (వే): బాయి (బావి).

(చో): బాయి (బావి).

వ కార లోపం లేని పదాలు కూడా వీరి భాషల్లో వున్నయ్.

(వే): వరి, వాన, వేరె (వేరే), ఇద్ వార్ కు (ఇంతవరకు).

(చో): వత్తడం, వైభోగంగా, వచ్చే.

8. వర్ణాలు సమీకరణం చెందటం :

(వే) : (a)పారి_త్తమ్ (పారి_స్తమ్), పండి_త్తమ్ (పండి_స్తమ్), ఇ_త్తె (ఇ_స్తె), జే_త్తిమి (జే_స్తిమి), ఒ_త్తయ్ (ఒ_స్తయ్) మొ॥వి., (b) అదబ్బిగడు (అర్ధబ్బిగడు).

(చో) : (a) గజ్జించి (గర్జించి), బాత్తో (బాధతో), తచ్చనవ్ (తక్షణం), రాశ్శసా ? (రాక్షసా ?), (b) అన్నోన్నెంగా (అన్యోన్యంగా), గ్గేపకవ్ (గ్నేపకమ్ < జ్ఞాపకం), అద్దుష్ట్ మంతుడు (అదృష్టమంతుడు).

వీటిలో వేములవాడ వ్యవహర్త భాషలోవన్నీ, చోడవరం వ్యవహర్త భాషలో (a) కెదురుగా వుదహరించినవీ తిరోగామి వర్ణ సమీకరణాలు (పూర్వ వర్ణం పరవర్ణంతో సంపూర్ణ సమీకరణం చెందగా ఏర్పడినవి).

స్ + త్ > త్త్ (పారి_త్తమ్, మొ॥వి), ర్ + ద్ > ద్ద్ (అద్దబ్బిగడు),
ర్ + జ్ > జ్జ్ (గజ్జించి), ద్ + త్ > త్త్ (బాత్తో),
క్ + ష్ > ష్ష్ > చ్చ్ (తచ్చనవ్), క్ + ష్ > ష్ష్ > శ్శ్ (రాశ్శసా ?)

చోడవరం వ్యవహర్త భాషలో (b) కెదురుగా ఇచ్చిన వుదాహరణలు పురోగామి వర్ణ సమీకరణ (పరవర్ణం పూర్వవర్ణంతో సంపూర్ణ సమీకరణం చెందిన) సందర్భాల్లోవి.

న్ + య్ > న్న్ (అన్నోన్నెంగా), ద్ + ర్ > ద్ద్ (అద్దుష్ట్ మంతుడు)

గ్ + న్ > గ్గ్ (గ్గేపకవ్).

తిరోగామి వర్ణసమీకరణాల సందర్భంలో ఉదహరించబడ్డ 'తచ్చనవ్', 'రాశ్శసా' అనేవి 'తక్షణం', 'రాక్షసా?' అనే మాటల్లోవున్న ష కారాలు వర సగా చ కార శ కారాలుగా మారి ఏర్పడటం గమనార్హం. బహుశా 'రాశ్శసా?' అన్నపదం 'రాక్షసా?'లో వున్న ష కారం చ కారంగా మారి, ఆ చ కారం మళ్లా శ కారంగా మారి ఏర్పడి వుంటుంది. చ కారం శ కారంగా మారటం ఇతని భాషలో వున్న లక్షణమే. (చూ. పే.).

9. మహాప్రాణలోపం :

చాలా సందర్భాల్లో మహాప్రాణ ధ్వనిని వీరు ఉచ్చరించక పోవటం కన బడుతుంది.

(వే) : తరిక (తరీఖా < తరీక్హా - ఉర్దూపదం), తలం (థలం < స్థలం), చెయాన (ఛేఆన - ఉర్దూ సమాసం), ఆటాన (ఆఠాన - ఉర్దూ సమాసం), అద్దబ్బిగడు (అద్దబ్భిగడు < అర్ధబ్భిగడు - మిశ్రమ సమాసం).

(చో) : బార్య (భార్య), బర్త (భర్త), బూతం (భూతం), (బాద), (బాధ), సమాదానవ్ (సమాధానం), విదానం (విధానం), మొకొం (మొఖొం < ముఖం). వేములవాడ వ్యవహర్త పాఠంలో ఎక్కడా మహా ప్రాణోచ్చారణ గల సందర్భాలు లేవు. కాని చోడవరం వ్యవహర్త విషయంలో కనీసం రెండు కనిపిస్తయ్. ఉదా : గర్భిణీ, ఆభర్నం.

10. సంయుక్త వర్ణ సూక్ష్మీకరణం :

(వే) థలము (స్థలము), నాల్ (నాల్గ్ < నాలుగు)

(చో): స్రీ(స్త్రీ), పెమాణ్ కవ్(ప్రామాణికం), పెకారంగా (ప్రకారంగా), పాంతవ్ (ప్రాంతం), పాయం (ప్రాయం), వుధాగా (వ్రుథాగా < వృధాగా), శూరుడు (సూర్యుడు), లశ్మి (లక్ష్మి), గేస్ (గ్లేస్ - ఆంగ్లపదం). ఈ సూక్ష్మీకరణమన్నది సంయుక్తంగా వచ్చిన రెండు మూడు వర్ణాల్లో ఏవర్ణాన్నైనా వదలి వేయడం ద్వారా జరుగుతుంది. అది ఫలానా వర్ణమే అయ్యుండాలని చెప్పటం కష్టం.

11. సంయుక్తవర్ణ సులభీకరణం:

(వే) బిలేక్ (బ్లేక్ - ఆంగ్లపదం)

(చో) పరసు (పర్స్ - ఆంగ్లపదం), రేతిరి (రేత్రి < రాత్రి)

సంయుక్త వర్ణంలో వున్న ధ్వనుల మధ్య దాని తరవాత వచ్చేస్వరంతో సామ్యంగల స్వరం చేర్చటం ద్వారా ఇది సాధిత మౌతున్నది. హలంత సంయుక్త వర్ణాంతమైన పదంలో, సంయుక్త వర్ణంలోవున్న పూర్వ ధ్వనికి ముందున్న స్వరానికి సామ్యంగల స్వరాన్ని చేర్చటం జరుగుతుంది.

12. సంయుక్తీకరణం :

(వే): ఎర్వు (ఎరువు), ఎవ్రు (ఎవరు)

(చో): వార్స్నుడు (వార్సుడు < వారసుడు), కూత్రు (కూతురు), ముస్లవాణ్ణి < ముసలివాణ్ణి), ఆశకొల్ది (ఆశకొలది), కోర్న వెడ్ల (కోరినవెడల < కోరినఎడల), బద్రపర్శి (బద్రపరశి < భద్రపరచి).

ఈ మార్పు రెండో అక్షరం (Syllable)లో వున్న అచ్చును వదలివేయటం మూలంగా సాధిత మౌతున్నట్లు గమనించవచ్చు.

13. స్వరదీర్ఘీకరణం:

(వే): పది మాందిమ్ (పదిమందిమ్), పెదమాన్సి (పెదమన్ < పెద్దమన్షి) సినావ్డ్ (సినవ్డ్ < చినప్డ్ < చిన్నప్పుడు)

(చో): అన్నాది (అన్నది).

14. స్వరహ్రస్వీకరణం:

(వే): పుట (పూట), తిర్ (తీర్ < తీరు), సల్ (సాల్ < సార్ల్ < సార్లు), వేరె (వేరే), పొతమ్ (పోతమ్), కుర (కూర), గడపర (గడపార < గడ్డపార), నె (నే < నేను), తర్వత (తర్వాత), రువయ్ (రువాయ్ < రూపాయ్), మకు (మాకు), అతమ్ (ఆతమ్ < యాతమ్ < ఏతమ్).

(చో): గ్సుడా (గూడా).

15. ద్విత్వ లోపం :

(వే): కొదిగ్గ (కొద్దిగ), గడపార (గడ్డపార), నువు (నువ్వు), సిన (సిన్న < చిన్న), నీలు (నీల్లు < నీళ్లు), గట (గట్ట < గట్ల), పెద (పెద్ద), కశెత్తమ్ (కట్టేస్తమ్), కట్కుంటమ్ (కట్టుకుంటాం).

(చో): నాలు (నాల్లు < నాళ్ళు), తట్కోలేక (తట్టుకోలేక).

ఇది ఉచ్చారణ త్వర వల్లగానీ, ఉచ్చారణా సౌలభ్య సాధన ప్రయత్న సందర్భంగా గానీ జరుగుతుంటుందని చెప్పవచ్చు.

16. *వర్ణ వ్యత్యాయం :*

(వే): బంద్రలు (బందర్లు).

(చో): తవిలేశ్శేరు (తవిరేశారు < తరివేశారు).

ఇది వేములవాడ భాషలో తాడితమైన రేఫకూ, పార్శ్వక లకారానికీ మధ్యనూ, చోడవరం భాషలో తాడితమైన రేఫకూ, అంతస్థ వకారానికీ మధ్యనూ యేర్పడింది.

17. *పదాది హ కారం లోపించటం :*

(వే): ఇసాబ్ (హిసాబ్-ఉర్దూ పదం).

(చో): అక్కు (హక్కు).

2. పద నిర్మాణానికి సంబంధించినవి :

వేములవాడ, చోడవరం వ్యవహర్తలిద్దరిలోనూ బహువచన ప్రత్యయాలూ, చతుర్థీ విభక్తి ప్రత్యయాలూ, క్త్వార్థక ప్రత్యయాలూ సమానమే. అవి వరుసగా- -లు, -కి/-కు, -ఇ/-ఈ లు. కింద నిచ్చిన పట్టికలు చూస్తే యీ విషయం యిట్టే సుబోధకమౌతుంది.

	వేములవాడ	చోడవరం
బహువచన రూపాలు :	కట్టెలు	కబుర్లు
	గుంటలు	
	ఎడ్లు	
	పోరగాల్లు	
	ఇణ్లు	
చతుర్థీ విభక్తి రూపాలు :	ఎకరానికి	బీదవాడికి
	ఎకురానకు	బార్యకు
	మీంకి	దెగ్గరికి
క్త్వార్థక రూపాలు :	గోర్రుగొట్టి	తీస్కొచ్చి
	జెస్కొనీ	తెచ్కొనీ
	పండవెట్టి	కర్చుపెట్టి
	జంజేసి	బద్రపర్చి

B. వ్యవహర్త లిద్దరిలో వున్న భేదాలు

1. వర్ణనిర్మాణానికి సంబంధించినవి

(a). *వేములవాడ వ్యవహర్తలో మాత్రమే కనిపించేవి :*

1. క కారం గ కారంగా మారి ఊష్మీకరణం చెందటం :

సాలుగ్హ్ (సాలుకు), లోగ్హమ్ (లోకం), ఇగ్హ (ఇక)

2. ప కారం వ కారంగా మారటం :

వెట్టి (పెట్టి), వెడ్త (పెడ్తే), రువయ్ (రుపయ్ < రూపాయ్), వొద్దాక (పొద్దాక), పండవెట్టి (పండపెట్టి), నీలువెడ్తమ్ (నీళ్లుపెడ్తాం), వంచ్ కుంటమ్ (పంచుకుంటాం).

3. ఊష్మీకరణం :

జ్హర్ పోతది (జరిగి పోతుంది), బ్హషిడ్ తది (బషిడ్ తది), పురాగ్హ (పూరాగా), గ్హంగ్హ (గంగ), తగ్హడ్ (తగడు), గ్హొద (గొద), ధ్హారగొడ్తమ్ (దారగొడ్తమ్), కొదిగ్హ (కొద్దిగ), లోగ్హమ్ (లోగమ్ < లోకమ్), ఇగ్హ (ఇగ < ఇక), గ్హుంటలు (గుంటలు), పురుగ్హు (పురుగు), సాలుగ్హ్ (సాలుగ్ < సాలుకు) మంచిగ్హ (మంచిగ), మొ॥వి.

ఇతని భాషలో నాదధ్వనులు మాత్రమే ఊష్మీకరింపబడటం గమనార్హం. ఆధ్వనులు స్పర్శాలుగానీ, స్పృష్టోష్మాలు గానీ మాత్రమే అయ్వుంటయ్.

(b). *చోడవరం వ్యవహర్తలో మాత్రమే కనిపించేవి :*

1. అ కారం ఎ కారంగా మారటం :

రేతిరి (రాతిరి < రాత్రి), శెరే (శరే < సరే), దెగ్గర (దగ్గర).

2. ఇ కారం ఉ కారంగా మారటం :

ఉప్పుడు (ఇప్పుడు).

3. ఓ కారం ఏ కారంగా మారటం :

చనిపేయింది (చనిపోయింది), పడిపెయారు (పడిపేయారు < పడి పోయారు).

4. డ కారం న కారంగా మారటం :

జరగనాన్కి (జరగడానికి), మాట్లానానికి (మాట్లాడ్డానికి).

5. స కారం చ కారంగా మారటం :

వేచంగి (వేసంగి), చరే (సరే), చెలవు (సెలవు), సరాచరి (సరాసరి), అనవల్చిన (అనవల్సిన).

6. ష కారం శ కారంగా మారటం :

పురుశులు (పురుషులు), మొనుశులు (మొనుషులు < మనుషులు),

మనిశి (మనిషి), లశ్మి (లషిమ్మి < లక్ష్మి), రాశ్శసా? (రాష్షసా? < రాక్షసా?)

7. రేఫ ల కారంగా మారటం :

తవిలేశ్శేడు (తవిరేశ్శేడు < తరివేఁశాడు), దెగ్గల్కి (దెగ్గర్కి < దగ్గరకి), యెవల్ కూడా (యెవర్‌కూడా < ఎవరూకూడా), డిక్లే (డిక్రే < డిక్రీ - ఆంగ్లపదం).

8. ల కారం స కారంగా మారటం :

నేస్పేడు (లేప్పేడు), నేకోప్తే (లేకోప్తే < లేకపోతే), తన్స్కుంటే (తల్స్కుంటే < తలుచుకుంటే, నోనికి (లోనికి).

9. వ కారం గ కారంగా మారటం :

బందుగులు (బందువులు < బంధువులు), అనపగించలేదు (అనభవించలేదు < అనుభవించలేదు).

10. పూర్ణానుస్వారం రావటం :

కోంపడితే (కోప్పడితే), అన్నాండు (అన్నాడు), అన్నాంది (అన్నాది < అన్నది).

11. అతి ప్రమాణీకరణం / అతి నాగరీకరణం :

వెక్కువ్ (ఎక్కువ), విరుగ్గా (ఇరుగ్గా < ఇరుకుగా), వింతగా (ఇంతగా), వెవడికో (ఎవడికో), వెడల (ఎడల), వేదో (ఏదో), వివరాజు (యివరాజు < యువరాజు), సమ్మర్దస్త (సమ్మర్దత్త < సమర్థత).

వీటిలో ఎక్కువ పదాలు, వాటిలో ప్రథమ ధ్వనియైన వివృతాచ్చుకు ముందు వ కారం జేర్చటం మూలంగ యేర్పడినవే. ఇవి 'వేడి', 'వింత', 'విరుపు' మొదలైన శబ్దాలు మదిలో మెదులుతుండటంచేత అదేలాగున ధ్వనించేట్టు వ్యవహర్త పదాద్యచ్చులకు వ కారం చేర్చి ఉండవచ్చు. 'తీసుకొత్తే', 'మర్దిత్తే' అనే రూపాలకంటే 'తీసుకొస్తే', 'మర్దిస్తే' అనే రూపాలు సరియైనవనీ, నిర్దుష్టాలనీ యెరిగి వుండటంచేత యీ వ్యవహర్త 'సమర్థత' అనే పదాన్ని 'సమ్మర్దస్త'గా పలికి వుండవచ్చు.

2. పద నిర్మాణానికి సంబంధించినవి.

వేములవాడ వ్యవహర్త మాట్లాడిన వాక్యాల్లో ఒక్క వాక్యంలో కూడా వర్తమాన కాల వాచక లేక శత్రర్థక క్రియ వాడబడలేదు. అందుచేత అతని వ్యవహారంలో అవధిక (Durative) ప్రత్యయం ఎలా వుంటుందో చెప్పటానికి వీలు కలగలేదు. చోడవరం వ్యవహర్త వాక్యాల్లో మాత్రం ఈ ప్రత్యయం పురుష లన్నింటిలోనూ ప్రామాణిక రూపాలకు అనుబంధంగానే -తున్నా- రూపంలో వున్నది. [ఇతని భాషలో క్రియా రూపాలన్నీ ప్రామాణిక భాషకు సంబంధించినవే.]

కానీ, వేములవాడ వ్యవహర్త భాషలో భూతకాల ప్రత్యయాలు ఉత్తమ పురుష బహువచనంలో -తి-, -ని- అని రెండు సందర్భాల్లో లభించినయ్. (ఉదా: జేస్తిమి, నేర్చుకున్నివ్ఁ). ఒకే ఒక్క రూపం మాత్రమే ప్రథమ

పురుషైకవచన పుంలింగేతర వాచకంలో వచ్చింది. (ఉదా : ఉండె). ఇది గ్రాంథిక రూపమో, లేక మాండలిక రూపమో చెప్పటం కష్టం. స్పష్టంగా మాండలిక రూపమని చెప్పదగినది 'బావుర్ని' అనే పదం. ఇది తెలంగాణాలో ప్రథమపురుష బహువచనంలో మనుష్య వాచకాల్లో వాడబడే పదం. దీనిలో ప్రత్యయ రూపం -ϕ- అన్న మాట. కానీ, ప్రామాణిక భాషలో భూతకాల ప్రత్యయ రూపాలు -ఏ-, -ఇన్- లు. వీటిలో రెండవది ప్రథమ పురుషైక వచన పుంలింగేతరాల్లో వస్తుంది. మొదటిది మిగతా అన్ని సందర్భాల్లోనూ వస్తుంది. ఈ ప్రామాణిక భాషా ప్రత్యయ రూపాలే చోడవరం వ్యవహర్త తన భాషలో వాడ్తాడు. భూత కాల క్రియలు వాడేటప్పుడు అంత తరచుగా ఏవార్థకాలు (emphatics) వాడటం అతనిలో ప్రత్యేకత. (ఉదా : గెంటీశేడు, వుటికిశింది, అడ్డీశేడు, ఇచ్చీశేనండి, దింపీశినా - మొ॥వి).

తద్ధర్మార్థకాల్లో, చోడవరం వ్యవహర్త భాషలో ప్రత్యయాలు తా-, -తుం- అయితే, వేములవాడ వ్యవహర్త భాషలో వాటిలో మొదటిదాని హ్రస్వ రూపమైన -త- అన్ని సందర్భాల్లోనూ ఏకైకంగా అగుపిస్తుంది. అంటే, ప్రథమ పురుషైక వచన పుంలింగేతరాల్లో -తుం-, ఇతరత్రా -తా- చోడవరం వ్యవహర్త భాషలో వుంటే, వేములవాడ వ్యవహర్తభాషలో అన్నిటా -త- వున్నదన్నమాట.

వర్తమాన, భూత, తద్ధర్మార్థక క్రియా స్వరూపాల్లో కానవచ్చే కాల ప్రత్యయాల్లో వీరిద్దరి మధ్యా గల భేదాలు యీ కింది పట్టికలు చూస్తే తేట తెల్లమౌతాయ్.

1. భూతకాల ప్రత్యయాలు :

	వేములవాడ		చోడవరం	
ఉ-ఏ-	*	*	-ఏ-(ను)/ -నా-(ను)	ఇచ్చీశేను, నోస్కున్నాను
బ-	-తి-(మి)/ -ని-(మ్)	జేత్తిమి, నేర్చుకున్నిమ్	*	*
మ-ఏ-	*	*	*	*
బ-	*	*	*	*
ప్ర-ఏ-పుం-	*	*	-ఏ-(డు)	అడిగేడు, రచ్చించేడు, గెంటీశేడు, మొ॥ వి.
ఇతరం-	-ఎ-(ϕ)	ఉండె	-ఇన్-(ది)	అయ్‌పోయింది, చనిపేయింది, వుటికిశింది మొ॥ వి.
బ-మ-	-ϕ-(రి)	బావుర్ని	-ఏ-(రు)	జరిపేరు
ఇతరం-	*	*	-ఏ-(య్)	గడిచిపొయేయ్

2. తద్ధర్మార్థక ప్రత్యయాలు :

	వేములవాడ		చోడవరం	
ఉ-ఏ-	*	*	-తా-(ను)	బతుక్తాను, వుంతాను, చేస్కుంతాను
బ-	-త-(మ్)/ -ట-(మ్)	పండిత్తమ్, దున్తమ్, ఇసుర్తమ్, తెచ్కుంటమ్, మొ॥వి.	*	*
మ-ఏ-	*	*	-తా-(వు)	ఇస్తావు, చేస్కుంతావు
బ-	*	*	*	*
ప్ర-ఏ-పుం-	-త-(డు)	అత్తడు	*	*
ఇతరం-	-త-(ది)	జర్ పోతది, పండ్తది, ఐతది, మొ॥ వి.	-తుం-(ది)/ -టుం-(ది)	వుంతుంది, తీర్పోతుంది, బోవుంటుంది, మొ॥ వి
బ-మ-	-త-(రు)	గడ్తర్, ఇత్తరు	*	*
ఇతరం-	-త-(య్)	ఐతయ్, ఒత్తయ్.	*	*

పై పట్టికల్లో : 1. ఉ-ఉత్తమపురుష, మ-మధ్యమపురుష, ప్ర-ప్రథమపురుష, ఏ-ఏకవచనం, బ-బహువచనం, పుం-పుంలింగం, మ-మనుష్యవాచకం.

2. వ్యవహర్తల పాఠాల్లో దొరకని క్రియారూపాలూ, వాటిల్లో వుండే ప్రత్యయరూపాలూ * గుర్తుతో సూచింపబడ్డయ్.

3. కుండలీకరణంలో ఇచ్చినవి పురుషప్రత్యయాలు.

భావార్థక (gerundive) ప్రత్యయాల్లో యీ వ్యవహర్త లిద్దరికీ మధ్య వైవిధ్యం పూర్తిగా కనబడుతుంది. అవి వేములవాడలో -ఉడు, చోడవరంలో -అడవ్ం. తృతీయా విభక్తి లేక కరణకారక (associative & instrumental) ప్రత్యయాల్లోనూ, హేత్వర్థక (conditional) ప్రత్యయాల్లోనూ వీరిద్దరికీ దగ్గర సామ్యం ఉంది. తృతీయా విభక్తి ప్రత్యయం చోడవరంలో -తో అయితే, వేములవాడలో -తోని / -తోన్ / -తొని / తొన్. అట్లే హేత్వర్థక ప్రత్యయం చోడవరంలో -తే అయితే, వేములవాడలో అదీ, దాని హ్రస్వరూపమైన -తె రెండూ వాడుకలో వున్నై. సప్తమీ విభక్తి లేక అధికరణకారక (locative) ప్రత్యయ రూపాలల్లో వేములవాడలో వుపయోగంలో వున్న కొన్ని రూపాలూ, చోడవరంలో వుపయోగంలో వున్న కొన్ని రూపాలూ తేడా యేమీ లేకుండా వున్నయ్. కానీ, వేములవాడలో -లె అనే రూపం కూడా వుంది. ఆ రూపం చోడవరంలో కనిపించదు. చోడవరంలో -లో, -న అనే రూపాలు వేములవాడలో

కనబడవు. ఈ ప్రత్యయాల్లోనే గాక, అనుబంధాల్లో (post positions) కూడా వారి మధ్య తేడాలున్నయ్. ఉదాహరణకు, చోడవరం అతను వాడే 'మీద' అనే అనుబంధానికి బదులుగా వేములవాడ అతను 'మీన' అని వాడటం ఒకటి.

ఈ పై భేదాలు కింది పట్టికలు చూస్తే సుబోధకా లవ్తాయ్.

	వేములవాడ		చోడవరం	
	ప్రత్యయాలు	ఉదాహరణలు	ప్రత్యయాలు	ఉదాహరణలు
భావార్థకం-	-ఉడు	గట్టుడు, దున్నుడు	-అడవ్ (	అడగడవ్ (, రాడవ్ (, వత్తడం.
తృతీయా విభక్తి-	-తోని/ -తోన్ -తొని-/ -తోన్	బలంతోనీ, ఇత్కెతోని, తట్టల్తోని, మంటితోన్, పారతొన్	-తో	రొమాల్తో, బాత్తో (బాధతో)
హేత్వర్థకం-	-తె/-తే	వెద్తె, ఇత్తె, పెద్తె, అత్తే.	-తే	అడిగితే, కేకవేస్తే, కబురుజేస్తే
సప్తమీ విభక్తి-	-ల/-లె/ -ల్ల	అన్ల (అందులో), శేన్ల (చేన్లో), ఇంట్లె (ఇంట్లో), వూళ్లె (వూళ్లో), సెల్కల్ల (సెలకల్లో).	-లో/-లా -న/-ల్ల	నూతులో, గోతులో, సమ్యావ్ (లో, నూతిలో, వూళ్లో, కొంపలో, ఇంట్లా, దగ్గిర్లా, ఇంటిన, నాలు కల్లల్ల, నోలల.
	మీన	అడొవ్ మీన (అడవి మీద), మీంకెల్లి (మీదకెళ్లి)	మీద	చేతుల్మీద, టేబుల్ మీద.

3. పదజాలానికి సంబంధించినవి

వేములవాడ వ్యవహర్త భాషలో ఉర్దూ పదాలు విరివిగా వాడటం జరిగింది. ఆ పదాలేవంటే : కైకిలు (కూలి), కస్‌పె (వృత్తి), ఖషిడ్‌తది (ఇస్తుంది), ఫురాగ్ (పూర్తిగ), తరిక (< తరీకా = మాదిరిగా), తగ్గడ్ (మంచిరకపు), తొడెమ్ (కొంచెమ్), ఇసాబ్ (< హిసాబ్ = లెక్క), సుతార్ (మేస్త్రీ),

చె (<ఛె=ఆరు), చార్ (నాలుగు), ఆట్ (<ఆఠ్ = ఎనిమిది), బంజేసి (మూసేసి/ఆపేసి) మొ॥వి. ఇతని భాషలో ఇంగ్లీషు పదాలు బహు తక్కువ. ఉదా: మోటర్ (motor), కరెంటు (current), సైప్లై (supply). ఇవికాక కొన్ని proper nouns కూడా కనబడ్తయ్. అవి: ఎండ్రిన్ (Endrine), ఊరియా (Urea), తమాటా (tomato). కానీ సంస్కృత పదాలు ఇంకా తక్కువగా వుంటయ్. ఉదా: లోగ్గమ్ (లోకం), థలవ్ (స్థలం).

ఇలా కాకుండా, చోడవరం వ్యవహర్తలో సంస్కృత పదా లెక్కువగా కనబడ్తయ్. ఉదా: భార్య, భర్త, స్త్రీ, గర్భిణీ, ధర్మం, అనవసరం, రక్షించు, భద్రపరుచు, గర్జించు, సమాధానం, అదృష్టవంతుడు, మహాలక్ష్మి, తక్షణం, ప్రకారం, ఇష్టం, వైభవం, సమర్థత, ధరించు, భూతం, భయం, బాధ, దుఃఖం, ప్రయత్నం, అనుభవించు, మొ॥వి. ఇతని భాషలో ఎక్కువగా ఉర్దూ పదాలు లేకపోయినప్పటికీ అసలు లేవని చెప్పటానికి వీలులేదు. ఉదా: హక్కు, తుపాకి, ఖర్చు, రుమాలు, ఫిర్యాదు. కొన్ని ఇంగ్లీషు పదాలు కూడా యిత నుపయోగించాడు. ఉదా: డిక్రీ (decree), పరసు (purse), సడన్ (sudden), టేబుల్ (table), టయామ్ (time).

వేములవాడ వ్యవహర్త భాషలో గోచరించే కొన్ని ప్రాంతీయ పలుకుబళ్లు: రౌతు (రాయి), గట్ల (అట్లా), అన్ల (దాంట్లో), పొడ్గాలె (పొద్దున్నే), సెరనీలు (చెరువు నీళ్లు), మక్క (మొక్కజొన్న), గడ్క (జావ), పొక్క (గుంట), మంచిగ్గ (బాగా), దినవ్ (రోజు), మొ॥వి.

చోడవరం వ్యవహర్త భాషలో కనపడే కొన్ని ప్రాంతీయ పలుకుబళ్లు: సర్దుమానవ్ (సర్దుబాటు), చక్కవుంగ (చక్కగా), (బర్తకిలాగ) చెడిపొయ్యేను (కాకుండాపోయాను), అత్తరువూ (అత్తరూ), కూరడిగేను (ఉపకారం చెయ్యమని అడిగేను), యెల్పోయ్ రావాలి (రావాలి), యెల్లిపోరామ్మని (రమ్మనమని), మొ॥వి.

పరిశీలనా సారాంశం

వ్యవహర్తలిద్దరిలో వున్న ముఖ్య సామ్యాలు - అల్ఘు లకారం లేకపోవటం, మూర్ధన్యోష్మం లేకపోవటం, పదాది హకార లోపం, మూర్ధన్యానునాసికం బహు తక్కువగా ఉచ్చరింపబడటం తరచుగా కానవచ్చే పదాది వకార, ద్వితీయాక్షరాంతర్గత హ్రస్వాచ్చు లోపాలూ, క్వాచిత్కంగా జరిగే ద్విత్వ లోపం, అరుదుగా జరిగే వర్ణ వ్యత్యయాలూ, మొ॥వి - వారి "శిష్టేతర"త్వాన్ని సూచిస్తయ్.

పోతే, వాళ్ళల్లో వుండే వ్యత్యాసాలు వాళ్ళున్న ప్రాంతాల కారణంగా ఏర్పడినవేనని చెప్పొచ్చు. అవి:

1. వేములవాడలో స్వరదీర్ఘీకరణ, హ్రస్వీకరణాలు ఎక్కువగా జరుగుతయ్. ఇది చోడవరంలో బహు తక్కువ.

2. వేములవాడలో మహాప్రాణ లోపం పూర్తిగా జరుగుతుంది. చోడవరంలో చాల ఎక్కువగా మాత్రమే జరుగుతుంది.

3. సప్తమీ విభక్తి (locative), హేత్వర్థక (conditional), తృతీయా విభక్తి (associative or instrumental) ప్రత్యయ రూపాల్లోనూ, 'మీద' అనే అనుబంధంయొక్క రూపాల్లోనూ వర్ణ నిర్మాణాల్లో దగ్గర సంబంధమున్నప్పటికీ తేడాలు చెప్పుకోతగినంతగా వున్నయ్.

4. భావార్థక ప్రత్యయ రూపాలూ, సమాపక క్రియా రూపాలూ రెండు కేంద్రాల్లోనూ చాలా భిన్నంగా వున్నయ్.

5. వేములవాడలో ఊష్మీకరణం తరచుగా జరుగుతుంది. చోడవరంలో అసలు జరగదు.

6. చోడవరంలో అతి ప్రమాణీకరణం తరచుగా జరుగుతుంది. వేములవాడలో అలాటిదేమీ కనిపించదు.

7. చోడవరంలో భూతకాలంలో సహాయ క్రియా ప్రయోగాలు (-ఏస్ చేరినవి) ఎక్కువగా వుంటయ్. వేములవాడలో అసలే వుండవు.

8. చోడవరంలో క్రియారూపాలన్నీ ప్రామాణిక రూపాలే. వేములవాడలోవి వేరే రూపాలు కలిగి వుంటై.

9. వేములవాడలో ఉర్దూ పదా లెక్కువ. చోడవరంలో సంస్కృత పదా లెక్కువ.

లిపి సంకేతాలు : వివరణ

1. ౕ| అనునాసిక్యం : ఉదా. మావౕ
2. ̱ వివృతత్వం : ఉదా. బేంక్, గోడ
3. ̥ ఊష్మీకరణం : ఉదా. జ̥మ, కాఫి̥
4. ం| వర్గానునాసికం (ఙ, ఞ, ణ, న, మ)
5. డ̣ ఈషత్తాడితస్పర్శం

వ్యావహర్త : 1

వ్యాపారి

కేంద్రం : విశాఖ , కులం : వైశ్య,
వయస్సు : 25 సంII, చదువు : ఎనిమిదోక్లేసు
వ్యావహారఖండిక : స్వవిషయం

ఫ్టిఫ్త్ ఫ్హావ్ః వర్కు చద్వేనండి. నవల్సు ... ఆంధ్రప్రభా అయినా చదువ్ కుంటానండి. టయ్ముంటే చదివ్తాను,లేప్తై లేదండి. డేలీ పేపర్ చైదివ్తానండి. వీక్లీ తేర్బాట్లున్ ... మేవ్ః, డేలీ తెప్పిన్చవఁండి. చదివ్నవ్డు చదివ్ తావ్ః లేప్తైలేదు. అప్పుడవ్డు చదివ్తాను. రేడియో ఉంట్లో ఉన్నదండి. డెయ్లీ ఆలకిస్తుంటావ్ః. పిచ్చర్ మట్కి ఈ వీక్లీ వన్నార్టూ టైయ్మ్స్. ఒనింగ్లీష్ పిక్చరండ్ వన్ తెలుగూ. ఆర్ హిందీ. ఏటండీ ? తెలుగూ ఇంగ్లీషూ అప్పట్లో రాసేవాఁణ్. మామ్మూల్గా ఇమ్మూడే ఒచ్చుండి. ఎస్సల్సీ నెనెల్లేద్ కదండీ. పబ్లిక్లెల్లేదు. మామ్మూల్గా ఫిఫ్త్స్ వర్కా చైదివే నొయ్తె మామ్మూల్గా ఇచ్చేవారు. ఎయ్త్తు ఫ్టేండడ్లో హిందీ పబ్లిక్ ఎక్జేమ్నేశన్ పెట్లేదు. ఇంగిలీషె పబ్లిక్లో. హిందీ పెట్లేదు. అవ్డూ ఎయ్తూ ఫ్టేండడ్ పబ్లిక్లో ఫ్హోర్త్ ఫ్హారవ్ః హిందీ పెట్టేరు. ఫ్టిఫ్త్ ఫ్హారమ్ శిక్త్స్ ఫ్హారమ్ గుడా హిందీ ఉంది. నెన్ సెవెన్త్ ఫ్హారమ్ కుడా ఉందిగనీ నెన్ సెవెన్త్ ఫ్హార్ పబ్లికెల్లేద్ కదండి. డిస్కంటన్యూ చేస్సెను. మాకు మరి చదవ్డాన్కి వీల్లేక డిస్కంటిన్యూ చెయ్వల్సి వర్ సడన్గ ఇక్కడ్కి వొచ్చేవఁండి. మేవుః ఆ వూణ్ణించికడ్కి బిజినెస్ పెట్టపోయోసర్కి ఇంకైనక దున్ను ఎవ్రూ లేక డిస్కంటిన్యూ చేసెయ్వళ్సొచ్చింది. అతర్లో తెక్డో చేద్దారనుకునోవ్ః. అక్డ కొన్ని ట్రబుల్సు. కొన్ని ట్రబుల్సు వల్ల చాదవ్లేపొయానండి. అతల్మా గ్రేణ్మదర్ పోవ్డావ్ః ఇవన్నీ చికాకుల్ మీద శైవల్ ట్లావ్ అయ్పెంది. బిజ్నెస్లోనె దిగ్పేనండి. టౌవ్ఃన్లోనూ

కిరేణా అండూ రేశంష్షాప్. జెన్రల్. ఉమ్మాద్రిర్‌గా నడుస్తుంది. ప్రోఫిట్సు బయ్‌వూ రేష్షంల్లోక్ చాలా మటిక్ తగ్గిపొయెండి. ప్రోఫిట్స్ంవి లేదులేణి. ఇణ్ణోల్‌వంంటే మాకూ అపుడూ బోవుంండి గెనీంండి ఇప్పుడు లాబాల్‌కుడ తగ్గిన్చిశేరు. కొశ్లైకుక్కువయ్ పోడవ్వాంల్ల ఇవుడ్ లాబవ్ం కుడ తగిపేంది. ఉంటే మహాం త్రియార్ ఫోర్ పెర్‌సెంట్. దాన్‌మీదేనండి ఫ్యయ్ వైర్‌సంట్ కంటే ఎక్కువ్ రాదు. మ్యోమ్మూల్ ఇ రేమ్‌నయ్‌తె టూ పెర్‌సెంట్ ఇచ్చెడు. శుగర్‌కదీ లేదు. ఒన్రుపీ పర్ బేగ్. అంటే డబ్ మనిపిచ్‌కోడ్డొవ్ం బిల్స్ రాసివ్వడవ్ం టూనికి తుయ్యుడువ్ం అతర్ సెరుకులివ్వడ్డొవ్ం. అది కాగానే ఇంటికెళ్‌డమ్ తరాత సర్కుల్ కొండవ్ం. సరుకులు కొన్నాడు. లేఫోన్ లేని యెడల్ మళ్ళా వెంట్‌నే మూడు గంట్లకు శావ్‌కురావ్‌డవ్ం. అంతె. ఒస్సారి యేవీం లేక్‌పొయ్‌న్దన్‌కుంటే దర్లు బోగట్ట చెయ్‌డవ్ంకలా మార్కెట్ కెళ్దవ్ం దర్లు బోగ్గొటి చేస్తుంటావ్ం. రోజువారి దర్లెలాగున్న యో బోగట్ చియ్యేల్ కదండి. మేవ్ం అలా బోగట్ చేస్తుంటవ్ం. ఉయ్ అకౌంట్సుయియీ క్లోచేస్కుం టావ్ం. క్లోచ్చేస్కుని మీల్‌చెసీ ప ... పడుకున్ట్ ... మా ఫ్రెండ్సు బిజినెస్ మేన్సునారూ, స్టెడీ చేసివొల్ ఉన్నరండి. అయ్ క్లాస్‌మెట్సు అండు ఆఫీ సెర్సుగుడా ఉన్నారు. మాయింటిగారి తాలూకూ వోంగ్రణగార బ్బ్రయ్ ఇలం తాకుడవెస్ పక్కనేవుంది శ్రీ వెంకటేశ్వరా మెడికల్ స్టోర్సు. అయ్‌నా ఫ్రెండే. అ త్తర్రొవ్‌త అఫ్షీషల్స్ గన కొంతమంది ఫ్రెండ్స్ తెల్సు. ఇపుడు బిజినెస్ అయిం తర్వోతండి పెద్దవాళ్ళతోటీ చిన్నవాళ్ళతోటీ అందర్‌తోటీ మెలగాలి. ఇయ వ్వార్‌తోటీ విరోధివ్ం పెట్‌క్కోకూడ్‌దు మనొవ్ం. చిన్నవాల్తో విరోదివ్ం పెట్కున్నా చికాకే. పెద్దవాల్తో విరోదిమ్ పెట్కునా చికాకే. నార్మల్‌గ మనవ్ం యెలాగున్న మన్సులో మన మట్కి పోవాలన్‌మాటండి. అది బిజినెస్లో నేక్. తొగువ్‌లెనేవి బెటో్కకూడ్దు. ఏదెండి విశాపట్లొనండి. ఇంకె క్కడాలేనండి. నాకూ ఫిఫ్టిన్నియ్యే సెవిన్‌టీన్ ఇయ్యేర్స్‌వర్కూ అన్నాకపల్లో ఉన్నాను. ఆ తర్వాతిక్‌డ మళా ఎయ్‌టియర్స్ బెట్నుంచున్నాను. సెవిన్టీన్ ఇయ్యేర్స్ అన్నాకపల్లో ఉన్నానండి. ఎయ్‌టియెర్సూ ఉవ్‌డూ వయ్‌జేగ్. కడపా డిస్ట్రిక్ట్ నేన్ రాలేదండి. రాజ్‌మెండ్రి సయ్‌డ్‌మెట్కి వెల్లేనండి. అమ్లాపురొవ్ం ఆసయ్‌డు ఊాగవ్ం తీస్తూ మాట్లాడ్‌తారండి. మస్టిస్టర్ని ఒవ్‌క శిష్టి కజిన్ శిష్టర్నెమో అక్‌డ నూజివీడిచ్చొచేవ్ం. మా పెద సిస్టర్ యెల్‌డెస్ట

శిక్షర్నైమో రాజ్‌మెండ్రీ కిక్‌డా మాడుగులైన్‌కోండి మా బ్రదరిన్లా ఎమో అకడా వర్క్ చేస్తునారు. ఆ టెలిఫోన్ ఓప్రేటర్‌గాను. కొద్దిగా రాగంతీస్తూ మాట్‌సాగతీసి మాట్లాడ్తారాసయ్డు. గుంటూర్ క్రిష్నా సయ్డు విన్లేదండి. తెలంగాణాసయ్డు ఊలేదణ్. ఇటు తిరుపతీ మెడ్రాస్ వర్కెళ్ళేన్‌గనీ ఇటూ ఈసైయిడ్ రాలేదండి. హాయ్‌డ్రాబాదు రౌండ్‌ముడ్ మూడ్ సార్లొచ్చి విహ్యే .... వద్దారనోక్కని మిస్సెపెయారు. సారి మ అంకుల్తో ఆల్తో బైల్దే రేవఁ. ఆయన్కు ఉజ్జోగవఁ టయ్‌మ్‌లేదన్ చెప్పిసీ .... రేపు ఎప్రలూ మా మేఁనెల్లో వద్దారన్‌కుంటోవఁండి. అకడ మ అంకులోకాయ్న వర్క్ చెస్తె నారు. రమ్మన్‌మన్ కుడా లేటబ్రాసెరు. మాకు స్పష్టంగా మాట్లాడ్తవండి. మాట తడబడకుంటానూ. ఇదిలేకుండానూ. బోదపడ్తది. ఊఁ ఉంటదండి. లేబర్ మాట్లాడేరంటే ఆలోవ్ అదోవిదిగా మాట్లు యేవఁరా వొరేయ్ పారాహ్ అనివాళ్ మాట్లాడ్తారు. మనువఁ అలాగ మాట్లాళ్ళేవఁ కదండి. ఏరా అయా అంటారంటె. వనేయ్ అనెవి అలాగ చిన రాగరాగాల్ తీస్కుంటారు. ఏయ్‌తె మీర్ చిన్న మెంచీ మర్యాద్ లేకుంటా తండ్రి నేనె సరే అత్తనేసైరే ఒరే అప్పా అంటార్. చిన్నప్పుడు చిన్‌చిన్ నాట్‌కెల్లో ఏక్‌చెసేవాణ్ణండి. సోవఁర్ షోతు రంగయ్య అటువంటి ఆంద్ర శ్రీ డ్రామోటి మేష్టార్ వెగిర అద్ నేర్చకునాను. ఒ రౌండుమూడు డ్రామాల్లో యేసేనంతె. సోంగ్స్‌పాడేవాణ్ణి షోట్లు పాడేవణ్ణి. అసలూ ఫ్లేన్లో ఉన్నాను హాయ్‌డ్రాబాద్ ఒద్దావఁని. వీలవ్‌ట ల్లేదు. బిజినెస్లో లక్కీన్ బట్టి ఉంటదండి. వాక్‌వేళ్ళో లైమ్‌లో ఉండొచ్చు. ఒక్‌వేళ్ళో రాక్‌పోవొచ్చు. బిజినెస్సి దానికి కోసవఁ యెవ్‌డూ మనొవఁ తెచ్చి కూరోచ్చోలి, షావ్ గురిచ్చి. బేరవఁ ప్రతిసారి ఉండదు. మనకీమ బేరవఁ కోసవఁ మనొవఁ కాసు కూర్చోలిసిందె. వస్తే వొసారే యెక్కువ్‌గా బేఁర వొస్తది లేపెతే కాస్త ఖాళీగా వుంటది. అవ్‌డూ వొమాదిర్‌గా వుంటుంట దండి. నెలాకబ్రోజులు కదండి. నెలాకరోజులో ఒమాదిర్‌గా వుంటదండి. చిల్లర్ బేరివఁ ఎక్కువుంటది. ఫస్ట్‌తారీక్ రోజ్న మటికి నెలతైషఁల్లయ్ తీస్కా డొవఁలో కాస్తదమ్మిగా వుంటది. కొత్తరేషన్ కార్డ్లు ఆఫీస్‌నుండెచ్చేవఁ. రేపుట్ నుండి డిష్టిబ్యూషన్ చేస్తావఁండి. రేప్‌మజ్జానన్నుంచండి ఇంకమకూ మ షావ్ కాడోస్టేటి రావాలి. దన్నిటిక్‌చేసీ అషావ్ కవర్ డుష్టిబ్యూషన్ చేస్తావఁండి. యెలుండో డిష్టిబ్యూష్టో మటీక్ రేప్ మజ్జానుంచీ డిష్టిబ్యూష్న చేసెస్త

వంండి. అవ్‌నండి మాగూ ఇకాడ్నూ పదిహేనో తారిక్ వర్కూ మదైగిరున్చ కొన్ అతర్వాతా కాడ్డు ఫాండల్సు ఫాల్డర్స రాపోతే మెవ్వూం ఆఫీస్‌కంద్ జేసేస్తావ్. అ కాడ్సు. నాకు వొకదాన్మీదేట వొకటి రావడువ్‌లొనీ ఇరై షన్ శాప్ యేరేగుండెదండి. కిరాణశాప్ యేరేగుండేది. మంనవేటి ? మన్గావ్ యవర్ నమ్ముతె వాళ్ళే మన్ని గోతిలో ముంచేరు. వొక్‌సారై యెందికయ్‌నా పనొక్కస్తద్ గదా అనిసీ ఫయంద్రడ్ రుపీసు చీట్ ఫండ్ వరక్ కట్టేను. ఇల్లా ష్లోకి పాట పాడకుండాను. ఆడ సడన్‌గ కంపెనీ ఎతే తినేసైడు దివాల. నా మిసిశ్ డెలివరీలో అస్‌మో డైయ్‌డేపోల్సింది. యత్తవారింటికి చీపుర్‌పద్రి పంబించేను. మ మిసెస్నిటి. పంబిస్తెఆడేంచేస్తడూ? చాల నెగ్లెక్‌చేశ్నారు. ఆకడ్‌కీ మా మర్దలకీ మైరేజ్ అయ్‌తే తెనా సంగత్ పట్టించ్‌కుంటా ఆమైరెజ్ సందళ్ళొ ఉండిపేరు. అమర్నాడుకార్యన్‌మాటండి. కార్యవెంతే అరాత్తిర్ రాత్రిమిదా చాల ప్రమాద్‌స్తిత్లో ఉంటే సిక్టిరుపీస్ బసావ్‌కొనీ నయ్‌టికు నయ్‌టుక్ తీస్‌కొచ్చేవ్. ఫమ్ తారీక్న సరుకుల్ కొనీసి పడీస్‌కొచ్చిన్‌కదానెసి పడెనేద్‌కొని పడెసైన్. టక్కని బస్తాకిపాతిక ముప్పయ్ రూపాయ్లు డౌనయ్ పొయింది.దాన్తో త్రీ అంద్రడ్ రుపీసు. ఇది కొద్దిగా కోలుకొన్నాంంటె మా అమ్మాయ్ బార్సాల మాణ్ణెల్ల యింతరాత్ చేసిందానొక్క త్రీ అంద్రడ్ పోరంద్రడ్‌కర్చు. మొత్తమ్మీద్ టూ తౌవ్‌జండు ఒపోర త్రి అంద్రడ్ రుపీస్ మట్క్ ఫయ్ మన్త్స బైక్ జోబ్లో కొశ్చైర్ నావి సీటీ బస్లా. ఇదంత మళ్ తైవుర్‌కోవ్లంటె యే సవంచ్రన్నరో అవ్‌తది. పోడ వంంటే వైగిరంగ్ పొయేగాని మళ్ళా చేకూర్చకొంటె యైంతమ్ముతె మనొక్కస్త దండి? ఇప్పుడవి లాబాలొడి చుబ్రెంగ్ తైగ్‌వైండి. యొదుడ్నో వెత్తై ఆదు డ్లోనే. ఆడోళ్ దుకానాళ్ ణాల్ పెట్టియ్‌డవ్ ఇళ్ళదెగ్ర మొగొళ్ ఆపీస్లో కెలిపోడవ్. క్రిరాణా కొట్టు, ఏమ్‌బేరాలుంటాయ్ చపండి ? ప్రతి కిళ్ళికొట్టోడు కుడా అమ్మియ్‌డవేంనండి స్లాబ్లవీని. అసలు పోన్ శాపన్న విలూ పోయ్‌న్దద్ ఫెన్సీ ష్టోరయ్ పేంది. పాన్ శాప్సన్నిని. ఏమె డ్రగ్సేవేవా మందులూ అన్ని అమ్మేస్తున్నారు కిళీ శాప్లాను. ఇంకో మనకేటుంటద్ చైపండి? అసలు కాఫీ పొట్లాలయ్ యెందులో అమ్తారు? కిరాణా శాప్లో అమ్తారు. కిళ్ళీ శాప్లా అమ్మేస్తున్నార్. కాఫీ పొట్లాలు టీపొట్లాలు బెల్లోవ్ ముక్కోలు ఇయన్నిని. ఈవయ్‌జై గలా తయారయ్‌పేంది ఆకర్కి. వూరు మంచిదేనండి. పరావ్‌లేదు. కాని ఇ వూర్లో మటికి యెరిగి వొక నయాపైసా ఎరిగి ఎరువిచ్చావంంటే మన సొమ్ మనకొక్కదు మాసొప్తార్. మన మటికి యెప్పుడ్ కుడా అబువన్నది

ఇవ్వకూడ్దు ఎవర్‌కీని. అమ్మిందిపదిరూపాయ్‌లయ్‌నా రొక్కొంగ అముకుంశే మర్ దానంత సుబ్రవేయి లేదు. నేనలాగే చాల దెబ్ తినానండి. త్రై ల్వే క్వోటర్సోనీ క్వైరలాస్స ఆస్పైదు ఒచ్చుంశే క్రెడిట్ ఇచ్చేను. ఫస్టయ్ సరికి పేయ్‌మెంట్ అయ్‌పేది. కానండ్ చప్పా చెయ్‌కుండా సడన్‌గా ట్రేన్స్‌ఫర్ అయ్‌పొయ్‌డు. హయ్‌తే అలూ నా అలాగ వెయ్‌ర్రూపాయల్ వర్క్యా దెబ్ తినేశేను. అలాగ ఒసార్ అనుబయిన్తేనేగానీ సరియైన్‌దార్లో కైవ్‌డూ రాడు. నాస్టడీలో కూడా నేనెవ్‌డూ ఫేయ్‌ల్యూర్ అవడవ్ గుడా నెనెవ్‌డూ లేదండి. సడన్‌గ మార్చేసేరు మ ఫాడర్ కుడాను మనకి హిందీ పైద్ద టచ్చులేదుగనీ అన్నా పెల్లో మెస్టారూ ఇంగ్లీష్ గొప్ప లేంగ్వేజ్ చెప్పేర్‌లేండి. గ్రేమరూ అన్నీ కుడా బాగ చెప్పేరు. ఫస్‌చెవ్‌డంతో చాలమట్కి ఇంగ్లీషో - ఎయ్‌టియర్స్ ఐంది - అవన్నీ కుడా గుంటబెటి గంట వాయిన్చేసేరు. అసలు ఇప్పుడు మళ్ళొక్ సారి తిరగేస్తే పబ్లిక్ పరీక్ష కడ్దావన్ పిస్తుంది. ఇప్డిద్రు పిలలు చదువ్‌దారి ... నేం చదవ్‌డవ్ అవదు. ఎప్డి సవ్‌సారంతోటె సరిపోద్ది. ఇపిల్లలూ పెళ్ళవూం ఇంటి గొడవ్‌తోటి సర్‌పోతది. ఇంక రాత్తిర్లు ఎక్కడ్ తీర్బాటండి? పద కొండు గంట్లవొర్కు పది గంట్ల వొర్క్ ఇదయ్‌పోతెది. ఇంకెప్పుడు చదువా తది చెప్పండి? ఏదో ఒక్ ఆర్నెల్లు పాటు మ మిసెస్‌నేదో పంపించాల అమ్మ గారింటికి. ఇక్కడా మెట్రిక్ కశెద్దోవ్ అనిపిస్తుంది. డి ... గౌర్మెంట్ పరీక్ష కట్టెద్దావనె చూస్తునాను. ఇకడా ఎమ్‌జిఎమ్ స్కూలుంది చుసెరా, అందులో హిందీ పండితునారు. ఆయన్ చెప్తానన్నార్ కుడాను. అయిన్ దెగ్గిర్‌కెల్దావన్ చూస్తునాను. నాపుస్తకాల్ - మ యింట్లో ఒకాయ్‌నున్నార్ లేండి - ఆయింతో ద్వార సరె లేంగ్వేజ్ ప్రవేట్ కశెద్దావ్ అనుకుంటాన్నను. యెప్పడ్‌కవ్‌డె అస్రద్దయ్ పోతంది.

వ్యవహార ఖండికలోని వ్యాకరణాంశాలు

ధ్వని విభాగం :

a. *మహాప్రాణాలు అల్పప్రాణాలు కావడం :* ఉదా : దర్లు (ధరలు); ఆంద్రప్రభా (ఆంధ్రప్రభా), బోగట్ట (భోగట్ట); రొక్కంగ (రొఖంగ); కర్చు (ఖర్చు); సుబ్రవేయిలేదు (శుభ్రం ఏమీలేదు). కానీ, విరోధివ్ (విరోధం), ఖళీగా వుంటది వంటిపదాల్లో మహాప్రాణోచ్చారణ పాటించడం శిష్టోచ్చారణ విశేషంగా చెప్పొచ్చు.

b. తాలవ్యీకరణం : ఉజ్జోగవ్ (ఉద్యోగం), మజ్జానుంచీ (మధ్యాన్నం

నుంచీ) వంటి పదాల్లో తాలవ్యీకరణం మీద వర్ణసమీకరణం జరిగింది.

c. *వర్ణసమీకరణం :* పరవర్ణంతో పూర్వవర్ణం సమీకరణం చెందడం 'పరీష్ష' (పరీక్ష), 'గురిచ్చి' (గురించి), 'పిచ్చర్' (పిక్చర్) వంటి పదాల్లో చూడొచ్చు. కానీ 'తీస్సుంటారు' (తీస్తుంటారు) లో పూర్వవర్ణంతో పరవర్ణం సమీకరణం చెందడం చూస్తాం. పై చెప్పిన సంపూర్ణ వర్ణ సమీకరణం చెందిన పదాలే కాకుండా పాక్షిక సమీకరణం చెందిన పదాలు కొన్ని ఈ వ్యాపారి వ్యవహారంలో కనిపిస్తాయి; ఉదా: వొత్సేవండి (వచ్చేసేవండి) - ఇందులో పూర్వవర్ణమైన 'చ' పరవర్ణమైన 'స' లో ఉన్న దంత్యతనుపొంది 'త' గా మారింది;

d. "చేసివోల్" (చేసేవాళ్ళు), "చిన్నవాల్తో" (చిన్నవాళ్ళతో), "పెద్దవాల్తో" (పెద్దవాళ్ళతో), "ఆల్తో" (వాళ్ళతో) వంటి పదాల్లో 'ళ' కారం 'ల' కారంగా మారడం ఈ వ్యాపారి భాషా వ్యవహారంలో ఒక విశేషంగా చెప్పుకోచ్చు. 'పెద్దవాళ్ళతోటి', చిన్నవాళ్ళతోటి', 'మళ్ళీ' ల్లోని 'ళ' కారోచ్చారణను పాటించడం ప్రమాణవ్యవహారంగా కనిపిస్తుంది.

e. భూతకాలిక ప్రత్యయాలలో 'ఎ', 'ఏ' ల పర్యాయ రూపత ఈ మాండలికంలోని విశేషంగా చెప్పొచ్చు. ఉదా : పెట్టేరు, వెల్లేనండి, చద్వేనండి, రాసెరు : ముంచేరు, పంపించేను, ఇచ్చెడు, తినేశేను. భూతకాలిక ప్రత్యయంలో 'ఎ' ఉచ్చారణ ఈ మాండలికానికి స్థానికంకాగా, 'ఏ' ఉచ్చారణ కోస్తా మాండలిక ప్రభావంవల్ల ఏర్పడింది. ఈ 'ఏ' ఉచ్చారణ ఈ వ్యవహర్త వ్యవహార పరిణామ దశకు ఒక గుర్తు.

f. *సమస్త క్రియలు:* విశాఖపట్నం ప్రయోగానికి కోస్తా మాండలికానికీ కొట్టొచ్చినట్టు కనిపించే భేదం మనకు సమస్తక్రియల ఉపయోగంలో ఎక్కువగా కనిపిస్తుంది. ఉదా: 'చేస్సేను' (చేసేసేను←—చేసివేసేను), 'కొట్సేర్'(కొట్టివేసేరు), 'తినేశేను' (తినివేశేను). ఈ సమస్తక్రియల ఉపయోగం 'భావ తీవ్రత'ను సూచించడానికి భూతకాలంలోనే ఉపయోగించడం గమనించదగిన విషయం.

g. *హల్లులోపం :* పదమధ్యన 'క', 'ఖ', 'వ' లు తరుచుగా లోపిస్తుంటాయి. ఉదా : 'లైపోతే' (లేకపోతే), 'రాపోతే' (రాకపోతే); 'విశాపట్నం' (విశాఖపట్నం); 'తరాత' (తరవాత), 'పోడవ్' (పోవడం); 'ఆడోళ్', 'మొగోళ్' (ఆడవాళ్లు, మగవాళ్లు) ('వ' ⟶ 'ఒ').

h. *తద్ధర్మార్థకం వాడకం :* తద్ధర్మార్థక అమహత్ ప్రథమ పురుషలో

'తున్' ప్రత్యయం బదులు 'త' ప్రత్యయం వాడుక ఈ వ్యవహర్త భాషలో ఒక విశేషం. ఉదా: 'పోతది' (పోతుంది), భేరవొస్తది (బేరంవస్తది), ఖాళీగావుంటది (ఖాళీగావుంటది). ఈ రకమైన వ్యవహారం శిష్టేతర భాషా వ్యవహారానికీ దెగ్గిర్గా వుంది. కానీ, ఈ భాషా వ్యవహారానికి కులం ప్రాతిపదికగా తీసుకోడానికి నిదర్శనాలు చూపించవచ్చు.

i. పర్యాయరూపత : 'ఇ' 'ఉ' ల పర్యాయరూపత అచ్చుల్లోనూ, 'ప' 'ఫ' ల పర్యాయరూపత హల్లులోనూ ముఖ్యంగా గమనించదగిన విషయాలు. ఉదా: 'ఉంట్లో ఉన్నదండి' (ఇంట్లోఉన్నదండి), ఉప్డూ (ఇప్పుడూ..); 'ఆఫీస్లో' (Office లో), 'ఫెన్సీస్టోరై పేంది' (Fancy store అయిపోయింది), 'కాఫీ' (Coffee), 'ఆఫీ సెర్సు' గుడా ఉన్నారు (Officers గుడాఉన్నారు). 'ప' ఉచ్చారణ శిష్టేతరభాషా లక్షణంగా చెప్పొచ్చు కాబట్టి 'ప' 'ఫ' ల పర్యాయ రూపత ఈ వ్యవహర్త భాషా వ్యవహార పరిణామ దశకు గుర్తు.

ఈ వ్యవహర్తలో మనకు బాగా కనిపించే ఇంకో విశేషం ఇంగ్లీష్‌మాటల వాడకం. ఈ ఇంగ్లీష్ మాటల వాడకం నిత్యవ్యవహారంలో పదజాలంలోనే కాకుండా పదనిర్మాణంలో కూడా కనిపించడం ఒక విశేషం. ఉదా: 'పిచ్చర్ మట్కా' (Picture మటుకూ...), 'డిస్‌కంటిన్యూ చేస్సేను' (Discontinue చేసేసేను), 'స్టాప్ అయ్‌పెంది' (Stop అయిపోయింది), 'మిస్సెపొయారు' (Miss అయిపోయేరు), 'లేటర్రాసెరు', (Letter రాసేరు), 'లక్కిన్‌బట్టి ఉంటదండి' (Luck ని బట్టి ఉంటదండి), 'డెయ్‌డే పోల్సింది (Died అయిపో-వల్సింది). ఇంగ్లీష్ మాటల్లో స్వభాషలో లాగానే వర్ణసమీకరణం జరగడం ఇతని భాషలో చూస్తాం. 'పిచ్చర్ మట్కి'లో పూర్వవర్ణమైన 'క', పరవర్ణమైన 'చ' తో సంపూర్ణసమీకరణం చెందింది.

j. ఇంకొన్ని విశేషాలు : 'వద్దాం' బదులు 'వద్దారి' వాడుక : ఉదా - వద్దారనోకని మిస్సెపొయారు, 'వద్దారన్‌కుంటోవండి'. 'చేద్దాం' - 'చేద్దారి : చేద్దారనుకునోవ్ః;

'అలకిస్తుంటావ్ః' (వింటుంటాం); లేంగ్వేజ్ (Language) టూనికతయ్యుడువ్ః;

k. ప్రాంతీయ పలుకుబళ్ళు : ఇంకెనకదున్ను (ఎనక దన్ను - సహాయం) బోగట్ట - అంటి సమాచారం; 'వేగిరంగ పొయేగాని' .... అంటే తొందర్గగా

పొయ్యేయ్; 'సబ్రవ్వేఁయిలేదు' - సుఖం ఏమీలేదు; 'గుంటబెటి గంటవాయిన్చె సేరు' - నూరిపోశారు.

వ్యావహర్త : 2
లెక్చరర్

కేంద్రం : విశాఖ, కులం : తెలగ
వయస్సు : 38 సం॥ చదువు : ఎమ్.ఏ.;ఎల్ఎల్.బి
వ్యావహారఖండిక : భాష - విద్యావిధానం.

పర్లాకిమ్డీ; ఎలిమెంట్రి ఉమో అయ్‌స్కూల్ పాట్టవ్‌ది కాలేజి ఇంట్రమీట్ వర్కూ. పర్లాకమిడి ఒరిస్సా; దటీజ్ అప్టు ఎయ్‌టీన్ టు ట్వొంటీయర్స్; బియెస్సీ ఎమే ఎలెల్‌బి ఇ బెనారస్ ఇండు యూనివర్స్టి; ఫయ్‌వియర్స్; తెలుగులోనై ఊఁ సాదార్ణంగా చదివేది ఆంద్రప్రబ వీక్లీ; తర్వాత డెయ్‌లీ ఏతె పత్రిక అ రెగ్లర్గ కేజువల్గ ఒకాసారన్న చూస్తాను. ఫిక్షన్ తెలుగులో ఎక్కువ్ జదవనండీ; ఇంగ్లిష్లో జ ... ప్రోపర్జఁ...ప్రోపర్ నవల్సు సాదార్ణంగ ఇంగ్లీష్లోనె జదువ్‌తాన్ గాని తెలుగులో చాల తక్వ; షరత్తు నవల్సు కొని చదివేను; అవి కొన్ని బాగ్నే వుంటయ్: చదువ్‌తాను; తరువాత కొన్ని మన్ తిరుపతి కవులు వ్రాశిన ఫిక్షన్సుంటాయ్; అవికూడా నేన్ జదివేను; తరువాత అకేజఁల్‌గా చదువ్‌తాన్ గానీ విరివ్‌గా ఎప్డూ తెలుగులో నెకువ చదువ్‌లేదు; రేడియో న్యూసు సాదార్ణఁంగా యేడుగంటల్ తెలుగు న్యూస్ వింటాను; కొదిగ వేడుగంటల్ తెలుగ్‌న్యూస్ వింటాను; తరవాత గానకచేరి యేఁవఁన్నా వుంటే తెలుగులో చవ్‌తాను; వింటాను త్రీ యర్సైంది ఇప్పుడ్ సినిమా చూడ్డల్లేదు; మానేశేను; బిరక్తి పుట్టింది; నిజావ్ఁ; చిన్నప్పుడ్‌నుంచి నింట్రమీట్ వర్కూ చాల విరివ్‌గా సాదార్ణంగా సెకన్షో కెళ్లేవాళ్ళవ్ఁ; మా ఊర్లో సినిమా లేగ్పోతే ఒగ్ అయ్‌దు మైళ్లు దీ డిస్టెన్లోస్ సినిమా ఉంటే ఆ అఖ్ఖడికి ప రాత్రిపూట స్మశానవ్ఁ దాటి వెళ్లేవాళ్ళవ్ఁ; అలైగె రెండ్గంట్లకొచ్చేవాళ్ళవ్ఁ; తరవ్‌త జెన్రలీ ఏమ్ మరీ రాన్రాను ఇప్పుడు మానేసావ్ఁ; ప్రేక్టికలి నేసీన్‌శిక్ట్సి ఫోర్...ఇప్పుడ్ సినిమా

చూడవ్ఁలేదు; ఛార్లీ అయ్గొ; ఇంతకు పూర్వొవ్ఁ తెలుగే చూశేవాండ్లవ్ఁ; బెనారస్‌లో ఉండేటప్పుడు కూడా ఇపిక్చెర్సు సాదాఁర్ణంగా చూశేవాణ్ణి; కాని ఎందుకంటే హిందీ పిక్చెర్సు ఒచెవి; ఎప్పుడో ఒక్ ఫ్రెండ్తోస్ కల్సి గాయ్ ఒక్టో రెండో హిందీ పిక్చెల్ చూసేవాళ్ళవ్ఁ; ఇక్కడికొచ్చిన్తరావ్త కుడా పందొమ్మొందల యాభయ్ ఆర్నుంచీ అరవయ్ వర్కూ సాదారణంగా ఏదో ఒక్ పిక్చెర్ చూసేవాళ్ళవ్ఁ; ఇపుడూ పుర్తిగా దానిమీద విరక్తి పుట్టింది; చూడ్లేనుక్కడా; ఇంగ్లీషు మామ్మూల్లే అనొక్కండి; ఇంగ్లీష్ తెల్సును; తెలుగు మాత్రుబాష; నేనూ హిందీ మరి నేర్చుకోవల్సిన పరిస్తితి వొచ్చింది; చదవ రాదనొక్కండి; మఁర్ లోకల్గ మరి వొ రిక్షాం వళ్తా వీళ్తో వ్యాపారస్తుల్తో మాట్లాడ్డాన్కి వర్కింగ్ లేంగ్వేజ్ హిందిలొనూ తెల్సుక్నాను; ఒరియా దేశవ్ఁలొ కొంతకాల్తోఁ ఉండడవ్ఁవల్ల మా ఫాద్రూ వొరియాలొ వొఅఫిస్సాలో పన్చేడవ్ఁవల్ల వొర్యా కుడా కొంతమటుకుచ్చును. వొర్యా దేశవ్ఁలో పన్చేద్దయాన్కి నేను ట్రయ్ చేశేనుక్కడా; దాని గురించి వళ్ళూ పబ్లిక్ సర్విస్ కమిషన్ ఎక్జేమినేషన్ ఎపిర్ అవ్‌మన్నారు; అందులో వొరియా తట్టు స్టేండెడ్ వర్కూ చదువ్కోవల్నె అన్నారు. కొంతమటుక్ జదివేను. గేఁనీ ఎక్కువ్ ప్రావిఁణ్యావ్ఁ సంపాదించలేపొయ్యేను. గాఁని కొంచు కొంచువ్ఁ ఒటియా చదవ్డవ్ఁ ఒచ్చును. బాషకుడా^v మాట్లాడెవాఁణ్ణు. ఇప్పుడూ పూర్తిగా వొరియ్యాతో ప్రెచ్చి లేకపొడవ్ఁ వల్ల మర్చిపొయేన్. నేనూ వాళ్ మాట్లాడితే సీనర్ధన్చేసొక్కగల్ను. తిరిగి మరి జవ్వో విఁల్లేను ఒరియాలో. అదీ సోషల్ కోన్టేక్టుని సాదార్ణఁంగా ఇప్పుడూ ఇప్పుడూనూ లెక్చెరర్తోనే ఇశ్టాగోష్టి. ఎవ్డనా టెంపుల్స్కని వెళ్ళవ్ఁ. ఇ శిఁవాఁచెలవ్ఁ దెగిర్ కదండి. శివ్వాఁచెలవ్ఁ టెంపుల్ లేపతే ఎక్స్కర్షన్స్ అనీ కేజువల్గా మీటింగ్సనీ ఇంతక్పూర్వొవ్ఁ మెంబర్షిప్పుండేది ఈ గానకచెరి దింట్లోను. ఉప్పుళ్ళేదుగనీ ఎప్పుడన్న కల్చల్ మీటింగ్సు ఆంధ్రా యునివర్శిటీలోను కాన్ఫరెన్సెసూ యేఁవన్న మాకు ఇన్విటేషన్స్ ఒస్తే మేవేఁ వెళ్తుంటావ్ఁ. పొలిటిక్లోన్ సాజ్యవైఁయ్నంతగా మెవూఁ ఇంట్రష్టియ్రైన్స్ ఉండదు. ఎందుకంటే మాకు ఏ పార్టీ దింతొగుడా మాకూ ప్రేవడిజమ్ గనీ అసుయ్త గెనీ యేవ్ఁ ఉండదు కాబట్టి సాదార్ణంగ పోల్టిక్లోన్ మెవ్ఁ పాల్గొనవ్ఁ. మున్సిపల్టీ పోట్లీక్లోన్ గుడా మేవుఁ పాల్గొనవ్ఁ....ఇదీ ఆంధ్ర బాష ఇ లోకల్ డయ్లెక్టు రాష్టాన్కి కొంత చెయ్న్జ్ ఉంద్దెండి. అదీ ఎందుచేతనంటే అ ప్రాంతీయ తదితర బాషల్తో ఉన అ ఇన్ఫ్లుయెన్స్ వల. ఇపుడూ ఫరెగ్జాంపల్ సికాకుఁళవ్ఁ

విశాకపట్నమ్ డిస్టిక్కున్నాయంటే ఇవి నార్దన్ డిస్ట్రిక్ట్స అఫ్ ఆంద్రప్రదేష్ కదండి. ఈ నియ్‌బరింగ్ ప్రోవిన్సు ఉంటుంది. ప్రోవిన్సు ఒరిస్సా. సాదార్ణంగా ఆ వోరియా తెలుగూ ఇన్‌ఫ్లుయెన్స వల కొంత యీ తెలుగు వాడుక బాష్ గుడా తదిత్ర బాషల్తో అంటే తదితర ఆంద్రప్రాంత బాషల్తో గుడా కొంత మార్పుంటుంది. అలాగే ఇప్పుడూ క్రిష్ణా గుంటూరుంది. క్రిష్ణా గుంటూరు వాళూ వాళు మాట్లాడేటప్డూ కొంచావ్ఁ స్వాచ్ఛమైన తెలుగుంటుంది. గేనీ వాల్లూ మాట్లాడే తెలుగులో సవ్ఁస్కృతవ్ఁ కొంచెవ్ఁ తగ్గుంటుంది. సవ్ఁస్కృత బాష తాలూక ఇన్ఫ్లుయెన్సూ వాళకి తెలుగు మాట్లాడే బాషలో కొంత తక్కువ్‌గానే ఉంటుంది; నా అబ్‌ప్రాయవ్ఁ వేఁటంటే ఇపుడూ మోమ్మూల్ మాట్లాడే బాషల్లో సాదారణంగా ఈ ట్రీ ఆంద్రబాష-ఇప్డూ స్రికాకుళవ్ఁ విశాకపట్నవ్ఁలో మాట్లాడు తుండవ్ఁ చుపైరా-అది యియ్ కొంత నవ్ఁస్కృత బాష్తో కుడా సంబందిన్చ ఉన్నది. తెలంగాణా వాషకుడా ఉర్దు ఇన్‌ఫ్లుయన్స కొంత ఉండైక్డ; ఇపుడూ కడప కర్నూలు రాయలసీమ డిస్ట్రిక్టుస వాళ్ళు మాట్లాడే బాష కూడా ఈ కెనరీస్‌తో కొంత ఇన్‌ఫ్లుయెన్సూ ఉంది. కనడవ్ఁతోని. అలాగే ఇంకా చిత్తూరూ; మెమ్మాట్లాడే బాషే మీలు సాదార్ణంగా ఉప్యోగిశ్తోవ్ఁ; రాయాలనుకుంటే మెమ్మాట్లాడే బాష్లోనే రాయ్‌దల్చకుంటావ్ఁ; గ్యేఁనీ అనవ్‌స్రంగా ... సాద్యమైనంతవఱకూ యీ వ్యావ్‌హారిక్ బాష్నే ఉప్యోగిస్తున్నావ్ఁ; మాట్లాడ్‌తునావ్ఁ; అద్యేన్ ఎంచెతనంటే మాగు మాట్లాడ్డాన్కి సులువ్‌గా ఉంటుంది; ఈయ్యా కుఱ్రవాళ్ళు విండానిక్కుడా అర్దవ్ఁ వోల్ చెస్కోడానిక్కుడా వాళకుక్కుడా సులువుగా ఉంటుంది; వ్యావగారిక బాషయ్‌తే కొంచువ్ఁ వేగంగా కుఱ్రవాడూ గ్రహించగళ్డూ అర్దవ్ఁ చేస్కోగళ్డు; ఆ ఉద్దేశమ్మీదే వ్యవహారిఁ బాష్‌కుడా ప్రైవేశ్‌పెట్టావ్ఁ. మాక్ కల్చల్ ఎశోశియేశన్స ఉండేవి; మేవూఁ ఎమ్మే ఫయ్‌నలియర్ కొచ్చేటప్డూ మేవుఁ సిల్వర్ జూబ్లీ సెలెబ్రేషన్ చేస్కునావ్ఁ మా ఆంద్రా ఎశోశియేశన్ వాళ్ళవ్ఁ; అప్పుడూ నాకు గ్యేవ్‌కవ్ఁ ఏటంటే సర్ విజ్యాని మొఁట్టమొదసారిగా అతన్ని ఆహ్వానించోవ్ఁ; అతను మొట్టమొదట అంగీకరించినా తరవాతయ్‌నేఁవన్నారంటే నాక్ క్రికేట్టూలోనే కొంత ప్రవేశవ్ఁ ఉందిగనీ ఆయ్‌నూ బెనారస్‌లో నివాసం గదండీ; అయ్ని పిలిస్తే ఆయన ఆయ్న్ని ఆంద్రుడైనప్పుడ్‌కున్నూ నాకింకెందులో ప్రవేశవ్ఁ లేదు; నేనేవిఁ రాలేన్గా, నేనూ నేనూ నన్ క్షమించండెంటే

మేవఁప్పుడూ రాధాక్రిష్న గార్నో ఎవర్నో బత్మాలేవ్ఁ. తరవాత చలపతిరావ్ గారొచ్చేరు. ఆయన్నూ జెన్నలిస్టు. ఆయొన్నొచ్చేరు. తర్వాత మేవుఁ మా ఆంద్రా జెర్నల్ ఒటి పబ్లిష్ చేసావ్ఁ; యేఁ తరవ్త మా ఎశోశ్యేశన్ వాళూ గేమ్స్ ఎండ్ స్పోర్ట్స్ కుడా కాంప్టీషన్స్ పెటీ ప్రయ్‌జెసూ సర్టిఫికెట్సూ డిస్ట్రిబ్యూట్ చెశావ్ఁ; మ్యూజిక్లో కొంచొవ్ఁ ఆసక్తి ఉన్నప్పడ్‌కున్నూ నేనెపుడూ ప్రవేశొవ్ఁ అందులో ఎక్కువ్‌గా లేదు; నాకు గేమ్స్ ఎండ్ స్పోర్ట్లోనే ఎక్కువ ఆసక్తి; సాదార్ణఁంగ నెనూ హాకీ క్రికెట్టూ బేడ్‌మింటనూ ఎక్కువ్‌గాడే వాళ్ళవ్ఁ; కల్చెల్ ఏక్టివిటిస్లొ కొంచొవ్ఁ పాల్గొండవెఁ గనీ మఁరీ ఏక్చువల్‌గ వేశాలు వెయ్‌డవ్ఁ డ్రామాస్ పాటిస్పేట్ చెయ్‌డవ్ఁ అది లేదు; ఎక్కువ నేన్ లైక్ చేసేదీ హాకి. తరవాత నేను బెనారసూ అట్నుయ్‌డు పోయిన్‌తర్వాత బేడ్‌మింటనే ఆడేవాళ్ళవ్ఁ; గవ్‌డవ్‌డూ హాకీ క్రికెట్ కుడా ఆడేవాళవ్ఁ; ఇక్కడి కొచ్చిన్తర్వాత టెన్నిసు కొంతకాలవ్ఁ టెనిసూ ఆడెవాళవ్ఁ; క్లబులో ఆడెవాళవ్ఁ. టౌన్‌హాల్ క్లబ్లో. తర్వాత మా కాలేజి క్లబ్లో బాగ కొన్నాళ్ ఆడేవాళ్ళవ్ఁ. ఇపుడూ పూర్తిగా మానెసేవ్ఁ. ఎందుకంటే ఈ పద్నాల్గు సవఁత్రాల సర్వీసంతునూ మా మీడియమప్పు ఏక్స్‌ప్రెషన్నూ ఇంగ్లీషే. ఇప్పుడూ మొట్ట మొదటిసారిగా సవత్రన్నుంచీ ఇంట్రమీట్ ప్రైవేశ్ పెటిన్దగనుంచీ ఆ తెలుగులో మాట్టాడ్‌వల్సిన పరిస్తితేర్పడింది. కొన్ని క్లేసులవర్కూ తటపటాయించేవాళవ్ఁ, తెలుగులో మాట్లాడ్డాన్కి. యీ తెలుగ్ భాష్లోకుడా యెదో ఇంగ్లీష్ వడ్సూ ఉపోయ్గించి కొంతకాలన్కి ఇప్పుడేదో సర్దుకున్నావ్ఁ. తెలుగులో మాట్లాడ గలవ్ఁ. స్టుడెంట్స్‌ని కొంతమట్టుకూ వాఁళ్నీ బోద పర్చగలఁవ్ఁ తెలుగులో అనీ ధైయ్ర్యవ్ఁ ఇప్పుడు కొంతమటుకొచ్చింది. స్టుడేసూ చాలమట్కూ వాళకి తెలుగులో అర్దన్చేస్కొడవ్ఁ సులువ్. ఏంచేతంటే వాళ్ళు టెంత్ క్లాస్లో తెలుగు మీడియమ్‌లోనే చదివేరు. కాబట్టి ఈ ఇంట్రమీడిట్లో తెలుగులో చెప్తె వాళను వాళ్ళు వేగంగా అర్దన్చేస్కొగల్రూ, తెలుగులో వాళు రాయగల్రు. ఎన్చేదనంటే ఇంగ్లీషులో వాళకి ప్రవేశవ్ఁ లేదూ, చదవ్‌డవ్ఁ కశ్టవేఁ. మాట్లాడ్డవ్ఁ కశ్టవ్ఁ. రాయ్‌డ్డువ్ఁ కశ్టవేఁ. కాబట్టి ఇంట్రమీడిట్ వాళ్లు తెలుగులో వ్రోళ్ బాగా రాయ్‌గల్రు. రాస్తున్నారు కుడా. మొన్న ఏప్రిల్ ఎగ్జమ్నేషఁన్ అయ్‌కదండీ. అందులో మెవ్ఁ పేపల్ దిద్దావ్ఁ. వాళ్ళు బాగనే

రాశేరు. మార్కులు కుడా బాగ్ నే ఒచ్చేయ్. సాదార్ణంగా వాళ్ళు వ్యవహారిక బాష కుడా వాడుక్ చేస్తున్నారు. లోకల్ డయలెక్ట్ కుడా ఉంది. ఏవుఁండదు. ఈ వ్యావహారిక్ బాష్ గుడా ఈ హయ్యర్ స్టడీస్లో కుడా వాడుక్ చెయొచ్చు. అదే ఇప్పుడ్ మన గవర్నమెంటూ వాళ్ కుడా వఁజెంౕకేజ్ చేస్తున్నారు. గ్రాందికవ్ఁ కకుండా వ్యవహార్క బాషే యీ స్టడీస్ గూడ పెట్టడవ్ఁ మంచిదనీ. ఎందుకంటే ప్రతీ స్టుడెంట్ కూ యీజీగా అర్దున్చేసోక్గల్డనీ ఆ వుద్దేశిన్చేత వ్యవహారిక్ బాష్కుడా యీ చదువ్ లో కుడా ఉపోయ్గించచు. ఎంప్లోయ్మెంట్ ఓపర్చునిటీస్ అంటే గవర్నమెంటూ మీదా ఆదార్పడుంది. మరి ఇప్పుడు బియ్యే అయింతర్వాత మళ్ళీ పోస్టు గ్రేద్యుఎట్లోను ఇంగ్లీష్లో చదవాలి. ... పదు ఇంట్రమీట్ అయింతరావ్తె టెక్నికల్ కోర్సెస్క వెళ్ళాలంటె వాడు ఇంగ్లీష్లో చదవాలి కాబట్టి ఆద్రుక్పదన్లో చూస్కుంటే స్టుడెంట్కు చాలా కష్టపడ్వల్సొస్తుంది; ఎందుకంటే టికినికల్ కోర్సెస్లో మొట్టమొదటిసారిగా తనూ ఇంగ్లీష్లో అనుబవువ్ఁ తెచ్కోవాలి. ఇంగ్లీష్లో చదవాలి కాబట్టి రెండు విదాలుగా కుర్రవాడిక్ చాలా కష్టపడ్తాడు; మొట్టమొదటిది ఇంగ్లీష్లో ప్రావిణ్యాత. రొండవది ఈ టెకినికల్ కోర్సెస్ ఇంగ్లీష్లో చదవ్డవ్ఁ; ప్రెజెంటు వే అవ్ టీచింగ్ అవ్ ఇంగ్లీష్ అంటె ఇంగ్లీషు ఒక్కసారిగ కాలేజీలో ప్రవేశ పెటడవ్ఁ వల ప్రప్రుతిదుంగా స్టుడెంటూ ప్రీ యూనివశిటిలోనూ కొంతె ఖష్ట పడ్తున్నాడు. ఎఁందుకంటే సాదార్ణంగా ఫీడ్ యూనస్టీ స్టుడెంటుక్కుడా ఇంగ్లీష్లో మాట్లడ్డవ్ఁ రాదు. మాటకుడ పైగల్దు; తరవాత స్పెలింగ్ మిస్టేక్స్ రాయ్డఁన్లో కుడ చాలావుంటయ్. ఒక సెంటెన్స్ కుడా అందులో ఒఖ్ఖ సవ్రచవ్ఁ కోర్స్ గాబట్టీ ఆప్రీయూన్వష్టీ స్టూడెంటు ఇంగ్లీషు తర్రవ్త ఆప్షన్ల్ సబ్జెట్సు ఇంగ్లీష్లో చదవడవ్ఁ వల ఎక్కువ ఇంగ్లీష్లో ప్రావిణ్యాత పొందలేదు. అందుకే చాలామంది ప్రీయునవ్ష్టీ స్టూడెంట్సు ఇంగ్లీష్లో పోతుంది. కోన్వెంట్లో చదివినవాళొస్తారు; వాళు మాత్రవ్ఁ కొంచు బాగనే సాదార్ణంగా వాళ్ళ ఫెర్ఫార్మెఁన్ బోవుంటుంది. వాళూ ఈజీగా ఇంగ్లీష్లో రాయ్గల్రు. అందుకే పేసవ్గల్రాళు; డిఫ్రరన్స్ ఎందుకుందంటె వాళ్ హాయ్స్కూల్ స్టడీస్ అంతనూ మీడియమవ్ లేంగ్వేజ్ ఇంగ్లీష్లో జదువ్తున్నార్ గాబట్టి వాళ్లు ఆ శేమ్ మీడియ మ్మేఁ కాలేజ్లోకూడా చదవ్వల్సివొచ్చేటప్పుడ్ కీ వాళ్ళ కీన్ సునాయ్సంగా ఉంటుంది; కనిపిస్తుంది; ఎందుకంటే ఇండైస్కూ మైనర్లోసెకుడా

కొంతమట్టుకా డిప్ప్రిన్ష్ ఉంటుంది; కోన్వెంట్ వాడు కొంత ప్లీజింగ్ మేనర్స్యా. వాళు కొంచువ్ఁ డిసిప్లిండుగా ఉంటాడు. ఈ మన హాయ్‌స్కూల్ వాడు అట్ల ప్రవర్తించలేడు; ఎందుచేతనంటే మనయ్‌స్కూల్లో యూనిఫోమ్టి అఫ్వా రూల్స్ రెగ్గులేషన్స్ యెవీ లేవు; డిసిప్లిన్ కుడా కొంచువ్ఁ బాగుండదు; ఎందుకంటె కోన్వెంట్లో తక్కువ్‌మంది చదువుతారు. తక్కువ జనాబా వల్ల ఎక్కువా డిసిప్లిన్ను ఉంటుంది. మరి మన హాయ్‌స్కూల్స్ అన్నానన్నా ఒకొక్క క్లేస్లూమ్లోనూ నల్భయ్ మంది పట్టగలే క్లేస్రూమ్లోన్ ఒ గైనబయ్ మందిన్ తోసే స్తారు; తోశేశ్ పాటల్ జెప్పేటప్పుడు సాదర్ణంగా వాళకి బెంచీలు కుర్చీలు సదుపాయాల్ లేక్పోడవ్ఁ వల్ల కొంతమటుకా ఇండిసిప్లిన్కి కార్ణంఁగా ఉంటుంది. అంచేతె ఆగ్లేరింగ్ డిఫ్ఫెర్న్స్. కాలేజ్‌కొచేటపడికీ కోన్వెంట్ స్టూడెంటుకునూ మైమ్మూమ్రలు హాయ్‌స్కూర్ నుంచొచ్చే స్టూడెంటుకీ వేగవ్ఁ తెల్సకుంటావ్ఁ. చేష్టల్లోగానీ ఈజీగా కనిపెట్టగలవ్ఁ. అయినప్పడ్‌కున్నా ఇప్పుడు మనవ్ కాలెజిలో కూడా ఇపుడు ఇంట్రమీడ్ పెట్టేరు. ఇంట్రమీట్ తెలుగు మీడియమ్ అన్నారు; హాయ్‌స్కూల్లో తెలుగులోనే చదువ్‌తున్నాడు కాబట్టి ఇంటెమీట్లో ఆ తెలుగు మీడియమ్ తానే చదవ్వల్సొచ్చేటప్పుడు ఎక్కువ్ కష్టంగా ఉండదు కాబట్టి స్టుడెంటుకీ కోఁ సుళువ్‌గా ఉంటుంది; అట్లాగే ఇంటెమీట్. ఇంటర్నేషనల్ కాంప్టిషన్లో మరి వాడెట్లా నిలవ్‌గల్డు? ప్రాంతీయ్‌బాష్ ఎప్పడైతే ప్రెవేష్ పెట్టేవోఁ మన దెశవ్ఁ ... కొయ్‌న బాష్లుండ బట్టీ మనవ్ఁ ఇంటర్ నేష్‌నల్ కాంప్టీఁషన్కి పొయేటప్పుడు ఒ నేష్‌నల్ లేంగ్వేజ్లో ప్రావీణ్యాతా పొందిన వాడే ఆ ఇంటర్ నేష్‌నల్ కాంప్టీఁషల్లో నిలబడగల్డు; ఉప్పుడు ఫ్రెగ్జాంపులూ మనవ్ఁ ఇంగ్లీష్ తీస్కునావంటే ఇంగ్లీష్లో ప్రావీణ్యతొస్తే ఇంటర్ నేష్‌నల్ కాంప్టీష్‌ట్లో పోవచ్చు. ఇబుడు హిందీ నేషల్ లేంగ్వేజ్ కింద మనవ్ఁ తీస్కొనీ అదెన్నేతనంటే హిందీ బాష్లు హిందీ వచ్చే బాషా ప్రాంతాల్లను ఎక్కువున్నాయ్ కాబట్టి హిందిప్రబలంగా వుండబట్టి హిందీ ముున్ముందు నేషల్ లేంగ్వేజ్‌గా పరిగణింపబడుతుంది కాబట్టి హిందీలో కుడా ప్రావీణత్తత్తే ఒస్తే అప్పుడు కుడా ఇంటనేష్ణల్ కాంప్టిషన్లోను మనవ్ఁ పాల్గొనవచ్చు. అయినప్పడికున్నా ప్రస్తుతవ్ఁ ఇదీ ఇంటర్ మీడియస్టేజి; ఈ ట్రేన్జిషన్ పీరియడ్లో కొంత మంది దెబ్ తింటారు; ఇవ్‌డు. ఆలిండ్యా కాంప్టిషైఁల్లో ఇంగ్లీష్ మీడియమే చాల మంచిది; ప్రాంతీయభాషలో ప్రావీణ్యతున్నప్పడ్‌కున్నా ఆ కాన్పరెన్లోస

విడూ ఏఁవి మాట్టాళ్ళేడు. కాబట్టి ఆనేషల్లూ కాన్ఫరెన్సెస్లోమాట్టాడ గల్తెంటే అందులో విరివ్గా వాడుకెయ్యేన బాష అది లింగ్వా ఫ్రేంకాగానీండి లేపతే ఒక ఫారిన్నూ లేంగ్వేజ్ లైక్ ఇంగ్లీష్ లేంగ్వేజ్ అయ్యనప్పుడి కునూ అంద్లో ప్రావీణ్యత్ ఉంటెవ్ డూ తన బుది బలవ్ఁ అంత వుపోగించీ తనూ తెల్సుకోగల్డు. మాట్లాండగల్డు. తెలిపర్చగల్డు. ప్రాంతీయ్ బాష్లో ప్రావీణ్యత ఉన్నంత మాత్రాన తనూ ఇంటర్ నేషల్ కాంప్టీషన్కి పనికిరాడు. బోధవ్యాలో తీస్కొ వాలంటే..వ్ డూ ప్రతీ వాడూనూ ఆఁ ఇంటర్ నేష్నల్ కాంప్టీషన్ పోడం కదండీ ఇప్పుడు ఇంగ్లీషే లేంగ్వేజ్ మనవ్ తీస్కోని ఇంగ్లీషే మన్ ప్రైవేశ్ పెట్టీ ఇంగ్లీష్నే వ్యాపింపజేయ్యచుఁన్ తల్చకుంటే అదనవ్సరఁ. ఎంచేత్నేటంటె ప్రతీ వాడున్నూ ఇంగ్లీష్ చద్వి ఇంటర్ నేషల్ కాంప్టీషన్ పోడుగా. తర్వాత ప్రాంతీయ బాష అదియ్యా ... యెప్పుడూ ఉండవల్సిందే. అది వ్యవహార బాష. ఆ బాష ఏనట్కి యెప్పుడూ యెక్కడక్ పోదు. కాబట్టి అదే అబివృద్ జేసీ ఆ బాష్లోనే ప్రావీణ్యత పొందీ ఆ బాష్లోనే తతిమా అన్ని విజ్యాలూ నేర్చ కుంటే మున్ముందు వీడికి ఆ ప్రాంత ఆ ప్రాంతువ్ఁలో ఉజ్యోగాల్ గానీ లేప్తే విజ్యాసంపత్తిగానీ విజ్యాబుద్ధిగానీ చెయొచ్చు. ఈ ప్రాంతీయ బాష్తో పాటూ హిందీకుడా నేర్చుకుంటే లేపోతే ఇంగ్లీష్కుడా నేర్చకుంటే మున్ముందు ఓలిండ్యాకోన్ఫరెన్స్లో ఓలిండ్యా ఎడ్యుకేషందల్లో గానీ లేపతే కాంప్టీటివ్ సెర్వీస్లో గానిపాల్గొనవొచ్చు. ముక్యెంగా ప్రాంతీయ్ బాష్లో ప్రావీణ్యత పొందీ ప్రాంతీయ్ బాష అబివృద్ది చేస్తే చాలా మంచిది. నెనూ పందొమ్మిదొందల యాబయార్ నుంచీ ఉంటునాను. అంటే పదిహేను సవఁత్సల్ అయ్యనట్టుంది. ఇది ఈ విశాక్ పట్నవ్ఁ ఔను నె మొట్ట మొదటి సారిగా ఒచ్చేటవ్ డూ ఈ ఇల్లు క్టొన్నావ్ఁ పందొమ్మిది వొందలా యాబయ్ యేడు యాబయ్ యెన్మిది ప్రాంతొవ్ఁలో అపుడూ ఇకడ చాలా నిజ్జరవ్ఁగా ఉండేది. ఇళ్లు కుడ చాల్ తక్కువేవి. ఈ పయ్ సవఁచ్రాలూ సొల్ప కాలొఁవ్లో ఈ టీను చాలా విరివ్గా వ్యాపించింది. ఈ జనాబా ఎక్కవ్డవ్ఁల ఈ టవ్నూ విశాలంగా పెరడవ్ఁ వల ఇ ముఁన్సిపెల్ట్ కుడా చాలా బాగలేదు. దర్లు కుడా విరివ్గా పెరిగ్ పొయాయ్. ఇకడా క్టోస్టవ్ లివిం కుడా చాలా ఎక్కువ; హాయ్ద్రబాడ్కన్నా ఇక్కడ ఎక్కువలాగే వున్నది. ఇంకా ఇక్కడ్ రేష్నింగ్ ... ఇకా ... కుడా గవర్న మెంటు వారు పెట్టి ఉన్నారు. ఆ రేష్నింగ్ ఒకోసారి మంచి బియవ్ఁ దొరూతాది. ఇంకోసారి బియ్యవ్ఁకూడా కోర్సు కోర్చుగ్రెయ్యన్సు ... ఇట్లా అయ్యతుంటారు. దర్లు

మాత్రువ్‌ విపిరీతంగా పెరీపోతుంటాయ్.

వ్యవహారఖండికలోని వ్యాకరణాంశాలు

ధ్వని విభాగం :

మహాప్రాణోచ్చారణను పాటించిన ఉదాహరణలలో కొన్ని - 'ధెయ్ ర్యవ్‌', 'తెలుగ్ భాష్లొ', 'రాధాక్రిష్ననగార్ని'...; 'ఆంద్రప్రభ', 'మాత్రుబాష', 'అర్దవ్‌', 'గ్రాందికవ్‌', 'పరిస్తితి', 'సంబందిన్చ' పదాల్లో అల్పప్రాణోచ్చారణ కనిపిస్తే, 'అక్ఖడికి', 'ఖష్టపడు', 'ఒఖ్ఖ' వంటి పదాల్లో మహాప్రాణోచ్చారణ లేని చోటకూడా ప్రవేశపెట్టడం కనిపిస్తుంది. ఇటువంటి పరిణామాలు వ్యవహర్త పరిణామ దశను తెలపడమే కాకుండా మహాప్రాణోచ్చారణ వంటి అంశాలకు శిష్ట లక్షణాలను ఆపాదిస్తున్నాయని తెలుస్తుంది. ఇటువంటిదే ఈ వ్యవహర్తలోని 'వేదు గంటల్' - ఇఁదు పదాదిన 'వ'కారాన్ని ప్రవేశపెట్టడం చూస్తాం. అంటే 'వ'కార లోపం శిష్టేతర వ్యవహారంగా పరిగణిస్తున్నారని చెప్పడానికి ఇదొక నిదర్శనంగా భావించవచ్చు.

'ద'కారానికి 'య'కారం పరమైనప్పుడు 'ద'కారం 'జ'కారంగా 'సాజ్ వైయ్‌నంతగా', 'విజ్యాలూ', 'ఉద్యోగాల్', 'విజ్యాసంపత్తి', 'విజ్యాబ్రుద్ది' వంటి మాటల్లో మారింది. ఈ తాలవ్యీకరణం ఇతనిలో ఒక విశేషంగా కనపడుతున్నాది. మూర్ధన్యలోపం 'సైకన్లో కెల్లేవాళ్ళవ్‌', 'దాటివెల్లేవాళ్ళవ్‌', 'వాల్లూ మాట్లాడే' వంటి పదాలల్లో కనిపిస్తుంది.

'క' కార 'గ' కార లోపాలు : 'సంపాదించలేపొయేను', 'లేపతే' 'దొరూతాది'; 'పరిణింపబడుతుంది', 'పెరడవ్‌', 'పెరీపోతుంటాయి' పదాల్లో చూడొచ్చు.

'చేసొక్కడానిక్కుడా', 'పూర్రొవ్‌', 'సొల్పకాలొంవ్‌లొ' ('వ'⟶'ఒ') వంటి పదాల్లో పదమధ్య 'వ'కారం లోపించింది. 'పూర్రొవ్‌'తో పరాచ్చైన 'అ' పూర్వవర్ణమైన 'వ' కారంతో వర్ణసమీకరణం చెంది సంవృతత్వాన్ని పొందింది. ఇదే పరిణామం 'సొల్పకాలొంవ్‌ల'లో చూడొచ్చు. 'దొరూతాది', 'పెరీపోతుంటాయ్' పదాలల్లో 'క', 'గ'ల లోపంమీద పూర్వాచ్చులు దీర్ఘాన్ని పొందేయి. ఈ పరిణామం వర్ణ సంకోచానికి ఒక నిదర్శనం. పదాది 'హ' కార లోపం 'అయ్‌స్కూలు', 'ఇందు యూనివర్సిటి'లో గమనించదగినది. ఈ లోపం ఇంగ్లీష్ పదాలకే పరిమితం కావడం ఒక విశేషం.

భూతకాలంలో 'ఏ', 'ఐ' ల పర్యాయ రూపత ఇతని భాషలో ఒక విశేషాంశం. ఉదా.- 'చదివేను', 'మానేసైవ్ఁ', చదివేరు', 'పెట్టేరు', 'పెట్టైవ్ఁ', 'సంపాదించలేపాయైను'. ఈ పర్యాయ రూపత ఈ మాండలికంలో విరివిగా కనిపిస్తుంది. ఇటువంటి భిన్నరూపత శిష్టశిష్టేతరోచ్చారణ జ్ఞానానికి నిదర్శనం.

సంయుక్తాక్షరాల్లో ఒక ధ్వని లోపించడంగానీ, లేకపోతే వాటి మధ్య అచ్చు చేరడంగానీ ఇతని వ్యవహారంలో చూస్తాం- 'సికాకుళవ్ఁ' (శ్రీకాకుళం), 'ఏపిర్లి' (ఏప్రిల్). మొదటి పదంలో రేఫ లోపం, రెండో పదంలో 'ఇ'కారం 'ప', 'ర' ల మధ్య చేరడం చూస్తాం.

ఇదే కోవకు చెందింది 'శివాఁచెలవ్ఁ'. 'సింహాచెల్వఁ' (సింహాచలం) ఇందులో (శివాఁచెలవ్ఁ) పూర్వవర్ణమైన 'మ' 'వ' కారంగా మారి అనునాసిక్యతను పొందగా, 'హ' కారం లోపించింది. 'సింహాచెల్వఁ'లో 'మ' కారం లోపించి పూర్వాచ్చైన 'ఇ' అనునాసిక్యతను పొందింది. ఇతని భాషలో ఇంకో గమనించాల్సిన అంశం 'స' కారానికి బదులు 'శ' కారోచ్చారణ. ఇది క్రియాపదాల్లో ఎక్కువగా కనిపిస్తుంది. ఉదా :- మానేశైను, చూశేవాండ్లవ్ఁ, చూశెవాణ్ణి, చేశైనుకూడా, ఉపోయోగిశ్తోవ్ఁ, శివాఁచెలవ్ఁ.

వ్యవహర్త : 3

పెద్దవ్యాపారి

కేంద్రం : అనకాపల్లి, కులం : వైశ్య,
వయస్సు : 40 సం॥ చదువు : బి.కాం., బి.ఎల్.
వ్యవహారఖండిక : భాషాభేదాలు; వ్యాపారం.

రీడింగ్ హైబిట్సు? నావల్సు బయోగ్రఫీసు ఎకనామిక్సు. తెలుగులో ఎకువ నావల్సూ ఇంచుమించూ ప్రభా పత్రిక వేరే చవ్‌తావుఁ; అకేషనల్‌గా యీ

బయొగ్రఫీసు ఎకనోమిక్సు డెయ్‌లీస్ రోజు చవ్‌తావుఁ; వీక్లీస్ చవుతావ్ఁ రెగ్లర్‌గా రెగ్లర్గ్ చవుతావుఁ. రేడ్యో లిస్నింగ్ ఉంది రెగ్లర్‌గానూ. రోజూ వింటావండి. సినిమా వీక్కి కాని ఫెన్ డేస్ క్కాని ఒసారి వెళతావ్ఁ. అకేషన్లల్‌గ. హిందీ తెల్సు. ఇంగ్లీష్ తెల్సు; అరవోవ్ఁ కొంచోవ్ఁ కొంచోవ్ఁ తెల్సు; చాల తక్కువ అరవవ్ఁ; హిందీ చదువ్‌తాను. మాట్లాడ్‌తాను; షోపల్ క్రొంఫ్రేక్ట్సు నలుగుర్ ఫ్రెండ్సెవరో ఉంటారు; మా బిజినెస్ టయ్‌పవ్ ఫ్రెండ్సుంటారు; తరత రోట్రి క్లబుంటే నాల్రకాల మషులూ ఉంటారు మరి. కల్చరల్ ఎసోస్యేషన్ ఓటుంది, శేరదా లయ్‌బ్రరీ ఓటుంది, వేనింటి కేల్తావ్ఁ; మెంబర్ అవ్‌ది రోట్రీ క్లబు, సెక్రెట్రి మర్చంట్సనోసేష్ను, శేర్దా లయ్‌బ్రరీ సెక్రెట్రీ, అన్నింట్లోని ప్రొసీడింగ్సు ఒక్క రోట్రీ క్లబ్ తప్ప తకినవి తెలుగునవ్‌తాయ్. కల్చరల్ ఎసోస్యేష్ను తరావ్‌త ఆ అస్సోచిసెవ్‌డన్న ఇంగ్లీషోతయ్ తెలుగవ్‌తయ్ తెక్కినన్నీ. శారదా రయ్‌బ్రరీ మర్చంట్సోసేష్ను ఇవెన్నీ తెలుగ్‌నే అవ్‌తయి. సెక్రెట్రీ, ఇంకా రోట్రీ క్లెప్పొని తరావ్‌త అఫ్‌షల్సతో ఓర్తొననా క్రొంక్రేక్ట్‌మా ..., పెటీబిజ్యేన్ మన్ తోడి ఉంటది. ప్రగికల్చర్సో కూడ ఉంటది క్రొంక్రేక్ట్. మాకూ వెర్‌సెనక్కా బట్టి ఆరయ్‌తులొచ్చి అప్పుడవ్‌డేనా మాట్లాడ్డవ్ఁ. లేబర్‌తో అప్పుడవ్‌డు. చదువ్‌కుంటవ్‌డే ఉన్నాను మెడ్రాస్లోనీ విశాపట్లోనిన్నీ; విశాపట్లొఁ మొతావ్ఁ నోల్ శవ్ఁశ్రా లునాను; మెడ్రాస్‌కుడా స్టైడీ; మెడ్రాస్ టూయర్స్; స్టడీస్, మిగతా డయ్‌లెక్ట్సంటే అవన్నీ కొంచువ్ఁ దీర్గంగా ఉంటాయ్ మాదానికంటా; ఇటు సిరికాకుళవ్ఁ అటీపు కొంచువ్ఁ పొట్టిగా వుంటాయ్ మాట. గోదావర్ జిల్లా క్రిష్నా కొంచెవ్ఁ దీర్గవ్ఁ తీస్తారు మాట; మాదాన్తోకంపేర్ చేస్తే వాళ్ళు దీర్గవ్ఁ తీస్తారు. వీళ్ళూ క్రిష్న. స్రికాకుళొవ్ఁ అదికూడ కొంచువ్ఁ పొట్టిగా ఉంటది మాట. గోద్రోర్ జిల్లా ఎక్కువెల్తుంటావ్ఁ. బిజవాడ క్రిష్నా జిల్లా అంటే బెజవాడె. మావిశాక పట్నవ్ఁ డయ్‌లెక్టూ మరి మాకు ప్రపోర్షనలే కనిపిస్సుంది స్సినిమా లేంగ్వేసిన్ని ఇంక బాగ్ కొంచువ్. మాదీ నియఱ్రేనో అనిపిస్తుంది. ముక్లోస్సు రాసింది కొంచెవ్ఁ తేడా ఉంటుంది. ఆంద్రప్రబా వీక్లీ ఇవెన్నీ ఉన్నాయ్ కదండి. డెయ్‌లీ వారితో కొంచొవ్ఁ మాకు కొంచువ్ఁ నియర్నెస్ ఉందనీ అనిపిస్తుంది. ఇంక మా లేంగ్వేజ్ అంటే మాకు విలేజెస్ కెత్తే ఇంక కొంచు మా మెవిఁక్‌డ మాట్లాడేదన్కి దానిక్ కొంచు తేడా ఉంటుంది. కొంచువ్ఁ యాసొచ్చింది అజ్జెప్పి అంటారు. గొదావ్రీ

ఇయెన్నీ కుడా ఎంటంటే ఖానోల్సె అంతెగా ఎక్కువ్ కనిపించదు. విలేజిస్లో ఏ
విలేజ్ కెళ్ నా సరే మాకు డిఫ్రెన్స్ కనిపించిపోతుంది. రాయల్ సీమ విన్నాను.
తెలంగాలు వినాను. రాయల్ సీమ వాళ్ళు విలేజిస్ నుంచొచ్చినవాళ్ళు ముందు
మాట్టాడ్ దే నాకు బోదేపడేది కాదు. ఆ తర్వాత్తర్వాతా అంటే హాస్టల్లో
వాళ్ళు ఉండేవాళ్ళు. వాళ్ళు కొంచువ్ఁ మా మేమ్మాట్లాడే డైయ్‌లెక్ట్ కే అల
వాటు పడ్డావ్ఁ. మ్యూచుల్ గా కొంచువ్ఁ అయిందర్తోతె బోదపడ్ పోతుంది.
తెలంగాణ పర్తావ్ లెదూ కొంచెవ్ఁ ఉడ్డూ అకడ కల్పిందన్ మశే కనీ, రాయ
ల్సీమ్ కంటి తెలంగాణా కొంత అర్దంకావ్‌డవ్ఁ కొంచెవ్ఁ సులువు. డ్రామా
లెయ్‌లేదు. డిబేటింగ్ సొసయ్‌టీలు ఎవ్‌డన్న, ఇంగ్లీష్ కాపోతే తెలుగే ఎక్కువ,
హిందీ చాలా తక్కువ యుస్ చెయ్‌డవ్ఁ. ఎక్కువేఁవిఁ ఎవ్‌డూ యుస్ చెయ్‌లేదు.
ఎక్కువ్ తెలుగే. డిబేటింగ్. సొసయ్‌ట్లో ఇంచుమించూ కొంచొవ్ఁ గ్రాం
దికింగా ఉన్న తెలుగే యూస్ చేసెవారూ. "నీలా చెప్పుచున్నాను, మాట్లాడు
చున్నాను." ఇవ్‌డూ ఆ అవన్నీ తగిపొయేయ్. మదెలా మాట్లాడ్‌కుంటప్పుడే
డిబేటింగ్ సొస్సయ్‌టీస్లో కుడలాగే మాట్లాడ్‌తుంటవ్ఁ. తెక్కువ డిబేటింగ్
సొసయ్‌టీస్లో కలోక్వ్యల్ లేంగ్వేజ్ మాట్లాడ్డవ్ఁ కొంచొఁ తెక్కువ. ఏంగ్నావ్
కవ్ఁ లెదూ. నే ఫిఫ్టీ ఫయ్ నుంచి బిజినెస్లో కొచేసేను. మాదీ వేర్సెనగ
వ్యాపార్రొవ్ఁ. వేర్సెనక్కాయ్ కొండొవ్ఁ. అది మిల్లింగ్ చేడవ్ఁ. నూన్ని
తైయార్ చెసి వేర్సెనగూన్ని వేర్సెనగ్ పిండమ్మడవ్ఁ. వేరుసెనగ రో మైటీర్లూ
తరువాతా 'నయ్‌గిర్' సీడని వెలిసంట్రోవ్ఁ అదీ తెర్వాతె కవ్‌గునూననీ కాగు
పప్పూ కాగూనూనీ నువ్వులూ నువ్వుల్నూని. మేషర్ పోర్షన్ వేర్సెనగ. పంటా
తక్కువ. మకూ కనీసవ్ఁ పదినాళ్ళ వాటయ్‌న ఒస్తుంది పంట్లో. ఒకప్పుడు మరి
సవఁత్సొరివ్ఁ రెయిన్స్ బాగున్నాయ్ మాకు.మాకు యేర్యాలో రెయిన్స్ బావు
న్నాయ్. వేర్సెనక్కి అనుకూలంగ ఉండేటట్టు పడ్డాయ్. వేరుసెనగ
జ్యూలయ్ నించీ నొంబర్ వర్యూకపంట. అక్టోబర్ నొంబర్లో హార్వెస్టింగ్
అవ్‌తుంది. సెప్టెంబర్లో ఒకప్పుడు సెప్టెంబర్లో కుడా హార్వెస్ట్ అవ్‌తది.
ఈ శవ్ఁత్రసవ్ఁ సెప్టెంబర్లో ఆర్వెస్ట్ ఆయ్‌పెంది. రెయిన్స్ కొంచెవ్ఁ
ఎర్లీగా ఒచ్చాయ్ కాబట్టి సెప్టెంబర్లోనే ఆర్వెస్ట్ మొదలు పెట్టైరు. అక్టోబర్
నొంబర్ సరికి వంటయ్ పోయిందంతా. మార్కెట్ కొచ్‌సిందంతాను.
జ్యేగ్రీ తక్కువ్ డీలింగ్స్. జ్యేగ్రీ వ్యాపారవ్ఁ మఁ అన్నగారు చూస్తారు.

వేర్సెనగ లేండ్స్ మాకులేవు. ఉండొచ్చు. కనీ మాకు దగ్గిర్లో వేర్సెనగ లేండ్సేవిఁ లేవు. నెచుట్టూ ఫది మైళ్ళు దూ దాటి వెళ్ళాలి. అక్కడికెళ్ళి వ్యవసాయంచేసీ అప్పెంటీ లేంల్లోర్డిసవ్ఁ అవుతుంది. కష్టవ్ఁ. ఇవన్నీ. అక్కడ మరి రెయిన్ ఫ్హెడ్డవ్తే మాలాంటీ వోళకి కశ్టవ్ఁ వ్యవసాయన్చెయ్యటవ్ఁ. వేర్సెనగ ఎక్కువ్ పండుతుంది ఈ డిస్ట్రిక్ట్లో. ఒక్క మా తాలూకాయే బెల్లవ్ఁ. తక్కిన డిష్టీటంతా ఇంచు మించూ వేర్సెనగే. అంటే దీనికి అట్మోస్ఫియరేఁలేదు. ఈ చెరుకు పండన్నిజాగాల్లో వేర్సెనగ వేస్తారు. చెరుకు పండన్ జాగాలంటే వాటర్ సరిగా ఉండదు. చెరుకు కొంచొవ్ఁ వాటరెక్కువ్ కావాలి. వాట్రుఁండ్ జాగా అంతా వేర్సెనగేస్తారు. వేర్సెనక్కి సోయింగ్ టైమ్లో కొంచొవ్ఁ వర్షం పడి తరావ్త ఇ మజ్యెన వనార్టూ రెయిన్సొచిన్ దర్వోత హార్వెశ్ చేసే టప్పుడూ వర్షమ్ పడ్తే సరిపోతుంది. ఆతీతకి సరిపోద్ది. కాయి తెస్తారు. దానికి సరిపోతుంది. అపుడు పంటి బావుంటుంది. అక్కడ కుడా ఇలాగే. అక్డిగా వేర్సెనగుంది. కానీ ఈ సవ్ఁత్రస్కడా వర్షాలు బావ్లేవోళ దీనికి సూటబుల్గ వర్షాలు పళ్ళేదు. వాళ్ళకీ ఇరిగేటెడ్కదా. ఈస్ట్ గోడావ్రి వెస్ట్ గోడావరికీ వాళ్ళకి రెయిన్తోస్ సమన్ధొవ్ఁ లెదు. వాళ్ళకి ఇరిగేటెడ్ కాబట్టి సరిపోతుంది. సీకాకుళవొఁ? ఇస్ట్ గోడారంతా వరేక్వేస్తారు. ఉప్పుడు కొంచొ కొంచొవ్ఁ చెరుకేస్తున్నారు. చెరకు దర బావుంది కాబట్టి. వేర్సెనగ సమ్మర్ క్రాపేస్తారు. వెర్సెనక్కాయ్ లేపోతే నువ్వుల్గానేస్తారు. వాళ్ళకేఁంటంటే అండీ వాళ్ళీరియా అంతా మొత్తొవ్ఁ రొండు పార్ట్లు. ఒకయెంపు ఓసవ్ఁస్రవ్ఁ ఇస్తారు నీరు. ఇంకో యెంపు ఓసవ్ఁస్రవ్ఁ ఇస్తారు నీరు. నీరిచ్చే సెవెయెవ్ఁ మాత్రొవ్ఁ వరేస్తారు. నీరివ్వనేపు వేర్సెనక్కానీ నువ్వులుకానీ వాళకు ఏదీ ఆ వర్షంబడ్డ టైముని బట్టి వాళ్ళు వేస్తుంటారు ఉన్న దర బట్టి. మర్చంట్స్ ఎసోసేషన్ సెకెక్రెట్రి. మర్చంట్స ఎసోస్వేషన్నా పంటంటే మా మార్కెట్లో జరిగే వ్యాపారొవ్ఁ అంతటికీ ఎక్కువ్ కమీష్న వ్యాపారం ఇక్కడ జరూతుంది, మార్కెట్లో. ఆ కమీష్ను? యేమర్చెంట్ ఎంత చార్చెయ్ఁలీ వ్యాపారన్లో తక్కీన్చార్జెసన్నీ యేవిఁడి చెయాలి బెల్లానికీ వేర్సెనక్కి ఇవన్నీ వీళు కంట్రోల్ చేస్తారు. తరవ్త ఎక్స్పోర్టర్స కుడా వాళ్ళు పయ్ ఆసామీల్కి కరీచ్చేస్తారు. వాళ్ళకి యెంతెంత కమీషన్ చార్చెయ్యాలి. ఏ కర్చులెలా చెయాలీ అంటె మొత్తొవ్ఁ అందరు మర్చంట్సూ ఒకే రకంగ చెయ్డందుకు చెయాలి. ఇవీ కాకుంట మేవుఁ కొన్ని దర్మసవ్ఁ సలుకుడా

నడుప్తునోవుఁ. ఒకకాలేజ్జొక్టి నడుప్తునావ్ఁ. ఇంగ్లిష్ మీడెమ్ హాయ్స్కూలొకటి నడుప్తునావ్ఁ.ఒకజోస్పిట్లొకటి నడుప్తునోవ్ఁ.ఇవన్నిటికుడా మెవూఁయివోల్తలన్ జెప్పీసి ఒకఇంత రూపాయ్లో సరుకమ్మితే అద్దరూపయ్యో ఒల్తలొసూల్ జేస్తావ్ఁ. ఈఫండ్స్తో ఇవన్నీ మెయ్టేన్ జేస్తనావ్ఁ.నిలుస్తుంది.అన్నీ మెయ్టెయ్న్ జెస్సన్నావ్ఁ. మెయ్న్టెనెన్స్ సరిపొయ్టట్టు డబ్బు మినిమమవ్ఁ ఒస్తుంది. ఇంకేన డబ్బు ఇంకెక్కువొస్తే బిల్డింగ్స్ అయి కట్టడవ్ఁ. ఈ సవ్ఁత్సరివ్ఁ లాస్టీర్దా ఇన్కమ్ బాగా వొచ్చింది. చోడోర్రొవ్ఁ క్లోలేజీకి పాతికేల్ రూపాయ్లు ఇచ్సేవుఁ. ఈ సవ్ఁత్సరివ్ఁ మళ్ళీ ఈ సవ్ఁత్సరివ్ఁ ఇన్కమ్ తక్వుఁంది. లేదు బెల్లవ్ఁ రేదు తగ్గింది. బెల్లవ్ఁ రేటు తగ్గడవ్ఁ మూలాంచి మాకు ఇన్కమ్మొ 'ఫడ్వోలొరమ్' కదండి. లేదు ఇక్కడే వుంది కొంచొవ్ఁ పవర్ఫుల్ ఇక్డ పైవ్రిమీ మార్కెటుంది. అగ్రికల్చరిస్టూ రయ్తులంత సరుకు తెస్సారికడ్కి. మార్కెటుకి. ఈ సరుకంతా ఆఁక్షఁలో అమ్మ్మతారు. కొనే కమీష్నెజెంట్సు ఎక్స్పోర్టర్సండవ్ఁ. వాళ్ళంద్రూ పయ్ స్టేట్లొసి ఉన్న ప్రిన్స్పల్సుంటారు వాళ్ల తరఫున ఇక్కడ సరుకుల్ కొంటారు. వాళ్లు మళ్ళీ కమిషన్ చార్జేస్తారు. ఇక్కడ మా మార్కెట్ పరకవఁయ్ ఉప్యోగ్వఁంటే ఇవాళుదయొవ్ఁ రొండు బళ్ళతో బెల్లన్దిసొక్చేరనుకోండి. ఆ బెల్లవ్ఁ వుదయవ్ఁ ఎనిమిది గంట్లకి వాడు తీసొకొస్తే తొమ్మిదింటికి పదిగంట్లకి అది వోపెన్ మార్కెట్లో పదిమంది ఉండగా ఆక్షనవ్తుంది. ఆక్షనయిన్దర్రోవ్త దరెంతో తెలుస్సుంది. తర్వాత కొనేవాళ్లు అమ్మే వాళ్ళు ఎవర్మటికాళ్ ఎళ్పోతారు. తరావ్త కులగార్లజెప్పీసి ఉంటారు. వాళ్లు. రైతు దగ్గిర కొంతానూ కొనేవాళ దెగ్గిరా కొంతానూ వాళ్ళ చార్జి...పడ్తుంది అందుకని వాళ్లు ఇంపార్షల్గ చూసి విళ్ళకీ వాళ్లకీ నష్టావ్ఁ లాబవ్ఁ లేకుంటా ఏక్చువల్గ ఎంతవ్తే అంత తూసీ చెప్పేస్సారు. తూస్న దాని ప్రకారొవ్ఁ ఆ కమీష్నెజెంటు రైతుకి బట్వాడ చెసెస్తాడు. ఇంచుమించు ఒంటిగెంట రొండు గెంట్లకలా మోఁర్నింగ్ ఎనిమిదిగెంట్లకు సరుకు తీసొకొస్తే ఒంటిగెంటకలా డబ్బు పట్టుకొనీ వాళ్సరుక్కి ఇంటికెళిపోవొచ్చు. అందుకనీ చిన్న రైతుల్కానీ పెద్ద రైతుల్కానీ అందర్కి ఇది ఈ మార్కెడ్ బాగ సదుపాయవ్ఁ. అందుకన్జెప్పి ఉపుడ్ మాతాలూకా సరుక్ కాకుంట గోదావరిజిల్లా నించి కుడా బెల్లవ్ఁ చలా ఒస్తుంది. చాలా లారీల సరుకొస్సుంది. వెంట్నే పరోజు డబ్బు ఆరోజు వెళ్పోతుంది, ఈ సదుపాయవ్ఁ ఉనందువల్ల. వాళ్లకేఁంటంటే ఇంకా అమ్మకొవ్ఁలో ఇంకో రకంగ అయిందని అనుమానవ్ఁ హేఁహా వుండదూ ఓపెన్

మార్కెట్లో అమ్ముతారు కబట్టి. ఇంకో రకవైఁన్ రైతుకీ ఏమాత్రాఁవ్ అనుమానుండదు. తరవాత తూకాలు కుడా ఇంకా వాళ్ళూ వీళ్ళూ డబ్బిస్తారు కాబట్టి వడూ ఆ కొలగార్లు ఇంకో రకంగ అన్యాయవేఁ సెయ్డందుకు చూడ్రు. మర్చన్సొశేన్ మెంబర్సు కమీషెన్జంట్సంటారు. కొలగార్లు వీళ్ళు వేరె. వాళ్ళు శ్రేబన్నమాట. శ్రేబు. వాళశ్రేబు మాత్రవ్ఁ ఈ కమీషెన్జెంట్సే కలెక్ట్ చెసీ వీళ్ళ దెరా వాళ్ల దెరా రైతు పట్టీలో కొంతే కలెక్ట్ చేస్తారు. వాళ్ల దెర కొంత కలెక్ట్ చేస్తారూ ఇదంతా వాళ్ళకి ... అఁ ... రైతు పట్లో కొంతానూ కొనుకున్న వాళ్ళదెర కొంతానూ కలెక్ట్ చేసీ వాళ్ళ కిస్తారు. ఎవరైనా ప్రోఫిటబులే. నోన్ సీజఁన్లో యేఁవ్ వ్యాపాఁరుండ దిక్డ. ఇంచు మించు సిక్సు మంత్సు వ్యాపారుంటుంది. సిక్సు మంత్సు వ్యాపారుండదు మార్కెటుకి. మా మరి మాకు ఎర్సెనగంటే ఆ సెప్టెంబ నించీ డిసెంబర్ వర్కూ ఇంచు మించు పండగ వర్కూ సరుక్ బాగా ఒస్సుంది. వచ్చినవ్డూ ఫుల్ క్రషింగ్ కెపేస్టీ ఉంటుంది. తక్కిన పిరీడ్లో మె ఎక్కడో కాళహాస్తనో లేపోతే మెడ్రాసనో ఎకెడెకడ్కో వెళ్ళి సరుకు కొనీ తెచ్కునీ ఇకడాడాలి. అంటే అంత ఎదో రీటిల్ సెయ్ల్స్ కొపవ్ చెయ్డందుకు ఉంచడం తప్ప అంతకంటె ఎక్కువ్లేదు. ఆయిలు మేవుఁ రాయ్పుర్ ఎక్స్పోట్ చేస్తావ్ఁ. మజ్యప్రదేశ్కు ఎఖ్సామ రాయ్పురే ఎక్స్పోట్ చేస్తావ్ఁ. అప్పుడప్పుడు కటకూ కలకత్తా చేస్సుంటావ్ఁ. ఒగో సవఁత్సవ్ఁ ఎప్పుడయ్న అయ్దార్ సవఁత్సాల్కొక్కసారి బీహార్ వాళ్ళు కుడ తీస్కెల్తారు. రాంచీ పాట్నా ఇవన్నీ వెల్తుంటాయ్. బెయ్యేల్లు చేస్సేవఁంటే యేవుందీ, మా ఇన్కమ్ టేక్స్ వర్కు మేవె చూస్కుంటావ్ఁ. అంటే ఎప్పడికవ్డూ తెలుస్సుంది ఒకటి ఉపోయ్గవ్ఁ. ఏటంటే ఏజ్పర్ లా మనవుఁ నడుచుకోడందుకూ ఎక్కువ ముందే మనవ్ఁ మన పరకారవేఁ నడుచుకుంటే మనకి తరవాత ఏ ఇబ్బందవదు. తెలీకపొతె ఒకవ్డు నష్టపోతుంటావ్ఁ. ఇప్పుడు మరీ పెనాల్టీసు ఇవన్నీ ఎక్కువయ్పోతున్నాయ్ కదండి. టేక్సు సిస్టమ్ కి ఏవిఁబ్బంది లేదు. టేక్స్ సిస్టమ్లో మాకేబ్బఁ ఎన్నిసార్లు టేక్స్ చేస్నా మాకు పర్లేదు కాని పీళ్ళన్నీ గెడి గెడికి రిటన్సిమ్మండొవ్ఁ ఆ తర్వాత రిజిస్టర్సనీ మేంటిన్ చెయ్మండొవ్ఁ ఇవన్నీ చాల ఇబ్బందయ్ పోతుంది మాకు. మేవూ ఎలాగో ఏకౌంట్స్ కొన్నదానికి ఎకౌంటుంటుంది. పమ్మిందాన్కి ఎకౌంటుంటుంది. స్టాక్ బుకుంటుంది. ఈ బుక్సిలా మేంటిన్ జెస్తే ఒకొక్క డిపాట్మెంటొచ్చి వాళ్లకు మళ్లీ వేరే రిజిష్టు పెట్కోమండవ్ఁ.

మా రిజిష్టర్లో వాళ్ళు చూడొచ్చు. కానీ అలా చూడ్రు. మాకు వేరే రిజిస్ట్రి సెస్‌వాళ్ళొకక రిజిస్ట్రి రైస్ మిల్ వాళ్ళకూ రిజిస్ట్రి ఒకొక్కొళ్ళక్ ఒకొక్క రిజిస్టరు కావలంటారు. వాళ్ళకి చాలా కష్టంఁగా ఉంటుంది. ఇపుడు మేఁవూ కాస్త చదువ్‌కున్నవాణి కాబట్టీ ఇవన్నీ మేన్టేన్ చెయ్‌డవ్ఁ సులువు. లేదంటే కొంచవ్ఁ కష్టపడవల్సొస్తది. ఎవ్రో గుమస్తాస్టేఫ్ నప్పాయింట్ చెయ్యాలి. వాళ్ళాపోతే ఏకౌంట్సు ఎరియర్స్ అవి ఉంటాయి. ఎరియర్స్‌గుంటే అదో ఇబ్బంది, చిన్న మిలయ్‌నా పెద్దమిలయ్‌నా ఒక్టే. డిఫ్‌కల్టీస్ అన్నీ ఒకటే. పెద్ద మిల్ అవుతే ఎస్టాబ్లిష్‌మెంటు కొంచవ్ఁ ఎక్కువెయ్‌నా ఇదవ్‌తది. చిన మిలయ్ నైర్కీ ఈ ఎస్టాబ్లిష్‌మెంట్ అదికుడా కష్టవ్ఁ. యేవ్ఁలేదు. డిఫ్రెంటు పాట్స్ నించీ స్పీకర్సొస్తారు. మా లెక్చెర్సెస్ వింటారు మేవింఁడవే. ఎవ్‌డేనా వోటవ్ థేంక్స్ ఎవ్‌డేనిస్తే ఇవ్వడవ్ఁ అంతకంటే ఎంలేదు. ఏసోసియేషన్ రోలూ డిఫ్రెంట్ ఏస్పెక్ట్స్ అఫ్ఫొ పోలిటిక్స్ అని లెపొతే ఎక్‌నామిక్స్ అనీ తరావ్‌త లిట్రేచరనీ విటన్నిటి మిదా సబ్జెక్ట్స్‌వో సెలెక్ట్ చేసీ ఎవరొవర్నొ పెద పెద స్పీకర్స్ని పిలిస్తావ్ఁ. వాళ్ళొచ్చి మాట్లాడ్‌తారు. మపర్సనల్ రోలు ఎటెండెన్సిచ్చి వుంటుందంతె. పబ్లిక్ రెస్పాన్స్ చలా బావుంది. చాలామంది స్పీకర్సొచ్చి చాల పెద్దూర్లొ కుడా ఇటువంటి ఏటెండెన్సుండదు. ఏటెండయ్‌న వాళ్ళొకుడా ముందు నుంచి చివరొర్కూ చాలా జేగర్తగ వింఁడవ్ఁ. ఏఁవన చివర్నేవన డౌట్సుంటే వాళ్ నడగడవ్ఁ, తెల్సకోడవ్ఁ. డిస్కష్ను చివఁర్న డిస్కష్ను ఇవన్నీ బో ఉన్నా యన్జెప్పొసి విసాపట్నవ్ఁ యూనివర్సిటీ స్టేజ్లో కుడా మాకు ఇటువంటి కల్చరల్ ఓర్గ్‌నయ్‌జేష్ను లేదండి. మీకా మీవూర్లొ ఆ ఇంట్రస్ట్ బావుంది. జన వొఁస్తున్నారు. వచ్చి...

వ్యవహార ఖండికలోని వ్యాకరణాంశాలు

ధ్వని విభాగం :

'ప్రబా', 'దీర్గంగా', 'అర్దంకావడవ్ఁ', 'గ్రాందికింగా', 'దర', 'కరీచ్చేస్తారు' వంటి మాటల్లో మహాప్రాణోచ్చారణలోపం కనిపిస్తుంది. ఒత్తులు లేనిచోట ప్రవేశ పెట్టడం ఇతని వ్యవహారంలో ఒక విశేషం. ఉదా :- 'ఎక్ఖూ' (ఎక్కువ), 'ఫది మైళ్ళు'. అంటే, ఒత్తులు పలకడం శిష్టవ్యవహారంగా పరిగణిస్తున్నారని చెప్పడానికి ఇదొక నిదర్శనం.

వర్ణ సమీకరణం : 'స' కారానికి 'త' కారం పరమైనప్పుడు 'త' కారం

'స' కారంతో పూర్తిగా సమీకరణం కావడం, 'జేస్సన్నావ్ ', 'సరుకొన్నుంది', 'చెప్పేస్సారు', 'తెలుస్సుంది' వంటి పదాల్లో కనిపిస్తుంది. 'ద' కారానికి 'య' కారం పరమైనప్పుడు 'ద' కారం 'జ' కారం మారి తాలవ్యం ఐతుంది. ఉదా:- 'మజ్యప్రదేశ్శు' (మధ్యప్రదేశ్), 'ఇమజ్యెన' (ఈమధ్యన).

పదమధ్యన 'క', 'ఖ', 'వ' కారాలు లోపించడం ఈ వ్యవహర్తలో మనం చూస్తాం. అంటే ఒకసారి 'ఒసారి'గానూ లేకపోతే 'లేపోతే'గానూ విశాఖపట్నం 'విశా(/సా)పట్నం'గానూ, తరవాత 'తరాత', గోదావరి 'గ్గోద్దోర్', చోడవరం 'చోడ్డోర్రొవ్ ' ('వ'—>'ఒ') గానూ పలుకుతున్నాడన్నమాట. ఈ వ్యవహర్త వ్యవహార పరిణామదశకు గుర్తుగా 'ళ'కార 'ల'కారోచ్చారణలు ఉదాహరించచ్చు. 'వెళతావ్ ', 'ఎవర్ మటికొళ్ ఎళ్ పోతారు', 'తీస్కెల్తారు', 'వెల్తుంటారు', 'ల' కారోచ్చారణ కేవలం 'వెళ్ళు' క్రియలోనే కనిపించడం ఒక విశేషం.

భావార్థకంలో 'మాట్లాడేదన్కి', 'చెయ్డందుకు', 'కీపవ్ చెయ్డందుకు', 'మనవు నడుచుకోడందుకూ' పదాల వాడకం చెప్పుకోదగ్గ అంశం. 'తడి ఉంటది', 'అవ్తది', 'కొంచవ్ కష్టపడవల్సొస్తది' వంటి రూపాలు - అంటే అమహత్ ప్రథమపురుష ఏకవచనంలో 'త' ప్రత్యయం వాడడం-ప్రత్యేకమైన పరిశీలనావశ్యకతను తెలుపుతున్నాయి. కానీ, 'తేడా ఉంటుంది'. 'అవ్తుంది', 'జరూతుంది' వంటి పదాల వాడుకకూడా ఉన్నందువల్ల అనుకరణ క్లేశంలో ఇది ఒక దశగా గుర్తించాలి. ఇతని భాషమీద ఇంగ్లీష్ ప్రభావం అధికం. నిత్య వ్యవహారంలో ఇంగ్లీష్ వాడుక ఎంతవరకు చొచ్చుకపోయిందో నిరూపించడానికి ఇది ఒక ఉదాహరణ.

'జరూతుంది' (జరుగుతుంది), వాళ్ళద్దేర (వాళ్ళదెగ్గిరా- -), బ్బో ఉన్నాయన్జెప్పేసి (బాగా ఉన్నాయని చెప్పేసేసి) వంటి పదాల్లో పదమధ్యన 'గ' కారం లోపించడం చూస్తాం.

వ్యవహర్త : 4

టీచర్

కేంద్రం : నర్సీపట్నం, కులం : సిష్టకరణం,
వయస్సు : 47 సం॥ చదువు : బి.ఏ.బి.ఇడి.
వ్యవహారఖండిక : **నాటకాలు-సినిమాలు-విద్యార్థులు**

మా విషాగ్‌పట్ణవ్ఁ జిల్లా మాఁండలిక పదాలు గ్రాందికానికి దెగ్గరగా ఉంటాయని నాభిప్రాయవ్ఁ. స్లేంగుతక్కువ. అంటే యాసతక్కువ. దీర్ఘాల్ తక్కువ. ఈష్ట్‌గోడ్డే ప్రీ డిష్ట్రిట్లో ఎక్కువ్ సాగదీస్తారు. గుంట్రూర్ జిల్లాలో ఇఁతక్కువ్ జేసేస్తారు. షోర్టెన్ జేస్తారు. ఈష్ట్ గోడావ్రీ ఎన్ వెష్ట్ గోడావ్రీ లెంగ్తెన్ జేస్తారు. అ ఒంగోలు ఆ ప్రాంతోంలో అరవ టిన్ ... అయ్‌మీన్ న అంగోలు ఒంగోలు ఆ ప్రాంతవ్ఁలో అరవ్వాళ్ తాలూకూ సాంప్రదాయవ్ఁ కనబడ్‌తుంది. వొరిస్సా వైపు స్రికాకుళన్జిల్లాలో .... సీకాకుళన్జిల్లాలో అర్ధొవ్ఁ ఒరియాఁ వాళ్ళ సాంప్రదాయవఁటుంది. మాట్లోని పలుకుబళ్ళని విశ్శాగ్‌పట్ణవ్ఁ జిల్లా తెలుగూ గ్రాంధికాన్కి దెగ్గరగా ఉంటుంది. వితింది డిష్ట్రిట్‌కుడా డిఫ్రెన్సన్సెయ్. ఖాలూకాక్ తాలూకాక్ మాఁర్తుంది. ఎలమంచిలి తాలూకాలో మ్మాఁట్లు ఒహలా ఉంటాయ్. మీఁరు వొక్సారి చూస్తే తెలుస్తుంది. వాళ్ళు కొంచెవ్ఁ వాళది దీర్ఘవ్ఁ ఎకువుఁంటుంది. విశ్శాకపటంలో బోగుంటుంది. ఎలమంచిల్ తాలూకాలో వేరుగా ఉంటుంది. ఆఁ తరువాత విజెయ్‌నఁరవ్ఁ విషాపట్ణవ్ఁ ఒక్కలా ఉంటాయ్. భాష మార్తుంది. ఫ్రెస్యూమ్‌గ నార్తుకి వెళ్తున కొల్దీ భాష్లా చాల మాఁర్పుంటుంది. బయ్‌దిటైమ్ యు రీచ్ సోమ్‌పెటార్ ఇచ్ఛాపురమ్ ఇట్‌విల్ బి క్వైట్‌డిఫ్ఫరంట్. ఇప్పుడు గుంటూర్ వెళ్ళేవఁనోక్కండి, గు...గుంటూర్నుఁండి మాఁచెర్ల వెళ్‌నట్టు గుంటూర్నుంచి మొఁదల్ పెడ్‌తుంద్ భాష్లో మార్పు. అలా అన్‌మాట. డిబేట్సా? అఁ డిబేట్సు ఫోర్త్‌ఫోర్రొవ్ఁ చదువ్ కున్ దగనుంచీ ఎస్ బియ్యే పాశెయ్‌వర్కూ డిబేట్లొ తెలుగులోనీ ఆఁంగ్లొవ్ఁలో రెండు భాష్లోక్కుడా ఆసక్తి చూపించేవాణ్ణి. ఆఁ తర్వాత నాకొక్కన్ని ప్రయ్‌జుల్ కూడా అంద్లో ఒచ్చేయ్. అఁ ఇంగ్లీషూ డిబేటు ఇఁంగ్లీష్ ఎలక్క్యూషనూ

ఇంగ్లీష్ ఎస్సే రయ్‌టింగు. ఈక్వలీ సో ఇన్ తెలుగు. ఏమైనా ఎస్సేవోస్ అందర్కిన్ పెట్టేరు. అవేసెవాణ్ణి. ఇపుడూ "అప్పుడూ ఇప్పుడూ" భవిఁడ్‌పాటి కామేశ్వ ర్రావ్‌గారి .... తర్వాత మాఁ తెలుగు మేఁష్‌గారూ వార్పేరూ .... గారి నాటికలు ఒకసారి ఛత్రపతి శివాజీ అనే చరిత్రాత్మక నాట్కవ్ఁ కుడ వేశేవ్ఁ. అందులో శివాజీ వేషవేఁసేన్నేను. ఎస్సెల్సీ చదువ్‌తున్నప్పుడూ షేక్స్‌ప్యాలైకుట్ నాట్‌కువ్ఁ ఇంగ్లీష్లో వేశేవ్ఁ. అందులో రోజలిండు పాత్రవేశేనూ. దానిక్ బహుమాఁనంకూడా ఒచ్చింది. తవ్వాత ఇంట్రమీడ్యట్టూ చదువ్‌తున్నవ్‌డూ బియ్యే చదువ్‌తున్నప్పు కుడా నాట్కాలు వేశేవ్ఁ. అందులో ముద్దుక్రుష్ణ గారు వ్రాస్నటువంటి టీకప్లో తుపాన్ నాటకొంవ్ఁలో లీలామణి వేషవేఁసేను. దానికుకూడా బహుమానొవ్ఁ ఒచ్చింది. బియ్యాఁడీ చదువ్‌తున్నవ్‌డు కుడా ఒక నాటకఁ వేశేవ్ఁ వారసత్వావ్ఁ అని. అందులో జెమీఁందార్ ముసలో పాత్ర ధరించేను. తరువాత గ్రొల్లసుద్దుల్ చదవ్ఁడవ్ఁలో నదీనీ నాకు మంచి ప్రావీణ్య వుండే. అదికుడా చాలా మంది బాగా హర్షించేరు. తరువాత కాలేజీ విడ్చి పెట్టేస్తర్వాత అనాఁట్కాలు వెయ్‌డొంవ్ఁ తర్చుగా లేద్గానీ అవ్‌డొవ్‌డు ఉఁ ఏనివర్సరీ టైమవ్‌డూ పిల్లల్తోసహా వెయ్‌డొంవ్ఁ అలవాటుగా ఉంది. ఈమజ్జెనె ఒక ఏనిమిదేళగా నాట్కాలు వెయ్‌డవ్ఁ లేదు. ఆసక్తింకా ఉంగ్దేని వెయ్‌డవ్ఁ లేదు. వయ్‌సొచ్చేసిందీ, అఁ అందుచెతా. మాఁపిల్లల్ మాత్రవ్ఁ సంగీతవ్ఁలోని నాట్యావ్ఁలోనీ తరువాత ఇనాటకాల్ వెయ్‌డొంవ్ఁలోని వాళ్ళకి మంచి ప్రావీణ్య వుంది. వారిగి దోహదవ్ఁ చెయ్‌డెవ్ఁన .... సంత్రుప్తి చెందుతూ ఉంటాను. అసలీ వుజ్యోగవఁంటే నాక్కిష్టవ్ఁ లేదు. ఉపార్ధ్యాయుడుగా పనిచెయ్‌డనోన్నూ ఒక నాలుగు సవఁత్రాసలు మంచాశక్తో చేశేను. తరువాతేవోఁ ఒకరహవైఁన విసుగుపుట్టింది. అంచేత ఈ ఉజ్యోగాని ఇప్పటికో ఏడుసార్లు మానేషుంటాను. మెఁళ్ళీ ఇంకో ఉజ్యోగవ్ దొరకక్ పోవడవ్ఁ వల్ల మళ్ళీ ఇ ఉజ్యోంగ్లోకో జీవనోపాధి కోసవ్ఁ రావల్సొచ్చింది. నాఁకూ వస్తుతహా ఈ వుజ్యోఁగ్ మీద నాక్కిష్టన్లేదు. ఎంద్‌చేతంటే ఇందులో కష్టపడి పఁన్చెయ్‌డానిగ్గానీ స్సాహసవైఁన ప్లాన్లు చెయ్‌డానిగ్గానీ ఏదెయ్‌నా ఒక విప్లవాత్మకవై య్‌నట్‌వంటి పని చెయ్‌డాని గ్గానీ ఇందులో అవకాశఁ తక్కువ. అంచేత నా మనస్తత్వానిక్కి ఈ వుజ్యోగవ్ఁ సరిపళ్ళేదు. అయ్‌నప్పటిక్కి ఇంకో మాఁర్గాన్తర్లేక ఇదే చేస్తున్నా. పూర్వపు నాటకాల్కి ఇప్పటికీనా? పూర్వపు నాటకాల్లో ఎక్కువ్‌గా పాటకీ ప్రాధాన్యత

ఇచ్చేవారు. ఇప్పుడు కేవలంవఁ నటనకే ఎక్కువ్ ప్రాధేన్నతిస్తారు. తరువాత సంభాషాన్లో వైవిధ్యాన్ని ఎక్కువ్‌గా ప్రేక్షకుల్ హర్షిస్తారు. నటనకెక్కువ్ ప్రాధాన్యతిచ్చేర్ కద. అంచేత పాత్రపోషణకే ఎక్కువవిలువ ఇస్తున్నోవఁ. అంతక్ పూర్వొవఁ అట్లాకాదు. పాట్లు పాడేవాడు సులువ్‌గా స్టేజ్ మీదకి రాగల్గేవాడు. ఇప్పుడూ పాటల్ రానివాళ్ళే స్టేజిమీఁద ఎక్కువ్‌గా ఉన్నారు. వుఁండడానికొక్కారణవఁ వాళ్ళో నఁటనా ఆశెక్తి. అఁ సంభాషఁన్లవల్ల కధ నభ్రుద్ చేసుక్కనేటట్‌వంటి ఆశెక్తి ప్రేక్షకుల్లోనీ కలిగింది. సంభాషన్లో ఉన్న చాతుర్యాన్నే ప్రేక్షకులూ హర్షిస్తారు. ఆరోజుల్లో రఁంగాలంకర్ణకీ పాటలూ పజ్యాలు చదవ్‌డాన్కే ఎక్కువ్ ప్రాధేన్నత ఇచ్చేవా ర్గానీ నటనకి అంత ప్రాధేన్నత ఉండేదికాదు. అదినా ఉద్దేశవఁ. అది నిజెంకాదు. అంటే నటనన్నది ఒకటే కాబట్టీ రంగమ్మీఁద రాణిఁంచేవాడు సినీమాఁలో రాణించడాన్కి అవకాశేవఁ ఉంటుందేవోఁ గానీ ప్రైతీవాడు కుడా- రంగమ్మీఁదనే రాణించగల్గినవాడు ప్రతివొక్కడుకుడా- సినీమాఁలోక్ పనికొస్తాడు అన్ చెప్పడవఁ అంత సమంజసంకాదు. ఎంజేతంటే సినీమాఁల్లో నటన కెక్కువ్ ప్రాధాన్యత. మొఖొవ్‌లో భావప్రకటనకి ఎక్కువ్ ప్రధాన్యత. న్నాఁటక రంగంలో హస్తవిన్యాసాన్కి ఎక్కువిలువుంది. ఎంచేతంటే ఆడియన్స్‌కు చలా దూరంగా ఉంటార్ కాబట్టీ కొంచొవ్ అతిగా నటిస్తైగానీ ప్రేక్షకులూ దాన్ని అర్ధం జేస్కోలేరు. సినిమాలో అలాక్కాదు. కెమేరాముందు మొఖొవఁలో ఉనటువంటి మార్పును మఁనవెకువ్‌గా గమనిస్తాం గాబట్టీ మొఖొన్లో భోవ ప్రకటన్కే ఎక్కువ్ ప్రాధేన్నత ఉంటుంది. సినీప్టీళ్ళో నిజింగా చాలా ఎక్కువ్ కష్టపడ్ వల్సొంటుంది. ఎంజేతంటే అందరు మొఖాలూ కుడాను భోవ్ ప్రకటన్కి అనుగుణంగ ఉండవ్. అంచేత భోవ్ ప్రకటన్ తీసువ్ రావ్‌డాన్కి ఎంతో క్రుష్ చెయ్యాలి. ఆలోచ్నా షక్తి ఎక్కువ్‌గా ఉండాలి. ఓంది స్వక్రవ్‌ది మూఁమెంట్ ఎల్లాగొస్తె అల్లాయ్‌నా... న్నా టేక్ చెయ్‌డాన్కి వీల్లేదు. అఁ రంగమ్మీఁద లాక్కాదు. అతనిగి ఆసమయానికి ఏది భోగుంటుందో ఆవిధంగా చేశ్తి అడియన్స్‌ని బట్టి తన నటన చూస్కుంటాడు గెనీ సినీమాలో అది పనికిరాదు. చ్చాలహా బాగా ఆలోచించీ అ భావొవఁ మొఖొన్లో ఒస్తుందా లేదియా అనేటటువంటి ఆలోచ్నా శెక్తి కలిగి వాడు నటించాలి. అంచేతకష్టవేఁ. అలా అనికాదు. న్నాటక రంగవఁ వెనుక్‌బడి ఉండడానికి కారణవఁ ఏన్టంటే నాటకాల్ని పోషించే వాళ్ళు ల్లేరు, మొట్టమొదట. తరువాత న్నాఁటక సమాజవఁ నడపడవఁ కష్టవఁ,

డబ్బున్నప్పటికినీ. తరువాత నాటకవ్ఁ చూడ్డవ్ఁ ఖరీదెక్కువ. సినిమా చూడ్డవ్ఁ ఖరీదు తక్కువ. సినిమాలో చూబించినవెన్నీ కుడా నాట్కొవ్ఁలో చూబించ లేవ్ఁ. అందుచేతా ప్రెజలకీ నాటకాల్కంటే సినిమాల్ మీద మోజెక్కువైంది ఆప్రెజల మోఁజును అనుసరించే సినిమాకు ఎక్కువ్‌గా తీస్తున్నారు. మోఁడన్ సినిమాఁనూ ఉఁన్నంతవలసిన స్థాయ్‌లో లేవ్. అయ్‌నప్పటికీ పేదవాడికి సులభంగా వినోదాన్ని కలిగించేటటువంటి వొస్తువ్‌గా మాఁత్రవ్ఁ అత్తయారైంది. ఇప్పుడున్నటువంటి సినిమాఁ చాలా సవ్ఁస్కారవ్ఁ చెయ్‌వల్సిన అవ్‌సరొవ్ఁ ఉనది. ఆ సామాజికమైనటువంటి ఇతివ్రుత్తాన్ని తీస్కొనీ యేదో ఒక సమస్యని పరిష్కారం చేసేదిగా ఉండాలి. అంటే వినోదాన్ అందిస్తూ విగ్నేనాన్నికూడా గలిగించేటటువంటిద్‌గా ఉన్నట్టయ్‌తే సినిమాల్కి ఎక్కువ విలువుంటుంది. తరువాత ఎక్కువ్ పెద్ద ఫ్యూచర్ కుడా ఉంది. అప్పుడవ్‌డు ఒస్తూఉన్నాయ్- అఁటే నూటికేవ్ ఒక య్‌దు- అటువంటి సినిమాలు వొస్తున్నాయ్. కానీ తక్కిన్‌వన్నీ కుడానూ జానపదాల్గానో లేగపోతే చవక్కబారు అభిరుచిల్ని టిచ్చేటటువంటిగనో ఉన్నాయ్. ఆఁప్రజల్లో విగ్న్యానవ్ఁ తకువ్ కాబట్టి వినోదవ్ఁ యెల్లావున్నాసరే వాళు చూసే ఆనందించే పరిస్సితిలో ఉన్నార్. ప్రెజల అభిరుచులు హీనంగా ఉన్నాయ్. ఆ అభిరుచుల్ని హీనపరిస్సుతులోనుంచీ మెఁరుగు పర్చడంకూడా ఈ సినిమాల్ తీసేవార్మిదే బాధ్యత వున్నది. దానికొ్కంత వాళు సేక్రిఫైస్ చెయ్‌వల్స ఉంటుంది. కొత్తలో లాభాల్ తక్కువ్‌గా ఉన్నా రానురాను ప్రెజల్ తాలూకు అభిరుచుల్ని మార్చింతర్వోత సినీమాలు కొత్త పొంత్‌కాలో నడ్చిన్ సినీమాల్ బాగాడబుచేస్కుంటాయ్. ప్రేక్షకుల అభిరుచికంటే ముందు నిర్మాఁతల్ తాలూకా అభిరుచులు సరియేనివ్‌గా ఉండాలి. ఎందుచేతంటే మనొవ్ఁ యేది ప్రెజల్కి అందిస్తే అదిచూచే పరిస్తితిలో వాళ్ళున్నారు. అంజేత వాళ్ళ వాళ్ళతాలూకు అలవ్, నీచ అభిరుచుల్ని మఁనవ్ఁఎక్స్‌ప్లోయిట్ చేశిన్‌వాళ్ళవ్‌తున్నొవ్ఁ, ఇప్పుడీ ఈ పద్దతిలోనే సినిమాల్ తీయ్‌డవ్ఁవల్ల. అంజేత వాళ్ళకు ఎప్పుడుగుడానూ పెద్దవాళ్ళు చిన్నవాళ్ళకు చెప్పే పరిస్తితిలోనే ఉంటారు. చిన్నవాడి పరిస్తితికి పెద్దవాడు దిగజార్ పొయ్‌డెంటే ఆచిన్నవాడెవ్‌డూ పెద్దవాడు కాడు. పనికొస్సుందే. ఎప్పుడూ గుడానూ ఉపాధ్యాయ్‌డు ఆదర్శప్రాయుడ్‌గా ఉండాలి. ఉన్నటయ్‌తే పిలలు అ ఆదర్శాన్ దీస్కొనీ కొంత మందైనా

వొందవండ్లో బహాయ్దుగురై నా ఆవిధంగా నడవ్డాన్కి ప్రయత్నంజేస్తార్ గనీ పిల్లల పరిస్తితిలోకి ఉపాధ్యాయ్డు దిగజార్ పొయ్నట్టయ్తే అందరూ అధోగతి పాలవ్తారని నా ఉద్దేశవ్. ప్రీవియస్ ఇయర్సులో నేంజదూకున్ రోజుల్లో ఇండిసిప్లిన్ అన్నదీ... చాలా అరుదు. కాపీకొట్ట కొట్టే మనిషి విజ్యార్థి అయ్దువొందల్ మందై ఉన్నటువంటి పాట్ షాలల్లో కనీసవ్ ఒహాడో ఇద్దరో ఉండేవారు. వాణ్ణి తక్కిన విద్యార్థులు వెలి వేశినట్టు చూశేవారు. ఇప్పుడు తారుమారైంది. కాపీ కొట్టనటువంటి విజ్యార్థి వొక్కడెయ్నా కనీసవ్ంటాడో లెదో తెలుస్కోడవ్ చాలా కష్టవ్. ఆ విదంగా విజ్యా విష్యవ్లో డిసిప్లిన్ పోయింది. ఇట్టే చదువ్రీచ్యా చూశినట్టయ్తే డిసిప్లిను ఏ పిసర్ కుడా లేదు. ఇది ఈ డిసిప్లిన్ లేకోవ్డవన్నది పబ్లిక్ పరిషైల్లో మనందర్కి తెలిసిన్ విష్యవె; వేరె చెప్పనక్ఖర్లేదు. తరువాత బిహేవ్యర్లో డిసిప్లినూ అయోమయ్వేన పరిస్తితిలో ఉంది. చదువ్లో డిసిప్లిన్ లెదూ. బిహేవ్యర్లో కుడాను డిసిప్లిన్ లేదు. బిహేవ్యర్లొ డిసిప్లిన్ లేకోవ్డం కార్ణవ్ చదువ్లో లేకోవ్డవే. మన బిహేవ్యర్ చదువు మీద్గదా, మన విజ్యామీద్గదా, ఆధార్పడుంటుంది? అంచేత విజ్జెప్పుడైతే కుంటు పెడిందో. విజ్జెలో క్రమశిక్షణ ఎప్పుడైతె కుంటుపడిందో, వాళ్ళ తాలూకు బిహేవ్యర్లోకూడా అది తప్పన్సరిగ కుంటుపడ్తుంది. బిహేవ్యరు చాలా విష్యాల్ మీద ఆధార్పడుంది. ముఖ్యంగా మానవుడు సొసయ్టీలో ఒక సభ్యుడు కావట్టి సొసయ్టీ యెలా వుంటె అందులో ఉనటువంటి బిడలు అలాగే వుంటారు. ఒక్కా ఉపాజ్ఞాయుడే దానికి భాజ్యుడు కాడు. కానీ ఉపాజ్యాయ్డు కూడా సంఘవ్లో ఒక వ్యక్తే. అంచేత మొత్తావ్ సంఘమ్మీదా ఈ కుర్రవాళ్ తాలూకు బిహేవ్యర్ అధార్పడుంటుంది. తప్పన్సరిగ. వొ సభ్యుడ్గా ఉండి మెలగాలి. తరువాత ఉపాధ్యాయుడ్గా తన పని నిర్వర్తించాలి. న్నా మట్టుకు నన్నడిగితే నేను ఉపాజ్ఞేయడ్గా సాజ్ఞవేనంత మట్కూ పాత పద్దతిలోనే కుర్రవోళ్ళకి కాస్త ఆదర్శప్రాయంగా ఉండాలనే ప్రయత్నన్చేస్తున్నాను. కానీ ఆవిధంగ ఆదర్శప్రాయంగా ఉన్నటువంటి ఉపాజ్ఞేయ్లు వేళ్ళమీద లెక్కెట్టచ్చు. చాలా తక్కువ్మంది. అంటే ఇతరుపాజ్ఞాయుల్ని కించపర్చేటటువంటి వుద్దేషంత్తో కాదు. న్నేనేమో గొప్పవాణంజ్ ... అనిపించుకోడంకాదు. నా పరిశీలనవల్ల తెలిసిందేంటంటే ఆదర్శప్రియంగా ఉన్నటువంటి వి, ఉపాజ్ఞేయ్లూ ఈ రోజుల్లో ఛాలా తక్కువ. మేవ్ చదువుకున్రోజుల్లో

అసలు ఆదర్శాల్లేని ఉపాధ్యాయ్‌లు అరుదుగా వుండేవారు. ఏఁవ్ ఎక్స్‌పెక్ట్ చేస్తామా? ఉపాధ్యాయ్‌డూ టైముకుముందు రావ్‌డవ్ఁ. దానివల్ల పిల్లలూ టైముగ్ రావ్‌డవ్ఁ నేర్చ్‌కుంటారు. ఉపాధ్యాయ్‌డూ పాఠంచెప్పడవ్ఁ. యే గయ్‌డో యేదో చూసొక్కేన్ చదూకోంఁడ్రా అంచెప్పకుండానూ చకగా కష్టపడీ పాఠవ్ంజెప్పడవ్ఁ. పాఠంచదివారో లేదోపిల్లల్ని పరీక్షచేస్తూ ఉండడఁ. వాళ్లు సరిగ్గా శర్దగా చదవ్‌పోతే వాళ్‌ని కాస్త దండించటవ్ఁ. ఇటువంటి పన్లు చాల కష్టంతో కూడుకున్నటువంటి పన్లు. అవిప్‌డు ఒదిల్‌పెట్టేసేర్ చాలా మంది. పాఠంజెప్పేడవ్ఁ. ఒచ్చిందా లేదా చూడ్డాన్కి విలకీ పెద్ద ఆసక్తి కన పర్చరు. ఆవిదంగ చూచినట్టయ్‌తే చికాకుల్ కలుగ్తాయనేటటువంటి ఒక భయ్యాం కుడా ఉంది. థరువాత పరీక్షల్లో ఈ ఇంవిజిలేషన్ సరిగ్గా చెయ్యాకపోవడోవ్ఁ. వీటన్నిట్‌కూడా సమాజంతాలూకు ప్రభోవోవ్ఁ దానిమీదుంది. ఎంజేతంటే కఠినంగా ఉన్నట్టయ్‌తే రేపేంప్రమాదవ్ఁ ఒస్తుందో అనేటటువంటి ఉద్దేశవ్ కొంతమందీ. మఁనకెందుకిలే అనేటటువంటి వుదాసీనభావోవ్ఁ ఇంకొంత మందికీఁ. ఈ విధంగా ఉన్నట్టయ్‌తే పిల్లల్లో మనకీ అన్‌పోప్లేటీ ఒస్తుదనేటటువంటి భయ విఁంకొకటి. ఆవిధంగా ఉన్నట్టయ్‌తే మఁనకి ఇతరత్రా ...

వ్యవహారఖండికలోని వ్యాకరణాంశాలు

ధ్వని విభాగం:

వర్ణసమీకరణం ఈ వ్యవహార ఖండికలో విరివిగా కనిపిస్తుంది. 'స' కారం లోని 'త' కారం, రేఫ 'వ' కారంలోకీ, 'య' కారం 'న' కారంలోకీ వర్ణ సమీకరణం చెందడం కింది పదాల్లో చూస్తాం – 'తర్వాత', 'ప్రాధాన్నత', 'పరిస్సి తిలో', 'పనికొస్సుందే;' 'పజ్యాలు', 'విజ్యార్థులు', 'భాజ్యుడు', 'ఉపాధ్యాయు డ్‌గా', 'చదువ్‌రీచ్యా', 'వుజ్యోగవంటి' వంటి పదాల్లో 'ద' కార 'త' కారాలకి 'య' కారం పరమైనప్పుడు పాక్షిక సమీకరణం వచ్చి 'జ' కార 'చ' కారాలుగా మారడం చూడొచ్చు. సంపూర్ణసమీకరణంచెంది ద్విత్వం కావడం 'మజ్జెనె', 'విజ్జెలో' గమనించచ్చు. ఈ రొండు పదాల్లోనూ కంఠ్యాచ్చైన 'అ' పూర్వ 'జ' కారంవల్ల తాలవ్యాచ్చైన 'ఎ' గా మారింది.

మహాప్రాణోచ్చారణ లోపం, దాని పాటింపూ, రొండూ ఈ ఖండికలో విరివిగా కనిపిస్తాయి. ఒత్తులు నిలిపిన వాటిల్లో 'దీర్ఘాల్ తక్కువ', 'గ్రాంధికాన్కి', 'ప్రాధాన్యత', 'అభిరుచుల్ని', 'పాఠంచెపడవ్', 'భయవింకొకటి', 'సంఘావ్',

'అర్థం జేస్కోలేదు' కోన్ని; అల్పప్రాణాలకి ఉదాహరణాలుగా-'గ్రాందికానికి', 'బాష్లోమార్పు', 'సులబంగా', 'అబిరుచులు', 'బాజ్యతవునది', 'పాటం జెప్పేడవ్ఁ', 'పరిస్తితిలో', 'లాబాల్', 'పద్దతి'. మహాప్రాణత్వం లేనిచోటకూడా ప్రవెశపెట్టడం 'థాలూకాక్', 'భాగా', 'భాజ్యుడు', 'ఘాలాతక్కువ'లో చూస్తాం. ఈ వ్యవహర్తలో 'థ' కారోచ్చారణ పరిశీలింపదగింది. పదాదిన 'థ' కారోచ్చారణను పాటిస్తే (స్థాయ్‌లో) పదమధ్యన సంయుక్తాక్షరాల్లో మహాప్రాణత్వం లోపించడంగానీ (పరిస్తితి) లేకపోతే 'ధ' కారంగా ఉచ్చరింపబడడంగానీ జరిగింది (గాంధికాన్కి). టీచర్ ఉద్యోగంలో ఉన్న ఈ వ్యవహర్త భాషలో సంస్కృత పదాల వాడకం చాలా అధికంగా కనిపిస్తుంది. పదాదిన 'వ' కారలోపం లేకపోడం గమనించాలి. కానీ పదమధ్యన ముఖ్యంగా క్రియారూపాల్లో 'వ' కారలోపం నిత్యంగా కనిపిస్తుంది-ఉదా. 'లేకోప్డమన్నది', 'చెయ్యిక్‌పోడవ్ఁ', 'తెలుస్‌కోడవ్ఁ', 'చదూకోంద్రా'. పదమధ్య 'క' కారం 'హ' కారంగా మార్తుంది. 'ఒహడో', 'ఒహయ్‌దుగురైనా', 'రహ్వైఁన'. అపదాదిన అక్షరలోపం- 'ఎక్కువిలువుంటాంది' (ఎక్కువ విలువుంటుంది), 'విజైయ్‌నఁరవ్ఁ' (విజయనగరం), 'విపాపట్నవ్ఁ' (విశాఖపట్టణం). మూర్ధన్యతాలోపం లేకపోవడం కూడా గమనించాల్సిన విషయం. భూతకాలంలో 'ఏ', 'ఐ' ల ఉచ్చారణ ఇక్కడి వాడుకలోని సామాన్యాంశాన్ని సూచిస్తుంది. ఉదా: వేశేను; వేశైవు. క్రియారూపాల్లో 'స' కారం 'శ' కారంగా ఉచ్చరించబడడం సామాన్యాంశం. ఇక్కడి వాడుకలో దీనికి-వేశేను,' 'పాశెయ్,' 'వెలివేశ్‌నట్టు', 'మానేశుంటాను' ఉదహరించచ్చు.

వ్యావహర్త : 5

గ్రామీణ విద్యార్థి

కేంద్రం : విజయనగరం, కులం : తెలగ,
వయస్సు : 22 సం॥, చదువు : బి.య్యే(ఫైనల్)
వ్యావహారఖండిక : సినిమా కథ

బలరాన్ సహానీ ఒక పెద్ద బిజినెస్ ప్యాన్... పెర్సన్: అందులో రజేంద్ర కుమారు ప్రజెక్లోరుగ్గా ఉన్నాడంత: క్లారుగ్గా ఉన్తరవాత ఇతను మంచి సిన్సెర్ హేండ్ రాజెంద్‌కుమార్; బాహ్‌రాజ్ సహానీ ఇతన్నుఁ చాలాసార్లు టెశ్ చేశేడు గుడాను; ఇందుకూ బహ్‌రాజ్ సహాన్నిఁకీ ఒకమ్మాయుంది-పర్మ్లా టాగూరు ఉఁంది కదండి; ఉంటే యవరయ్ తెనన్ దనమ్ ప్రేమిన్‌దనాన్ని ప్రేమించు కుంట మా అమ్మాయిని ప్రేమించీ ప్రేమిస్తాతో ఆలాంటి వాడికి నా కూతుర్ని ద్దావ్ఁని వుద్దేశవ్ఁ బహ్‌రాజ్ సహానీకుంది; అలాంటపుడేఁ అన్ని విధాల టైష్ చేస్తునాడీడు బహ్‌రాజ్‌సహానీ; ఈ వోకప్పుడేంజేసేడండి యీాడూ తలైడ్ రజేంద్ర్‌కుమాఁరు హీఁ హిమ్మాఁలయ్ కెల్తాడు; ఎళ్తే అక్కడా కొంతమంది -ధుండగులన్‌కుంటాను-ధుండగులంటే వీణ్ని కొట్టి కొడ్డోఁక్ ప్రత్నించారు; కొడ్డోఁక్ పయత్నించ్ గురమీఁన్ పడిపోతాడు; స్టోరి రనింగ్ రేస్లా రనింగ్ రేస్లా ఇడూ పడిపోతాడు; పడిపోయిన్‌త్రవాత అ అదే శైమ్లో పర్మ్లా టాగూరు యీా లంబాడీ వేషవేఁస్కుని అకడ నిఁజు ఫ్టాటో తీంచ్‌కుఁటంది; ఫోటో తీఁంచ్‌కుంటె అక్కడ్ పడిపోతే ఆణ్ రక్షిస్‌దఁన్‌మాట. రష్ఁచిన్తర్వాత పిలవ్‌డు హిమ్; లొవ్‌చెన్తది; లొవ్ చేసిన్‌తరవ్‌త ఇదేవోఁ అదేవ్ఁ అయ్‌డియస్ ఉందండి అపర్మ్లాటాగూరు; వీడ్‌నేఁన్ జమిఁన్‌దారిఁఁన్ తెలిస్తె వీడు ప్రేమిం చడు: నేన్ ఇదే దుస్తుల్లొ ఉంటె ఈడు ప్రేమిస్తాడు అనె ఉద్దేశవ్ఁ తనకుండేదన్ మట; అలాగాక్‌డా హిమాఁయ్స్నదెక్ రొవ్‌క ఇళు తీస్కుంది; ఒకిళ్ళు తీస్కున్న అత్న అన్చరుడూ ఇంక ఉండేవాడు; దానిక్ అన్చురుడూ యెవడో అప్ అత్తంద్రి లైగన్‌మాట ఫ్టక్‌చెసొవ్‌డు; రజెంద్ర్‌కుమాఁ యెళ్‌పోయ్‌వోడూ అదికూడా యెల్పోయ్‌ది అకడ్‌కిను; అలాగీ విదంగ శైమ్ చేసఁంది; ఇది గూాట్లేమ్ చేన్తఁంది. ఆడికేఁన్ తెల్లోద్దు. ఫేసుల్ చూాస్తె ఓటేని తెల్స్కపోఁతుంద్ గాఁన్ అతఁడ్డికి

కాని ఇక్కడా ఈ విధంగ వుంది. అక్కడా విధంగా వుంది: యెవరని సందేహ్ వొచ్చేస్తుంది; యికనాడు కార్లో వొళ్యుంటెయ్యాణ్ని తీస్కెళ్తుంది; ఎకడక్కు ఇలెస్టేట్ తీస్కెళ్తం తీస్కెంటుంన్ చాలా స్పీడుగా ఎల్తుంటె ఈడు భయ్ ఫడ్ పొతనాడు. యీడికిగూడ రజేంద కుమార్ తల్లి ఉంది; హోతల్లీ వృజ్జో గవ్ వీడ్కి తర్వాతా ఈడి సీన్ సెర్నిపెట్టి బహ్రాజ్ సహాని అంటే వీడికి ప్రమోషన్ మేనెజర్గ అంగుట్ నయ్థింక్ మ్మేనెజర్గా అపోయింట్ చెశేడు: అక్కణుంచాక్ పెద బంగ్లా కారూ తా ఇచ్చేర్న్ మాట: అతేళ్ళిన్ గుడ ఇతన్ బంగ్ళా తీస్కొచ్చేడు. యెవ్డైతె విళిద్దరూ షర్మిలా టాగూరు రజెంద్కుమారూ వస్సన్నాడో ఒక బిల్డిం ఎస్టేట్ షర్మిలా టాగూరు ఎస్టేస్ కెంల్తనారు: ఇల్తవ్డు ఆ సమ్యోవ్లోనే అతన్ తల్లి దున్ సీరియస్లో ఉంది: చెనిప్తోయె సితిలో ఉందనమాట. అవ్కోర్స్ ఇతన్ తెయీదేమొ తెల్సి ఉన్న నక్ సయ్గాగ్నెవ్క లేదంకోండి. వెళ్ళేడు. ఇతనికి మంచి ఆది ప్రేమా చూపుల్ చూడ్డవ్ అదనీని ఎక్వ్వంద్ దాసికి ఆవిడ్కి. కాని ఈడికి మంచి ఇమోషంగా ఉంది. ఆవిడ్న..., అదే టేమ్లో డక్కడేంజరూతుందొ మనస్సు యీడికీ గుడా అదుంది. షడ్నగా ఈడికీ మ మనస్ ఫ్లీలెయ్ రిల్నెయ్ పొయేడు. రిట్నయ్ పెయ్ తరీ దైర్ కొచిస్సేడు. తెలీ దర్ కొచ్చిసి తెలి దర్కొస్తవ్డు తల్ చచ్పొయుంది. ఆ ఫ్లీలేటి న యిమోషన్ వల్లకదా నె అమోయ్ ఉండ్ పోయ్ అంతవర్కున్స్తె లెకోస్వేన్ లెకోస్వెడ్ల నెవొచ్చేవాణ్ణికద వేగ్ వొస్తె నా తల్లిన్ రక్షించ్క...వాత్ ఫ్లీలయేడు. తరువాత బారాన్ సహానీని ఈషర్మిలా టాగూరు ఎప్రొచ్ నా షరె యీడు యీడు మన స్తిమిత పర్చకొలేకపొయేడు. ఇలాగ్ కొన్నాళ్లు కొనట్ కొంతవార్ జరిగింది. కొందరైన్ తర్వాత మళ్లీ ఈడూ మనస్సు దీనిమీద లాగుతుంది. ఈపేసు ఆపేసు ఒకలాగె ఉండేది. ఇకిడ్కెలాగొస్తాది అ లంబాడీ సమ్మదర్ పెర్సన్, యెలాగ ఇగడ్ కొస్తుంది అనీడికీ ఒ భావం ఏర్పడ్డది. బుర్ షఅంగ లైవ్ చేద్దావనీ యంట్నె ప్లేన్లో ఒచేస్తడూ. ఎదె ఖాష్మీరు. అదే యెలెతవడ్కీ ఆడొకడుంది మళ్ళిని. టౌన్ చూస్తవడ్కి లేదన్ మర్చపేను. లేదు వీడిదెర్లేదు. లేపొతపడ్కీ యా కొండల్లో విళూ ప్రేమించుకున్న కొండ్లున్నాయ్ కదండి ఆడికి వెళ్ళె రన్మాట. కొండల్ కెళ్ళిన్తర్వాత చూస్ పిలిస్తవడ్కి అది మరేంద్కునా ఆ ప్రేమా పోయింది యేవ్ మరి అత్న నను ప్రేమించ్ లేదనీ చనిపోయ్డానికి కొండ్లూ మీదికి వెళిపోతుంది. వెప్తే ఈడూ అన్తున్న వెళ్ పోతుందీ ఆ మజిథార్లో దీన్ని

వీడు షర్మ్మిలా టాగూరు తండిర్ లాగా ఏక్ట్ చేశేడు కదండి వడు వాడి దెగెర్కి. వాడు కనిపించేడు. వడు కనిపింతర్వాత ఓణ్ణడిగేడు ఈ షర్మ్మిలా టాగూరు పేరు. ప్లెగ్గర్ గ్స్య్వక్లేదు. ఏందంటె వెళ్ళిపోతుందావిడ అన్చెప్పాడు. చెప్తే వడెల్లి యీడు పరిగెట్టి రైల్ పోతున్నాడు అవ్ంర రక్షించడాన్కి. కొంత ప్లేడిస్టన్ట్ అయింతోర్తిత పట్టుకున్నడన్కోండి. పట్కున్తర్వాత అలాగ వాళ్ళిక్క ప్రేమ వల్లేసైంది దీన్వద పడిపొ'యెడన్మాట. పా...పడ్ పెన్తర్వోవ్త విగ్గు పడిపేంది ఇదే ఇదాన్ తెలిస్పేంది. వ...చివర్కి. వడో బహ్రాజ్ సాహానీలొచ్చి పెళ్ జేస్సేరు.

వ్యవహార ఖండికలోని వ్యాకరణాంశాలు

ధ్వని విభాగం :

జానపద భాషాలక్షణాలను బాగా ప్రతిబింబించే ఈ సినీకథ ఒక గ్రామీణ విద్యార్థిది. మహాప్రాణతోచ్చారణకి 'ధనమ్', 'అన్నివిధాల', 'భయ్పడ్ పోత నాడు', 'ఒ భావం ఏర్పడ్డది' ఉదాహరణాలు. అల్పప్రాణత్వం పాటించకపోవడం ఒక విశేషం. కానీ, మహాప్రాణత్వం లేనిచోటకూడా ఉచ్చరించడం 'ఖాష్మీరు', 'అమజీధార్లో' (ఆమధ్య దార్లో) -ల్లో చూస్తాం. అంటే, ఒత్తులు నిలపడం ప్రమాణ భాషావ్యవహారంగా గుర్తిస్తున్నారని చెప్పాలి.

పదాదిన 'వ' కార లోపం ఇతని వ్యావహారంలో అధికం. ఉదా:- 'ఎళ్తే', ఇడూ'. 'ఈడు ప్రేమిస్తాడు', 'ఇల్తవ్డు', 'యీడికీ','యీడిదెగ్గర్ర', 'వ'కారం నిలిపిన సందర్భాల్లో 'వెల్తుంటి', 'వస్సన్నాడో' కొన్ని. 'యీడికీ', 'యీడి దెగెర్కి' లో వకారలోపంమీద తాలవ్యాచ్చైన 'ఇ' ముందు 'య' కారం ఒచ్చి చేరింది. ఇదే పరిణామం 'యంట్ని', 'యెలెతవడ్కి' లో జరిగింది. మూర్ధన్యతా లోపంకూడా ఇతని వ్యవహారంలో ఎక్కువే. కానీ 'ళ'కారోచ్చారణ కేవలం 'వెళ్ళు' క్రియకే పరిమితం కావడం విశేషంగా కనిపిస్తుంది - 'హిమ్మాలయ్ కెల్తాడు' 'తీస్కెల్తంది','వెల్తుంటి', ఇల్తవ్డు', 'చెప్పెవడెల్లి', 'యెల్పోయ్ది'. ఈ మూర్ధన్య, తాలోపం (-ట- ⟶ -త-) 'యెలెతవడ్కి' (వెళ్ళేటప్పుడికి), 'చూస్తవడ్కి' (చూసే టప్పుడికి), 'పిలిస్తవడ్కి' (పిలిచేటప్పుడికి) వంటి పదబంధాల్లో చూడొచ్చు. ఇది జానపదుల భాషలో మనకు బాగా కనిపిస్తుంది. 'వస్సన్నాడో','రష్షించిన్తర్వాత' పదాల్లో 'త' కారం 'స' కారంతోనూ 'క'కారం 'ష' కారంతోనూ సంపూర్ణ సమీకరణం జరగడం చూస్తాం. అట్లాగే, 'ద' కారానికి 'య'కారం పరమైనప్పుడు 'ధ'కారం 'జ'కారంగా మారి, పరవర్ణమైన 'య'కారం పూర్వవర్ణమైన 'జ'కారంతో

సంపూర్ణ సమీకరణం చెందడం 'వృజ్జోగవ్', 'మజిధార్లో' కనిపిస్తుంది. వర్ణ సమీకరణం చెందని పదాల్లో 'రఘిస్దఁన్మాట' ఒకటి.

వర్తమాన క్రియారూపాల (present tense forms) ఉపయోగం ఇతని భాషలో ఒక ముఖ్యాంశం. 'తీంచ్కుంటంది', 'తీస్కెల్తంది', 'ఎస్టేట్కెల్తనారు', 'భయ్పడ్పొతనాడు' రూపాలు ఈ మాండలికాన్కి సమ్మందించినంతవర్కూ వష్టేతర వ్యవహారానికే పరిమితంగా ఉన్నాయి. అదికాకుండా ఈ రూపాల వాడకం బ్రాహ్మణేతర వ్యవహర్తల్లోనే కనిపించడం ప్రత్యేక పరిశీలనావశ్యకతను తెలుపుతున్నాది. భూతకాలంలో 'ఏ', 'ఏ' ప్రత్యయాల పర్యాయరూపత ఇతర వ్యవహర్తల్లోలాగానే ఇతన్లో కూడా కనిపిస్తుంది. ఉదా :- 'చేశేదుగుడా', 'వొకప్పుడేంజేసేడండి', 'రిటైరైపొయెదు', 'కనిపించేదు'.

భవిష్యదర్థకంలో దీర్ఘహ్రస్వాచ్చుల పర్యాయ రూపత గమనించాల్సిన విషయం. ఉదా:- 'హిమ్మాలయ్కెల్తాడు', 'చేస్తడు', 'ఇకిడ్కెలాగొస్తాది,' 'లొావ్చేస్తది'.

వ్యవహర్త : 6
ఉద్యోగి

కేంద్రం : అనకాపల్లి, కులం : బ్రాహ్మణ,
వయస్సు : 35 సం॥ చదువు : ఎస్.ఎల్.సి
వ్యవహారఖండిక: భాషారూపాలు-మార్కెటింగ్ సౌకర్యాలు.

డెయ్లీస్చదువ్తాను. పేపర్లో చదువ్తాను. తరవాత వీక్లీస్సు కుడ చదువ్తాను. వారపత్రిల్ చదువ్తాను. డెయ్లీవి డెయ్లీ పేపర్లు ఎక్కువ్ చదువ్తాను. ఎప్పుడేనా వారపత్రిల్ చదువ్తాను. అప్పుడప్పుడ్ నవల్ చదువ్తాను. రేడ్యో ఎప్పుడూ వింటుంటాను. సినిమాల్ చూస్తాన్ అపుడవ్డూ. ఇంగ్లీష్ కాకుండా తెలుగూ, హిందీ కొద్దిగా తెల్సు. కొద్దిగా అర్థవవ్తుంది. సోషల్ క్లోన్టేక్సూ ఏ ఎక్కువ్గాలేవు. ఆఫీస్ కాగానే లైబ్రెరీ దగిర్ కొచ్చిన పర్చేసుల్తోటి మాట్లాడ్డవ్ స్నేయితుల్ తోటి. తరవా టోఫీస్కూ

స్నేయితులు. తరవాత తెఁల్‌నున వాఁళందర్ తోటి మాట్లాడ్తుంటవ్ఁ అపుడప్డు. అక్లబ్బుక్ వెళ్తావ్ఁ. ఇఁ అన్నిరకాలవాళ్ తోటి కలుస్తావ్ఁ. అపుడప్పుడు మాట్లాడ్తాంటవ్ఁ ముఖ్యంగా వర్తకులూ రైతులూ. అఁ వర్తకులూ రైతుల్‌తో అఁ అప్డప్డు ఒస్తుంటార్. వార్ దెగిర్కి మనవ్ఁ వెల్తుంటావ్ఁ. ఇకడ అనకాపల్లొనె పనెండ్ సవఁత్సాలున్నాను. ఇక్డ కాకుండా ఇక్కడ కైకుండ కుడా ఉన్నాను. చోడవరొన్లో నాలుగు నాలుగు మాసాల్ నుఁచి ఉంట్నాను. వనియర్ కఁడడా అకడ తున్లో ఉన్నాను. తున్లో రొండు సవఁత్సాలున్నాను. అక్కడగ్ వేరే వ్యాపారొవ్ఁలో పన్చేస్తునవ్డు. ఉండేవాణ్ణి. ఇంకా వనీఁర్ కంటి ఎక్వా? వనీర్‌కంటి ఎక్కువ ఇఁం కెకడ్ లేను. వర్ ఉరట్లో ఉన్నాఁను. స్వస్తలంలోని, ఓ ఈస్తు వెస్టు గొడావరిస్‌లొ మాట్లాడే భాష్ చాలా బోవుంటుందని నా అభిప్రాయవ్ఁ. చివికి చాలాబాగా ఇని ... వినిపిస్తుంది. ఇగ్‌పోతే ఇంకా మీదక్ పోయిన్ దెగిర్నించీ ఉర్దూ భాష్‌తోటి కలిసుండడవ్ఁ వల్ల కొంత మాకూ బోగుండదనిపిస్తుంది. అక్కడ వాళకు బాగున్నప్పడకీ మాకు బోవుఁండదని అన్‌పిస్తుంది. క్రిశ్నే గుంటూర్ కూడా బానే అన్‌పిస్తుంది. కధరాయాలన్ కుంట్నపుడూ అగ్రాంధిక భాష్లోనే రాస్తావ్ఁ. వ్యావహారికవ్ఁ. ఇక్కడ ఇక్కడ భాష్లోనే రాస్తోవ్ఁ. రాస్తారు. రాయల్‌సీమ రాయల్‌సీమ్ భాష్ విన్నాను. అదిగూడ బాగనే ఉంటుంద్ అయితె కొద్దిగా అఁ కొన్ని పదాలూ వారూ ఎక్కువా అదోలాగ వాడ్తారు రాయెల్ సీమవారు. చెవుకీ బాగనే ఉంటుంద్‌గానీ ఏదైనా మొత్తమ్మీద మా భాష్‌కి దాన్కి తేడా ఉండడం చేతా సరిగ్గా ఉన్నట్ కన్పించదు. అది కొత్తకావ్ డవ్ఁ వల్లే అనుకోవాలి మనవ్ఁ. నాభాష్ చాలా మంచిదీ అని అనుకుట్నాను. ఇక్కడ విశేపట్నవ్ఁ జిల్లాలో మాట్లాడే భాష చాలా బాగానే ఉంటుందీ. అఁ యెజ్జుకేటిడ్‌కీ ఎప్పుడూ డిఫ్‌రెన్స్ ఉఁటుంది. యెక్కుడైనా సరే ఉంటుంది. ఎంచేతంటె స్ఫుటంగా ఉంటుంది భాష ఎజుకేటిడైనప్పుడు. లేపోతే స్ఫుటంగా ఉండదు. అదీనా అభిప్రాయవ్ఁ. తరవాత యెక్కువ్‌గా విద్యావంతుడైనపుడుండేదేటంటే సవ్ఁస్కృత పదాలు ఎక్కువ్ కనిపిస్తాయేమో అని అనిపిస్తుంది నాకు. సవ్‌స్కృత పదాలు కల్పుంటాయేమో అని అనిపిస్తుంది. తరవాత గ్రాంధిక భాషే యెక్కువ. వాఁ గ్రాంధికమ్ భాగా యెక్కువ్ కనిపిస్తుంది ఎడీవ విద్యావంతుడు మాట్లేడ్నపుడు. ఇప్పుడు స్పీచెస్తే ఇపుడు స్పీచెస్తూ ఇస్తునార్‌గానీ సర్యైన భాషా ఉప్యోగ్ పట్టంలేదేమో ఉప్యోగ్గించ్‌టవ్ఁ లేదేమోఁని అభిప్రాయ పడ్తున్నాన్నేను.

ఎంచేతనంటె భాషన్ని ఇష్టాన్సేరంగా ఉపోయ్యగించీషీసి మాట్లాడేస్తునారే తప్పించీ భాషాయుక్తంగా మాట్లాడ్డవ్ లేదేమోని అనిపిస్తుంది నా...నాభిప్రాయన్లోని. ఒకోవేళ సర్యైన ఇచ్చెయ్యాలన్కున్నప్డు మాత్రోవ్ భాష సరిగ్గా ఉపోయ్యగిన్చడవ్ ఒచ్చిన వాళ్ళూ చెప్తునట్వంటి ఉపన్యాసానికిన్నూ అ ఉపన్యేసవ్ వినాలనిపించదునాకు. రానివాళ్ళు చెప్పే ఒ ఉపన్యేసవ్ వినాలనిపించదునాకు. అంటె అదినా సొంతభిప్రేయవంకోండి. పొలిటీష్యన్సు వాళు మాట్లైడెదీ యెదో కొంతమంది మాట్లాడే భాష వినాలంపిస్తుంది. ఎంచేతా? చాలా బోగుంటుంది. కొంతమంది మాట్లేడేభాష అంత బోవుంటల్లేదు. వ్యవహారికవ్ మాట్లాడి వ్యవహారికవ్ మాట్లేడ్నప్పుడుకూడా బోగుంటల్లేదు కొన్నిచోట్ల. ఎంచేతనంటే వాళ్ పదప్రయోగొవ్ సరిగ్గాలేదు. ఉండటల్లేదు. సరిగ్గా పదప్రయోగంచేసీ వ్యవహారికవైతే చాలా బాగుంటుంది. సరిగ్గా పదప్రయోగొవ్. ఉనటువంటి వ్యవహారిక భాషైతే చాలా బోగుంటందనే నా అభిప్రేయవ్. వ్యవహారిక భాష చాలా బోవుంటుంది. ఆ చిన్నప్పుడేదో ఓట్ రెండు డ్రామాల్లో ఏక్ చెశేవ్ స్కూల్లోని. కల్చరల్ ఏక్టివిటీస్లో వున్నదల్లా యేంటంటే నేను వక్తుత్రొపు పోటీలూ గట్రా కొన్ని కట్టేవాణ్ణి స్కూల్లో ఉంటునవ్డు. తరవాత ఎస్సెస్కు అయెస్సె కాంప్టీషన్స్కి వాట్కీ యే వోట్ రెండు రాయడంగుడ జరిగింది. తరవాత ఒకట్ రెండిట్లో ప్రెయ్జుల్గుడా ఒచ్చేయ్ అనుకుంటూ న్నాగ్గేవ్కవ్. ముక్యేంగా బోంబే హుమెనిటేరిని వర్మ్మా ననూ చేసినటువంటి దాల్లో నాకూ వ్యస్టుపైజేదో ఇచ్చేర్ స్టేట్ మొత్తమ్మీద. చాలా గ్గేవ్కవ్. బోంబే హుమెని టేరియన్ లీగన్జెప్పి అప్పుడూ ఎస్సెకోంప్టీషన్స పెట్టేవారు. దాల్లో అనుకుంటాను నా గ్గేవ్కొవ్. ఇప్పటికి పదమూడు సవంత్సాలించ్ చేస్తునాను. పదమూడు సవంత్సాల్నుంచీ మార్కెట్ కమిటీలో చేస్తునాను. ఈ మార్కెట్ కమిటస్సలు ఎందుగూ ఏర్పాట్ చెసారంటే-దేశ్యవ్లో మార్కట్లిల్లైవూ, కావల్సినన్ని మార్కట్లేవూ, అందుకోసొవోని మార్కెట్లు అవసరవైన్ చోట కట్టాలీ అనే ఉద్దేశంతోటీన్ను ఉత్పత్తిదారుకి కొనుగోల్దారు చెలించినటువంటి అంటే వినియోగపదార్ చెలిచ్వంటి ఋపాయ్లో యెంత యెకువ్ భాగవ్ అవకాశవెయ్తే అంత యెక్కువ్ భాగవ్ ఉత్పత్తిదారికి అందజెయ్యాలనే ద్రుష్తోటీ-మార్కెట్టు కమిటీలు స్థాపిన్చేరు. .అంటే దీనర్ధవేవ్టంట మిడిల్ మన్ తాలూక్ ప్రోఫిట్ను తగ్గిన్చి ర్రయ్తుకే ఆప్రోఫిట్ని అందిచడవ్ అనే

ఉద్దేశ్యంతోటి మార్కెట్ కమ్టీన్ పుట్టేయ్. దానిక్కావల్సిన ఏర్పాట్లన్నీ ఏక్ట్లో చట్టంలోని రూల్స్‌లోనీ పొందు పర్చేరు. ఇదీ విషయవ్ఁ. డైయ్‌రెక్టుగా దీనె వ్ క్టేంటంటే వో ... ఒక మాఁర్ మార్కెట్లో ఉనటువంటి వ్యాపారోఁల్లో సరియైన ధరా వారికి రైతుకందజెయ్‌డవ్ఁ, అఁంద్ దాని క్యాఁంపిటీషన్ మీఁది కాంపిటొషన్ అవకాశవ్ఁవల్ల కాంపిటీషెన్ క్రియేట్ చేశి ఆ వారికందజెయ్‌డవ్ఁ. రెండోదేఁటంటె సరియైనటువంటి క్రొలతలు, తూనికలు-కొలతల్లేవనుకోండిపుడూ-థూనికల్లూల్లోని అతనికి అతన్ ... థా .... సరుకొక్క తూనికలు ఒచ్చేటట్టు చూడ్డవ్ఁ. అన్యాయఁంగాఁనూ అక్రమఁంగానూ మాఁర్కెట్ల్లో ఎవ్విదవఁయ్ నటువంటి అన్యాయేలూ జరకుండా తూకోఁల్లో గానివ్వండీ ధర్లో కానివ్వండీ ఎందులోకూ్కాడా అన్యాల్ జరక్కుండ చూడ్డవ్ఁ. ఉప్పుడూ శుగర్ కేన్ కంటే మాకు సమ్మందించినంత వర్కూ బెల్లవేఁ ముఖ్యవెయ్‌నటువంటి దనుకోండి. అంచేత బెల్లవ్ఁ ఉవ్‌డు ప్రెస్తువ్ఁ ఈ సీజన్లో సీజను. యేంటంటే ఒకోవేళ వర్తకులూ తగ్గించీ ధరకీ వాళు పడేస్కో వాళ్ళు వేసేస్కోఁకుండా ఉంచడోఁ క్రోస వేస్చె యాలంటే ఓ బహిరంగ వేలమ్ పెట్టి ఆ వేలంవ్ఁలో ఒచ్చినటువంటి ధర్ని రైయ్‌తుకి సక్రమంగా అందజేస్తునారో లేదో చూస్తూ ధర ఒచ్చేటట్టూ చూస్తూ మార్కెట్ కమిటీ చెయ్‌వల్సి ఉంటుందీ. తరవాతేంటంటే తూకాల్ సరిగ్గా చేస్తు నారా లేదా, యెక్కువ్‌గానే రైతు దగ్గిర్నించీ ఎక్కువ్ తూకొమ్ తీశేశ్‌కోన్ తక్కువ్ డబ్బిస్తునారా, చూడవల్సిన అవసరొవ్ఁ ఉంటుంది. తరవాత య్ ఇంకా ఏంటెంటె ఇదే కాకుండా మార్కెట్ కమ్‌టీ ముఖ్యోద్దేశాల్లో అవతల రైతుకీ అంటే ఉత్పత్తిదార్డ్‌కీ ఇవతల వర్తకుడ్‌కీ మర్యా ఉన్నటువంటి సుహ్రుద్ భావాని పెంపొందించవలసిందనేగానీ పూరు ... చెడగొట్టేయ్‌డవ్ఁకోసొవ్ఁ అన్ ప్రెయెత్నవ్ఁ చెయ్‌డమ్మాత్రమ్ మార్కెట్ కమ్‌టీ ఉద్దేశంకాదు. అంటే ప్లేస్ లెవిల్‌ని ఏవీఁ కంట్రోల్ చెయ్‌లేదు. అయ్‌తే యేఁవిటంటే ప్రెయ్‌సుని సరియైన ధరని వాతనికి అందేటట్టు సూడ్డమ్మాఁత్రవేఁ చేస్తుంద్ తప్పించీ ఇంత ధరకే అమ్మాఁలని గాని ఇంత ధరకి మేవ్ఁ కొంటావఁనికాని ఇంత ధరక్ కొనాఁలని కాని యేవీ లేదిందిలో. కాదు. అలా లెవిల్ చెయ్‌బడదు. లెవిల్ చెయ్‌వల్సిన అవసరంకూడా లేదు. ఎంచేతనంటె యీనాఁటి కునటువంటి పరిష్థితిలో ఆ సరుక్కి ఏంత ధరైతే అందవల్సునదో రైతుకి ఉత్పత్తిదాగుకి అంత ధరా అందేటట్టు చెయ్‌డవ్ఁ వరకే మార్కెట్ కమ్‌టీ తెలుగు బాద్యత. దాని క్కావల్సినటువంటివ్ ఏర్పాట్లూ. అయ్‌తే ఒకోవేళ రైతుకి ఇంకొక విషేషవ్ఁ

ఏంటంటే వొకవేళ రైతూ అతన్ తాలూకు సరుకు ఈవాళ ఆ తక్కువ్ ధరకి అమ్ముకోడంకి ఇష్టంలేకోపోతే దాచుకోడంకి కావల్సినటువంటివి ఏర్పాట్లూ మార్కెట్ కంటీస్ చెయ్‌వాల్సిన భాజ్యతకూడా ఉంది. అందువల్లఅదేకాకుండా ఇతరత్రా ఇతర మార్కెట్లో ఉనటువంటి భోగట్టాని ఎప్పటికప్పుడూ మార్కెట్ ...క... మార్కెట్లోని ఇవ్‌తల రైతులకవ నివండి అవతల వర్తకులకవనీండి తెలియ్‌జేస్తుండడవ్ఁవల్ల న్యూస్ ఏజెన్సీ వాలు తెలియ్‌జేస్తుండడవ్ వల మార్కెట్‌కమిటీకి ఆయివతల రైతుకీ తనకిష్టమైఁతే ఆవేళ అమ్ముతాడూ లేదా ఇంక మార్కెట్లో అవతల ఎక్కువ్ మార్కెట్లో ధరెక్కువ్‌గా ఉండేటట్టైతే అవ్వేళ్టికొదిలేస్తాడు. మర్నా డమ్ముకుంటాడు. మూడోనాడమ్‌కుంటాడు. పదిరోజుల్ లోపున అమ్ముకుంటాడు. ఇది మార్కెట్ కమిటీవారు ఆ అప్పుడూ దానిక్కావల్సినటువంటీ స్తలంగట్రా చూసి మార్కెటు దాచుకోడాంకి అవకాశంకూడా మార్కెట్ కమ్‌టీ కల్పించవలసిన బాధ్యతుంది. ఈ రకంగా అనేక వెనైట్‌వంటీ అవకాశాలూ ఉన్నఁయీ మార్కెట్ కమిటీ రూల్సులోనూఁ చట్టన్లో తయార్ జెసేవ్ఁ. అందులో కొత్తగా నూతనంగా ఓచట్టవోఁటొచ్చింది. ప్రైస్సుతవ్ఁ ఆ చట్టవ్ఁ అమల్లో పెడ్తునారు. ముఖ్యంగా అనకాపలి మార్కెట్లో ప్రెస్తావ్ఁ అమఁల్లో పెట్టాల్న అబిప్రాయంతోటున్నావ్ఁ. ఈ మార్కెట్ కమిటీసు ప్రతి తాలుకకీ ఇంతకు పూర్వోఁ జిల్లాకొకటుండేది కానిపుడూ కొత్తగా ఏమ్‌చెసేరంటే నూతనవైఁనటువంటి చట్టాన్ ననుసరించీ ఈ ఎగ్రికల్చరల్ అఁయ్ "ఆంధ్రప్రదేశ్ వ్యవసాయ వ్యవసాయోత్పత్తులూ మరియు పశుగణముల చట్టమ్" పందొమ్‌దొన్ద అరవయ్యారో...అఁమల్లో పెట్టేరు. దీనివల్లేవవ్ఁతుందంటే మనకీ ఆ ఒక్క రెండేసి మూడేసి తాలూకాలు కలిపి ఒకొ యూనిట్టుకింద చేసి ఒక మార్కెట్ కమిటీని ఆ నాలుగు తాలూకాల అభివృద్ధి కోసవఁనేను మార్కట్లు కట్టడంకోసవ్‌ని అందులో ఉనట్‌వంటి వ్యాపారాన్ని క్రమబద్ధన్చెయ్‌డవ్ కోసవఁనీ ఏర్పాట్ చేశేర్. ఇదీ దీఁల్లో ఉనటువంటి ముఖ్యమైనటువంటిది. ముఖ్యంగా ఆబ్‌జెక్టివ్సె ఏంటంటే ఈ మార్కెట్ల కట్టడవఁనేదీన్ని ధర జాగర్తగా సరిగ్గా ధరాయ్‌తేనేమ్ తూకముల్లోనైతేనేవిఁ ఈ వ్యాపారస్తులు అన్యాయన్చేశీ వాళకందకుండా చేకుండా ఉఁండడొవ్ఁకోసైవ్ఁనే చెయ్‌డవ్ఁ ముఖ్యవెఁయ్‌నటువంటిది. ఇప్పుడూ ఇంతవర్కూ చేశినంతవరకూ చాలావరకూ అనకాపల్లి మార్కట్‌కు సమ్మందించినంతొరకూ సాలావర్కూ చెయ్‌గల్గేవఁనే చప్పాలి. కానికముందూ ఇంతకంటే ఇంతకు ముందూ సట్టమ్‌కంటే ఇపుడున్న సట్టములో అనేకవకాశేలూ అనేకమార్గాలూ సరిగ్గా సూడ్డాన్‌కవ్‌కాశేలూ

ఏర్పోప్పైసై ఉన్నయ్. కొన్నెన్నధికారాలు ఎక్కువిచ్చేరు. అందువల్ల ఇంకా యెక్కువ ఉత్పత్తిదారుకి సహకరించడానికీ చేస్తూ ఉత్పత్తిదారుతోటి సాహకరిం డవేఁ కాకుండా మార్కెట్లల్లో ఏర్పాట్ చెశీ వారిక్కావల్సినటువంటి కేంటీన్లు వారిక్కావల్సిన విశ్రేంతి భవనాలు ఇంకోట్టి తరవాత వారిక్కావల్సినటువంటి అన్ని రకాలైనటువంటీ సదుపాయాల్ కుడా చెయ్డాన్కి మార్కె...ఇప్పుడవ కాశవేఁర్పడ్తుంది. ఇవతల రైతులకీ అవతల వర్తకులకీ కూడా అన్ని రకాలైఁట్ వంటి సదుపాయాలూ కాకుండా పై మార్కటుకు తాలూకు ధర్లు తెలీడవ్ఁ వల్ల రైతుల్ కేవో వర్తకులు రైతుల్ కెంతకుపయోగవోఁ అంతకంటే మూడిం తలు వర్తకులక్కుడా ఉపయోగవేఁ. ఆ పన్చేసేది మార్కట్ కమ్టీ చెయ్ డాన్కీ అవకాశవేర్పడ్డది. మాకూ అన్ని కమాఁడిటీలు మా యేక్ట్ కిందకీ ఇప్పుడు ప్రస్తుతవ్ఁ ఈ నూఁతన చట్టంల్లో అన్ని కమోడిటీలు అనగా సుమారు రెండు వందల కమోడిటీలు వర్కూ కుడా ఈ డిక్లేర్ చేశేరు గవర్మెంట్వారు. అంచేత అవన్నీ ఒస్తాయ్ మాఁ చట్టంక్రిందకి. అయ్తే ఒగొక్క మార్కెట్లోని వేరువేరు కమోడిటీలు డిక్లేర్ చేసోక్కని ఏయె మార్కెట్లోని యే వస్తువ్లు ఏదినుసులు తాలూకు వ్యాపారాన్ని క్రమబద్ధన్చెయాలన్ నిన్ నిర్ణయించు కోవల్సింది మార్కెట్ కమ్టీవార్కి ఒదిల్లీశ్శేరు. ఇదీ పరిస్తితి. అంచేత ఇపుడూ ప్రెస్తుతావ్ఁ ఈ అనకాపల్లిగ్ సంబంతించినంతె వర్కూ ఇప్పుడూ ఈ రూల్సూ బయ్లాస్ ఫ్రేమ్చేడవ్ఁ మొదలైనట్వంట్ చేస్తున్నావ్ఁ. బెల్లంధర్ తక్వువ్గా ఉన్నప్పుడే ఎక్కువ్ డిమేండ్ ఉంటుంది కాబట్టి ఎక్కువ్ ధర్ రాడాన్ కవకాశ వుంటుంది. ఇగ డిమేండ్ ఏండ్ సప్లై పొమ్ంననుసరించి కదా.ధర్లుంటుంది. అంచేత డిమేండూ ఎక్కువుండీ సప్లై తక్కువ్గా ఉండేటప్పైతే ఎక్కువ్ ధరొస్తుంది. ఆఁ ఒ సప్లై ఎక్కువ్గా ఉన్నప్పుడు డిమేండ్ తక్కువ్గా ఉన్నప్పైతె తక్వువ్ ధరొస్తుంది. అది మామూలు.

వ్యవహారఖండికలోని వ్యాకరణాంశాలు

ధ్వని విభాగం :

మూర్ధన్యోచ్చారణనీ, మహాప్రాణత్వాన్నీ బాగా ప్రతిబింబించే ఈ వ్యవహారఖండిక ఒక ఉద్యోగితో జరిపిన సంభాషణ. ఒత్తులులేనివాట్లో 'బాషా యుక్తంగా', 'నా అబిప్రేయవ్ఁ', 'ముక్యెంగా', 'స్తాపిన్చేరు', 'బాద్యత', 'స్తలంగట్రా', కొన్ని పదాదిన కానీ పదమధ్యన కానీ 'థ' కారోచ్చారణ నిలవదు. మహాప్రాణతోచ్చారణ శిష్టవ్యవహారమని పరిగణిస్తున్నారని సూచించడానికి

'అతిశోధిత' రూపాలు నిదర్శనం. అంటే, ఒత్తులు లేని చోట్ల ప్రవేశపెట్టడం 'ఘూనికల్లోని', 'ఇప్పుడు', 'భాజ్యత' వంటి పదాల్లో చూస్తాం.

వర్ణసమీకరణం : ఉదా. 'ప్రెస్సుతవాఁ' ... (ప్రస్తుతం), 'దాల్లో (దానిలో)', 'దీఁల్లో' (దీనిలో), 'ద' కారానికి 'య' కారం పరంగాఉన్నప్పుడు 'ద' 'జ' గా గానీ 'ఝ' గా గానీ కింది పదాల్లో మార్తుంది - 'భాజ్యత', 'మఝ్యు'.

పదమధ్యన 'క' కార 'ఖ' కారాలు లోపిస్తాయి - 'పత్రిల్', 'విశేపట్నం', 'లేపోతే', 'ఒటి రెండు'.

క్రియారూపాల్లో 'స' కారం 'శ' కారం కావడం రూపాల్లో విదితం - లేశేశ్ కోన్, చేశేర్, చేశేరు, అన్యాయన్చేశీ, చేసినంతవరకూ, ఒదిలీశ్ శేరు. అక్కడక్కడా 'చ' కారం 'స' కారంగా కనపడుతుంది. కానీ ఇది వ్యవహర్త భాషా లక్షణంగా చెప్పలేం. పదమధ్యన 'య' కారం లోపిస్తుంటుంది - 'పర్ చే సుల్ తోటి' (పరిచయస్తులతోటి), 'అన్యాల్', 'చేకుఁటూ', 'చేడవ్ఁ', 'తెలీడవ్ఁ వల్ల'. అట్లాగే పదమధ్య 'వ' కారలోపం: 'అమ్ముకోడాంకి, దాచుకోడంకి, దాచుకోడాంకి, రాడాన్ కవకాశవుంటుంది'. పదమధ్య 'హ' కారం 'య' కారంగా మారుతుంది - 'స్నేయితుల్'.

భూతకాలంలో 'స్థాపిన్చేరు, ఫుట్టేయ్, అఁమల్లో పెట్టేరు, ఎక్కువిచ్చేరు, పర్చేరు' వంటి పదాలు కనిపిస్తాయి.

పర్యాయ రూపాలు : చివికి ~ చెవుకీ.

ఈ వ్యవహార ఖండికను మాడుగుల ఉద్యోగి వ్యవహారఖండికతో పోల్చి చూస్తే వీరిద్దరిమధ్యా భాషాభేదాలు పుష్కలంగా కనిపిస్తాయి. ఒకేవిద్యాస్థాయీ, ఒకేవయః పరిమితిలో ఉంటూ ఇంతటి భాషా భేదాన్ని చూపించడం ముఖ్యంగా గమనించదగింది.

వ్యవహర్త : 7

గ్రామీణ విద్యార్థి

కేంద్రం : చోడవరం, కులం : కాపు,

వయస్సు : 17 సం॥ చదువు : ఇంటర్ (ఫైనల్)

వ్యవహారఖండిక : సినీకథ; వ్యవసాయపనులు.

(1) సాంగికాలు కొన్ని దేశానికి ఉపయోగ్ పడ్తున్నాయ్. లేదన్ని యేదో కొన్ని. అంటె ఆ ద్రుష్టితో తియ్టల్లేదన్ని కొంతమంది. వాలకా్కవల్సింది వ్యాపారవ్ఁ. డబ్బున్నోర్ కదండి. వాల్లు నిర్మాతల్ కింద ప్రయోగించి చేస్త నార్. వోళ్ళు డబ్బు యెలావస్తది యెలా నలుగురూ చూస్తారన్ ఆశిస్తున్నారె గాని దేశా అభ్రివృద్ధి గురించి చూళ్ళేదు. యెదో కొంత. వల వ్యాపారవ్ఁ యలాగైతె ఎక్కువ్ చూస్తునారంటె డేన్సూ అవీ ఇవి పెడ్తున్నారు. ఖదా నాయ్కుడు. ఒక డబ్బున్న వ్యక్తి ప్రజల్ని రక్తవ్ఁ పీడించి తాగుతూంటె ఒగ నిరుపేద దేశాన్ని కాపాడ్తనందుకె ప్రయ్త్నించేర్ కానీ డబు వున్నోల్ అందరూ ... ధైయ్ర్యవ్ఁ వహించిన్నాడు మనే కార్యవైఁన చాదించగలవ్ఁ అనోటి నిరూపించేరు ... నాగబూమ్ణవ్ఁ పచ్చి దుర్మాగుడండి. వాడు ఛయ్ర్మనూ ఉంటాండ్. ఉండీ ఆ డాక్ట్రూ వీళంద్రు ఏక్వఁయ్ పతారండి. ఏకవఁయ్ ఆ ప్రభుత్వవ్ఁఇచ్చినీప్రా ... ఈ ప్రాంతాలన్ని బోగుచెయ్ మనీ ఆ గవ్మెంటూ ఆస్పిట్లకీని మందులన్ని కేటాయించెస్తారెన్ అవన్ని అమ్మెడ్ తింటుటార్. యిలాంఁడిన్నర్సు వీళ్ళు ఆల్చేస్కుంటారు. రామాఁరావ్వోకా ఓ పేద కుటుంబోఁలో ఉన్న ... వాలన్నగారేవోఁ రామారవ్ దగ్గిరా ఒ గుమాస్తాగ పన్జేస్తునాడు. రామార్వోవ్ వోక ఆపీస్లొ పఁన్జేసెవఁడ్ క్లారుగ్గ. క్లారుగ్గ పన్జేస్తుంటే అతను పపువ్ఁ యే ఖోటా రాయిస్ అమ్మేతప్పుడ్ గానీ ఇవెన్నీ చెస్తుంటే అనాయ్కులు ఎమ్మెల్యేలు ఎమ్మెల్సు అవన్నీ ఉన్నార్ కదండి ఇక పంచాయ్తీ సమ్తులు విలంద్రూను. వాళందర్ ఏకవఁయ్ పొయ్ బియ్యువ్ఁలొ రోళ్ కల్పడవ్ఁ ఇవన్నీ చేస్తుంటే ఒసార్ క్యూలో నుల్చుంటారన్. నుల్చుంటే రామాఁ అంటివోగా వోగగ్రామ పెద్దండి; అతనూ మిక్కిల్నేని. అతనూ ముందుగా కా

వొస్తాంది ముందు నాక్కావల్సింది పంపించమంటే అల్లురేఁవళింగయ్ పంపించెబుతాడ్. ఇప్పుడ్ రామారావొచ్చి ఆప్పెసీ యింతమంది ప్రెజలు ఎప్పుణుంచో పొద్దున్నుంచొచ్చి నిల్చునారు. వీళ్ళందర్కీ లేకుంటా యెంత పెద్దయ్తే మాత్రాఁవ్ అతనికీ పంపించ్తారా? యేన్లేదు. ఎంక్వైరిట్న్ చేయండి. లాఁపాయ్నంటి చాలా గోరం జరూత్తుం దన్చెప్తాణ్... చెప్తే అప్పుడోస్టేసి యెల్పొతారండి. ఎళ్లిపొయ్ ఇతనిమీద కోపంకొద్ది ఉజ్జోగవ్ఁ తీసేస్తార్. తీసెస్తె వీళన్నెయ్ కూడ ఇతన్ని కోపగించి పొమ్మంటార్. ఒక ఒగ్పూర్రి అంటె పల్లెటూర్లాంటిద్ ఒగ్ పూర్పల్ ... అంద్లో ఒకా ఒకావ్డుంటుందండి. ఆవిజ జూన్యాకాయ్లమ్మ అమ్కుండే ... ఆవిఁణ్ణెవొఁ ఇతనూ యేదో లవ్ చేస్కుంటార్. లవ్ జేస్తే ఆవూర్లో వాలందర్కీ ఇతనూ యేదో లవ్ చేస్కుంటార్. లవ్ జేస్తే ఆవూర్లో వాలందర్కీ ఇతనిక్కావల్సిన సవ్ కేరెలన్ని కల్పిస్తాండి. కలిపిస్తే అవ్డూ ఇతనే ఛేయ్ర్మన్ ఎలక్షన్ కింద నిల్చుంటాండి. ఏదో గెలుస్తాండి. గెలిస్ పప్పావ్ఁ రాత్రిమ్ బవొళ్ అనకుంట కష్ట్పడ్తాడి. ఖనంటదీ లేకపొయ్నా దీపమ్ బుడ్డి పెట్టయ్నాసరే మంచి రాత్రిమ్ బవొల్ కష్టపడి ఇ అన్యాయాల్ పంజరక్కుంట చూస్తుంటాడు. కానీ కొంతమందీ నాయకులున్నారు కదండి. విళంద్రూ కంట్రోఁక్ట్లయ్ చెసీ ఎవెన్ని బిల్డింగ్స్ అవ్ బాగ కట్టక్పొతే ఆవన్ని ఫయ్లు బిల్ చెయ్మంటె నెన్ చెయను ఫోండంటాడ్. పొండంటె ఎంట్నే ఆ మఁరచట్ రోజునీ ఆతన్ని దించేస్తారు. మళ్లీ ఇనాగబుమ్నాన్నె చెప్తే అత్నూ యెల్పొతాడు. యెలిపోన్తరవాత అప్పుడెవొఁ బాగ విచారిస్తాండి. విచారిస్తే అప్పుడావిడె ధైర్యం జెప్తుంది. ఎందుకు? విచారించవలసిన అవస్రవేఁ ఒచ్చింది? ఎప్పటికైనా జరే మనమ్ తలపెట్టింది గనక ఆ కార్యవ్ఁ మనకెప్పుడేన జెయ్ప్రదవఁవ్తుంది అనబిప్రాయవ్ఁ చెప్తుంటే అప్పుడేవొఁ ఒసారి మర్లెళ్తాండి. అంటేటీ అత్తోవంటిలొప్తుంటె వాగ టీచరు నీ తొమ్మిదినెల్ల జీతవ్ఁ ఎన్నాల్లో ఇవ్వలేదటండి. అతను పాపంచాలా బాదపడి జీతంకోసవెఁళ్తే తిఁండ్ తగిలిస్తారి తన్ని. అతను దార్లో చచ్పొతాడు. చచిపొతే ఆకోపంకొద్ది యెల్లడుగుతావుంటె అతను కొశ్శేస్తాడ్. కొశెసీ పడతీస్తాప్పుడూ దేవుడ్ గుళ్ళో కెళ్ళేసర్ ప్రూజారి అంటాడు అమ్మో! నువ్వొ నువ్వొండక్కూడ్దూ. నువ్వుండీలా ఉంటే మాకిక్కడ స్తానంలేదంటే దేవుఁడు వొఁరవిచ్చినా చరె పూజారీ యేదో వొఁరవిఁవ్ లెనట్టు ఇక్కడింక మన స్తాఁనంలేదు. మోసాన్ని మోసాన్ మోసంచోతే జయించాలీ

అనీ కత్తిని కదితోనే ఎదుర్కొవాలి. న్యాయంఁగా పనికిరాదు. అప్పుడూ వోకా డిటెక్టివ్ నాదారంచేస్కొనీ మోఁసాన్ మోఁసంతో జైయిస్తాడ్. కడకు వాళ్ళందర్నీ ప్రాభుత్వానికీ దుర్మార్గులుగ నిరూపించి అప్పచెప్తాడు. వ్యష్టిని ఎన్నికష్టాల్ పడ్నాసరే కడకీ సుకాన్ అనుబవిస్తాడు అనోక నీతి ఒహటి తెలుస్తుంది. (2) వటి, తోటా గంటీ చోడీ మరిపప్పులేవోఁ బొబ్బర్లీ బొబ్బర్లూ పెసలూ కందులూ మిఁనుము పండిస్తావ్ఁ. అంటే పల్లవ్ఁ భూవుఁలైతే తోటా వరి పండిస్తాన్. గరువ్లైతే చోడీగంటి. పలవ్ఁలో కూడా వరసాలూ తక్కువ్ పడితే గంటి పండుతుందండి. లేపత్ పండదు. వర్సవ్ఁభద్తే నీరెక్కువయ్ పేయ్ యెరపడిపేయ్ యెరపడిపేయ్ సచ్పొతుందన్. గరువ్లో ఐతె వాఁటెక్కువ్ పణ్ణా బాదలేదు. అంటే ఎక్కువా ఇసక నేల కదండి. యెంత వర్సమ్బణ్ణా ఎంత్నే అలా పోతుంది అని నీరు స్టాకుండదు. వోరి పొలానికి నీరుండాలని గరువ్మీఁద పనికిరాదండి. అంటె మాకో కొంత గరువుఁందండి. కొంత పొలవుఁం దన్. తోట కొత్త తోటనీ దాన్నైంబరెంతో ఉంటుందండి. చెరుకు. చెరుకాండీ? దున్నుతారండి. అంటే ఒ నాలుగైదు సాఁల్లు దున్నుతారణ్. సాఁళ్ తోలిస్తారండి. తోలీసిన్ తరవాత నీరు పెడతారండ్. నీరుపెట్టింతరవాత ఈ చెరుకొక్కాళ్ళు వోల్చేసీ ఓ మూఁరిడేసి మూఁరిడేసి ముక్కలకింద కోడతారణ్. అముక్కల్లేఁవోఁ స్తోళ్ వెంట ఒకదానికొకదానికి జేండు కాలీగానీ ఎంతో పెడతారైణ్. పెట్టి యేసేస్తారండి. అజ్జాయింపుగ కాని పట్టిక్లగ్గా ఉండదండి. కనేదో తొక్కెస్తారు. తొక్కేసింతరవాత అప్పుడూ ఆరిపొగానె అప్పుడూ ఆరిపొగానె అప్పుడూ కాలవ్ తవ్వించేస్తారన్. తవ్వించీశిన్ తరవాత మొక్కలొస్తాయండి. మొక్కలొచ్చింతరత పిండేస్తార్. పిండేసింతరత పయ్కీవస్తే అప్డూ మొఁదల్ చుట్టేని మాఁ అంటే .... గోబుంటె గోబ్ తీస్తారు. ఆతరవ్త అలాణంకెలపీ పెట్టింతరావ్త. అంటే అందులో గడ్డైది ఉంటుంది కద. ఆజాతి తప్ప ఇతర్జాతి తప్ప ఇతర్జాతి యేవుఁన్నా తీసేస్తార్ వెన్చేతంటే ఆసత్తువది తీస్కుంటుందే వోఁ నసారవ్ఁ అసారవఁది తీస్కొంటోన అభిప్రాయంతో అగాబు. ఇతర జాతి యేదన్న జరె తీసెస్తార్. పీకిస్తార్. చెరుక్కాండ్ యెదో పురుగూ పడ్తే మందులు వోడతారు మొక్కప్పుడూ. ఇంత మొక్కా ఎదగ్గానే పురుగు పడుతుందండి. పురుగు పడిందని మాకెలా తెలుస్తుందంటే ఆ చెరుకు రేకు కన్నాల్ వడిపోతుంది. ఆప్పుడేవోఁ ఇతన్ తెచ్చి అకుండ్లో కలిపి అదేదో పంచాయతి ఆవిస్లో

ఇస్తారఁ. దాంతో మందుకొడేస్తె ఎంగ్రీన ... ఎంగ్రీన్ ఇంక చాల రకాలున్నాయ్ అడికొడతే పోతుందఁన్. మరివుడిసినెంశ్నే యెక్కువ్ నీర్ పణ్ణా పోతుందఁన్. అప్పుడు పొతిన్ దండై యెండి పొతున్. అంటే యెర్రబడి పొతుందండి. ఆడె టప్పుడు కొద్దిగ పదునెక్కువ్‌గుంటే సుగరదీ బాగొస్తుఁంది. ఎండి పోయ్న వెంటే వాఁరీ మలాస్కిందే పోతుందఁన్. అంటె ఉవుడు ఫైక్ట్రి ఒచ్చింది గనక ఫైక్ట్రి గై యే స్తనావ్ఁ. లైకొప్పెయ్‌లా ఉంటై గానుగులో పెట్టి ఆడతావండి. అది పెనవ్ఁలో పోసి మఁరగ్ బెడతావఁండి. అది పొంగొస్తుంది మిట్ట వేసింతరాత. దిగింతరవాత అది పదుంచూస్తారండి. పదున్ చూశింతరోవ్త దించీశింతరావ్ డూ పోతలు పోస్తావండి. బుట్టుల్తొ ఆపిద్మిమ్మంటార్. దిమ్మలంటావ్ఁ. అంటే యెలా గిన్నిలో పోస్తారండి. అగ్గిన్నిలో నీల్లు పోసీ అందులో ఇలా పోస్తారణ్. పోసిం తరావ్త దాన్ని పట్టి చూస్తే అట్టే గట్టిగా కాకుంట అట్టే మెట్టగా కాకుంట మొమ్మ్మలు చెయికి అంటుకోకుంటా తగిత్తే అప్పుడ్ దించెస్తార్. చెయ్‌కి తగుల్ కుండీలా ఉంటే లైత్ లైత పదునంటూరు. మల్లిమఁరగ బైడతావండి. గట్టిగై నైయ్‌పొయ్‌నుంటే మొదర్ పొట్టయ్‌పొయ్ అదీపిండి పిండి కిందలోగ్ ఒచ్చే స్తుందండి. అది బ్రొరువ్ తగ్గదు. తగ్గపోతుందండి. బెల్లపుదిమ్మలు. అంటె బుట్లో బట్లుంటుంది. చినబుట్లయ్‌తె మనుగుంటుందండి. పైద్ద బుట్లయ్‌తె మొఁణుగు న్నరుంటుంది. అంటె చెరుకే వైస్తుంటావ్ఁ. చెరుకిచ్చేస్తాన్. మేఁవంటే చేరు దనవ్ఁ కట్టెంగదంది. ప్రతి వొక్కర్కి శేరు దనవ్ఁ ఉంది. చేరుకిన్నిటన్నులనీ సేఁపన్. ఎక్కువ్ సేర్లయ్‌నుంటే తక్కువ్ టఁన్ల వెయ్యాలన్. ఆచేరు దనంగా వాల్ సీట్లిస్తారండి. ఆ సీట్లు ప్రకారంగ మఁనవ్ఁ కొచ్చేరుకంటే కొచ్చేరుకని రాసిస్తారణ్. మనవ్ఁ బ్రొళ్ళు పెట్టి తోలుకెల్పొతే దెగ్గిరయ్‌తే బల్లు పెట్టి తోలుకెల్లిపొతావ్ఁ. తోలుకెల్లిపోయ్ కాటాదైర్ తూస్తారండి. తూస్ మనకి సీట్లిస్తారండ్. అత్తే పట్కెల్లి కేరేజ్లో పడవేస్తె అవి నల్పేస్తఁంది. రసవొఁచ్చి అలా పఁంచ్ దారయ్‌పోతుంది. చూసైన్. అంటె వొక్షరవ్ఁ పెట్కొనందికీ కాదు. అంచేతె ... లాభవుంటే మల్లీ సేరుయెలాగ అంటే ఇన్ని సేర్లుకీఁ చేరు కింతాని సరుకంజూజేస్తారండి. అపేరు యెన్ని సేర్లు గట్కుంటె అంత మనకిస్తా రండి. నష్ట వొఁడ్చేలా ఉంటె మనవ్ఁ కట్టిన్ డబ్బు పోతుంది.

వ్యవహారఖండికలోని వ్యాకరణాంశాలు

ధ్వని విభాగం :

ఇవాళారేపూ ఒస్తున్న సినిమాలగురించీ, వ్యవసాయప్పన్ల గురించీ జరిగిన ఈ బాతాఖానీలో కింది అంశాలను పరిశీలిద్దాం-

1. *మహాప్రాణత్వాలోపం :* 'సాంగికాలు', 'చాదించగలవ్‌ఁ' (సాదించగలం), 'గోరంజరూతుందన్చెప్తా', 'అనబిప్రాయవ్‌ఁ', 'బాదపడి', 'స్తానంలేదంటె' వంటి పదాల్లో ఒత్తులు నిల్వలేదు. ఒత్తులు నిల్చిన సందర్భాల్లో 'భూవుఁలైతే, అభిప్రాయంతో, లాభవుంటే' కొన్ని. మిగతా వ్యవహర్తల్లాగానే ఇతనుకూడా మహాప్రాణత్వాన్ని శిష్టవ్యవహారలక్షణంగా భావిస్తున్నాడని చెప్పడానికి 'అతిశోధిత' రూపాలైన 'ఖదానాయకుడు', 'ఖనంటదీ' (కరెంట్ అదీ), 'వొక్షరవ్‌ఁ', 'ఛెరుకు', 'ఘొండంటాడ్', నిదర్శనాల్గా చెప్పచ్చు.

2. *మూర్ధన్యతాలోపం:* ద్విత్వ 'ళ'కారం ద్విత్వ 'ల'కారంగా ఉచ్చరించడం 'నీల్లు', 'ఎల్లిపొయ్', 'మల్లీ' (మళ్ళీ), 'బల్లుపెట్టి', 'తోలుకెల్లిపోతావ్‌ఁ' లోచూడొచ్చు. ద్విత్వలోపంగా 'ల' కారోచ్చారణకి 'వాలకాక్కావల్సింది', 'వాలన్నగారు', 'రాత్రిమ్‌బవోల్', 'కాలీగానీ', 'యెలిపోన్', 'ఆల్చేస్కుంటారు' వంటి పదాలు ఉదాహరణగా తీసోక్కొచ్చు. 'ట'కారం 'త'కారంగా 'అమ్మేతప్పుడ్ గాని' లో, "డ" కారం 'ట' కారంగా 'పంజరక్కుంట' (పనిజరక్కుండ) లేకుంట (లేకుండా) లో. 'మనుగుంటదండి' లో మూర్ధన్యతాలోపాన్ని చూపిస్తాయి. కానీ మూర్ధన్యోచ్చారణ 'రాత్రిమ్‌బవోళ్', 'బ్భాళ్ళు', 'మొఁణుగున్నరుంటంద' పదాల్లో కనిపించడం విశేషం. ఈ ద్విరూపత వ్యవహర్త అనుకరణక్లేశంలో ఒక దశ. అట్లాగే 'చ' కార 'స' కారోచ్చారణలు ఒక విధమైన బహుముఖ వ్యవహారాన్ని చూపిస్తాయి. 'చ' కారాన్ని 'స' కారంగా 'గెలిస్, సచ్‌పొతుందన్' లో, 'స' కారం 'చ' కారంగా 'చాదించగలవ్‌ఁ', 'ఆమఁరచటీ రోజునీ', 'చరెపూజారి'లో 'స' కారం 'శ' కారంగా 'చూశింతర్రోవ్‌త', 'తవ్వించేశేన్' లో 'ష' కారం 'స'కారంగా 'వర్సమ్'లో చూడొచ్చు. పకార ఫకార పర్యాయరూపత 'ఆపీస్లో', 'ఫ్యేక్ట్రి'లో చూస్తాం. 'ఎంత్నే', 'ఎల్లిపోయ్' పదాల్లో పదాదినకారం లోపించింది. తాలవ్యాచ్చైన 'ఎ' ముందు యకారం ఒచ్చి చేరడం 'యెల్తోప్పతాడు' లో జరిగింది. క్రియారూపాల్లో ప్రథమపురుష ఏకవచనపుంలింగ ప్రత్యయం, గౌరవవాచక ప్రత్యయం 'అండి'ముందు తరచుగా లోపిస్తుంటుంది. ఉదా. 'ఉంటాండ్', 'వొస్తాండి', 'కల్పిస్తాండి', 'నిల్చుంటాండి', 'విచారిస్తాండి'.

తద్ధర్మార్థకంలో 'తున్' ప్రత్యయం బదులు 'త' ప్రత్యయం 'యెలావస్తది' లో వాడడం చూస్తాం. ఇది వర్తమాన క్రియలైన 'చేస్తనార్', 'యేస్తనావ్' లలో కూడా ప్రయోగంలో ఉంది. కానీ 'పోతుంది' రూపంలో 'తున్' ప్రత్యయం వాడుక కూడా కనిపిస్తుంది.

వ్యవహర్త : 8
రచయిత

కేంద్రం : విశాఖ, కులం : వైశ్య,
వయస్సు : 39 సం॥ చదువు : బి.ఏ., బి.ఎల్.
వ్యావహారఖండిక: బహుమతి పొందిన కథ

చెక్కని రాజమార్గవ్. మొన్న ఆంధ్రజోతీ షార్ట్ స్టొరి కోంపిటిషన్లొం థరుడ్ ప్రయ్జొచిందది. స్టోరి ఎట్లంటుందంటే సిట్యుయేషన్నది చెప్తనాంగదా. యిద్దరు కుఱ్ఱాళ్ళు ఛిన్నతనొవ్‌లో వాళ్ళూర్లొకి గాంధీ వొచ్చి స్టేచేస్తాడు. స్టేషన్లొం రైలాగిపోతుంది. ఆగిపోతే కోటానుకోట్ల ప్రెజలు వెళ్ళి అక్కడ చూస్తూ ఉంటారు. చూస్తూ ఉంటే ఇద్దరు చిన్నపిల్లలు, వీళ్ళకి గాంధీ చూడాల్ని బుద్ధి పుడుతుంది. యెలా వేళ్తారూ? ఈ ఇంతమంది కోటానుకోట్ల ప్రజలడ్డుగా ఉంటారు. అంటె వీళ్ళు దాం వాళ్లను ఛేదించుకోని వెళ్లలేరు. అయ్ ఇన్వల్నర బుల్ ఇది. అంచేత విళ్ళూ వెనకాతల్కొంతో మైల్ దూరవొంశ్ పగ్రెట్టెళ్ళీ ఆ వెనకాతల్నచీ వీళ్లెవ్వూరి చూడకుండ వెనకాతల గోతుల్లోంచి పైకొచ్చీ ఆరైలూ పెట్టి ఎక్కి బేక్‌డోర్ని అ ఖిటికిలోంచేమొ దూర్వడ్తారందులోను. దూర్వడ్తే గాందిజీ ముందెమొనూ ముందు కోపంతెచ్కుంటాడు. చూసీ చిన్న పిల్లలన్ చూసీ దగ్గిరి పిల్చి బైస్ చెసీ వాటబౌట్ మై హాటిజన్ ఫ్ఫడంచెప్పొడిగి వాళదెగ్గిర అణో బేడో ఉంటె హాటిజన్ ఫండ్ తీస్కొనీ తీస్కొనీ ఆల్రైట్ అయ్ బ్లెస్ యూ బోయిస్ అంటాడు. అంటె విళ్ళూ వొచ్చిందార్నే తిరిగెళ్ళి పోతుంటారు. తిరిగెళిపోతుంటె "దటిజ్ నోట్ ది దట్స్ నోట్ ది ౙైట్‌వే దిసీజ్ ద ౙైట్ రోయల్‌వే" అన్చెప్పి ఫ్రంట్ వేనించెమో దింపుతారు వీళ్ళిద్దర్నీని. అలాంటి వాళ్ళూ వొకడు యెంపీ అవుతాడు. వాడు మినిస్టురి కూడా అవు

తాడు. యేవఁండీ, వీడూ ఆండో వాడూ డెల్లీ వెళ్తాడు. డిల్లీ వెళ్ళి వాడూ ఆఁ గాంధిజీ దెగ్గిర నించునీ వింటుంటాడు. టూరిస్టు బస్లో తిరుగుతూ వుంటాడు. గాందిజీ సమాద్దెగ్గిరుండీ చూస్తూపుంటాడు. ఈలోపుని ఇ రొండో ఫ్రెండు యంపీ మినిస్ట్రునాడూ వాడొచ్చి ఎప్పుడొచ్చేరా అని కలుస్తాడు. కలిసింతరవాత అంటె ఏడేవిఁట్ చేస్తాడూ నీకోసవేఁ వొచ్చేననబధవాఁడ్తాడు వాడితో. అఫ్టోరిల్ నీకోసవేఁ ఒచ్చేనూ, ఫోంజేసేనూ, నువ్వింట్లో ఉన్నావఁన్ తెలిసింది. అంజేత నీకోసవేఁ వొచ్చేన్నెనూ అంటే సరే ఈలోపునెమోనూ బస్ హోర్నవ్తూ ఉంటుంది. వెళిపోతానంటాడు. ఇ లోఫర్ టిక్కెటుమీద నువ్వేంతిరూతావ్, నేన్ తిప్పుతాన్లే ఢిల్లీ, రా అన్చెప్పీ క్కార్లో తీస్కెళ్తాడు. అ ఖార్లో వీడ్తో ఒచ్చినప్పుడూ ఇంకొక ఫారినటుఁటాడు. వడమెరికన్. యేవఁండీ. ఆ అమెరికన్ ఉంటే ఆ అమేరికన్ పేటు హోలే. అంటే వీడెవ్డూ అన్నట్టు చూస్తాడనమాట. చూస్తే వాడేమోనూ ఇంట్రడ్యూష్ చేస్తాడు. "హీజ్ మిస్టర్ హోలే, హీజ్ స్టూడెంట్ ఫ్రిమ్ విస్కాన్సిన్ యూన్వర్సిటీ, ఇఫ్ జ్ కమ్ హియర్ టు లణ్ తెలుగు", అంచేత "హీజ్ ఫాదర్ హైప్పెన్ టుబీ ఎగుడ్ ఫ్రెండవ్ మైన్, సోహైజ్ కమ్ టు ఢిల్లీ, ఏయమ్ షోయింగ్ హిమ్ డిల్లీ" అన్చెప్పీడ్ చెపుతాడు. అఁహోఁ అలా అనుకుంటాడు. వళిద్రూ మాట్లాడుకొంటుంటారు కార్లో. వీడలా ఢిల్లీ గురించి ఆలోచిస్తూ ఉఁటాడు. వీడి గురిఁచి ఆలోచిస్తూ ఉంటాడు. ఈలోపునీ వాడమెరికన్ ఎంబెస్సీ దెగ్గిర దిగిపొతాడు. అమెరికన్ ఎంబెస్సీదెగ్గిర దిగిపోతాడు; దిగిపోతే వాడితో ఎలా ఫ్రెండ్షిప్పైందిరా నీకనడూతాడు. అదుగ్తె నెనూ నేనూ యునయ్టెడ్ నేషన్స్కు వెళ్ళేనూ, అక్కడ వాడువీళ ఫ్రైి ఫాఁదర్ ఫాటినాఫీస్లో ఉండీ వడూ మంచి ఇంఫ్లుయెంషల్ ఫెలో, నాకాచ్లా ఉపకారాల్ చేశేడూ, అంచేత వాడేమొనూ వాడి కొడుకేమో ఇండియా చూడ్డాన్కొస్తున్నాడన్ నాకుత్తన్ రాశేడూ, అంచేత వాడికేమో నేను చూపిస్తనానన్నిని. అంటె యేవిఁట్ నీ ఇంట్రెస్టంటాడు. న కూత్రు ఫారిన్ వెళ్తానంట్నాది. అంచేద్దాంకి ఫారిన్ స్కాలర్షిప్స కొసవ్ఁ వాటి కొసవ్ఁ వీణ్ణి ప్రయోగిస్తునాను అంజెప్ వీడంటాఁడ్ మాట. అన్నతరవాత ఇంటికి తీస్క వెళ్తాడు. ఇంటికి తీస్క వెళ్ళి అన్నీ అవ్..., ఇంటికి తీస్కెళ్ళిన్ తరవాత వీడికేఁవిట్ బోదపడుతుంది? ఆమినిస్టర్నాడే వాడొసల్ ఒటిజినల్గా వాళ ఫాదర్గూ దివాన్ బహద్దుర్. బ్రిటిషర్స టైమ్లో ఈ ఖాంగ్రెస్ వాళ్ళి చితకొట్టించి తన్నించిన వాడు.

వీడివాళ ఖద్దర్ సొక్కాల్ వేస్కునీ కద్దర్ పంచెలు కట్టుకునీ వీడు మినిస్ట్రియ్ కూర్చునాడికడ. వాడుకీ ఢిల్లీలో కరోల్ బాగ్లో యిల్లు కొన్నాడు. ఆ యిల్లు పెళ్లమ్ పేఱున్నంటుంది. ఖానీ వీడికెమోనూ ఆ మిఁన్స్ట్రికి ముందేమో వీణి తీస్కొని కార్లొ దింపినప్పుడు సౌతైవిన్యూ వీడెమొనూ యెంపీ క్వోర్టర్స్ దైగిర్ దిగీ ద క్వోర్టర్స్ వెల్దామ్రా అని లోపల్ తీస్కెళ్తాడు. వెళ్లేటప్పుడికి స్టూడెంట్సు రమ్ము తాగుతూ పేకాటాడ్కొని కూర్చుంటారకడ. పొలోవ్ తింటూ ఱమ్ము తాగుతూ పేకాటాడ్కుంటు కూర్చుంటూ ఉంటాడు. తిర్కు వీడేమోనూ గవ్గానీ ఎక్స్కయ్యాజ్మి ఫ్రెండ్సని లోపలికెళ్ళి కొన్ని పైల్సవీ తెచ్కోని మళ్ళీ కార్లోక్ ఒచ్చేస్తాడు. యెవట్ట వీళ్ళందరూ అంటే అద్దికున్నారూ స్టూడెంట్సా అంటాడు. నీ క్వోర్టర్లొ వాళ్ళద్దెకుండడవేఁటంటె ఆ మాత్రంతెలీదా యెఫ్డూ అద్దికే ఉంటాడంటాడు వడు. ఎంపీ క్వోర్టర్సన్నీ అద్దికేదంటాడు. మర్నీమఁకా వెళ్ డంటాడు. నయిల్లు వేరే వుంది. ఈ పందుల్గుడ్సెలో వుంటామ్మనవ్ అంటాడు. 'ఇట్స్ పిగ్ స్టయ్ టుదమ్' అంటాడు. అనేవ్డికి వాడు వెళ్తాణ్ మాట. ఇంట్ ఇంటికి వెళ్ళింతరవాత కూతుర్ని ఇంట్రడ్యూవ్ చేస్తాడు. అకూతురు చాలా బ్లోవుఁటుంది. అ కూతుర్ని ఇంట్రడ్యూవ్ చేశీ అమ్మాఁ వీడ్ నా ఫ్రెండూ, డిస్ట్రిక్ట్ జెజ్జి, విడూ చిన్నవ్డు మవిద్దరూ కలిస్సదువ్కునావఁ మనూర్లొ. నేను నేన్ లోపలికెళతాను. నువ్ స్నాఁనంచెయ్రా. వీడిక్కావల్సిన ఏర్పాట్లన్ని చెయమ్మా అంచెప్పి కూతుర్ని ఇంట్రడ్యూవ్ చేస్తాడు. అ కూతురు వీడికన్ని సదుపాయాల్ చేస్తుంది. అదింగ్లీష్ నవల్ సదువ్తూ చదువ్తూ వీళ్ రాగనే లేచీ వెళ్ళి చూసి చాలా వెల్ బిహేవిడ్ గళ్వ్లే తప్పడీక్క వాడెమొనూ వీడి గదైదీ ఏర్పాట్ చేస్తుంది. ఆ గదిలొ చూశేటప్పడికీ స్నాఁనంచేసొచ్చేటప్పడికి టేప్ రికార్డుంటుంది. ఈ విల్ స్విచ్ోంది టేప్ రికార్డర్. అంటే అందులో యేదో ముందు ఇంగ్లీష్ మ్యూజిక్కేదో ఒస్తుంది. అచ్చాలా గొప్ప మ్యూజిక్కు. అది ఇట్ విల్ టేక్ హిమ్ టు ద ఎక్స్టసీస్, టు ద క్లౌడ్సు. ఆ సమయంలోనూ చక్కని రాజమార్గముండగ పందులు దూరనేల ఓమఁనసాని త్యాగరాజ క్రుతి రికార్డయ్యింటుంది. అది వింటాడు. విని ఆలోచిస్తాడు. ఏది చక్కన్ రాజమార్గ వఁని. అనీటప్పడ్కి వీడు వీడ్ స్నాఁనంజేసి ఎంపీ ఒస్తాడు. ఏవిఁట్రా మ్యూజిక్ వింటినావా అంటే అవున్ మ్యూజిక్ చాల గొఫ్పార్టా అనేదో చెప్తాడ్మాట.

కొన్‌చేవ్ డిస్కస్మెంతరావ్‌త మ్యూజిక్ నిజెంగా గొప్పార్టూ, ఇంచేతంటే యెవరెయ్‌నా మార్క్‌సిస్ట్ లిట్రేచరు, నాన్ మార్క్‌సిస్ట్ లిట్రేచరూ, ట్రియేక్ షనీ లిట్రేచరూ, ప్రోగ్రెసివ్ లిట్రేచరూ అంటారు. మ్యూజిక్ నైవరూ ప్రోగ్రెసివ్ లిట్రేచరూ, ప్రోగ్రెసివ్ మ్యూజిక్కూ, ట్రియేక్షనరీ మ్యూజిక్కూ అనన్లేరూ. ఎంచేతంటే ఇది భావ ప్రధానవ్‌కాదు. శబ్ద ప్రధానవ్. శెబ్దల్లోంచి భావవొస్తుంది. అంచేత భావానికెవ్‌రూ లిమిట్స్ లిమిటేషన్స్ పెట్లేరు. కాని సాహిచ్చవ్ భావప్రధానవ్. భావానికెవరయ్‌న లిమి టేషన్స్ పెట్టచ్చూ. అంచేద్దాన్కి గోడలుంటాయ్. దీనికుండవ్. అనిలా చెప్తాడన్ మాట. చెప్పిన్తరావ్‌త ఇదెందుకూ రికార్డు చెశేవ్ అన్నిటికంటా అని వీడడుగు తాడు. అంటే అలిశిపెయ్ పరిగెడ్తునాను. యెక్కడ పరిగెడ్తునానో తెలియ్‌దు. యే పాట మాత్రవ్ మజ్జమజ్జెనా ఒమాటు ఆగి వెనక్కి తిరగరా అన్చెప్పి నన్ను హెచ్చరిస్తూ ఉంటుంది. పీవిల్ "ఇట్ విల్ పుట్ చెక్టోన్మీ". అంచేతది రికార్డు చేసేన్. చాలా మంచి పాట్రా అది. ఈ పాట గురించి వీడు చిన్నప్పుడు చదువ్‌కున్న మేష్టారు ఈ పాట గురించి చెప్పేవాడు. గాందీ గురించి సన్మార్గం గురించి చెప్తూ చాగరాజు మంచి కీర్తన్ రాసేడని చెప్తూ ఉండెవాడు. ఆమేంఓ్న తల్చుకుంటారు వీళ్ళు. తల్చుకునీ అమ్మేప్రైవయ్యాడ్రా అంటాడు. యేవం హ్యేడు. గాందీ గా గాందీ గారి జీవితంలోంచి అయ్‌నెప్పుడూ నిలబడ్డవ్ ఓడిపోడవ్ నరే నేనయ్యానక్డ అంటాడు. అని బయ్‌బిల్లో బరబ్బాసు జీసస్ క్రైస్టూ కద చెప్తాడు. ఆయ్‌నుండగా నువ్వెలా అయ్యేవ్‌రా అంటే ఏడిశ్ నట్టుందీ, బరబ్బాసు గజదొంగా, జీసస్ క్రైస్టెమో గొప్పవాడూ. వాళ్ళిద్దరూ జెయిల్లో ఉంటే రోమన్ గవర్నొచ్చి యెవర్ గావాల్న అడిగేడు పీపుల్ని. అడిగితే మాకు బరబ్బానే కావలన్నార్ వళ్ళూ. వాళ్ నన్నే ఎన్నుకున్నార్ పీపుల్. నేనెంజెయ్‌లంటాడు. తరవాత థెనాల్ రావ్‌క్రిష్ణుడి ఖద కూడా వొస్తుంది. ఆ రోజుల్లో తెనాల్ రావ్‌క్రిష్ణుడూ అంటె వీడంటాడ్‌మాట. నువ్ మొదట చిన్నప్పుడు మతో బర్లోకొచ్చనప్పుడూ బ్లేజర్ కోటూ సూట్లో వొచ్చె వడివి. ఇప్పుణ్ణికి కద్దరే బోవుంద్రా అంటాడు. అంటే బాగూగోగూ కాదూ. దిసీజ్ పేస్పోర్ట్ ఫరజ్ అంటాడు. వోటీజ్‌ది పేస్పోర్టనంటాడు. యేంన్లెదూ.

ఆనాడు క్రిష్నదేవరాయ్‌ల ఆస్తానవ్ఁలోనెమో వైష్నవవ్ఁ శాగా చెలామణి అవ్‌తునదనీ శివపూజా ధొరందరుడూ భక్తుడైన రావుఁడు తైనాల్ రావ్ఁ క్రిష్టుడు - తైనాల్ రావఁలింగడు - గబుక్‌మని విభూది పిండికట్లు తీసేసి నామమ్ పెట్టీశేడు. లింగడేమో క్రిష్టుడయ్ పొయెడూ. ఎంచేతంటె వైష్నవ్వాఁవ్ నామాల్ పెడితేనేవోఁ రాయల్ వారాస్తానవ్ఁలోకి స్ట్రెయిట్ పాస్సూ. ఎవరో అడ్డుకునే వాళ్లేరూ ఆనాఁడు. పంగనామాలూనూ ఈనాఁడు కద్దర్లూఁన్రా. ఆనాడు పఁంగనామాలేమో ఊాయలవారాస్తానవ్ఁ లోకి పాస్పొర్టూ, ఇవాళ్ కద్రెమో డిల్లీ కోట్లోకీ పాస్పొర్టూ. దీనివఁల్నె జరూతునాయ్ అంటాడు వాడు. ఇలా అన్నతరవాత నాచేతన్ని పేలిస్తున్నోవ్ నువ్వూ. నీమాఁట మాత్రవేఁవి టోయ్ అంతాడువాడు. అంటె నేఁనెంజెస్సేను, నేఁనెంజేస్సేను అంటాడు విడు-ఈ డిస్టిట్ జజ్జు. మిఁ మాఁవ మీఁ పెత్తంఁడ్రీ ఖెమోనూ ముప్ఫయ్యేళ్ళూ ప్రైక్టీశ్ చెశేడూ మూడడుగుల్ నేల సంపాదించలెదూ. నువ్ యేడేళ్ళు ప్రైక్టీస్ చేసి ఎనిమిదిలక్షల రూపాయ్‌లు సంపాదించేవ్. యెక్ఖణుంచొచ్చేయ్? నువ్ జెడ్జి జెడ్జి మాఁత్రవ్ఁ ఎలాగయ్యేవ్? అఁ స్తుగర్ ఫ్యేక్ట్రీసు వళ్ళు డబ్బుతోటి వాళ్ళొటి నాది పట్టికెళ్ళి అమినిస్ట్రు ఎలక్షఁన్లో కర్చుపెట్టీ కర్చు పెట్టిన మూఁణ్ణెల్లలోనె నాల్నెల్లో డిస్‌పిట్ జడ్జి వయ్యేవ్ నువ్వూ, నీమాటెవడికి తెలీదన్‌కున్నోవ్ అంజెప్పీ వీడి మాటకి పైకి తీస్కొస్తాడనమాట. వీడేదో పెద్దమన్షిగా అనుకుంటారు అందర్ రీడర్సు. చివర్కొచ్చేప్డు వీడూ రోగ్గే. ఇలా అయ్‌పొతుంది. ఇంతకీ ఎందుకొచ్చేవ్రా అనడుగుతాడు. యేఁన్లేదూ మఁవాడు అయేయెస్సుకి కూర్చునాడూ. వడో సబ్జెక్ట్ ప్రోడ్‌చెశేడు. అప్పెప్రిక్కడుందటా అంచేత కొంఛ వేఁదో చూద్దావఁని ఒచ్చేంటాడు. యెవ్డూ డ ఆ ప్రొఫ్సరెవడంటాడు. పేరు జెబ్తాడు. ఓష్ వాడా? వాడెవ్డూ, మఁన్దగ్గే ఉంటాడు. కాష్మీర్ వేళ్ళేడు వాడ్డు! వడ్రాఁగనే ఇకడి కొస్తాడు. నీకెందుకు నెచేయిస్తాను. డోంట్‌వర్రీ అంటాఁడ్ మాఁట. అహోఁ అలాగెలాగ నీకు తెల్‌సునంటె వాడూ అనేక డెలిగేషంసుంటాయ్, ఫారిన్ఫీసూస్ ఫారిన్నూకి వెళ్డాన్కి. అందులోనేమో విడేమొ విజ్‌టింగ్ ప్రొఫ్సర్స్ కింద వేఁయించ్‌కున్నవీళంద్రూ నా కోళుపటుకుంటారు. వీడెప్పుడూ అలా తిరూతునాధూ. తప్పకుండా వీడు మన చేతిలో ఉన్నాడు. నీకెందుకు? నీ పంజేయిస్తాను. వెళ్ళిహో హాయిగా అంటాడు. అలాని తిరిగొచ్చేస్తాడు. ఇదంతా యెందుగు జెవుతున్నానూ అంటే అనీ గాంధీ గాంధీకినీ ఆయిన

సిద్ధాంతాలకి నూరేళ్ళూ ఎప్పుడో నిండిపోయేయ్. అంచెప్పి అంతా స్రోషల్ లైఫ్వంతా అక్కుడ్రాసీ చివర్కొచ్చిన్త్రవాత అసలు విషయవ్ఁ చెప్పడవ్ఁ మర్చిపోయ్నూ. వాడికూతురి పేరు ఇందిర. మాఁవాడు అయేయెస్లో సెలెక్టయేడూ, ఇందిర మఁ కోడలూ అంటాడు. అదన్నమాట. వీణ్ణయే యెస్లో సెలెక్చైయింఁచెడూ, దాని క్కన్సిడ్రేషనేఁంటంటె వడి కూతుర్ని వాడి కూతుర్ని వీడి కొడుక్కు చేశుకున్నాడువీడు. అంచేతా హ్యూమన్ రిలేషన్షిప్ గుడా హిపోక్రైటిక్స్ మజ్జెనేమోనూ ఆబిజినస్ కోంట్రేక్టై. అంచేత చక్కని చక్కని రాజమార్గఁవేది? దొడ్డిదారా? పైఅటి దారా? లేపొతే స్ట్రెయిట్ పాతా? నా క్రిప్పుడిక్కి అన్మానవింఁకా తీర్లేదు. ఎంచేతంటే మేఁవ్ దొడ్డి దాల్లోనే పెద్దవాళ్ళ వయ్యేవ్ఁ అనిచెప్పి వీడు జెప్తాడు. ఫస్టు పర్సన్ సింగులర్లో చెబుతూ నేనివాళ డిష్టిట్ జడ్జినీ, రేపోమాపో హయ్కోట్ జజ్జిని అయితీర్తానన్నెనూ, అన్ని యేర్పాట్లూ జరిగేయ్ అంచెప్తాడనమాట విడు. అంచేత వుచీజ్ది రైట్పాత్? చక్కని రాజమార్గఁవేది? సివ్ఁహద్వారవాఁ? పైరటి ఘుమ్మవా? బేక్డోరా? ఫ్రింటుడోరా? వుచ్ డుయు చూజ్? అని వెటకారవన్మాట సటైర్గ.

వ్యవహారఖండికలోని వ్యాకరణాంశాలు

ధ్వని విభాగం :

ఇతర వ్యవహార్తల్లో లాగానే ఇతన్లోకుడా మహాప్రాణోచ్చారణ లోపం, మహాప్రాణోచ్చారణని పాటించడం, లేనిచోట ప్రవేశపెట్టడం మొదలైన అంశాలు చూస్తాం. ఉదా : 'ఆంధ్రజోతి', 'భక్తుడైన', 'సిద్దాంతాలకి', 'గాంధీ', 'కర్చుపెట్టి', బుద్దిపుడుతుంది', 'కద్దర్పంచె', 'గాందీ', ఎర్లుంటుందంటే, ఛిన తనొవ్ఁలో, 'అభిటికిలోంచెమొ', 'ఫాట', 'ఒచ్చేంటాడు', 'ఘుమ్మవాఁ', ...; 'కద్దర్పంచె' పదంలో మహాప్రాణత్వం లోపించగా 'ఖద్దర్' లో పాటించబడింది. 'ఖాంగ్రెస్'లో లేనిచోటకూడా ప్రవేశపెట్టబడింది. ఇటువంటి పరిస్తితి భాషలో 'వ్యవహార పరిణామదిశను' సూచిస్తుంది. ముఖ్యంగా గమనించదగిన విషయాల్లో పదమధ్యన 'గ'కార లోపం-దీనికి 'జరూతున్నాయ్', 'తిరూతునాడూ', 'తిరూతావ్ఁ' ఉదాహరణలు. 'త'కార 'ద'కారాలకి 'య' పరమైనప్పుడు తాలవ్యీకరణం జరగడం 'సాహిచ్చవ్ఁ', మజ్జెమజ్జెన, 'చాగరాజు' పదాల్లో చూడచ్చు. మూర్ధ

న్యోచ్చారణ లోపం లేకపోడం ఈ కథానికలో ఒక విశేషం. అదేవిధంగా క్రియా రూపాల్లో 'స'కారం 'శ'కారంగా వినిపిస్తుంది - 'చేశేడూ', 'రాశేడూ', రికార్డు చేశేవ్, 'అలిశిపొయ్', 'పెట్టీశేడు'. భూతకాలిక ప్రత్యయాలైన 'ఎ', 'ఏ' ల పర్యాయరూపత ఇతన్లోకూడా విశేషంగా కనిపిస్తుంది - 'జరిగేయి', 'సెలెక్ట్చ యించెడూ', 'యెలాగయ్యేవ్', 'నేఁ నెంజెపేను', 'ఎందుకొచ్చేవ్రా', 'యెక్ఖణుంచొచ్చేయ్'. తద్ధర్మార్థకంలో 'త' ప్రత్యయాల వాడకం లేకపోవడం కూడా గమనించాల్సిన అంశం. వృత్తినిబట్టీ, చదువునిబట్టీ ఇంగ్లీష్‌భాషా ప్రభావం బాగా కనిపిస్తుంది.

వ్యవహర్త : 9
ఉద్యోగి

కేంద్రం : చోడవరం, కులం : హరిజన్,
వయస్సు : 24 సం॥, చదువు : పన్నెండోక్లేసు
వ్యవహారఖండిక : ఒకసంఘటన

ఇప్పడికి నాలుగైదు సవంఛ్షాల్ క్రితవ్ఁ సంగతండి. సిక్టీస్ సిక్స్ సిక్టీస్ సవన్ నేనూ ఇండస్ట్రియల్ ట్రేనింగ్ ఇనిస్టిట్యూషన్ వయ్‌జేగ్ సవనులో ట్రయ్‌నీఁ కెల్లాను. ట్వెల్త్ క్లాస్ ఆఫ్టరూ అయాము ఇన్ సర్చింగ్ ఫర్ జాబ్. జాబ్ కోసవ్ఁ ప్రయత్నం జేస్తన్నాను. అప్పడికీ సుగర్ గోవాడ సుగర్ ఫేక్టిరిల్లో ప్రజ్జె అయ్ అపోయింటెడ్ ఫ్రజే క్లర్క్. అది ఎమర్జెన్సీగ ఒ వన్‌మంత్‌కే యపోయింట్ చెయాల్సొచిందనమాట. ఫష్ని వాళ్లు కేన్ కేరియర్ మేస్త్రిగా పేస్కునారు. తరవాత క్లర్గే అపోయ్‌మెంట్ చేసేరు. ఆ వన్ మంత్ అయ్‌పోయిన్ తరవాత అదీ వాళ్ళు సీజన్ క్లోజింగ్ ఆయ్‌పోయిందీ టర్మినెట్ చేశేర్. తరవాత ఆమే ఆ సుగర్ ఫేక్టిరి తాలూకా మేనేజింగ్ డైరెక్ట్‌గారే రికమెంట్ చేస్తో అయ్‌టియయ్ అది టెక్నిక్ షెన్ అయినట్టయ్‌తే కొంచొవ్ఁ లైఫో బోవుంటుందని ఆయన సలహా ఇచ్చి అయ్‌టియయ్‌లో జాయినవ్‌మన్నార్. అయ్‌టియయ్ జాయినవన్ ..., అది ట్వూయిఁయర్స్ కోర్సు. అయ్‌టియయ్ ఎలెక్ట్రీషన్

ట్వూఇయర్స్ కోర్సు. నె ఎలెక్ట్రీషన్‌గా జా ... అ ... అపాయ్న్‌మెన్ తరవాత కొన్ని రోజులు మ౦ మోవయ్‌గారింటి దెగ్గిరే వుండి...; అలా కొంత కాలవ్౦ గడిసింది. గడిసింతరవాత కొని ఇబ్బందులు వల బాదల వల్ల నెనేం జేసెనంటె విసాపట్నా‌వ్౦లొనే అల్లి పురవ్౦నే ఒక వీదెనమాట. దాల్లో౦ మ ఫ్రెండు డిన్నయ్ గారబ్బాయ్ అనమాట. ఆయన రూము అద్దెకి తీస్కొనాయ్‌ను అకడుండెవాయెవ్౦. ఆయిన్ దెగ్గిర నేన్ కుడా ఉంటూ..., అక్కడికి అయ్‌టి యయ్ దెగ్గిర్గా వుంటదని ఉద్దేశవ్౦లొ. ఇలాగ కొన్ను రోజులు గడిసింది, మా౦ అన్నయ్ గారబ్బాయ్ దిగ్గిర నేనుండగాను. గడిసింతరవాత ఇ సింద్యాలొ సింద్యాలో మా౦ ఇది వర్కు నె ఉండెవాణ్ణీ౦టె మా౦ మోఅయ్ గారింటి దెగ్గిర. షిపింగ్ హిందుస్తాన్ షిప్‌యాడన్‌మాట. షిప్‌యాడ్ క్వొల్నిలో ఉండెవాణ్ణి మ మో౦వయ్ గారింటి దెగ్గ. అక్కడా ఆక్లోల్నీలో పంజేస్తున్న కొంత మంది తాలూకా ప్లిల్లలుకూడా నాతోపాటె ట్రయ్‌నింగ్ అయ్‌తుండేవారు. అందులో వొడియా కుర్రోడు మహారాజ్ ... అనీ తిక్కెట్స్ ఫ్రెండస్‌మాట. తరవాత తర్నరు. ఈ విదింగా రాజు ఆయ్‌న శ్రీహర్‌పురమ్. మేవంద్రవ్౦ గల్సి వొకే సరి అయ్‌టిఅయ్ ట్రెయ్‌నింకెళ్ళవ్౦ జరూతుండెడ్‌వంట. ఇక్కణ్ణుంచి ఎ సింద్యా నుంచి ఎప్పుడైతె అల్లిపురవ్౦ నేన్ షిఫ్టయ్‌పొయెనో అక్కడికూ్కడా ఇ ఫ్రేండ్స్ అప్పుడప్పుడే ఒస్తూ ఉండేవాళు. కొన్ని రోజులు గడిసింది. అయ్‌టియయ్ ట్రయ్‌నింగ్ ఒగ్‌వ సవ౦త్సరాలయింతరవాత కుడా నాకు మిలట్రిలో జాయినయ్‌పొవాలనె ఒక ఉత్సాహవుండేదనమాట. ఎప్పుడైనా సరే మిలట్రీ తాలూకా అడ్వటైజ్‌మెంట్స్ ఒవర్‌నన్నాతే అపోయింట్ చేస్కుంటార్నని గనీ సెలెక్షన్స్ ఉన్నాయన్‌గానీ తెలిశ్‌నట్టయ్‌తే ఇమ్మీడెట్టుగా అయ్‌టీఅయ్‌కి సెలవ్‌బెట్టి నేనూ వెల్పోతుండేవన్.... కొన్రోజుల్ క్రితొవ్౦ ఎంజేసిందంటే మిలట్రీ ఆపోయింట్‌మెంట్స్ ఉన్నాయన్నీసి తెలిసింది. తెలియ్‌గానే మ౦ మేష్ట్రి గారిక్కూడా చెప్ కుండా యేదో ఒ అచ్చ్యవ్‌సరవ్ పనుందనే ఉద్దేశవ్౦లో ఆయంతోటే సెలవ్ బెటీ వెల్దోవనే ప్రయత్నంలో ఉనాను. అపుడూ ఆ రోజు రేపు ట్రయ్‌నింగ్ అవుతుం దనగా ఆ ఇ సాయంకాలంలాగ అని ప్రిపారయేను. ఫ్రెండున్ రమ్మనాను. ఆయ్‌న, యెట్లీ. అది అప్పుడికి మాది యే శిఫ్టనమాట. మార్నింగ్ సిక్సొక్లాక్‌టు అ౦ ఆఫ్టర్‌నూన్ వనొక్లాక్. యెట్లీ మోర్నింగ్ సింద్యానుంచి మా౦ ఫ్రెం డొచ్చేడు. ఆయనొచ్చేసరికి నేను స్నిద్దర్‌నుండి మే౦ల్కొనీ అ౦ అయ్‌టిఅయ్‌లో

చెప్పిన వాల్ తాలూకా నోట్సంతా రాసుక్కుంటూ ఆరవ్‌బోసర్కి కాలకృచ్యాలన్ దీర్చుకునాను. తీర్చుకున్ తరవాత మాం క్లోర్సులో ఆ లెయ్న్లో ఉన్నవాల్లందర్ కుడా లెగిస్నేరు. వాల్తోపాటు సర్దాగ నె మాటాడేను, ఆరు గంట్లవరకు. ఆరు గంట్లైంతరవాతా మా ఫ్రెండొచ్చేడు. ఆయింతోపాటూ నను బుక్సవి తీస్కొని ఆయిన్ సైకిల్మీదే ఇద్దరవ్ం కూడ డబుల్ సెలేవ్ం. డబుల్సెల్లిన్ తళవాత అయ్‌టి అయ్ కి ఆ ఆరూ ఆరున్నరా ప్రాంతోంవ్‌లో చేరుకున్నోంవ్. చేరుకుంతరావ్త ఇంస్పెక్టట్ తో ఇంస్ట్రెక్టర్తో జెప్పాను. అంటె మా ఇంస్ట్రక్టర్ ఎలెక్ట్రికల్ ఇంస్ట్రక్టర్తో జెప్పేను. నాకివాల అర్జంట్ పనుందండీ. నాకు సెలవిప్పించాలండి. సరే వెల్లిరా అని సెలవిచ్. అప్పుడికి స్టీమ్ లేండ్రిలో నేను బట్లేసుక్కునాను. అంటే వాళిక్ వాసీం పర్సు...అకడా ఆయ్‌నేంజెశేడూ నాం తాలూకా బట్టిచ్చి మంనిసెల్ అడిగ్‌తే టికెట్ పట్రమ్మడు. వాడి వోకా రశీటిస్తాడు. అత్తీస్కొని రమ్మనాడు. సర్‌గదాని ఇంటికెల్లి ఆ రసీద్ తీస్కొనొచ్చి ఆయ్‌నకిచ్చేను. ఇస్తె ఆయ్న్ బట్లిస్సెడన్‌మాట. అవి తీస్కొనీ మా ఫ్రెండు స్తో అ సైయ్‌కిలేస్కొనీ ఇంటికెల్లి ఆ బట్లక్కడ పెట్టేసెస్ సర్టిఫికెటూ ఇంన్ ఇంకా కావల్స్నవీ యితర పుస్తకాల్ తీస్కొనీ తెనూ యన్యేడీ అంటైంది మిలట్రీక్ సంబందించిందే. అది అక్కడికీ బీచొడ్‌నుందన్నమాట. కింగ్ జార్జ్ ఆస్పిటల్ బేక్ సైడూ బీచొక్కొ ఆవిడ్నన్‌మాట. అక్కడికెల్లీ కొంన్ ఒక కొంతమంది ఓఫ్సల్సు మీంటయ్‌తే వాళ్ళేన్నాడూ ఇదీ ఇది మిలట్రీకి సంబందించిందే కానీ మూంణ్ణెల కోర్సిది. మూడు మూడు నెల్ల్ తరవాత మల్లీ తిరిగి పంపించేస్తారింటికి ఇటువంటిది మీకు క్వోలిఫైడ్ మెంబర్స్‌కు పనికిరాదు కావట్టి దీనికి మీల్లో దీన్లో మీరు జోయిన వద్దండి అనేసి వాల్లు సజెశనిచ్చేడు. చెప్పింతరవాత అప్పుణేన్ జెప్పేను. నేను ఇంతవరకూ చెదువ్‌కున్నానండీ. నాకు మిలట్రీలో జాయినవడవంటే చాల సరదా. కాబటీ ఎదేనా అవ్‌కాశవుంనట్టైతే నాం ఏడ్ఆసిచ్చి ఇయ్యడ్రస్కు మిరూ లెట్రాయండెనీసి ఆయింతో చెపొప్పేవ్ం. ఈ ఇంఫర్మేష్న్నమ్మన్ చెప్పేన్. చెప్తే ఆయ్‌నలాగే చేస్తన్ అన్ అన్నాడు. అక్కణించి అప్పుడికి యేడున్నరాం పో ఎనిమిదయ్ పోతుందన్ టైము. ఇప్పుడే ఇంటికెల్లిపోయ్ ఏంచెయ్‌నా అనేసి ఏం జెస్తున్నోంవ్ కాస్త ఆ సైకిలేస్కొని అలాగ డవునుకు బీచ్‌కెల్తేను. బీచికెల్తే బీచికెల్లీ కొంతసేపు నించోని అప్పుడికెవడూ లేరు ఆ ప్రాంతొవ్ంలో. లేకపొగానే నె ఒక్కణ్ణే ఉన్నాను. కొంత దూరాన్ చూశెసర్కి పిపొస్తుందనవాంట.

అయేఁడీ ఆ అయ్‌బన్ వోట్‌న్ వోట్ తీస్కెల్లె షిప్పనమాట. అది వొస్తుంటేనే అనుకున్నాను. ఈ షిప్పు యెన్ని గంట్లలో ఇకడి కొస్తదీ లేవొతే ఎంత టైమ్లో యెంత కొద్దిటైమ్లో ఇకడికొస్తదో చూద్దాంగదాని అలా చూస్తూ ఉనాను. దూఊనికి చిన్న మిలుకు మిలుకూగ గనపడుతుందా షిప్పు. కొంతా ఒకా పదినిమిషాలో పదిహేన్నిమిషాలో అయేసర్కి షిప్పూ తాలూకా పొజిషన్నంతా కనపడ్తుంది. ఆకారవఁంతా కనపడ్తుందనమాట. అలా చూస్తన్నాను. ఇయ్‌దెంత షేపుళ్ళో ఇకడికొస్తదా అనిచూస్తన్నాను. చూస్తుండగా ఏటే టైమ్‌కీ ఆ సైటికే బీముని పట్నమ్ కోపరేటివ్ బేంకులో పంజేస్తున్న ఒక ఒకాయ్‌న అక్కడికొచ్చేరన్ మాట. ఆనైటే అకడున్నారటా? ఉదయవ్ఁ లేసి ఆయ్‌నకూడా బీచ్‌కొచ్చెస్ సర్దాగ చూట్టాఁక్. నాదెగ్గిర్ కొచ్చి యేంటైసర్ మీరలా చూస్తునారా అన్ ... నై యేవిఁ లేదండీ దూరానికొక షిప్పొస్తంది. అప్కిక్కడ్కి యెన్ని గంట్లలో ఒస్తదో చూద్దావఁనే ఉద్దేశవ్ఁలో ఇకడున్నానండి అన్ ... ఆ అది నైను కుడా నాకూ ఇది కొత్తేనండీ, బీచి చూడ్డవ్ఁగ్గుడా. నేనదే ఉద్దేశవ్ఁలో చూవ్‌స్తునాను. నేన్ చూద్దావండీ యెన్ని గంట్లకొస్తదో అని ఆయనీ కుడా నాతోపాటూ సహాగరించేరు. ఇద్దరంగల్సి అలా చూస్తూ ఉన్నోవ్ఁ. కొంత సేపడికే విలేజీ పీపుల్సనమాట. గవరవాల్లనీ కులంగవర. వాల్లేంజేస్తరంటే సయ్‌ద్రావ్ఁలో స్నానవ్ఁ చెయ్‌డాకని ఆ బీచ్‌కె ఒచ్చేరు. వాళ్ళొచ్చి మమల్నే అడిగేరనమాట. బోబూ ఇక్కడికి ఎవరైనా ఇద్దరాడమనుషులొచ్చేరా. రాలేదండీ. యెవరూ రాలేదండి. వాళ్ళు మాఁకు కొనపించక కనా కనబడ్‌నంత దూరన్లో కొంత దూరవ్ఁ పోయీ ... వాళ్ళున్నారూ. వాళ్ళు ఉండబోసరికీ మరొక ఇద్ద రాడాల్లూను. ఒక మగాడు. ఆల్లకేసంబందించ్‌నోల్లే-యెవరైతే మమఁల్ అడిగేరో వాల్లకె సంబందించినోల్లే-అకడికొచ్చేరండి. అక్కడికొచ్చేక వాల్లో చూస్తునారామన్నులు చూశే మమలడక్కుండా వాల్ అకడ్‌కి అల్లి... వెలిపోయింతరవ్‌తా వాళ్ళేంజేస్తునారంటే ఆసంద్రశ్నానంకోసవ్ఁ ఆల్‌స్నానవ్ఁ చేస్తునార్లోపల. ఇలాగ కొద్ది టైమ్ నడిసింది. ఒక స్పాటుగా పొట్టిగా అ ట్వెంటీఫయ్ ఇయర్స్ యేజనమాట. అవుడేంజేసిందీ మాఁగ్ అలాగగీగఅంటె నెయ్‌నెయ్‌ది రూట్నించయ్‌తె ఒచ్చెనో ఆడాను బీచ్‌కీనీ ఇప్పుణ్ణేనున్న ఆపిస్కి కేజిహెచ్ ఆపి కలక్ట్రాపీస్సు అవన్నీ టైంక్షనండి. దానికి అప్పొనమాటది. అప్పండాన్ అలాదిగుతూ ఉందనమాట. దిగుతూ ఒస్తూ ఉండగా సరిగ్గా మాఁకూ స్ట్రెయిట్టుగా ఒచ్చింది.

తిన్నగా ఒచిందీ. ఒచ్చి యేదో సొనుగుతుందన్‌మాట. సొనుగుత్తూవ్ మాఁ సైడ్ జూడ్డవ్ఁ అలా నడిచెళ్ళవ్ఁ, ఏదో సొనుగుతుండడవ్ఁ. ఎదో గుసుగుస లాడ్తుందఁవాఁట. నే యెనఁక్ తిరిగి చుశేను. చూస్తై యెవరబ్బా ఈవిడెలాగా మనకాజే చూస్తుందీ. యేదో ఉంటుంది అనిశీ న పకనున్నాయంతోకూడా చెప్పేను. చెప్తే ఆయ్‌నన్నాడూ యేదో పిచ్చిదాఁన్లాగుంది. దాంతో మనకేఁంటండి అన్...సరేగదాని మెవ్ఁ అలా అట్‌సైడు చూస్తునోవ్. పిప్పూ ఎప్పుడికైనా ఒస్తదన్ చూస్తునోవ్ఁ. ఈలోపునా ఈవిడ స్నానవ్ఁ చేసేవాల్ దగ్గిరికెల్లి మాఁ మాఁ ప్రక్కే చెయ్‌చూపిస్తూ ఏదో మాఁ మేఁనేదో లేనిపోనివి చెప్తుంది. చెప్తున యేంటండీ, ఇవ్ ఆవిడెల్లి మంతో మంతాలూకా విష్యాలు ఆల్తో చెప్తుందా? వాల్లంటెనే ఆచ్చెర్యపోయ్ చూస్తునారూ. యేంజరిగిందని నాగా అది ఆస్చెర్యంగా ఉన్నాదండీ అని ఆయింతో అనా ... యేదో ఆల్లూ వాల్లూ కూడా మన పక్కే చూడ్డవ్ఁ. యెదో యెదో అంటవ్ఁ. ఇప్పుడు జరుగ్‌తుంది పోల్లేండి మనకెందుక్. వాల్ల స్నానవ్ఁ ముగించ్‌కునారు. ముగించ్‌కొనీ వాల్లతోపాటూ అదీకుడా ఒస్తంది. రావుటవ్ఁ. మాఁ పక్కే చూట్టవ్ఁ. మఁలీ యెద ఘోరవయ్‌పేంది. ఎక్కువయ్ పోయిందన్‌మాట. వాళ్ళకు ఆల్లూ యీవిఁడ్ని దీస్కున తిన్నగా నెనే యావ్‌తే ఆఫీస్ కెల్లేనో అదే అఫిస్ దెగ్గిరే వీరంతా చెప్‌కుంట్నార్రి, యిలాగ్ పరిస్తితీ అండ్ యేవేవో చెప్తునార్ మా పక్కకి చూబిస్తూనూ. అప్పడికి చాలమంది మనుషులొచ్చేరన్‌మాట. మఁగాళ్ళం దర్లూ. ఆ యెంయేడి ఆపిస్‌దెర ఉన్నార్‌మంట. ఉంటే యేంజరిగిందో గదాని ఈ పిప్పు రావ్‌డవూఁ లెదూ, వీళ్ళకడా ఎకువయ్ పొడవ్ఁ అంతా ఒకేసారి జరిగిందఁ వాఁట. యేవిఁటీ ఈ పిప్పింక ఇంతట్లో రాదనుకుంటానూ. దీనికెదో సిగ్నలేదో ఉంటాది. ఆఫివ్ లోపల్ రావాలంటే కొంత టైమ్ బట్టి ఉంటదండీ. ఇక్కడెందుక్ మనొవ్ఁ. కాబోఁయ్ వాల్లందరూ మఁన ప్రక్కే చూస్తునారు. యేదో మఁనవల్లేదో లోపంజూన్నట్టుంది. మాఁ ఇది ఇదిజరిగింది. పదండి. ఐతె మనవ్ఁ కుడా ఆలకిద్దావఁనిశి అతన్ని తీసొక్కచ్చేను. ఇద్దనవ్ఁ ఎదో సరదాగ మాఁటాడ్ కుంటూ నివేఁంచదివోవ్ఁ యేంటి ఎందుకొచ్చేవనీస్ ఆయనడగటవ్ఁ నేనిలాగ సెవింత్ ఫారమ్ చెదివ్‌కునానండీ ఉజ్జోగ్ కోసఁ ప్రియత్నంజేస్తే ఎక్కడా ఉజ్జోంగ్ దొర్కలేదు; చివరకి అయ్‌టిఅయ్‌లో జోయినైనాండి. ఎలెక్ట్రిషన్‌గా ట్రయ్‌నింగ్ అవుతూ మిఁలట్రీలో జోయిన్ అవాఁలనే నాకెక్కువ

నరదా ఉందండీ. రెండుమూడుసార్లు మిఁల్రటీకి ట్రయ్ జేసాను. ఒక్ సారి మిఁల ట్రీల్లో ఇది సెలెష్షన్ కె త్తే అయ్ దుపోఁన్లు తక్కువొచ్చిందనేసి వాలు తిరిగి పంబించ్ సేరండి. చివరకి ఇదీ ఇటవంటిదే అవకాశవ్ఁ ఎప్పుడకైనా రాదా అని అలాగ ఎదుర్ చూస్తునాను. ఆరోజ్ కీ ఈరోజ్ కి ఇలా తెలిసిందండి. అంచేత ఇక్కడికొచ్చేను. వాళ్ళూ మంచిదికాదనగానే నెను మరెవ్ డైనా సరే ఇట్వం టవ్ కాశవ్ఁ ఉంటే చెప్పండనేసి వల్లతో చెప్పినేను ఏః బీచ్చూడానికొచ్చేనండి అనీన్ చెప్పేన్ మట. పరేని మీరా ఏదైతే ఏదెహ్ విశెమ్మీఁదొచ్చేరో నేనుకూడా అదే బీచ్చూడ్డానికొచేవుఁ విద్రవ్ఁ బావ కల్సేవ్ఁ రండీ పోదావ్ఁ. అకిడేంజరూతుందో చూదావఁనిసీ మేఁ ఇద్రవ్ఁ కల్సెళ్ళేవ్ఁ. చివరికి దగ్గిరికెల్లేసర్కి నన్ను చూసి పోయింటౌట్ చెసీ "ఇతడే నన్నవ్ మానవ్ఁ జెసేడూ" అన్నది. అవోసర్కి అవమాఁనదేఁట్రా బావూ, నాకేటీ గాఁవ్రమ్ పోయిందన్ మాట. గాఁవ్రయ్ పోయ్ ఎంజెసే అంటే "ఇతనే - నేనూపలాన గవర్నర్ బంగలా గవర్నర్ బంగలా ఉంది. విసాపట్నాలో గవర్నర్ బంగళా దెగ్గిరా ఇటిక్ పంజేస్తునాను. అక్కణించొచ్చేడూ. ఇతనే సైగిల్ మీదొచ్చీ నన్ను బలవంత పెట్టేడు. బలవందపెడితే నే ఒప్పుకోలేదండి. ఊాయ్ తో కొట్ సెడూ. అద్ జేసెడు." లేనిపోనన్నీ చెప్పింది. నాఁ మొగిడిప్పుడు ఇంటికి రానివటల్లేదూ. యితనన్నవ్ మానవ్ జేసేడు. ఇబుడ్ నెన్ నాగతేంచెయ్ మఁంటావ్ అనూర్ధా ఆలందర్ తోటి జెప్తుంది... చినతోటి నాగ్గాబ్ర అయిపోయింది. ఏంటైమ నువ్ అలాగంటున్నోవ్. నేనెవ్ ఊో. నువ్ గవర్నర్ బంగలా యెఁంటీ. విశాపట్నవేఁ నాక్ సరిగ్గా తెలీదమ్మా. నేనేదొ ట్రెయ్ నింగ్ అవ్ తునానూ. మరొక్కసారి జాగ్రత్తగా చూసి చెప్పమ్మా. నేనేమొ ఒఖా...కాపోతే కళ్ళేవనా సరిగ్గా కనబడక్ పొతే కాసానిప్పించ్ కుంటన్ తల్లి. నాక్ చెప్పూ నేద్ హేనాడు ఇటువంటి పన్లెవ్ డూ చెయ్ లేదనీసి నెఁ జెప్తే ఆలంట్నారు ఆవాలందరు గల్సి. ఆవిడ ఆడదానిమాట ఎక్కువ్ కదండి. ఎక్కువ్ గా విలువిస్తార్ ఆడవాళకి. ఆ ఉద్దేన్ శవ్ఁలో ఎంజ్... నీవు ఆడపిల్నిలా చేయొచ్చునా? ఇటువంటి పంజేస్తవా? అనేస్ వాల్ చుట్టూ న చుట్టూ ముగిసేరు. ఆ ఛనవ్ఁలో ఆయింలైబోతే నను కొడతారు. వాలు పోలిస్టేషన్కి అవ్ గిస్తారు. ఎవోవో గొడవలు జేస్తారనమాట. అదేటైమ్ కి నా పక్కనున్నాయ్ న అన్నారు, మీకేఁ మఁతుందాలేదా? పశువ్ లా మనుశ్ లా మిరూ? ఆయన్ వయసెక్ డా ఈవిడె వయసెక్ డా? ఆ అతను పొజిష్నేటీ? ఈవిడ పొజిష్నేటి? ఆఫ్ట్రాల్ ఇదిక్లేస్ పీపులయ్ తే ఆయ్ నేదన్న చేశాఁడంకన్న బోవున్ను? అది చదువ్ కునాడు. అది పుస్తకాలూ వేషవంతా ఒక

లాగుంది. ఇచ్చాస్తె కూలిపన్జేస్కునేది. ఈవిణ్ణి ఈవిడని అతనంటె పాడుచెయ్యడవోఁ అలా చెయ్యడవఁంటే అది అసందర్భంగదా! మీరైనా మీకన్న బుద్ధిలేవా? అది చెప్పినంత మాఁత్రాన పిచ్చిగావాలన్ మాత్రవ్ఁ మీఁరలాగ వాగటవేఁనా? అతనిగాని యేవఁనన్నారంటే చాలా జరుగుతదనేసాయ్న గట్టిగా ఎచ్చరించేరు. హెచ్చరిస్తే మేఁవేఁన్చేయ్ననండి. ఆడపిల్ల చెప్తుంది. ఏక్చువల్గ చెప్పిన్ మాట్లు ఎందుక్ కాదంటావ్ఁ? ఎందుకాదంటావ్ఁ? కాదండానికి వీల్లేదుగదా? అనేసీ మేఁవు అఁలా అనవల్సొచ్చిందండీ. మాఁదీ పొరపాటంకొండి...పా...తొందరయ్ పొయోవ్ఁ అనేసి ఆయ్నా వాళ్లంద్రా ఒవ్కునారు. ఒపుకున్తరావ్త చివరికాయ్న తంతో పాటె నన్నూ తీస్కొనివెల్పోయ్ చూడు బాబు! ఇటువంటివేఁ వొస్తుంటాయ్ కష్టాలేవఁన్న; నువ్వేమ్ బాదపడకూ అనేసీ ఆయ్న మార్గాన ఆయ్నెల్పోయ్డు. చివరకి ఇంటికొచ్చేనరికీ అదే టైములో నన్నయ్ ఆయ్నె గానీ లేకపోయినట్టైతే వాలందరు కొట్టడవ్ఁ, పోలిస్టేశన్ దెగిర్ తీస్కెళ్డవ్ఁ, అరెస్ చెయ్యడవ్ఁ, అంతా జరేది. నేనింటి దెగ్గిర పలానా దెగ్గిర్కి ఎల్తున్నాననిగానీ ఆర్మీఁ సెలక్శన్ కెల్తన్నానన్ గానీ ఇంటిదెగ్గిర్ ఏడ్రస్ ఏంచప్పలేదు. చివరికేఁం జెరిగిందీ నేనా పొలిస్టేష్నుఁన్నట్టయ్తే మాఁ అన్నయ్గారబ్బాయ్కి ఏవర్కీ తెలీదు. అయ్టి యమ్ కెల్లేడు. రాలేదు. ఏంజరిగింది? కార్న్వేటని యెవర్నడూతాడు? యే ఏడ్రస్ కొస్తాడు? యెక్కణన్నూఁ ఎతుక్తాడో అన్నాబయఁవ్ నాక్ పుట్టిందండి. చివర్గి నేనల్లి తిరిగెల్లేసరికి పదిన్నరా పదకొండా ప్రాంతవ్ఁ. ఇంటికెలెసర్కి మాఁన్నగారబాయ్ అకడే ఉన్నాడు. ఇలాగిలాగే విశ్యవ్ఁ జరిగింద్రా బాబు అనీసి ఆయింతో జెప్పావ్ఁ. ఆలో కోలీన్లో ఆ లొకేషన్లో ఉనవాలందర్ కూడా ఆవిడ్నే ఎంతో తిట్కున్నారు. నా సొబ్రోత్వేఁ మంచిదని కుడా ఆలక్ తెలుసు. తెలిసిన్ తరావ్త ఈ విశెవ్ఁ ఎప్పుడేతే జెప్పేరో వాల్లైవ్రూ నమ్మలేదు సరికదా ఆలంద్రూ కూడా దానిఁ తిట్టేరు.

వ్యవహారఖండికలోని వ్యాకరణాంశాలు

ధ్వని విభాగం :

మిగతా వ్యవహర్తల్లోలాగానే మహాప్రాణత్వం పాటంచిన పాటించని సందర్భాలు ఉన్నాయి. పదాదిన 'ఘోరవఁయ్పేంది', లో ఒత్తు పలకడం చూస్తాం. అరువుపదమైన 'థర్నరు', లోనూ స్వభాషకి చెందిన 'ఛాలమందొచ్' లోనూ మహాప్రాణత్వం లేనిచోట్ల ప్రవేశపెట్టడం చూస్తాం.

మూర్ధన్యోచ్చారణ దాదాపు లేదు. ద్విత్వ 'ళ' కారాలన్నీ 'ల' కారాలైనై: 'సరేవెల్లిరా', 'ఖీచెకెల్లి', 'వల్లేంజేస్తరంటె', 'ఇద్దరాడాలూను', 'అల్లక్' నిదర్శనాలు. అద్విరుక్త 'ళ' 'ల'గా 'బంగలా' లో మారింది. అట్లాగే 'ణ' ని 'న'గా 'సొనుగుతుందన్‌మాట' లో చూడొచ్చు.

శిష్టేతరలక్షణమైన పదాది 'వ' కారలోపం ఇతన్లో కనబడుతుంది - 'అల్లక్', 'అలక్ తెలుసు'. పదమధ్య 'వ' కారం 'ఇద్దరాడాల్లూను', 'మగాడు', 'పొడవ్', సొబ్బోవ్వ' పదాల్లో లోపించింది. 'సొబ్బోవ్వ' లో పూర్వాచ్చైన 'అ' పరవర్ణమైన 'వ' తో వర్ణసమీకరణం చెందిసంప్రుతాచ్చైన 'ఒ' గామారింది. 'వ' కారంలోపించి 'సొబ్బోవ్వ' ఫలించింది. ఇంకోవిశేషం ఆతని భాష్లో ఏమిటంటే, భావార్థకంలో అడమంతరూపాలకి బదులు అటమంతరూపాలు వాడడం. ఇది స్థానికోచ్చారణేతరం. ఉదా: 'రావుటవ్', 'చూటవ్', 'సర్దాగ్ చూట్టాక్', 'అంటవ్', ఆయనడగటవ్'.

పదాది 'హ' కారలోపం 'ఎచ్చరించేరు' లో కనబడుతుంది. కాని ఇదే పదంలో 'హ' కారాన్ని నిలపడంకూడా 'హెచ్చరిస్తే' లో చూడొచ్చు, ఇతే 'హ' కారం పరాదేశవర్ణంగా 'హేనాడు' లో రావడం సంభవించింది. పదమధ్యన 'క' కార 'గ' కారలోపాలు కనిపిస్తాయి. 'లేవొతే', 'కాపొతే', 'జరేది', 'యెవర్నడూతాడు', 'అకిడేంజరూతుందో', జరూతుండెడ్...'

a. *భూతకాలంలో విశేషాలు:* 'చేసేరు', 'మాప్రెండొచ్చేడు','జెప్పేను', 'తిట్టేరు', 'బలవంత్ పెట్టేడు'.

b. *తద్ధర్మంలో కొన్ని అంశాలు:* ఉంటాది, ఉంటదండీ.

c. *వర్తమానకాలంలో:* ప్రయత్నం జేస్తన్నాను, చూస్తన్నాను, షిప్పాస్తంది, చూవ్‌స్తున్నాను, 'అదీకుడా ఒస్తుంది', భిన్నప్రత్యయాల ఉపయోగానికి నిదర్శనాలు.

వర్ణసమీకరణం: 'సైలెశ్శన్', 'బట్లిస్సెడన్‌మాట', 'ఆచ్చెర్యపొయ్', 'దాల్లో'. 'య' కారం పరమైనప్పుడు తాలవ్యీకరణం చెందడం 'అచ్చ్యావసరవ్', 'కాలక్రుచ్యాలన్', 'ఉజ్జోగ్‌కోసం' వంటి పదాల్లో కనిపిస్తుంది.

'ప' కార 'ఫ' కారాల ఉచ్చారణ: 'ఆఫిస్ కెల్లేను', 'ఆపిస్‌దెర', 'ఆపిస్కి', 'కలక్ట్రాపీసు', 'ఓవ్‌సల్ను', - అక్కడక్కడా 'చ' కారానికి 'స' కారోచ్చారణ గమనించాల్సిన విషయం.

వ్యావహర్త : 10

ఉద్యోగి

కేంద్రం : మాడుగుల, కులం : కాపు,
వయస్సు : 27 సం॥ చదువు : పి.యూ.సీ.
వ్యావహారఖండిక: నచ్చిన కథానిక

ప్క్టివిటీజంటే కాలక్షేపవ్ కొంసావేం. యెస్. ఆవీజయ్ అయ్‌దుగంట్ల కావీజయ్ పొయ్‌నెంక్లే బేడ్‌మింటనూ తరవా ఇకడక్ పోర్ట్లో ఉంది. కోర్ట్లో ఎమ్ప్లాయర్సంతా ఆడుకుంటూ ఉంటాోవ్. నెక్స్టు పోర్ట్ సైడ్ని ఒహాటీ లోకల్ గుడ వెట్‌కునారు. బేడ్‌మింటను, వేలీబాలుగుడా ఆడుతుంటోవ్. వేలీబాల్. అంతె. ఇంకా తీరిక సమయాల్లో బ్రేంచ్ లైబ్రరీ పొయి ఎదో పత్రిల్ చదువ్‌కుంటూ ఉంటోవ్. నోక్లబ్స్. క్లబ్బున్న సిస్టవేం లేదికడ. ఇంతక్ ముందు క్లబ్ మెంటేన్ జేశేరూ. ఆక్లబ్లో ప్లే పేకాటాడ్‌కుండే వోర్ ఎక్వ. ఉవ్‌డదీగూడ తీస్గ్‌శేరు. అమెంటేన్ జేయ్‌లేక. సమ్ నామ్‌నల్ ఫీ యెదో కలక్ట్ చేస్తారు మెంబర్స్ దగర్నుంచి. అయమోంటూ సరైన యుట్లయ్‌జేషన్ లేక అది మానేశారు. అక్లబ్బుగుడా. టూ పిక్చర్స్ ఉన్నాయ్. రెండో టూరింగ్ టాగిస్లే. ఒవ్వోరోన్‌కోసారి మారుస్తూ ఉంటారు బొమ్మ. మార్చినపుడల్లా ఒకసారి ఎల్తూ ఉంటోవ్. ఎక్కువా తెలుగు పిక్చర్లే. ఇక్కడి కొచ్చీవాం తెలుగు పిచ్చర్లే అనుకోండి. ఎక్కువ ఎంటీఅమార్రోవ్ నాయెశ్వర్రోవ్ పిగ్చర్లు జూస్తాఉంటావ్. ఉమ్ ఫౌవ్‌రాణికమ్ పిక్చర్లు గుడా చూస్తోవ్. ఎక్కువ్ సాంగా పవ్‌రాణిగ పిక్చర్లొస్తా ఉంటాయ్. పొవ్‌రాణిగ్ ప్చర్లు ఒస్తోంటయ్. సాంగిక పిక్చర్లు గుడా ఒస్తాయ్ అన్‌కోండి: కానవి తక్కువ. ఈ పొవ్‌రాణిక్ పిక్చర్లూ ఇక్కడా సొమ్మయ్‌నట్టు అక్కడా సొమ్ము రావు ఈ సాంగిక్ పిక్చర్లు. ఎంచేతంటే విళంతా కల్చరల్ పీపుల్ కదండీ మైంబు. మైంబ్లేక్షన్ వున్నవే వొస్తాయిక్‌డ సొమ్ము-- లేబొంతే సొమ్మవ్‌దు. వోళ్ళోసయ్‌పోద్ది. అది. నవల్సు చదువ్‌త. ఇట్టే ఇప్పుడూ ఆంధ్రప్రబా తరవాత ఈ డిటెక్టివ్‌సూ ప్రసాద్రావ్ గారాసింది ఇనున్న యండి. ఉపుడేంల్లేదు. చదివ్‌టవ్ మానిశాన్లెండి. ఆఫ్ట్రూ డిటెక్టువ్ డిటెక్టువ్

సన్నీ చదవ్‌డవ్ఁ మానెసీ వన్నియ్‌ఉూ ఉూమాయ్‌ణవ్ఁ బారతవ్ఁ బాగవతవ్ఁ చదివేను. చదివేను. పోగు ఇయ్యి యెప్పుడూ యీ శ్టోరీలో ఇంత చూశినా హచ్చెలూ దోపిడీలూ దొంగతనాలే ఉంటున్నయ్. ఈట్లివఁల్ల మఁల్లాభవేన్లేదనీ మా పుఉూణాల్గు ఉన్నయ్ కదండీ, ఎపిక్సు. ముందు బారతవూఁ తరువాతా బాగవతవ్ఁ తరువాత రామాయణవ్ఁ చదివేను. అలాగే కొన్ని పురాణ గ్రందాలుకుడా చదివేను. పురాణ గ్రందాలు చదివేను. ఊఁ. ఉప్పుడు చదువ్‌తుంట్రోవ్ఁ సిన్మా రంగవ్ఁ... శోశల్ శ్టోరీస్‌గుడా చదువ్‌తుంటానండి. ఈ మజ్జి చదివిందేంలేదండి. కాస్త పురాణాలెప్పుడైతె చదవ్‌డవ్ఁ మొదలుపెట్టేనో డిటెక్టువ్‌సన్ని ఒదిలేశేను. మటిచెట్టూ నీ నీల్‌నీడా మటిచెట్టూ అని ఓటుంది. ఆ శ్టోరీ బోగుంది. తరావ్‌త సరళ్ రేకలూ అనే స్టోరీ ఉంది. అందర్ ప్రబలో దీపోవళి ప్రచ్చేక్ సంచికలో. అదొగ్ శ్టోరీ బోఉంది. ఏండి, శే ఇద్దరు స్టూడెంట్స్ ఉంటారు. బారతీ రేణుకాని. బారతీ బియ్యే బేసయింతరొవ్‌త ఎమ్మె చదూకోడాంకి ఇశేపట్న వెఁలిపోతుంది. వోశన్నయ్య గోపాలనీ అయిన్ ఫాఁరెన్లో మెడిసిన్ చదువ్‌తాడు. ఈ రేణుకా బియ్యే పాసవ్‌తుంది. పాసవ్‌తే ఒహనాడు నాప్రవే రేణుకాగి ఎక్షువ్ నలుపున్న పిల్లన మాట. ఆవిడే కల్చరల్ వీక్స్‌క ప్రోగ్రామ్స్ కెటన్ని యెత్తదనమాట. కాలెజ్‌కి, అందువ్ఁ లేక్‌ఫాయ్‌నా పొన్ చూద్దావఁనెత్తది. ఆలు కల్చరల్ వీక్స్ అన్ని అయ్‌పోతున్నాయ్. యెత్తే మఁన్లందరూ పాశన్ చేస్తన్ యెళ్ళమ్మానే సింది పాపావ్ఁ. యెళ్ళమ్ మానేస్తే ఇ బార్తీ ఫ్రెండుకదండీ. ఒక నాడొచ్చి రావే రేణుకా మనొవ్ఁ కల్చరల్ వీక్స్ ఇయాల్లాష్టుడే కదా యెల్దావఁన్ తీస్కెల్తది. పాపువ్ఁ ఇవిడెల్లగనే అందరూ సర్చిలైటనీ పాశన్ జేస్తార్. దాంతో బాదపడీ ఇంటికొచ్చేస్తుందనమాట. ఇంటికొచ్చిసీ ఇంగెలాగుంటుంది. ఒఖనాడూ వొక వుత్తరవొఁస్తుంది నిన్ను పెళ్ళి చీపుల్ చూడ్డానికొస్తున్నాననీ. ఆ అందులో అ స్కూల్లో యెక్కువ్‌గా రవ్వీ అనే కురవాడు అల్లర్ చేస్తడనమాట. ఈస్సె స్టూడెంటు. అతనూ అతనే ఇయ్ సెర్చి లైటనీ యిలాగనీఁ అల్లర్ చేశ్నవాడు కుడానూ. ఈవుక్ పెల్లి వుత్రవ్ఁ రాసినవాడు గుడా అతనే. మిముల్ చూడ్డాన్ కొస్తునోన్నవ్ఁ అన్రాశేడు. అయ్‌తే అ రేణుకా అమ్మ పాపమ్ ఆమాయ్‌కత్వ మ్మీద హమ్మ నిన్ చూడ్డాన్‌కొస్సున్నారు బేగ తయారవ్‌గా అంటుంది. అంటే తయారయ్ ఉంటది. అంతట్లోకీ ఈలొస్తారన్‌మాట. ఇ రవీనూ ఇంకో పక్కన వాడి ఫ్రెండు. ఇద్దరొస్తారు. రాహ్గానే ఇది చూడ్డానికని ఒచ్చేరు కదండి. ఈవుణ్ణిలా చూడగనే సెచ్చి లైటంటాడీడు. అ స్కూల్లో పాశన్

చేశేవాడ్ గదా అలాగ. సెచ్చి లైటనంగనే ఈవిడ నాళ్ళు కుంగిపోతదీ. సిగ్గుపడి లోపలికి పోతుంది. అపుడూ కొన్ ఈడింటి కెళ్ళిపోయి అహో నీ పెళ్ళికూతిర్ వంటె ఏవరో అనుకున్నాను. నువ్వేనా? సెర్చి లైటువి నువ్వని తెలిస్తే నేను రాకపొయేవాణ్ణి పెళ్ళిచూపుల్కి అలగని అకణించి వుత్రవ్ఁ రాసేస్తాడు. దింతోటి ఈవిడలా బాదపడ్తూ వుంటది. నల్పూ వున్ వుండ్ చరీరవ్ఁ నలుపొచిందని దేవుణ్ణి దిన్నిస్తూ బాదపడుతూ ఉంటుందనమాట. తరవాత యీవిడగి లెట్రుడ్ ఒక దగిర్నుంచి ఎపోయింట్ మెంట్ ఆర్డొస్తది. ఊఁ. రేణుకాకి. ఎటీ? ఒక్కంవ్‌నీలో ఒక పెద్ద ఫ్యాక్ట్రీలో టైపిష్టుగా. ఒచ్చిన్‌తరవాత అ రోజు యెల్లి అదే ఎక్‌డో ఇశాపట్నాఁలోనే ఒచ్చుంటుందనమాట. ఇంటికోసవ్ఁ చూస్తావుంటారు. ఇంటికోసవ్ఁ తిరుతా వుంటె ఒహనాడు ఇ బారతి కనిపిస్తుంది. ఆవిడె ముందుగా ఎఁలిపోయింది కదండి విశాపట్నవ్ ఏమ్మే చదూకోడాన్కి? ఆవిడింట్లోనే ఈళకి స్తానం దొరుకుతుందనమాట. అయీవ్‌డే టైపిష్టుగా వర్క్ చేస్తుంది. ఇ బార్తి యెమ్మే చవుతుంది. ఇలాగె ఈళిద్దరూ ఫ్రెండ్‌షిప్పయ్యేరు. ఈళూ హానందంగా ఉంటది. ఇలాగే ఒడొటీన్ డ్యూటిలో ఆపిస్కెతే ఒకనాడు వాళ మూర్తాయ్‌న మేనేజరూ ఏవమ్మా మనకీవేళ జేగర్తగా పన్చూడూ. మన మేనేజ్ర్ మన ఫ్యాక్ట్రీ యెజమానొస్తున్నాడు. కుర్రవాడొస్తున్నాడు. తండ్రి గాదు. ఇక్ కుర్ర వాడే ఇక్కణ్ణించి చూస్కుంటడట ఫ్యాక్ట్రీ వ్యెవ్‌హారాలన్ని అంటరూ. అందుట్లో జేగర్తగా పంజేస్కుంటుందన్‌మాట ఇ బా ఇ రేణుక. చేస్కుంటే అ కుర్రోడు ఒస్తాడు. అ కుర్రోడు రాహ్గానే సెర్చి లైటంటాడు ముందె. అంటె ఎవళ్ళూ ఆ మేనేజరూ? అపై ఫ్యాక్ట్రీ యిజమానెవ్రూ? ఈ రవైన్న కుర్ర వాడె ఆనమాట. ఒస్తుండ్‌గా రవుంటడు. ఈవిడ నిలువ్‌నా నీర్రయ్‌పోతది. అయ్యో నన్ను హేళన్ జేశెవాడే కాలేజిలో. నా పెళ్ళి చూపుల్కి ఒచ్చి కూడా హేళన్‌జేశేడ్ కదా. ఇత్నేనా మా ఏజెంటు. అలగన్ అవ్ చాలా బాదపడుతుంది. హో మర్సట్ రోజునీ మళ్ళీ ఫ్యాక్ట్రీకెళ్లి వర్క్ చేత్తూ ఈమను ఈయావ ఆవెదన్లో కొని టైప్లో తప్పులు కొడుతుంది. తప్పులు కొట్టీ యీ టైప్ చేసిన వాళెవ్‌లన్ పిలిస్తాడ్ మూర్తిని మేనెజర్ని. పిలిశీ ఇ టైపిస్టెవరంటే చాలా మంచిదండి, బాగా టైపిశ్ చేస్తది అలగంటడు. యేఁ యెవల్లపోయింట్ చేశేర్ అనడుగ్‌తాడు. నేనే అలగన్ చెప్తడు మూర్తి. ఈన్ మేనేజెర్ కదండి.

ఆహాఁ నీక్ నచ్చింది కాబట్టి నివ్ అపోయింట్ చేశేవ్ గాబట్టీ ఆవిడిన్ని తలువ్‌లు కొాశ్ళ్నసరే బాగా శైవ్ చేస్నద్ చెప్తున్నోవ్. నిజంగా ఆవిడె ఎన్ని తప్పులు కొట్టిందో చూడవయ్యా అని చూపెడతాడు. యీావిడ్కి మనస్లో బాదగా వుంట న్నేత ఆవేళ్ తప్పులే కొట్టిందిలెండి ఏక్సవలీ. అంచేత చెడామెళా మొఖమ్మీద తిశేస్తాడు రేణుకాని పిలిసీ. పిల్సి యెప్పుడైతె చెడమడా తిడ్‌తాడో ఉచ్చువ్ఁ నీచవ్ఁ లేకుండా తిటడఁవ్ వల్ల పాపవ్ఁ చాలా మనసుక్ బాదపడి రెజైన్ ఇచ్చేసీ ఇంటికెల్పోయ్ పడుకుంటుందన్‌మాట ఆవిడె. ఏమే ఇవేళ ముందుగా ఒచ్‌సేవ్ అలాగని తల్లడూతది. నవొంట్లో బోవ్‌లేదమ్మా రెజైనిచ్చేశేను ఉజ్జోగానికి. ఒంట్లో బోగులేదేవాఁ తల్లి అలాగ్ అడూతదన్‌మాట. యేమమ్మాఁ ఒంట్లో బోలేదా ఇవేళ్ ముందుగా ఒచ్చిశేవ్. ఇవేళేఁ ఇంత బేగొచ్‌సేవ్ ఆపిస్ నుంచి అలాగాని అడూతది తల్లి కాఫీచ్చి. ఈ ఉజ్జోగాన్ రిజైనిచ్చేశేనమ్మాఁం జెప్తదనమాట. ఇచ్చి ఆలోస్సిద్దనమాట. ఈ–. వ్–. నాకున్న ఈ వుజ్జోఁగం కుడా ఒదిలేశ్‌కునాను. రేపింణించీ జీవనపోశ్న ఎలాగలగని బాద్‌పడ్తూ ఉంటుంది. అంతట్లోకి బార్తొచ్చి ఆవిడ్ గూడా బాదపడ్‌తుంది. తెల్సకున్నీ బాదపడ్‌తుంది. అఁదుట్లో ఫారన్నించి బార్తన్నియ్ గూడ ఒచ్చేస్తాడు మెడ్సిన్ని పూర్తి చేస్కునీ. గోపాలునీ, ఆయిన్‌గుడా బాదపడ్‌తాడు. అనొవ్‌శ్రంగా నీ వెందుకు ఉజ్జోవాఁదిలేసేవ్. పొన్నేన్ చూస్తాన్లే. అట్‌వంటి రోగుదెగిర ఉజ్జోవ్ఁ చెయ్‌నూ. చెయపొయ్‌నా ఒగశే. నేన్ ఉంకోదే చోశెకడన్ చూస్తాన్లే. అమ్మని అత్నూ ఓదారుస్తాడు, రేణుకాని. ఇలా కొన్నాళ్ పోయిన్ తరవాత ఈన్ ప్రేవేట్ డిస్పెన్సిరి ఓపిన్ చేస్తాడు. గోపవ్ బార్తన్నియ్యా. డిస్పెఁన్సిర్ ఓపిన్ జేసీ యెక్కడో ఉజ్జోగవెఁందుకు ఈ డిస్పెన్సిన్న నర్సుగా పంజేయ్ అంటడు. నర్సుగా నకే మెడిసిన్ ట్రైనింగ్ మెడికల్ ట్రెయ్‌నింగేఁవి లేదూ. నాకు టెకినికల్ ట్రెయ్‌నింగ్లేదూ. ఇంజేక్షన్లయ్ ఇవ్వడవ్ఁ రాదూ. నా కెలగ అవుతుందంటే నే నేరువ్‌తాన్‌గా అన్నినూ దెగ్గిరుండి అలగన్ జెప్తదన్‌మాట. యిలా జరూతుండ్‌గా కొన్నాళ్టికీ యీ రవీ యి బ్యార్తి ఇంటికి పెళ్ళిచూపులు కొస్తడూ. బార్తి ఇంటికి పెళ్ళిచూపుల్కి రాగానే చూస్తదన్‌మాట. రడీగా ఉం తరవ్‌దు ఒచ్చి చూస్తరు. చూస్తే ఎంశ్నే రఁయ్యినెల్పోద్ది రవీన్ చూడగానే. రవి గురిఁశ్ ష్టోరంత తెలుసు. ఫ్రమ్ కాలెజీ శేజినించీ తెలుసును. రేణుగా గూడ ఎప్పుడ్‌కవ్‌డూ యిస్టీరి చెప్తుంది. దన్‌మేద యంశ్నే ఒచి లోపల్‌కెల్లిపోతద మాట. ఏమమ్మా నీకిష్టవ్ఁ లేదా అని అడుగ్‌తాడు తండ్రొచ్చి. నాకిష్టావ్ఁలేదండీ

అంటది. యేఁ ఏంజెప్‌మంటావ్ అమ్మా అతన్‌తోటంటె ఎలిపోమన్ జెప్పు నాన్నా అంటది. యేవమ్మాఁ అటువంటివాణ్ణి పెద్ద ఫ్యేక్టరీ మేఁనెజర్ కదా, యెజమానికదా, అతనొద్దంటావ్ ఏటమ్మా అనడూతాది. నాకీ ఆడెంత యజమాని కాదు, పెద్ద రిచ్ ఫెలో అవచ్చు. పెడ్ దనికుడ్ అవచ్చు. నాకాడొద్దనేస్తది బారదీ అయ్‌తే ఆడెళ్‌పోతడన్‌మాట. అలాగెల్పోయింతర్వోవ్‌త కొన్నాళ్టికి వాడు ఖారు ప్రమాదొవ్‌ఁలో బాగా డే...అంది ... ఏక్షిడంటయిన్ తర్వాత మళ్లీ త్రీన మసీ ఇగోపాల్‌గారు ఆస్పజ్ ప్రెయ్‌వే డిస్పెన్సిలోనే జాయిన్ జేస్తారు. జాయిన్ జేసిందరావ్‌త ఆవిడిక్ నర్సింగతా యీ రేణుకాదేవే చూస్తొంది. యేద్ రేణుకా నామ్మీఁద్ కోపవిఁంకా వుందా అలగని అడుగ్‌తాడు. న'కేఁం కోపన్లేదు. నేన్ నర్సుగా నేన్ చెయ్‌వల్సిన డూటీ నెన్చేశేనూ అలగన్ కోల్ తీశెయ్ వల్సొస్తది కోలుగుడ తీసేస్తారు. డేంజ్రస్‌వాఁట. కోల్ తీషియ్‌క తప్పలేదన మాట. అంచేత కోల్ తీసేస్తారు. అకణుంచీ ఈ కోల్ తీసిన్‌తర్వోవ్‌త ఆరోగ్యం కుదుట పడ్తది. యేఁవ్ నన్నేవఁన్న మన్నించగలవా అనడుగ్‌తాడు రవి. మన్నించడానికేవుఁది ? నె చేశిన్ డూతే చేశేను. నేన్ చెయ్‌వల్సిన కర్తొవ్యోఁ అదీ. నాగుమా బోచ్చెపేరు. నే చెప్పింటు చేశెనూ. అంచేత మీ ఆరోగ్యోవ్‌ఁ ఎచిందీ అలగన్ అంటది. తరవాత ఈ బారతీనీ ఇరేణుక గోపాలవ్‌ఁ కల్సకుం టారు. కలుస్కొనేవండీ నేనూ రేణుక రవీన్నెన్ను కలుస్కున్నాడు. ఇవాళ అంత తెలుస్కున్నాడూ అలగన్ జెప్తదనమాట గోపాల్తోటీ బారత్తోటీ. తరవాత నేనింక ఏక్కడ్‌కో పోడవెందుకు ? వుజ్జోగొవ్‌ఁ మీఁ డిస్పెఁన్సలోనే కలకాలవ్‌ఁ ఉండొచ్చా అన్ అడుగ్‌తది. అడిగితే ఓ నీ ఇష్టఁవొఁచ్చిఅన్నాలు ఉండొచ్చు అని గోపాల్ చెప్తాడు. అంతె ష్టోరి. ఇంకిద్దరూ కలవరు. ఇడిస్పెన్సీలో కలకాల వుండి పోద్దన్‌మాట ఇంగె. వెదర్ దట్ గోపోల్ విల్ మేరీ ఆర్నాట్ విడోంట్ నో - ఇప్పుడీ చొట్టకాలినింకెలాఁగా పెళ్చేస్కొలేదుకదా. చొట్టకాల్తో ఉన్న రవి ఎలగా పెళ్చేస్కొలెడూ. అరి గోపోలవ్‌ఁ చిరకాలంగా ఉండిపొమ్మె న్నాడు, దాఁల్లొ డిస్పెన్సీలో. అతన్ చేస్కోవొచ్చు. ఇదీ సర్లరేకలనీ దీపావళి పచ్చేక సంచికలో ... దీఁకిరాలేదు. యెండింగూ ... నీ ... ఇప్పుడూ డిస్పెఁ న్సీన్లో నెనుండడానికి వీలవ్‌ద్దని ఏకడన్ ఉజ్జోఁవ్ సంపాదించ్‌కోలా అని అడూ తది. అడుగ్‌తే నేవూఁ ఉండడాన్కి వీలవ్‌దు...ఉన్ను కలకాలవ్‌ఁ నాడిస్పెన్లోనే ఉండొచ్చూన్నువ్ ఉండడాన్కి కలకాలంగుడా నాడిశ్‌పెన్శిలో స్తానవుందం టాడు. అంతెగాని మఁనస్లో స్తాఁనవుఁన్నదనఁన్లేదు. మనసులో స్తానవుఁందంటే

పెళ్ళికొవ్‌కున్నట్టు. లేదు. డ్రాగ్ పేమించ్ నల్లేదు. లేదు. లేక్పోతే అలాగ మనవ్ఁ కనఫ్ఠరమ్ చేస్కుఁండావ్ఁ. అలాగ్గూడ లేదు. వోఁన్లి డిస్పైన్సింగే. అంటే నేనెక్కఁడయ్‌నా ఇంకొక చ్చోట ఉవుజ్జోగానికి ఎల్లిపోడ్‌వాఁ లేపొతే రవితోటి దెగి రవికీ నేన్ హెల్ప్ చెయ్‌డాన్కి ఉండిపోరైయెదా అనడుగ్‌తది. లైవన్నీ ఏకడ్‌కన్న ప్రోవల్సుంటదా అన్ అడితే మీర్ కలకాలవ్ఁ నా డిస్ప్రెఁన్సీలో మీకు కలకాలవ్ఁ స్తానవుందంటాడు. అంతె. అంతెగాని మఁనసులో అందు.

వ్యవహారఖండికలోని వ్యాకరణాంశాలు

ధ్వని విభాగం:

ఈ వ్యవహర్త కథనంలో శిష్టశిష్టేతర లక్షణాలు పుష్కలంగా కనిపిస్తాయి. అల్పప్రాణోచ్చారణ ఎక్కువ. "సాంగిక పిక్చర్లు", బారతవ్ఁ', 'గ్రందాలు', 'బాద్‌పడీ', సర్ల రేకలనీ', 'స్తానవుందంటాడు'. ఒత్తులు సిలిపినవాట్లో 'యఁ లాభవేనేదనీ' ఒకే ఒక ఉదాహరణ. ఇతర వ్యవహర్తలలాగానే ఇతన్లోకూడా మహాప్రాణోచ్చారణ లేనిచోటకూడా ప్రవేశపెట్టడం 'పిక్ఛర్లు', 'ఒఖనాడు', 'ఖారు', 'ఫురాణాలెప్పుడయ్‌తె'ల్లో చూడొచ్చు. పదాదినా పదమధ్యనా 'వ'కార లోపం – 'ఎల్లిపోడ్‌వాఁ', 'పోడవెందుకు', 'ఆడెంత', 'ఎంత్నె', 'ఎల్తూ ఉంట్టోవ్ఁ', 'ఊట్లివల్ల', 'చదూకోడాంకి'. 'త', 'ద' లు యకార పూర్వంగా ఒచ్చినప్పుడు తాలవ్యీకరణం చెంది 'చ'కార 'జ'కారాలుగా మారడం: 'హచ్చెలూ', 'ఊమజ్జ', 'ప్రచ్చేక్', 'ఉజ్జోగానికి', 'వుజ్జోగం కూడా', 'పచ్చేక సంచిక' లో చూస్తాం. వీటన్నిట్లోనూ పరవర్ణ 'య'కారం పూర్వవర్ణాలతో సంపూర్ణంగా సమీకరణం చెందడం కూడా చూస్తాం. 'గ'కార లోపంమీద వర్ణ సంకోచానికి 'అడితే', 'అడూతది', 'తిరుతావుంటె' ఉదహరించచ్చు.

'చ'కారానికి 'స'కారం, 'స'కారానికి 'చ' కారం కింది పదాల్లో గమనించొచ్చు – 'పిలిసీ', 'ఆలోసిస్దనమాట', 'చొట్టకాలినింకెలాగా'. ఈ రకమైన వ్యవహారం శిష్టేతర భాషా వ్యవహారానికి దెగ్గిర్గా వుంది. 'శ'కారోచ్చారణ ఇతన్లో ప్రముఖంగా కనపడ్తుంది: 'చేశేను', 'తీశెయ్', 'ఒచ్చిశేవ్', 'ఇచ్చేశేను', 'సిశ్టవేఁ', 'శోశల్ శ్టోరీస్', 'పిలిశీ'. మూర్ధన్యోచ్చారణ తక్కువ. 'ఎల్తూ ఉంటోవ్ఁ', 'ఇళైపట్న వెఁళిపోతుంది', 'పెళ్లి వుత్రవ్ఁ', 'మళ్లీ', 'రయ్యూనెలోప్దిద్ది', 'పెళ్ళేస్కోలేదు కదా' 'ల'కారోచ్చారణకి నిదర్శనాలు. 'ళ' కారోచ్చారణ పెళ్ళికొవ్‌కున్నట్టులేదు' లోనే కనబడుతుంది.

భూతకాలిక ప్రత్యయాలుగా 'ఫ', 'ఫ' లు ప్రయోగంలో ఉన్నాయి. ఉదా : 'జేశేరూ', 'తీస్‌శేరు' 'ఒదిలేశేను', 'ఒచ్చిశేవ్', 'బేగొచ్‌సేవ్', 'మాని శెన్లెండి', చేశేర్, హేళన్ జేశెడ్ కదా, ఒచ్చేరుకదండి.

ప~ఫ : 'ప' కార 'ఫ' కార పర్యాయరూపత కూడా ఈ వ్యవహర్తలో కనిపిస్తుంది. ఉదా: 'కాఫీచ్చి', 'ఆఫిస్‌నుంచి', 'ఫ్యేక్టరికెల్లి', 'ఫేక్టరి', 'రిచ్ ఫైలో' 'ప'. కారంచోట 'ఫ' కారం ప్రవేశపెట్టడం 'లేక్ ఫ్లాయ్‌నా'లో కనిపిస్తుంది. అంటే 'ఫ' కారోచ్చారణకి ప్రామాణ్యతని ఆపాదిస్తున్నాడని తెలుస్తుంది.

వర్ణసమీకరణం : 'క' కారానికి 'చ' కారం పరమైనప్పుడు 'చ' కారంగానూ, 'స' కారానికి 'త' కారం పరమైనప్పుడు 'స' కారంగానూ వర్ణసమీకరణం చెందడం 'పిచ్చర్లే', 'నిన్ చూడ్డాన్‌కొస్సున్నారు' లో చూడొచ్చు.

ప్రాంతీయ పలుకుబళ్ళు : 1. సొమ్మురావు >(డబ్బురాదు)< సొమ్మవ్‌దు

2. సొమ్మయ్‌నట్టు (డబ్బుచేస్కున్నట్టు)

3. బొమ్మ (సినిమా)

రెండు పదాలకూర్పులో పదాదిన వచ్చే ధ్వనులు సమీకరణం చెందడం 'ఒడొటీన్ డ్యూటీలో' చూడొచ్చు. అదేవిధంగా పదాదిన వచ్చే సంయుక్తవర్ణాల సూక్ష్మీకరణం 'కుంగ్‌పోతదీ' (కుంగిపోతుంది), 'పచ్చేక సంచిక' (ప్రత్యేకసంచిక) లో చూస్తాం.

వ్యావహార్త : 11

రైతు

కేంద్రం : విజయనగరం, కులం : నాగవంశం,
వయస్సు : 50 సం॥ చదువు : ఐదోక్లాసు
వ్యావహారఖండిక: వృత్తి వ్యవహారం.

పొలవ్ంలో పొన్లు. వ్యవసాయపొన్లు. దున్నడవ్ం, గోబు దియ్డవ్ం' వొరాగు దియ్డొవ్ం, వుడిపించ్డవ్ం, నీఱు తోడ్డొవ్ం. యాతొవ్ం తోడుతో వంన్మాట నీఱు. యాతవ్ం అంటె నీఱూ నూతులోనుంచి పయ్కొంపిది. అద్దాన్ కొక్ గోన్నుంటది. అద్ ఊకుతో చేసిన గోనుంటే దాన్కొదిర్ కర్ర కట్టి దానికగ్గోన తగిలింసీ ఇద్దరు మొనుసులు పయ్నెక్కుతారు ఆ యంతమ్మీద. ఒగ మన్నితోడ్తాడు. ముంన్త్సవ్ ముంన్త్సగానే ఆళ్ళు ఎనక్కెల్తారు. మొగ్గోన ఎలిపోస్తుంటది. ఒంపీయ్డొవ్ం తీశాడొవ్ ఒంపియ్డొవ్ం అదేపని. అదే తోడ్డవ్ం. ఒక దోనుంటది; తాటితాక్ కఱతో దోన్చేసిందుంటది. అద్దో నెంట నీరెల్తది. తరత కాలవలెంటెల్తది. కాలవల్ చేస్తావ్ం. పొట్తో కాల్వలు. లేదండి యెక్డో యెక్డో అవ్శురువ్ం యిరగ్గొట్టేసది. యీ మొన్నుతో నిలబడదన్ని దెగ్గ్రా అవ్సురొవ్ం అయ్నవ్డు సిమ్మెంటుతో కడతావ్ం. ఇటిక్కిల్తో సిమ్మెంటుతోనూ. అంతె అవ్సురువ్ం కలగదు మాకు. ఆం ఫ్ం ఊర్తుంటాయ్. అం ప్రెతి సవంత్సరొవ్వూం ఎండకాలవ్ం తక్కువూ త్రైయ్. వర్షాకాలవ్ ఎక్కువూ త్రైయ్. నూతుల్లో ఒవ్డూ నీఱు కొద్దోగొపో ఉంట్టుంటది మాంకు సరిపొయ్నంతే నీరు. ఏదో ఒక్క నుయ్యిలో ఉనది తతిమా నుయిలన్ని మరిగ నీర్రాదు. వొక నుయ్యో మంచిదుంది. తతిమావన్నీ ఎండి పొయిన్నుయ్యిలే. మాకూ ఇకిక్-క్కిక్డొవ్ ఒటొవ్న్లో ఉనాంగదండి. కొలాయి నీరొస్తది. ఒయ్యేండకాల్లువ్ంనొ చాల కష్టవెం. ఎండకాలొవ్ంనొ అకడ నెలిమంట్లో నీర్లేపతె మాం యిబ్బంది పడిపోవల్సిందె. మరబ్యంత్రంలేదు. యేట్ చేస్తావ్ం? అలాటప్డు ఆనూతుల్లోకెలి తెచ్కుంటవ్ం. ఒగొ అకవ్ం నీర్లుగాదు. అనేక రగ

వైన్ నీర్లు తాగుతున్నావ్ఁ. నీటిక్ మాత్రావ్ఁ ఇజ్జెనగ్రాన్‌కివ్‌డూ ప్రస్తుత్ఁ చాల కష్టవొఁచ్చింది ఎండకాలవ్ఁలో. వర్షకాలవ్ఁలోను మొమ్మొల్గ పడ్తన్ లేదండి. వ్యార్‌షాలూ లేవు. నీరు లేదు. మా వారిచేలుడ్చేస్ స్తుబ్రంగా నీఋలేక సచ్ పోనయ్. మాకూ యెల్నెకఅవ్ఁ నాకోక ఉన్నిది ఉక్కెక్రన్నర. ఆ ఒక్కటే చేస్తాను. నాగళతో యెడ్లుళ్ళు దున్నుద్రోవ్ఁ. యెడుళ్ళోన్ దునుకోన్ నెన్ చేస్తాను. యెకడవ్ఁలో వొటి పఁడిస్తాను. తఅత మెట్టుముక్లున్నాయ్‌లెండి. యెఅక అందులో కొదిగో గోగ్లూ వేట్‌చెనగా పండిస్తాను. బాగా పఁడుతుంది. వర్షాలుంటె బాగా పండుతది. వర్షాల్ వాఁట్రుంటే మొదట్‌నించ్ సవ్యింగా నడుప్‌తె బాగా పండుకొస్తది. యెకఋానికీ యెకఋాన్‌కి మాఁ అంతె ఒక ఎనిమిది బస్తాలు యేడు బస్తాలవ్‌తది. అంట అంతకంట ఎక్కువ్ ఇదయ్‌పోదు. మైయ్‌వెఁ శ్రాంతంగ చేస్కుంట్రోవ్ఁ. యెవట్‌కి కూలి యివోఁవ్ఁ. మేఁవ్ దున్నుకోడొవ్ఁ, మేఁవ్ పీక్కలేస్‌కోడొవ్ఁ. షేవూఁ అంటే యెవ్‌డో గొప్పోల్ గట్ర వుంటై ఒహ నలుగురైద్గురు అవ్‌సురువుఁంటై యెవలైన కూలిక్క పెడ్తావఁక్‌డ. పెడితే వాళ్ళు తవ్వేస్తారు. తవేస్తె ఎంటనే డబులిచేస్‌తుంట్రోవ్ఁ. మొదట్‌నించి చెవ్‌మంటారా. అప్పు... మొదట ఆకు మడినేది బాగ్గా దును తవ్ఁ. మొదటి వర్షాలకి ఆకుమడీ మెత్తగా దున్నుతోవ్ఁ. గడ్డి పుట్టకంటా చేస్తవ్ఁ. చేసిన్ తదుబరీ ఆరుద్ర కార్తెలో అందులో వరితనాలు పోస్తావ్ఁ. వరీత నాలు పోస్తే అవియ్ ఆకు పుడ్‌తది. అదమ్ పక్షవ్ఁ ఒకో యిఋబెయ్ వాతికె యిఅవయ్ యైదు ఋోజులుల్లో ఆకు యెదుగుతది. మంచ్ సత్వైనదేతె ఎదుగు తది. లేగపొతే ఇది గుండలూ గిండలూ జల్లుత్రోవ్ఁ. దానిమీద అప్పడిక్క వర్షాలు సవ్యింగా పడ్డాయీ అంటె యిఅవెయ్‌యైదు రోజుల్లో ఉడువ్‌మూ ఒరుడుపూ మొదర్ పెడ్తావ్ఁ. మరి వర్షాల్లేపతే మరి దరిక్ టయ్‌వేఁ లేదు. యిప్పుడిక్క ఇంకాకుంద్రి. ఉవ్‌దున్నదండి ఆకు. ఆ మూడు పొరువు ఋడిశ్రోవ్ఁ. మొఁదటుడి సిందే అలాగ కొంచొవ్ఁ పచగా ఉంది. రెండోసార్ ఉడిసింది అది బూ ఒదల్లేదు. మూడోసార్ ఉడిసింది ఎండిపేంది. ఏంజెవ్‌మఁటారు? అలాగే పది యా ఉడు స్తోవ్ఁ. ఉడిసింతట్ల సవ్యింగా వొర్షాలుంటే ఇంచుమించూ డిసంబర్‌నాటికి క్రోదల్ అవుతయ్. అనీన వర్షాల్ తకువ మాఁకు మాత్రావ్ఁ సవ్యింగాలేదు. యేడాదికి ఒక పంట పండడవేఁ కష్టువ్ఁ. ఇంకెన్నిసార్లు? ఒగు పంట వొటి పంట పఁడడవ్ఁ కష్టవ్ఁ. అకణించి చోడేస్తవ్ఁ. వొఋ చేసే కోస్తి చోడ్‌వుయ్

వూడుస్తోవ్. నూతుల్లో నీరెగబోస్కొడొవ్, దింగబోస్కొడొవొం అలాగ యేవ్వొ పది పుట్లు ఐదు పుట్లు సోళ్ళు పండిస్తవ్. ఇ సోలు పండిచ్‌డవ్ ఈ దాన్యెవ్ పండితే పండె ఇవి సోలు గేరంటీగ నీరు తోడ్తంగాబట్టి పొండుతాయ్. అది వర్షాధారవ్ ఆవుట్ చెత పండితే పండుతయ్. ఎండిపెండ్ ఓరు సవత్సొరిల్‌నించి ఏకంగా దైబ్ తింటాన్నది. ఓరు సవత్సొరినుంచ్ చాలా ఊకటవ్ చాలా బాదగా ఉంది మా పని. కొనుక్కోడవే. అప్పొ సప్పొ చేస్కొడొవ్, రగ్గుల్ దెచ్‌కొడొవ్, కొంవ్‌టోడ్ దెగ్గ కొనుక్కోడొవ్, తిండవ్. ఇక మరింకేటండి? మూత్తలోవొ ముక్లొనొ లాగడవ్, అయిన్ డబ్బుల్ కింద మార్చుడవ్, అయ్ తీస్కెళ్డొవ్, కోవ్‌టోడ్ దెగ్గ కొనుక్కోడొవ్, అయి తిండవ్. సాప్పకునే దొకుటీ, ఒవ్‌కొనోడ్డి ముడుకుల్ పట్టీశిం దొగుటి, అం ఒ జొరాల్ ఒచ్చినొవ్ ఒగ్‌టీ. ఆనేగ రకాలైన బియ్యం దిగి పోతన్నయ్ ఇవుడు. మా బియ్యవ్ వాంత్రవ్ మా బూవుల్లో పండినె. పండగ్గానె పండితె స్నేస్టవైయ్‌న్వె. కొనుక్కోన్ తినిడవే. ఇంకేమ్‌పంచేడవ్. ఇంకొక్ పన్లేదె. ఇంకొగ పన్నాదు. ఇంకొక పన్చేయిచ్ ఇయ్‌డాన్ కెక్ డా యేం పనుంది? యేటి చెయ్‌డవ్? అలా క్కాలీగ తిరగడవ్. ఇంకోపని ఆ వేళకి యెవ్‌సాయ్‌వంతానూ. ఇంకొక పని కెత్తె యీ యేదో ఒగొటి చేస్కుంటా కద ఇంకొక పనికి వీలు పోడ్... ఇచ్చేస్కుంటె దీవ దీర్దు. అలాడి పరిస్తితిలో ఉంది. లేత్తె ఎవ్‌డో నౌక్రి జేగర్తె చేస్కుంతోవ్ ఒకొ వొందా యాబి యిస్తారు. మరి ఇదో, మెలగుంటదెంటే స్పాపదివడ్ స్నావదూ, స్నావనివ్వదు. ఆ పరిస్తితిలొ బొతుకుండదూ, బతకనివ్వదు. యిలాగుంటది. మొదటనించి అదే. అందులో పుట్టోవ్, అందులో పెరిగెవ్. ఇంకా ఇంక అనుబొవొవ్ అంటారేటి? మికే అనుబొవొంగాలొ చెప్పండి, చెబ్బుంతాను. చదివస్తనో మ పిల్లల్ని చదివిస్తనో. వొళ్ చదువ్‌కొంటాన్నారి. చదవ్‌కంటా ఉవ్‌డూ వ్యవసాయం పన్లోనే పెట్టీవోళవీ. ఇవుడేదో ల్లోకవంతా వొకతీర్‌గా చదువ్‌కోవాల చదువ్‌కొవాలని గవర్నమెంటోదో యిదవ్‌తుంది కదా, నలుగురూ అన్నవ్‌డు మనవెందుకు మానెయ్యాల్నె మేవూం చదివేస్తునవ్. అచ్చదువ్‌కుంటార్ పిల్లలు చిన్నోళ్ళు చదువ్‌కుంట్రోనారు. అప్పుడు పరిస్తితిని బట్టి యలాగ్ వీలుంటదొ అలాగ. వెవసాయ్‌వే బాగ పండితే ఇయ్యేచదువ్ యేప్పొలొవొం యే ఉజ్జోవొ అక్కర్లేదు. సబ్బంగ ఇదే దున్నుకోని బొంతూతోవ్. మరది బోవ్‌లేప్తే మెకడన్ నౌక్రి సాకరి

సేస్కొపొతే వీలేటిన్ ... అది. పంట బాగా వునొ్నప్డు నీల్లంత వున్నప్డు అదే మంచిదే. అంటే వ్యాపారమ్మీద వ్యవసాయవ్ఁ ఇపుడు కిల్లే. మేవుఁ పండించేవి వేరిచెనకాయ్ల బస్తా నలభియ్ రూపాయ్లు ముప్ఫియయ్దు రూపాయ్లకు మేవఁమ్మితే వ్యాపారంచేస్కొనోడు తొంబొయ్ రూపాయ్ల కమ్మితాండు మూడు మాసాల్లోను. యేది సులువంటారు. రాత్రనకా పగలనకా మేవూఁ నానాబాదలు పడీ ఆ వ్యవసాయ్యఁవేఁ మాఁ పిల్లల్తో సమానంగ చూస్తొవ్ఁ. ఇంత కష్టపడి పండిస్తొవ్ఁ. బగవంతుడ్ రక్షించీ వర్శాల్ పండినా పడినా పండినా గిట్లుబాటు తక్కువ. మేవుఁ నిలవచేస్కొలేవుఁ డొబ్బులో కోయీ అప్పిచ్చినోడు యెక్కుతాడు మీఁదని. ఇబుడూ పండించేస్తొవ్ఁ యెలాగోలాక్ పండేరత్ తీగుముందే వోడుతొవ్ఁ. అమ్మగముందే బొక్క. యేటంటారు? ఇహ్యొయ్యా అమ్మకముందే అయక్డ బొక్క. అయ్తీస్తవడ్కి ఈడొచ్చి ఎక్కుతాడు. యెక్కినబుడేట్ చేస్తావ్ఁ? ఆడ్ ఆడిగిన రేట్కివ్వాల. లేపతే నేనిచ్చేన్ గదా డబ్బ్యాంటడు. అపుడా సావ్కో పిరవోఁ మర్ ఆడే ప్రదానఁవన్కొని ఇచ్చియ్వల్సిందే. అది మొక్కా అతని యితనాలు యేసిందాన్కె అప్పు. గొప్ప కప్పు. దానేదియ్న సత్తువ్ చెయ్డాన్కప్పు. మొత్తవఁప్పే. మరి మోఁనుజులే మిగెలెవ్ఁ. ఇంకా ఋణాల్ తీరవు. ఇలాడి పరిస్తితిలో ఉంది. యదార్దవిఁది ఈ బోగట్ట. మోపిల్లలకి అయ్యే అప్పులే. కోప్రటువ్ బేంకిలో రెండు వేల్ రూప్పాయ్ల్ దెచ్చేను. రెండువేలిగి రెండువేలు వడ్డి పెంచేడు. ఆలగిస్తారా? రెండివేల ఋూపాయల్ దెచ్చేను. నూడికి ఋూపాయ్ వడ్డీ. యిఋవియ్ ఋూపాయ్లు నెలకి. ఆఁ అవ్డూ యిరవయ్యే యిరవయ్లెంతండి. ఋూపాయీ. యిఋవయ్ ఋూపాయల్ నెలకీ పన్నిండ్ ఇరవైయ్ల రెణ్ణొందల్ నలభైయ్కద. అలాగో పంటగిపోడుంతో మేవేవ్డ్ తిర్డవ్ఁ కోప్రెటి బేంక్. పుడు మాకూల్లే ఋూపాయ్ళ్ పట్కొల్ అలా జల్లేస్తవఁన్మాట వ్యవసాయప్పల్లోను. మాకు వస్తాదనేట్వంటి నమ్మకవూఁ షూర్ లేదు. మాకెవ్వడు గేరంటివ్వడు. ఆడు కూర్చున డబప్పిచ్చినొడ్కి వాడ్కెమో తప్పనిసరి తీర్చెయ్లట. ఆయా మాగు మీ మీ దిగిర డబ్బా తీస్కెల్లోవ్ఁ, వ్యవ్సేఁవొలో పెట్టావూఁ, పెట్టీ మేవంత మదుపెట్టేవన్ యెగ్గొట్టిసిందీ యెక్కణించి డొబ్బు తెచ్చి ఖటమంటవూ అన్ అడిగేమ్ మెవ్ఁ. అహోఁ అదెంత మాకెందుకూ? మాకదర్తత్త అక్కల్లేదే? నియిలూ యిద్ జప్తు చేసెస్తావ్ఁ, యాఁలావ్ఁ ఏసేస్తవఁన్నారు. అవు

డేటి చేసేవ్ఁ? ఉంగున్నికాడికి ముక్కా మూలావ్ యేదో వున్నిది అమ్మేసి అజ్ సద్దుబోడ్ చేస్తానీ చేసేవ్ఁ. అలాగనేసి వఁకూవ్ఁ ఉన్నావాఁ? మల్ల ఈ సవిఁద్రిస్కి మొదుపు. యేదో రొణొవ్ఁ పోయిందా అంతె మల్లక్ చెయ్‌కి వొల్లైంది కాదు.

యేడి చెప్తావండి? బైత్వారీ యిలాగుంది· తక్కుయ్ యెంత తక్కువుంటె అంత మంచిది. ఇయ్యేక్కువా దున్నలేనోడ్వే బువ్వాఁపరించేడని శేసనుంది చూడండి. యాల్నెల్లోడు పెల్లాని న్రేపించేడనీ. యెందుకూ? అది దుక్కపడూన్నె· యీడు దోల్ దీర్కపోడవూఁనూ. యీ మజినె తక్కువ ఉంటే మంచిది. దన్నె సుబ్రగ వ్యవసాయంచేస్కానీ బాగ సత్తువ్ చేస్కానీ బాగా నీఁర్ తోడ్కొని పండిఁచ్ కొడాన్కి మనిశ్‌కి అవ్‌కొశవుంటది. దానివళ పలితంకూడా వొ స్తదీ. ఎందుకూ, ఉన్నఁది నాకు యాభయ్ ఎక్రాలంటే మఁర్ దేన్ని చూశివోడొవ్‌డొ ఆశుట్టు తిరగేలేదు నేను. అలాట పరిస్తితిలో ఉంది. మనిశికీ అయ్‌దారెకరాలు ఉండాల. ఎంచేతంటె ఈశొక్‌డే కాదుతెండి ... కోయి ... యీబ ... పదిమందున్నారు పిల్లల్ నాకూ. బార్యా, ఒక్ కంబారీ, రెండెడ్లూ, ఇయన్ని కలిపి చూస్తె యెవొఁవ్‌ద్దీ. ఓయ్. ఇది ఇయ్యాయ్‌దెకరాలైతే శిస్తుపోనూ దొస్తు ప్ర...గవర్నమెంటు వొల్లుకాడ్ కద· శిస్తుపోనూ మదువ్‌పోనూ అన్నీ పోనూ ఈల్ తినడాన్ సరిపోద్ది. మిగల్దు. మరి. మిగలడవ్ఁ వుండదు. కాలక్శేపవ్ఁ నడిసిపోద్ అయ్‌దెక్రాల బూముంటే ఒక్కొట్టొంబాన్కి. అలాడ్‌ది మనోళ్ళు కొందరున్నారె వందెక్రాల్ చాల్దట ఆల్కి. ఆలమ్మ పేర్న పిన్నమ్ పేర్న ఇంకొక పేన్ అలా మార్చేస్తనారు. మాక్ అయ్‌దెక్రాలుంది. చోలన్ చూస్తడూ యవ్రివ్‌ర్దూ. పాఁళ్డుక్కి బట్లు కొండవంటే యెగడో ఒఋవ్ బాపతుంద ... అకడా తెచ్చిడవోఁ యేవేఁన యేవేఁన అగుతాయన్నది ... వీ తేడవోఁ అదేదో కొంతలో కొంత జమ్‌కడ్డవోఁ యిలాగే చాలీ చాలన బ్రతుకు. అది యేవిదంగ చప్పగలవ్ఁ. సిగ్గుసిగ్గు. చెవ్‌కోడాన్కె సిగ్గు, ఇమ్మానవ జీవితమ్మది. యేఁటంటె అకడ అఋవు తేడవ్ఁ. ఆడి కొందరూపాయల బాకీ. యాబాయ్ రూపాయ్‌లివ్ఁ డొవ్ఁ.మల్ల మరిప్లా నూటయాభయ్ తేడవ్ఁ. లేపతె పిల్ల లల్లుకోరు ఆళ్ళి ఇయెన్ని కష్టసుకాలూ, మంచిశెడ్లు తెఁల్వ్‌కద. బోబూ నాక్ బట్టలు. నాకు జోడు. ఇపుడవి మూడేళ్‌నించి అనకొంతన్నాను, జోడు కొందావ్ఁ. కొందావ్ఁ, కొందావ్ఁ అనుకోని మరి కొక్ నైపోనావ్ఁ మకుట్రోడ్కి. యేఁటి చెప్తోండి అంత కష్టాల్తో ఉందిక్కడ బ్రతుకు. పల్లిల్లో అంటె అదియూ వర్షాదారణ బట్టి. దొరికినాపల్లిల్లో

కొంచువ్ఁ ఊా...కొర్చు తక్కువ. ఊాబడీ తక్కువేకద. కొర్చు తక్కువా ఊాబడీ తక్కువే. రైకడండి టౌవ్ను కంట కొంచువ్ఁ కొర్చు తక్కువ్కదా? యెలాగంటే వాళూా వ్యోరాన్కి సరిపొయ్నయేయో యెండి పెంక్లు పక్కొల్లి పోనంది ఏయో చిన్న కొర్చ్తొ నైల్తారు. ఇటోఁవ్ఁన్లో ఉనోళ్ళికి కొంచు గోటు కదా? అపో సపో అర్ద్రూపాయో ముచ్చాపవ్కో వొకనాడికైపొద్దీ అఁకూ. ఊోంద్రూ పొలైతె వాన్వఁల్ల సరిపెట్కుంతారు. అల జీవిత కొంచువూఁ కొర్చ్ తొక్కువ్తో నడుస్సున్. వళ్ ఊాబడీ కూడ కొంచువ్ తక్వే అనోక్కచ్చు. ఏదో కూలీ నాలి చేసొక్కడాన్కి- పట్నంకదా- కొంచు కొంచువ్ఁ చేసొక్కవొచ్చా. వుడు దనీ రాబడీ క్కొర్చ అలాగుంచండి. యలాగుంటదంటే అకడ వర్షమే బాగా పడొచ్చు. అక్కడ పుష్కలొంగ పంటల్ పండొచ్చు. అపుడు టౌఁవ్నుతో ఇర్చు. ఇకడా పండిదన్కోండీ ఆళ్ళీఛ్చ. యేఁ. అది వెచ్యాసామ్ చెపలేవ్ఁ. ఇకడా సవ్యింగా వర్షాల్ పడినప్పుడూ సవ్యింగా నడిస్తే ఏఁ వోళ్ క్కొర్చ తొక్వని చెప్గలవ్ఁ? వీళ క్కొర్చెచ్చున్ చెప్గలవ్ఁ. వుడు మా కర్చు కొంచోవ్ఁ ఎచ్గా వుంటది. మరీ అక్కడా యెండిపోతుంతె ఆల్కంట మేఁవేఁకర్చ బెడ్తావ్ఁ? వాళే ఉపుడు సుబురుగ జల్సార్ కొండువా లేపొక్కన్ తిరుగుతారు. వాళ్ళొను ఉన్నారండి గొప్ప బాదళ్పడి పేదోళ్ ఎకుక్కవ్ మందుంతార్. అందులో నలుగురి నోళ్ళు కొటోన్డు ఒకడుంటాడు. వాడు కొండువా యేస్కునీ విజ్జేనగరవ్ల్లో ఉంటొడాడు. పట్లూర్లుండడే. ఆడు విజయ్నవరవ్ఁలో ఉంటడు, మూళ్ళంతర్ల మీద. ఆ కండువా యేసొక్కని ముళ్ళంత్ర్ ... అవో ప్రెసిడెంట్ అవాల, లేపతో పంచాయ్తి మెంబరవాల, ఆడే నలుగుర్కి ఆ పంటల్ సెఁయ్వఁవ్డు డబులిచేస్తాడందర్కి అప్పులూ. అప్పులు కిందా శెలక్కాయ్లింకే శెలక్కాయ్లో లేపొతె గోగునారో యేదో ఊాకముందే తయూరు. కూచుంతడు. ఒప్పుడు ఇక్డే మకాఁవ్ఁ. కాని ఆళందర్ దిగ్గిరా మత్తువ్ఁ ఆలూర్లో అబిళళ్ వల్స గిళళ్ వల్స గిళళ్ వల్స ఒక నాలుగైదు వూర్లు లాకేక్కళిపహ్ ... లేతె ఇకడే వుంతాడు, ఊాజపూజితంగాను. కష్టపడేవోలు అలైగె 'బోబోరోరు వెద్రూపాయ్లివో') పది రూతాయ్లివో') తిపుగుతుంతారు యెనకాతల. తిరుగుతుంతే గసుర్కొని పిసుర్కొని ... మఁన్న నాల్కొంచెన్ లెంటి. వోరయ్యో యెలాగైన వెయ్యి రూపాయల్ జతపెట్టిల, మరి నాకు చాల అవ్సురువ్ఁ వుందంటాడు ఒకడు. యీాడంటాడు, ఒకేయ్ అంతుల్లేద్రా అంతొళ్ళేద్రా అంతొళ్ళేద్రా అంటాండు. కూచుండు. కూచున్ తర్త

మరైలగ్రనయో అంటాడ్. సరె అలగె సరిపెడ్తంలేర కొంచు బింకవ్ఁ సూపించి సూపింసవ్డు. అలా చేసి యేటండీ వూరిగి వొకడో ఇద్రో ముగ్రో కొనేస్తన్రు వూర్ని. తతిమావాళంద్రు పాప్రామ్ పైద కాపురాలై. కిందమీద పడ్డవేఁ. ఈళు ప్రెసిడెంట్లు నాయ్కులున్న. ఈ లోవ్డూ టోవ్ఁన్లోనఁతె వొశేల్ మెతుకులు. యేఁవ్ సహోయం చేస్తన్నయండి? బేంకుల్ సహోయంచెవ్మంటారా? ఆ బేంకిల్తి వ్డిక్క వైయ్కుంటంకెల్నట్టుగే. ఖరణమ్ మునసబు. తఱవాత ఈ సట్పిట్ కావలంతె తాసిల్దారు. ఇయన్ని జతపెడ్తడిక్క ఒప్పుకెల్లక్కర్లేదు. ఒక దణ్ణమ్ పెట్టిస్ ఉండిపొత్తోవ్ఁ. అబేంకుక్ మరలా లేదు. ఇవి మా అఙ్బన బేంకని మ వూర్కొక బేంకుంది లేండి. దాఁన్లో తెచ్చుకుంటాడు. వ్యవసాయార్ మదుపులు గురించి ఇవకూడదటవాళ్ నిబందన. అశేఁటి ఇల్లు మరామత్తు పెల్లె ఇల్లు మరామత్తు మొత్తువ్ఁ ఫయ్లన్ని చూసిన ఇల్లు మరామత్తు పెల్లె. కని యక్కడా మరి ఉహుల్ లేదు. ఎన్ని పెల్లిలవ్తన్నాయి? యెన్ని ఇలు మరామతులవ్తున్నయ్? వొకసారి తాకిద్ జేసోన్డు ఒకళ్ళేడు. అన్ని ఇల్లు మరామతుఃలు పెళ్ళిళు. అలాగైతె మూడేలు. యేదో వ్యవసాయంగురించి ఆటేఁడ్దొ సవఁత్రస్వ్ఁ తీరుమానువట. చూడండి, యంత కఠోరంగా వుందో. పిల్లిళ్ళూ ఇల్లు కంతె మూడేళూ తీర్చుకోవ్చట. యెదో వ్యాపారంకి వ్యవసాయంకంత్ సావ్ఁత్రస్ంలో తీర్చేయ్లటా. అంత తిన్నదంగ వుంది వా డైయెరెక్టర్లా వోళ్ పరిపాలనాదంతాను. యేంజెవ్మంటారు? కిందనునోన్ జూడ్డొక్పొయ్న మీదను నోణి జూస్తాండా? మీదనునోన్డిక్క అంతకంట అక్కర్లేదు. ఎక్కువ్ బుద్దిమంతులు ఎక్కువ్ చదవర్లు వుజ్జోగాలిచ్చి నలుగుర్ని పరిపాలించమంటే ఇంత తిన్నగా పరిపాలిస్తున్నారు. యేవఁన్ చెపడవ్ఁ? ఆవేళ మా కిష్టవాఁచ్నోళ్క ఇచ్చూకుంటవ్ఁ. అదేవొఁ మీకు నమ్మకవేఁటో అలాగకాని మాగు మాత్రవ్ఁ లేదు. మేఁవు మొదటనించీ యీ వొక దేవుణ్ణెనమ్మెవుఁ. ఉవ్డూ వొక దేవుడుతో స్నునోన్నెవ్ఁ. అద్దేవుఁడు ఱెండు దేవుఁళ్ళు అయ్పోంరిప్పుడూ. దానిగి మే విచారిస్తన్నంగానీ నన్నొకళ్ అడగ్గూడ్దూ, నేన్చపగూడ్దు. వోటు విలువ మాకూ తెలిసింది. తేలయ్గిపోలేదు. మీ ఆడపిలనెవలకిస్తారు? చెపండి నాకు సమాదానవ్ఁ. నీకూత్రు... మీ కూత్రుందనోకండి, యవర్కిస్తరు? చపండి మీరునాక్ సమాదానవ్ఁ. చదువ్కున్నంత మాత్తొవ్ఁలొ బుద్దెల్లి పోతదంటారేటి? అః ఆఁః? చదువూ సాకలి పద్దట. పుట్టుకుతో గ్నేనొవ్ఁ గ్నేనవ్ఁ వుండాల. గ్నాఁనాన్కి సదువ్కు

సమ్మంందవుండాలే తప్ప యంత చదువు చదివి యేనీతి విన్నను హీనుడవగునంబు మాంనలేదు. ఆడికి ఈనత్వప్ బుద్దుంది. చదువేడ్ జేస్తది చెప్పండి. బుదికీ చదువుకీ అన్వయంకుదరాల. కుదిర్నాడది రాణిస్తది. బుద్ధిమంతుడు అనుకుంటా. మీర్ చదువ్కునోడ్ కనకండి. నా కూతుర్ని యవరైతే యోగ్యతగా మర్యేదగా దాని సదుపాయ్వూంగా పెంచుతాడో ఆడికిస్తానని మీర్ చప్పాల. నను వోటూ అడిగితే నేనూ మన్ ఖియ్యే యలాటొ అప్రతినిదో అదెలాట బుద్ధిమంతుడో యెల్స్ కోసీ ఆ పార్టీ యలాడ్దొ ఓ..అదిపెద్దల్ గడించిన పార్టొ మద్యవర్తి పార్టొ సూసొ్కన్ నెను వోశ్తేస్తాను. అది నా వుద్దేశవ్. యేదొ మరి. మే ఎల్లక శస్తదా యేటి. మీలాటోళు పెద్దలున్నారంత ఒస్తారు. ఇపుడు మీరూ ఒచ్చేరు. అంమానువ్ నిలబడి చెప్పాలే అంటె మరి యేదో మీర్ాడుగుతార్ మీర్ చప్ప గ్లావ్తే యీదిలో బోగుంటదా. అలాగే. అయయ్యా యెలక్ష నొచ్చింది; కొంచివ్ నిలబడండి యేదొ వుట్టిదె. మా మాటవ్డంటాడు ఈ రోజుల్లో కలేక్టె సహాయన్ కొంటొవ్ డోబ్ స్సెగ్గ దిన్గ కనబడ్తున కద. నిలబడండి ... గారు అల్లాగిల్లాగ అంటెయేదో నిల్బడ్తోవ్. నిలబడీ ఇవ్డు మాకు తెలియ్జెపుతన్రు యీాళు. ఇంక మేంవేడి జెపుతవ్. ఓ అలాగనేస్ అక్కడ చెప్పేస్తాను. యవ్వర్కి చెప్తావ్. మాకు నచినోళ్ళకి మేంవెళ్ళోశేశ్ ఒస్తోవ్.

వ్యవహారఖండికలోని వ్యాకరణాంశాలు

ధ్వని విభాగం :

రైతు వృత్తి మొదలైన అంశాల గురించి సాగిన ఈ ఖండికలో శిష్టేతర వ్యవహారాన్ని ప్రతిబింబించే అనేక లక్షణాలు కనబడ్డాయి :

1. **మహాప్రాణత్వాలోపం :** సంస్కృత పదాలన్నిట్లోనూ మహాప్రాణత్వం లోపించడం 'మరబ్యాంత్రంలేదు', 'బగవంతుడ్', 'యదార్దమిది', 'కష్టసుకాలూ', 'వర్షాదారణ', 'మద్యవర్తి' వంటి పదాల్లో విదితం. మహాప్రాణత్వం నిలిపిన పదాల్లో 'వర్షాధారవ్' ఒకటి. 'అతిశోధిత' రూపాలు కూడా ఇతని వ్యవహారంలో కనిపిస్తాయి—'ఖరణమ్', 'మెత్థగా'.

2. **మూర్ధన్యతాలోపం :** 'ళ' కారాలన్నీ 'ల' కారాలుగా మారాయి— 'అలాక్కాలీగ', ఆల్కి' (వాళ్ళకి), 'ఆల్కంటె' (వాళ్ళకంటే), 'నీల్లంత' (నీళ్ళంతా), 'కొలాయి', నీరెల్తది'. వీటికి అపవాదాలుగా 'ఆళ్ళు', 'వాళ్ళు', 'ఆళ్కి', 'పెళ్ళిళు' కనిపిస్తాయి.

3. పదాది 'వ' కారలోపం : పదాదిన 'వ' కారం తర్చుగా లోపిస్తుంది. ఉదా : 'ఆళు', 'ఇజ్జెనగ్రానికి' (విజయనగరానికి), 'ఆల్కి', 'ఆడు', 'ఈడొచ్చి', 'యీదిలో'. ఆఖరి ప్రయోగంలో వ-కార లోపంమీద తాలవ్యాచ్చైన 'ఇ' ముందు యకారంవచ్చి చేరింది. ఇతర వ్యవహర్తల్లో లాగానే ఇతన్లో కూడా పదమధ్య 'వ' కారం లోపిస్తుంటుంది.

'వ' ⟶ 'ఒ' : 'తాకీద్ జెసొన్నాడు', 'చినొన్నెళ్ళు', 'దున్నుకోడొవ్వ్', 'అనొన్కచ్చు', 'అద్దోనెంట' పైనచెప్పిన పరిణామానికి ఉదాహరణలు. పదాది 'వ'కారలోపం భాషా వ్యవహారంలో వ్యవహర్త సాంఘికస్థాయిని సూచిస్తుంది. 'ఈనత్వవ్ బుద్దుంది', 'వొఁటేల్ మెతుకులు' పదాదిన 'హ' కార లోపానికి నిదర్శనాలు. రొండో ప్రయోగంలో హకారలోపంమీద 'వ'కారం ఒచ్చి చేరడం జరిగింది.

4. వర్ణసమీకరణం : ఉదా : 'రష్షించి', 'సద్దుబోడ్', 'విజ్జేనగరవ్వలో'. ఈ ప్రయోగాల్లో 'క' కారానికి 'ష' కారం పరమైనప్పుడు 'ష' కారం గానూ, రేఫకు 'ద' కారం పరమైనప్పుడు 'ద' కారంగానూ, 'జ' కారానికి 'య' కారం పరమైనప్పుడు 'జ' కారంగానూ మారాయి. 'విజ్జేనగరవ్వలో' లా యకారానికి పరమైన కంఠ్యాచ్చైన 'అ', 'య' కారంవల్ల తాలవ్యాచ్చైన 'ఎ' గా మారింది. 'య' కారం పరమైనప్పుడు పూర్వ వర్ణాలైన 'ద' కార 'త' కారాలు తాలవ్యీకరణంచెంది 'జ' కార 'చ' కారాలుగా మారడం 'యీామజినె', 'వెచ్చావసాల్', 'ఉజ్జోవో', 'వుజ్జోగాలిచ్చి' వంటి పదాల్లో కనిపిస్తుంది. ఆఖరి రెండు ప్రయోగాల్లోనూ తాలవ్యీకరణం మీద సంపూర్ణ సమీకరణం జరగడం కూడా చూడొచ్చు.

5. చ ⟶ స : శిష్టేతర లక్షణమైన 'స' కారోచ్చారణ ఈ పదాల్లో చూడొచ్చు - 'తగిలింసీ', 'సావ్కో', 'సాకలి పద్దట', 'సదువ్కి', 'బింకవ్ సూపించి', 'సాకరి సేసొన్కపోతే'. సం ⟶ చ : 'స' కారం 'చ' కారంగా ఉచ్చరించడం 'వేరిచెనకాక్కయ లో కనిపిస్తుంది. ఈ ద్విముఖ - పరిణామం వ్యవహర్త 'వ్యవహార పరిణామ' దశను సూచిస్తుంది.

6. భూతకాలిక ప్రత్యయాలలో 'ఏ', 'ఏ' ల పర్యాయరూపత కనిపిస్తుంది. 'నమ్మేవుఁ', 'అడిగేయ్', 'చేసేవ్వ్', 'వడ్డిపించెడ్'. మిగిలెవ్వ్, దెచ్చేను, ఒచ్చేరు. ఈ పర్యాయరూపతకి నిదర్శనాలు.

వర్తమానకాలిక రూపాల వాడకం విశేషంగా కనిపిస్తుంది - *ఉదా :* 'దెబ్ తింటాన్నడ్', 'బియ్యం దిగిపోతన్నయ', 'చదువ్కొంటాన్రు', 'రూపాయల్ కమ్ముతాండు', 'మార్చేస్తనారు', 'విచారిస్తన్నంగాని', 'కొనేస్తన్రు' - ఈ అన్ని ప్రయోగాల్లోనూ శతర్థక ప్రకారాన్ని సూచించడానికి భిన్నమైన ప్రత్యయం వాడడం గమనించాల్సిన విషయం. అదేవిధంగా 'ట' కారం 'చేస్కుంతోవ్', 'కొనమంతడు', 'సరిపెట్కుంతారు', 'కూచుంతడు', 'తిరుగు తుంతారు' వంటి పదాల్లో మూర్ధన్యోచ్చారణని కోల్పోయింది; 'త' కారంగా మారింది. 'డ' ⟶ 'ట': 'పుట్టకుంటా' (పుట్టకుండా).

ఈ వ్యవహర్తలో ఇంకో చెప్పుకోదగ్గ విశేషంగా కనిపించేది క్రియా రూపాల్లో మొదటవచ్చే పరుషాలు సరళాలుగా మారడం - ఉదా: 'వొరాగు దియడవ్', దీవఁదీర్దు', 'తాకీద్ జేస్నాడు', 'మీదనునోటి జూస్తాండా', 'మాకు తెలియ్ జెపుతన్రు యీళు'.

7. *అన్యభాషా ప్రభావంగల పదాలు :* 'తాకీద్ జేస్నాడు' లో 'తాకీద్' ఉర్దూనుంచి తీస్కున్నట్టుగా కన్పడుతున్నాది.

వ్యవహర్త : 12

పాలమ్మి

కేంద్రం : నర్సీపట్నం, *కులం :* గొల్ల,
వయస్సు : 70 సం॥ *చదువు :* లేదు.
వ్యవహారఖండిక : యాత్రానుభవాలు.

నాకో డబ్బియ్యేళ్ళుంతయ్. అఁ వోఁ డబయ్యేళ్ళు ఉంతయండి. మాఁ పిల్లడ్కి ఈ శినపిలడ్కి పాత్కేళ్ళుంతయ్. పైద పిలడ్కీ ముప్పయయ్దేళ్ళు. పైద పిలకీ ఒక నలపైయ్ ఏళ్ళుంతయ్. చినపిలకీ ఒక ముప్పెయ్యా మూడేళ్ళా నాలు గేళ్ళా ఉంతయ్. ఇవ్ నల్గురే నాక్ పిలలు. ఇట్టికంతే. ఓ పిఁలడ్ కైచ్ పొఁండ్ గనీ పైద పిలకీ నలుగుర్ పిలలు. చిన పిలడ్కి పిలలేరు. పైద పిలడ్కీ ముఁగ్గూ పిలల్లు. ఇద్రాఁ ఒక మొగపిలలు ఒకాఁడ్ పిలాను. శినపిలడ్కి పిల్లల్లేరు. కన....

మాఁ పైదపిల శిన్పిలా ఈర్ ఇలాటియి మీదనంతస్తు అదీ ఇఁాటియి ఇల్లు కటొ్కంది. ఆఁ ఒొండూ ఒొండు గొాదులు. ముంగటాల ఒొండు గదుల్తో కోస్స ఎయినకాల్ రొండు గదుల్దో కొాస్స మీఁదనీ అ అది అంతస్తు అద్దో రొండు గదులు. మోఁవూ చెంపాదిఁచ్కుంటొావ్ఁ. ఏవ్ఁ. మాఁకేవ్ఁ బయిువ్ఁలేదే? మాఁకైవ్ఁ మఁ కష్టార్జితవ్ఁ. య్యేదీ కొానుక్కన్న, మూఁడ్ తులాల బంగారవ్ఁ కొానుక్కనోవ్ఁ. ఒకియ్ రూపాయ్లు బేంక్లో గొాటొ్కన్నొావ్ఁ. మాఁకూ సఁవ చ్రాన్కి ఆర్ పుట్లు దేన్నెవొాఁత్తాయ్. మందాన్ గీద పాల్ చికల్ అమ్కుంతన్న. బ్బాఁవ్ఁ మదుపులెట్కొాంటాన్న. మఁరీ మాఁకేవ్ఁ అన్నంకి నోశ్లేదు. మొఁవ్ వొావ్మంతుడిచ్చిన్ కాడ్కి మఁవూ పుట్టిన్కాడ్ నిఁచీ మేఁవూ కశ్టాలు ఎల్లాట్యి ఎర్గొావ్ఁ. యిర్నడగండి మాఁ... యిళ్ళలొానూ. ఈయ్ఁటిల్లు కొాన్హోని ఇయ్రంతస్తులు ఇళ్ళూ గట్టుకునారు. అఁ. ఇచ్చుకుఁటావ్ఁ. బ్యేఁంకుల గటొ్కఁంటె వడ్డీల్ కిత్తాయ్ బీగొాత్తయ్ రాపోతయ్. మఁకేదన్న అవ్సరవొాఁస్తే ఆయ్ అప్పరావొాఁళ్ళు ఇవోపోతె మాక్ సికాకనీ మాయెపల్రాజు గడ్రోడు. బ్యేఁకలోనిక్కని పైన్ కాణివ్వడు. యేదన్న పని యేదన్న కొానుక్కంటి దొాఁక్తది కాదా? ఇప్పుడు కిల్లి కొాట్టెట్టేడా. స్సావాఁన్ గొానొ్కవల్ ఒత్తనంటి ఒకొాళ్కిస్తె మనొ్కత్తయ్యా ఆందుకు. ఇయేటీ ఇ అబ్బాయ్కి దెల్సును. కాశీ కాణ్ణించి ఇయన్నీ తిరిగినాను. తిరపద్దాక జూశినాఁను. అట్ రాయ్యేఁసరొావ్ఁ యెల్దును. ఇదిగో గీద రేపో మాఁపొ యీొన్నాఁదన్నీయియ్యా యిఁల్లాటి ఎత్తెళ్ళొనే మాఁ పిల్ల యెల్లింది కాశీక్. అయ బెయ్గు దెల్సనడుగు నాఁనుట్టీనఁతానేవొాఁ. వొాయ్కుంట పుజొాన్నాఁ గుంది. ఆ కోవిల్ని జూత్తే శి కడువ్ నిండ్తది. ఈ ధన కోవిల్లు బంగార్రొావ్ఁ అతనూన్నఁ శిలుకు ఈతన్న. బఁంగారవ్ఁ ముద్ద ఇటు తిఅపత్కెల్లి. ఇశేవుంది చిత్రాల్లు? కలకత్త కాలిగమ్మని జూడాల. అయ్వోజిలూ ఊాంపంజీరవ్ జూడాల. పూఁటీ జగన్నాత్సామి కోవిల్ జూడాల. అ కోవిల్లో యెల్నీ బగమంతుడి యెన్నీ యెవ్తారాలెత్తినాడో హన్నిపాశేలు వున్నయ్. ఊాయ్ పాల్ ఊాయ్ పలక. పలకతోటి దరించి కశ్టేశేరు మేడల్లు. ఇలా జూత్తే అల్పొడవ్. యేడ్ ... అందీల్ది తొామ్మిదంతస్తుల్ మేల్లున్నఁయ్. ఇగొా ఎక్కణించీ - చికాకోళవ్ఁ కాడ్నించీ ఇంక అటు చూడాఁల అబ్సవెల్లి కాడ్నించి. అబ్సవెల్లి చూర్నే జేయ్ణ కోవిల్ జూశ్నాను. మటీ చూత్నెఅణ కో అబ్సవెల్లి సూర్నే

రాయ్‌ణ కోవిలి. చీకూఱ్ముఁ కూఱ్ముఁచొచ్చిగయ పియోగ మఁటీ యెమ్మిఁన సైర్నపతీ లచ్‌వీఁ నలుగుఅపజిలిళ్ళు ఒక్కాడ ఒక గర్ గెయ్‌లో పార్తారు. ఈ ఇట్నుంచీ ముఁగ్గురూ అపజెలిళ్ళు ఈ యెతక్కి కొఁండ సాఁంత్కెల్లె నెకెల్లేటోక్కని ఇశెస్తార్ తూర్పుకి. హట్నాఁచి యముఁనపొ్స్తది. నలుగుఱు గల్చిక్కడే తిఱుగ్‌తారు. తిఱిగిలాగొత్తరు దచ్చిరాఁన్కెలొక్కత్తది. యముఁన యవుఁన్ పెద్దప్ప ముగుఅప్పజిళ్లూ ఇయేపిఁట్ సఱస్వతి లచ్వీఁ పాఱ్వోతమ్మ లల్గురూ. ముగ్గుఱూ గల్చి ఇటొస్తారు. ఈ ఇటుంచి యముఁనపొ్స్తది. నల్గుఱు గల్చిక్కడే తిర్వేఁణి సంగవ్‌ఁ. అదే తిర్వేఁణి. ఆ తిర్వేఁణ్లోన ఆ గఁంగ తిఱ్‌గే కాడ చూడాల. హాక్కడే స్తానాలు. అక్కడే యెప్పెకాలు. అక్కడే శేలిగ్యానాలు. అక్కడే గోదానాలు. చచ్‌పొయ్‌నోళ్ పిడాలెయ్‌డొవ్‌ఁ అకడే. చచ్‌పొయ్‌తారు మనోఁళ్లు పెద్దలూ ఆళకి ముఁందు గాలాన్కి వ్ముత్తికీ పిఁండపెతాలని యాస్తారు. ఎనిమిఁది రూపాయ్‌లు అప్పెకాల్కి. చేలిగ్గేసువ్‌ఁ చీ అక్కడ జేయించ్‌కున్...

ఆందాన్‌గు గోదానవ్‌ఁ జేసుక్కనోఁవ్‌ఁ. చేలిగ్గేఁనవ్‌ఁ వాఁ చచ్‌పొయ్‌న పిలడ్‌కీ అబ్‌శేకవ్‌ఁ జెయిఁంచినాను. పిఁండ పెతానవేఁయించినాను. శేలిగ్గేవవ్‌ఁ జెయించి నాను అతని పెఱ్జెప్పి. ఆఁరి నల్గుర్ బేమెర్లకి బట్లిచ్చినాఁను. అకడ కాశీలోను గోదానవ్‌ఁ జేసుక్కఁన్నాను. అక్కడ యెప్పెకవ్‌ఁ జేయించినాను. అక్కడ శేలిగ్గేనవ్‌ఁ జేయించినాను. పీకూర్మోవ్‌లో జెయించినాను. ఆఁ యిర్సవెల్లో జెయించ్‌కునోన్నవ్‌ఁ. అన్నిఁ దిక్క అమోళ్ సన్నాఁయ్ దేఁవుడు కొవిల్లో జెయించ్‌కున్నోవుఁ. నేఁనన్ని దిక్కలా సేపచ్చేను. ఇక్కడ తిఱుపతిలోను ముఁందు గొఁంటా తిఱిపత్ యెఁంకట్రవణఁవూఁర్తికి తలిచ్చిన. అక్కడఁ తలిచ్చి- అక్కడా బోఁబుకి యెఁవీఁలే- అక్కడేవీఁ కొబర్‌కాయ్ కొట్టి కప్రస్తాన్నవ్‌ఁ కాడ కొబెర్ కాయ కొట్టడవ్‌ఁ. మారి, పటిక్ పనద్దార ఊదొత్తులు సేఁంబ్రాణా ఇంతిక అట్పి తవ్‌ఁ చేస్తావ్‌ఁ. మాఁటి, మంగ తల్లి కోవిలె కోనేఁవుఁ. మాఁటి, తిఱ్పెతెంకట్రవణ మూర్తి కోనేవుఁ. ఇఱ్ఱొండు దిక్కులా త్తానవ్‌ఁ జేసినవ్. మూఁటి శూడెమ్మ పాపనిదులు పుఁన్నె నిదులంటూరు. అక్కడ త్తానవ్‌ఁ జేశినవ్. అయ్యో మటి మనవ్‌ఁ యెల్దవెఁందుకూ? తానవ్‌ఁ జేశి పున్ని నిదుల్కి యెత్తవ్‌ఁ. పచ్చితీర్తవ్‌ఁ జూశినాను. ఇకెన్ని జూశేనన్ని తిర్పత్ కాడ్నుంచీ ఇయన్ని జూశినాను. మాఁటి, కాశీ కాడ్నించీ పాఁండ్రంగడు కోవిలె నఁచ్చణా బఱిదెశాల. ఇంకీ అక్కణించీ ఇయన్నీఁ జూశిన. బద్‌ఱాచెలవికడ ఱావుఁల్వోఱూ ఉజ్యెగవ్‌ఁ జేశినూరు. పుట్టి

నూఅు అయ్‌వోజి. బద్ అచెలాన్ని౯. ఛీతమనీ అడ్విలోనొగ్గేసీ మల్లా కనకశీతమ్ జేశీ ఇక్కడ్‌కయి -- యెదవ్ రాజ్జెటికోవ్౯ ఘ్యేలగూడ్దనీ అప్పుడూ యీ వుజ్యోగస్తుల్ అందఅంటావుంటే అయ్‌డూ ఆ అప్పుడు పైతివ్ ఛీతజ్జెశి పతివ్ ఛీతజ్జెయించ్‌కోనీ పెళ్ళి జేశ్కొన్నీ ఇకడు జ్జెగవ్౯ జేశినాడు. అయ్‌వు బద్ అచెలాన్ని. బద్ రాచైల జూవు౯ల్వోట్ కోవిలెక్కడ. అదికోవిలెకాదు పం౯జిర్యూవ్౯. ఏ యిలాటియి నా౯లు౯గూ౯ ఇళ్ళ పెట్టుం౯ది పం౯జిరువ్౯. ఆకాశ మాట్ గే౯న్నుంది పంజిరువ్౯. ఆ పంజిరువ్౯ లోనూ యెలాగున్న౯య్ చూట్టు ఇలా ఇలాగ్గన్నడవ్. ఆకాశ్ మా౯గ్గాన్ న్న౯న్నయ్. ఈ పజ్ మత్తుడు యెన్ని అవ్‌తాజూలెత్తినారో అన్ని౯ పొ౯టేలూ వు౯న్నయక్కడ. మా౯టి, మచ్చెవ్‌తాఅ వె౯త్తినాడు. జూమవ్౯ తాఅ వె౯త్తినాడు. వారింద దక్ష దావిత్తారవ్౯ ఎత్తినాడు. కూట్ మవ్‌తాట్గోవ్౯ తాజేల్ అవ్‌తాఅవె౯త్తినాడు. ల్లేడవ్‌తాఅవె౯త్తినాడు. యిన్ని యవ్‌తాజాలో ఉన్నయ్ అలాగ య౯ నా౯న్ జూశినాను. వోలిదీ చుగ్గూ౯ి బ్రూనూ ఇద్దేల్ కెల్లితప్పుడు తెల్లటి గుఱ్ఱాలెక్కి ఎల్లిత్తున్నా౯ఉ. యెల్తుంటే అచ్చుంచి గొల్లబావ౯ స్సల్లట్కొ౯స్తు౯ంది. స్సల్లి టొ౯కొస్కా౯వుంటే ఆ ఈ శుగ్రీబన్నాడూ మ౯జ్జిగియ్యెవా అని అడిగినాడు. ఇస్తానన్నా౯ది. ఇస్తానూ౯. నాట్కొ ఛేతిలొ డబ్బులేదూ. ఉంగఅవ్౯ ఉందిస్తానూ అని ఇలా వుంగఅవ్౯ అతన్ దీస్తన్నాడు. ఈవిడె స్సలకుం౯డెట్కొ౯ని ఇలా నిల్‌బడ్డది. ఇద్దఉూ గల్సి ఈ చిగ్రీబు వోలూ గెల్సి యెల్ల గుఱ్ఱాల్మీ దున్నా౯ఉ. ఆల మూటాలీ ఈట్ గల్ల బామ నిల్బడ్డది. నిల్బడీ ఈ నల్లిస్తుంది. ఇతను౯ ఉంగొరొవ్౯ దీస్తుంటై అలాగున్నయ్ పెటేలు. ఆ౯ అ౯నదములు. వోలీ చుగ్రీవ్ ఎందూవద్దు? యిద్దేల్ కెత్తన్ను. రావు౯ల్వాఉూ శీతనీ౯ ఆడివిలోగీ జూవ్౯ణా బేమ ... చేత్తే ఆ స్సుగ్రీబు... కెల్లేతప్పుడు మజ్జి మజ్జిగి పట్కొ౯స్తంది గొలబా౯వ౯. గొల్బొ౯వ్౯ నడితే ఇస్తుంది. ఈ నూ నాకాడ్ డబ్బుల్లేవ౯ని ఉ౯ంగరవ్౯ దీసిత్తునాడు. అలా౯టి పొ౯టేలు అలాగ యెలాగైతే జెట్‌గిందో అలాగున్న౯య్ పొ౯టేలు. ఘ్యే ఇన్లా కాయ్‌తాలా? జూయిగాదే? యెలా పాల్టూ౯ు పలక. అయ్యెక్క౯డ గట్ తెచ్ కట్టేశుక్కొ౯న్నా౯రో మాన్నావులు. ఇ౯ంకా యేవో కాయితాలు ఇలాగ శున్న౯ వేశింది ఒజూయ్‌గట్టిందిగాదు. అ పొహ్‌జోవ్౯ని పాల్ జూయి పలక. ఈ బూదేవ్ తల్లంగ పాల్ జూయే.పిం౯గాళీ సిప్పలుంతయ్. ఆ౯. యే౯ద్దిగ్గనే వున్న౯య్. అపన్న౯ంగ బ౯ంగళాలకీ యిళ్ళు. యెక్కడ్ జూశినా జూమ్నావవే౯. జూవు౯

లోఁపలు నావ్వేఁ. చికాకోళవ్ఁ దాటిన్ కాడ్నిచీ ఏ యింటిన్ జూశినా ఊామ నావఁవేఁ. యే కోవిల్లు జూశినా ఊామనావ్. అన్నీ కోవిల్లే అనుకోవచ్చు. అన్నిళ్ళే అనోఁకవచ్చు. మఙ్ గక్కడ్ దాక చూశ్.... ఆఁ మఙి యెల్వాబాద. అల్వా బాద. నెవ్ఙీ, నైవ్ఙీ పుట్టిన్ వూఁలు అల్వాద. అవల్వాబాద. అ అమ్మఁ బాబో అకడున్నఁయ్ ఈ గెయ్ మీఁదంతస్తులు. అయంతస్తులెం తేసం తెస్తులున్న యో. ఎం తేశిగి యెట్టేరు వొంతుల్లు. ఆఁ వొంతుల్ల మీఁదకి గజాలేసి యినప గజాలేశి వొం తుల్లు గట్టేశేరు యినపగజాలేశి వొంతల్లు కట్టేలు. ఊయిలు ఊోడ్డుకి యెక్కి ఇప్పుడూ ఇక్కడున్నఁయ్ గావా తుల్లోఁ బిడ్ జీలు అఊాటి బిఙ్ జీల్ జూడాల బాబూ, ఆకాశ్ మాఁలూఁన్నుఁనయ్. ఇక్కణ్ణించి ఎక్కడ్కి ఇసాపట్న వెంఙేస్ దూఁలవ్ఁ. కాశీయంతే. ఎన్ని కొశిడ్ పట్నోవ్ఁ. యిఊవెయ్ నాలుగు కోస్సిళ్ళ పట్నవ్ఁ. కాశీపట్నవ్ఁ. మాఙి, నెవ్ఙీ గట్టించింది. బాబూ, ఆ మేడకు పోలీజ్జవాఁల్లు కాపు. శుట్టూ గోడ...మనిపుడు శుట్టూ బారీ గోడ ఉందికదూ? అగ్గోడ కడగడాన్కి ఊోజుకి నలుగుఊేసి ఐదుగుఊేసి మన్సులు బంట్రోతులు ట్రోజూ కడగడవేఁ. ఆ నెవ్ఙీ మేడ జూడ్డానెకల్తాఁ మన్సకి ఊాపయ్ ఊాపయ. ఆనైవ్ఙీ మేఁడ సుట్టూ తిఙ్ గీ సూడ్డవెఁత్తే మఁనొవ్ చూస్దానికి ఊాపయ్ ఊాపయ్ టికటి. అందిలోనైలాగున్నయ్ మిఁ ర్టీవోళ్ సూడ్ సచ్ పొయ్‌నాఊా చచ్ పొయ్‌నయ్ అత్తమ్ బట్లు. తుపాకులు బాకులు పిఊవఁ కత్తులు ఏ ఆడితోడి బెటోకనీ ఆళూా అకడన్నీ యిలాగున్నయ్ కదూ! బెంఛీల బెఁంఛీల మీఁద అద్దాలు. అద్దాల్ పెట్టేశనీ ఈ బట్లంద్లో పెట్టీ అద్దాలేస్తే య అద్దాలు యెలాగన్పడ్‌తుంది? అప్పుడు జెగ్గినట్లా నిత్తుఙ్ బట్టలొ గన్పడ్తయ్. కన్పడ్డయీ అదీ ఆనివ్ఙీగోలు ఆడమన్స్యె-సివ్ఙీ అంట యేవిడ పేలు. చక్కగ గిజ్జాల్ జుత్తుకోని ఆఁవిఁణ్ణక్కడే ఇలా పొశే దీశేశేర్ సచ్ పొయ్‌నాఁవిఁణ్ణి. ఆ మేఁడలోనే. మహాఊమో యెనఙ్ దీశ్‌నారో వాలు. మఙ్ మన్నేవెఁళ్ళి? నాకేవెఁల్కి? నెవ్ఙీ. ఆవిడె పేలు నెప్పీగోలు. ఆడమనిశే. మఁగోళ్ళుగాదు. దఊల్ జచ్‌పోతే ఆ దొఊల్ని కుండీ అంత ఇపుడీ యేఁడంత పొడుక్కుఁడీ ఓల్చే శాన్లు. కుండీ మీఁదగుఊాన్ని గుఊోమ్మిద్దొఊ. దొఊచేతిలో కత్తిలు. పిట్టయ్ కొత్తులు. మొల్లుంతయ్ అయ్‌బోకులు. లేదు. గెడ్డాల్ గెడ్డాల్ యేఁవ్‌లేవ్. అలా యిలాగే తల్తోటి పిలక్కేపింగులు దీస్కొని గిజ్జాలవొ యిలాగ యిలాగ కేపిం గు ల్దీస్కొనీ గిజ్జెల్ దిద్దుకొనీ అప్పుడే ఆద్దొఊలన్ జూడాల బాబు. మఙిక్కడ

చూచినాఁడా మన్నిఁబ్రూగోటిన్ని ఇక్కడ బళ్లోను. ఈటీన్‌ఏఁలాగున్నట్ గన అటింతేఁ మన్సులు అంబోబోయ్. యితనూఁ చిన్నగా ఉన్నాఁడు. పక్కీ-తనమ్ ముళ్లీ అయ్‌నూఁ అయుఁన్ మఁంచి పిటీల్లాటి మన్సులు తెస్తా దుడ్డుల్లా గుంతాఉ. మనిశీ పిటీదేఉంతది వెయ్‌ళులోనూ. నువ్వోయ్‌శినోఁడ్వి పిటీదే ఉన్నార్టు అదీ. మ్మఁన్నాళ్లేళ్ళింది. ఆయ్యో నాఁనొక్కదాన్నె నువొక్కళు గాదే ఫదిమంది గల్చి యెల్లి చూస్రమ్మఁనండి. ఉళ్ మాఁట మనక్ దెల్దు. మఁన మాటాలక్ దెల్దు. యేదన్న వూజ్ పేఉ మఁనవూళ్ళో వాళ్ళికక్కడోళ్ అడీతే పఁలానాపఁలానానం…జ్ గెనీ అమ్మాఁ యిది యేవూరూ ఇదేపెల్లె అనడిగితే 'నెయ్', 'నెయ్', 'పో' ఇలాగండవేఁక్కానీ 'నెయ్', నెయ్' అంతాఉ' మాఁకు దెలియ్‌దు పోఁమ్మన్నమాఁట. 'నయ్', 'నయ్' అంతఉా ఆయిన్ని ఆ బాశ్ దెల్సినోళ్ళే తీస్కెల్లాల్గానీ అందాటి మనఁవ్ యెల్లలేవ్ఁ. ఆ మన్షుడీసా ఎస్కోట మఁనుశుడు బండి అతనే బండేశుక్కన్నాడు. అతనే తీస్కెల్లి ఇయన్ని జూపిచ్ తీస్కొచినాడు. మఁన్శికీ మూడువందల యాబియ్ ఊపే తిక్కటి. కాశీ కాన్నిఁంచీ ఇశేపట్టఁందాకానూ. బెస్సూ ఉల్ మీదే. ఉల్ మీదె యెలేవ్ఁ. ఇశాపట్టంకాడ్నిఁంచీ ఉల్ మీఁదే. ఇశే పట్నవిఁశ కాణ్ణించీ బొస్సులోను. ఉయ్‌లు ఉయ్‌ల్మీఁదెఁ తీస్కెల్లేదు. ఉయ్‌ల్ మీదే దిగబెట్టేశాన్నడు. ఉన్నాఁది ఇక్కడ. ఇక్కడ జూత్తాను. ఒద్ఉ జెలవ్ఁ. ఉపాటకెల్పోవ్దునిగో గేద్ పోల్ దన్నెత్తెను. లేదూ అయ్యో! ఇంకా నామాఁట్రావా...నిపాలమ్‌తునాను. మఁటి అయ్‌తే బత్తి జేశిన బగమంతుడికీ నంచవ్ఁ లేకుంట బగ్‌మంతుడికి నవశ్కాఉవ్ఁ యెలా జేస్తనవ్ఁ అంతా బగమంతుడ్డిలే. మర్ శేవె శేవజేస్కుంటా నాఁ దేవుఁడ్కి నవఁశ్కాఉవ్ఁ చేస్కుంతాను. పొద్దున్నేఁశీ మీఁఉ నీలువెల్ల స్తానంజెయ్యాల? మేఁవ్ కోళ్ళూ జేతుల్ కడుకోక్కని పఉమాఁత్తుడికి నవఁశ్కాఉవ్ఁ జేస్కుంటే మాఁకు మఁమళి సుద్ది జేజ్ పుట్టించినేఉ మిమళ్ళి సుద్దిజెయ్‌కుండ పుటించినేర్. పఉమాఁత్తు మీఁకలా బెట్టేడు;మాకిలా బెట్టేడు; మఁటిం కేం జేత్తఁవ్? మీర్ పాపాత్తులు గాదు; పున్నెఉత్తులే. పుఁణ్ణెత్తులయీ ఎక్కువిళ్ళల్లో బుట్టేరు. మీఁఉ ముఁమ్మోఁటి స్తానాల్ జెయ్యాల పొద్...అన్ని వోరయ్‌పోఁయిందా, అప్పుడ్‌కాణ్ణించి అంత యేకవేఁ చేశేశినాఉ. అమ్మోఁ, ఆ మిట్టివోళ్ళంత అంతక్కడ్ కొత్తట్. చూడు బాబూ యెవఁయ్... పూజీటి జగన్నాతాస్మికోవిల్ కెదుట్‌గానూఁ యిలాగే

వుంది కోవిల. అప్పుడు పూజూవ్ంనీ పూజీలు అమ్ముకుండోఅట. హోవూజోళ్లు అవూజోళు అంతానూం పూజీల్ అమ్కుండోఅంట. పూజీల్ అమ్కుంటే అందు చేత పూజీ జగంన్నాంత్నాంవ్ం కోవిలై పూజీల్ పూజీ పూజీలు. యేంవో అంతక్ముందేమ్ పేఱుండీదో నాక్కేవెంఱ్క ? యంళ్ అదూతామ్ బోబూ. ఇంకక్కడ యెంగిలీశ్ యెంంగిలేంవీ లేదు బోబూ. ఇంక ఇంతేశి ఇలాగుంతయ్ పిడతలు. ఇలా ఇలాగే వుంటయ్. ఈదే చూద్దులు, ఇలాగుంటయ్ పిడ్తలు. మట్టి పిడ్తలూ. మట్టి పిడ్తలుంతెయా ఆ పిడ్తలవీ యేదు కొండలు. ఇంతేశి ఇంతేశి ఇంతేశి అనీం యేదు కొండల్ దొంతుజెట్టి పొయ్మింనెడ్తాలు. ఆ మీంందన్నవ్ం జూ స్తై ఇయెన్ని ఉడికినట్టే. ఆయమ్ మా బైత్తే. జెగన్నాత్సోమ్ త్సోమ్ బైత్తే. ఆయెన్ను శేయవ్ం వల్ల యీ అన్నంవుడీతది. ఉడిగితే ఆయన్నవ్ం దించీశి అందులోనూ యేవ్ంమి ఒకొ మిఱబ్గాయ అక్కడ మిఱ వగాయన్నవ్ం ఊశెయ్యాలు. కూజొండితే మిఱియాల్ చిట్ పొడి వేశేకూజొం డుతాలు. మాంజీ, పొప్పు కందిపొప్పు పెద్ద కంది పొప్పొండుతాలు. ఉప్పే శ్తాలు. మంరి కూజోన్ మిఱ్యాల్ పొడినే యేస్తాలు. చేఅన్నవ్ం వూశుండదు. పులుశు చింత పిక్క పులుశుండదు. తిన్నాను. అయ్యో అయంది అవుత్తోవ్ం. ఆయన్ బచ్చితోటి ఆ యన్నవ్ం దీశేత్తే పిడ్తలా పిసఅవ్పోద్ది. యెకడికకడే ముంకముంకలై పోంద్ది. అన్నొంవ్ దీశియ్పోతె అటు ముంక్కలై పొయ్ అకడే రాలోప్తది. అన్నవ్ం అంన్నంంత శుట్టూ చెక్కు శెదఱ్కుంట ఆలాగుంటాది. అ యన్నవ్ం దీశేహ్నంవూం అంటే మాంత్రవ్ం పిడ్త పిసఱ్ దొఱ్కొద్ చేతికి. యెకడికతడే ముకముకల్ ఊఱ్పోద్ది. వో పఱ్మాత్తుడి బైక్తి శాంవుందకడ ఇంకంతే. ఇంకకడ్నించీ యిదిగో యెక్కణ్ణో పాంద్రంగడు కోవిలి ముంందు దానివ్తల నచ్చనా బఱిణపాల అయ్వోజి మంన ఇదెమ్మ కాశీ అయ్వోజి ర్యోవుంల్ వోఱు పుట్టినూలు. ఈఱావుంల్ వోఱు ఱావణాబేంమ్మతోటి యుద్దువ్ం జేశి కాశీ యెల్పోంనాడు. ఆ ఎయ్వోజెల్లిపొయ్ పుట్టినూఱొల్లిపొయీ ఎవఱ్కి చ్చేఱా ఎవఱ్కిచ్చేఱా అఱ్కిచ్చేసి హోకొఱ్వునీ ఆగయ్లో దిగ్పోంండు. అతన్దిగిన శాంట్టుంది. మాంజి, షీతమ్మం దెశ్రద మఱఱాజు జచ్పోండు మాంవం. మంవం జైచ్పోతే మాంవంకీ పద్దకొంద్రోయ్ల పిండవేంస్తుంది య అమ్మ. పొత్తుచీఱె పొట్టు జీఱ గటొక్కనీ పిండవేంస్తంది. బంంగాఱమ్ పళ్ళెల్లోనూ పిండవుం పిండాలూ అలా మోంటవొడ్లేషేశి ఇలా బొట్టొక్కంది. మాంజి, దెశ్ఱద మాంరాజూ చచ్చి

పొయ్‌న్నోడు గాదా. చచ్చిపొయ్‌న మాఃరాజు పంచీ పొత్తుపంచీ యిలాగే మొల కాడ్నించీ యిలాగేస్తోనీ యిట్ యిలాగ వొయ్యడ్డేస్తోనీ గెయ్‌లోనిలా బ్బో ఈ ముర్కులూ గెయ్‌లో ఎట్టుకోనీః ఇలా బెట్టేడు. అలా కూల్చొన్ కూచోచ్చె లేదు. ఇలా గోకట్లైనవ్ః మోఃకాళ్ళున్నాడు. ఆందుకాడాన్కి ఇల ఇలా బట్టేడు ఇలా బడితే ఈ యమ్మ ఆ బంగాఅవ్ః పళ్ళివ్ఃలో పిఃఃడవ్ః పిఃండాల్ దీశి యేస్తుంది. అయ్ జూపినాను. అ కాపీ యాఃష్లిక్ మేఃపుల్లేవ్. ఆ గెయ్‌లో గంగే, న్నీఃజే. నీఊనూ యేదో తొాట్రు చూడూ మః బ్యాల్చిలున్నయ్ గదూ ఆ బాల్చిల్తొాటి మూఃట బెట్టడవ్ః పోల్ దీశ్కోఃకడంగాని దానిక్కొట్టు లేదు. కాశీ యావులుక్ క్కొట్టు లేదు. ఆకిళల చీబుజ్ బుల్ల పఃన్ను గుట్కుఃందవఃంశే దొాఅకదు. మాఃజీ, జేయ్ శెట్లున్నయ్. జేయ్ శెట్లున్నఃయ్. యేవ్ శెట్లున్నయ్.

అలా పుజీల్లాగుంతఊాల్మాఃట మఃనక్ దెల్దు. ఒగు మనిశెన్న మనన్ చెయెత్తు మన్సీ లేఊ.యిక్కడ్‌దాకే నిఃంగీ బఃత్తీల్లాగ గట్టుకొంతఊ.ఆఃడ్డీ మఃగోడూనూ. ఇల్లిగో చూడికడ డబ్బాల్ జేత్తడు. నెత్తిమీన్ చికేస్కుఃంతడు.అలాగే మఃగోళ్లు శికలేచేచ్‌కుంతఊ. ఆడోళ్ళు యీా ఇక్కడిఃచీ ఇయఃంగా ఇలా నింగీల్లా గట్టే స్కాని ఇంక వొాంగ్‌డోని అలాగ వుడుపులైనా అలాక్కచ్చలేసి మాఃవూకెక్కల్లీ ఇలాటి బట్టల్ గటొాక్కని ఇలాక్కచ్చేస్కొని నుః నూఃడుస్తాఃవాః ఆళ్ అలా గ్గాదూ ఆయి యిక్కడికే బట్ట నింగీల్లాగ. చూడూ మన దొాల్లు గొట్కుఃంతాఊ. అలాగ్గెట్టేస్కానీః ఆల్ మాట మనక్ దెల్దు. ఆ కుక్కలవేఃటో బేఃద వేఃటో. ఆల్లెదో అఊవోఃళో యేదో అంటాఊ. మః న్తీఊాళక్ లేదూ. వోయ్ వోవో అండవేః. అంతేఃగేని మఃన్లాగ మఃన్చిమాట్రాల్లో యిలాటియ్ ఊావు ఆళ బాశేజే. ఈ సచ్చటొాళ్ బాశ్కేజీ. మాఃజీ, కొాఃన్డాల బాశేఅ ఆళ బాశేజా. మఃన్ళులాట్టి దుడ్డిల్లాగుంఃడ్ర్ బాబూ యీా పూాట్టీ లాఃగ. అంతనని ఈ తాానవ్ః మఃన్సులు బోగున్నాజ్ మల్లినీ. ఇట్ తిఅపత్కెల్లి ఈళ్ళూ బాశలాడ్తజ్ గనీ ఈ తాాన మన్సుల్ బోఫున్నాఃజ్ గనీ అతాాన మన్సుల్ చిన్నః పుజ్జీలగుంతాఊ. ఆ తఃన్నః ఓవుల్ బా బూ మేఃఖలే. కొాంచు మేఃకల్లాగే వుంతయ్. ఒకోకళ్ళకో మఃంద మఃంద ఆవులుంతయ్. ఆ యాావులు ఆ యాావులుకీ మనవ్ ఆట్టీ పెఃంక్ టిళ్ళే. ఆవుల్కి పెఃంకుటిళ్ళే. ఇక్కడే లేవు. ఇప్పుడు తాామ జేకుల్తొాటి మఃనొావ్ః ఒనొాస్తావ్ః జేత్తన్నవ్ః గెనీ అక్కడంగ పెంకుటిళ్ళు. అకడంగాః. ఇటక్కే మఃంఊాయ్ జాల్దక్కడ్ ఇటిక. ఇటీగట్టి ఇటిక్ పేజ్ శెయ్‌డవేః కనీ

గొనొవ్ వేసీ కట్టడవన్న వ్రాశిలేదు. అక్కడిస్కెలాగుంటదీ? తెల్లగ వాజ్ పిండీ దంచీ మిఅప్తావు. కాశీలోచి ఇసాక్కవుజ్ పిండి నాగేవుంటాది. మన్నాగ్ తట్టల్లాగ్ గాదు. చిమ్మెటు బస్తాల్నయ్‌గో. మజ్ నిజవే అంత అలాగుంటాది. తెల్లొ మల్లి ఫువ్‌నా ఉంటాది ఇస్క. మాటి, ఒక్కో ఆవ్ జచ్‌పోతే ఆ గయ్‌లోనే, ఒ పిల జచ్‌పొతే ఆగయ్‌లోనే అటిచ్చంద్రుడి గటావుందిగాదా? అట్చిచంద్రుడు కాటికావ్ ఉానాడూ. అక్కడున్ది. ఆయటిచ్చందుజ్ గటాలా. అక్కడే? కాశీలోనేత్తుండులు ఇంతేశీ ద్కులూ పేజ్ళ్ తులు. వొక్కటే. వొక్క కా కాశ్టవే. ఆ కాశ్టమీంద ఇయంద పొద్దోట్టీ లచ్చయాటియ్ వోట్లూ జెనవూ వొత్తాఅపడ్కి. ఆ తల యెల్గాల థల యెల్గిం గెయ్‌డవే. గగ్గెయ్‌లో దోష్షడవే. అకడే తానాలూ, అకడే అష్షేకాలు. అక్కడే ... అందులోనే. మజ్ చూశ్తావు. చవాలో మనువ్ మామూల్ ఇంత పిల్ల మొదటిక్కి పొద్దున్నె, లెగిశీ ఆతానవ్ జేశీ ఆ గంగచెక్కల్లీ ఆటూ అయినిక్కి ఇతనూ కాశీ యిశనాదుడు హాతెనికీ అబ్‌శేకవ్ గంగే. పువ్వా గెంగే. అమ్మ బోబోయ్! ఆ అకడ ఆ బావూ కోవిలె యున్నాదీ. కోవిల్ ముంగ్‌టాలా న్లింగాకాఅవ్ ఉందీ. పైద్దగొడుగుంటాది. అంత నింగాకాఅవ్ ఆయందీ. ఇన్ని జాజేల్ దిట్గినాను. అయ్‌నిలు నింగాకాఅవ్ పెదది. ఇక్కడ బల్గొట్ట బేమ్మలింగస్సోమి కోపిలో లింగాకాఅవ్. కడవయెన్ని ఒక్క మాది గాానే వున్నయ్. తిఅపతిలో గాని చీకూట్మొవ్‌లో గానీ ఈ యెన్ని దిక్కలా యెకఅ యిఅస్రవెల్లొగాని సన్నాయ్ దేవ్‌డు కోవిల్లోగాని యిన్ని దిక్కలయ్ జూశినా వొక్క మాదిగ్గానే వున్నాయ్. ఏవేజ్ కావేజే. జామలోఎు ... అన్ని పేల్లు ఇలాబాబు. ఎన్నవ్‌తాజాలెత్తినాటో అన్ని నీనున్నింగాకా జాలున్నయ్ తిఅప్తిలోను. అన్ని పేల్లున్నయ్. చదువ్ కునోళ్లూ దెలిస్సది. నాను ఇచెల్లి నెల మీద పద్దక్కొంద్రోజుల కొచ్చిన. కాశీలోనూ ఐదురోజులూన్నోవ్. మాటి, సికడ జగన్నాచ్చోమి కోవిల్ కాడా అయ్ మొన్నాలూ శీకూటొవ్‌లోనూ నాల్ జోయ్‌లున్నాను. ఈ సత్తమూలో. అద్దిలూ. అద్దిలిచ్‌కోనీ సత్తమువ్‌లో ఉండడవే. మాటికడా పూట్టీలోనూ సత్తత్వే, అకడా సత్తత్వే. మాటి, ననిన్నిఇ క్కలా సత్తత్వలున్నాయ్. మజ్‌సత్త్వలులొ ఉండడవ్. ఇలాగే నైట్లు. ఇలాగే ఇళ్ళు. న పడుకోడాన్కి స్నాపల్లు. అన్నిస్తావ్‌కాలు వాగానే ఉంటాయి.మటినను చీబుజ్ బుల్లంతెద్రొజ్లదు మఅకడ. అకు ద్రొఅదు. మేవాకు పందుగ్లుల్ల కిఅపనాలు నూని అన్నీ బట్టూ

పోఁనవ్. ఉప్పు ఒటొోసెక్కల్లేదు. ఉప్పు మఁనుప్పు నాగ గాదాది. ఆ' కాశీలి సెక్కలాగుందో ఉప్పలాగుంటది. మేఁత్తకుండ. అఁట్ దనా బెత్తే ఇంత పొట్లోవిఁ త్తాఋ. అహోఁ. ఇప్పుర్ సవ్ కే బియ్యావ్ ఋూపయ్ పొలా తవిడు. అ' ఆఁ. మఁనకే చౌక. యెన్ని ఊజ్జాల్ దిట్ గినా మఁన వూట్కి మిఁంచిన వూట్ నెఁనెక్కడా సూళ్ళేదు. ఆఁ. నట్టిపట్నాఁ ఉజ్జోగస్తులు ఒచ్చినాఋంటే మాత్తొరి వ్ నట్సిపట్నావ్ చూచెల్లాల గాని వొగ్గేషి దుక్కపడిపోతాఋ గాని సద్దా మాఁట్లంగ యెల్ ఋ. పోలు గానీ పాల్కెపాట్ కేఁగానీఁడీ కాయ్ గూఋల్లుగానీ బిఁయ్యావ్ గాని వొ పొఁండుగానీ ఉప్పుడు మాఁ వూట్ ఋూపయ్ ఎక్కెల్లు నికేద్ గావలంటె అద్దొరూక్ తదీ. కాశీ యెల్లు నిక్ చీపుట్ పుల్ల దొఋూ త్తే అప్పుడన్నఁన్నడు - తన ఒ పొఁండు దొయ్ త్తే నన్నడుగండి. ఆఁ. చిచ్చీ! యేవీఁ దొఋ్కదు. ఆన్నవ్ దొఋ్కదు. మాఁవన్నాల్ ఓట్చుకోన్ తిఁంటావుంటే అలా కోకుల్లాగ సుట్టూ గాస్కానుండోరు, కడిపెడు కూటికి మొకాలూ. ఆళ్ళకి దినీయ్ ఏటి ఋోట్లా? బఁంగాళీ ఆఁ అదీ అయ్ వోజీ అన్నఁవులేని...ఊావుఁ ల్వోఋ పుట్టునూఋ అన్నఁవులేంది. ఐతే మాఁత్రవ్ అటన్నవులి దొఋ్కదు. ఇదిగో క్రిశ్న పట్ మాఋ్తుడి క్రిశ్న జిల్లా ఇదీ. ఇటుకూడుంది. ఆఁ. ఇది క్రిష్ట జిల్లా. అది ఊావఁ జిల్లా అదీ ఊావుల్వోఁటి అయ్ వోజీ. ఊావఁ జిల్లా. ఇది కుశ్తుది. ఇది ఊావుల్వోట్టి. వో ఎన్నెన్ని జిల్లాల్ కెల్లినా కుశ్న పఋ్మాఋ్తుత్తె బోగు. యి ఊావుల్వోట్ చే సద్ది గాలవ్ బాబూ. అయింతే. అన్నవ్ లేదు. ఋోట్లు గోల్చుకొనీ బఁంగాలీ దుంపలూనూ ఇవీ వఁంకెయ్ లు కూఋ. చిన్నఁ శీమ్మొ ఋబ్ టాయ్ లకడ. అమ్మఁ! ఈ శైలీ శెలీ చెల్కాలవ్ చెచ్ పోతామ్ బోబక్ డ మనవ్ బత్కలేఁవు. అచ్చలవఊజ్జవ్. మఁందేడ్ ఊజ్జవ్ అకడి కెఁల్లోలంత జగులయ్ పోనాఋ. నాకు జబులేదు. నాగు బడ్డ యేన్నేఁదు. నాఁద్ శెటీఋ వెఁలాడిది? నాఁ పుట్ట కిక్కడే. నాపెట్లుడ విఁక్కడే అన్ని. య్యేవీఁ తేడా లేదూ. పఁంటలపుడు బాగా పంచేశీయ్. పఁంటట్లో తేడా వుఁం దిపుడు. హామ్మొఁ. అపుడో ఋూపాయ్ కి బస్తా దేన్నేవ్. ఇప్పుడేవాఁనూ ఉమ్మఁయొ. బస్తా యాబియ్య అఋ్వయ్యా. తేవ్ డా మనుశుల్ తేడాలే చప్తు స్నాన్ గనీ హప్పుడా అట్టినా తవిడ్, పోలు. కాఁణీక్కి స్నోల్ల పెఋగూ. కాఁణీగ్ స్నోఁల్ల పాలు. మాఁటి, డబున్నట్కి తవిడు బియ్యావ్. మాఁ పిల్లడ్ బుట్టిన యేడు మూఁడు కోఁల్లు తవిడు బియ్యావ్. మాఁ యెప్పల్ ఊజు

బుట్టినేడూ మూడు క్లోన్లక్... ఇప్పుడే సుకువ్ఁ? అప్పుడేవీఁ డబ్బు దుత్కేది గాదూ. పఁంట బండీది. ఉఁవ్ వాయ్‌దాల్ గటుకోలేకా మఁదుపు లెట్కోలేకా యీ యిలాటుపాయఁమ్. పఁంటల్లేవప్పుడు. పీ వాఁన్గుఱాలా పఁండాలా. ఇపుడేవుఁంది? యెకడ్కకడే నుయ్యల్ దీశేశీ ఉల్లిపాయా మిఱవ్‌గాయా అన్ని వఁండిచ్చేఁత్తాన్నట్. ఏఁ. ఇపు అప్పుడేవైంది? "చేనే పఁండాల కొడుపే నిఁండాలా" అన్నటుండీది. ఇప్పుడేఁవుంది? వత్తుకులై పోఁన్ఱు. అంతా లోక వఁంతా వత్తెక్వేఁ. అపుడిలాటి వత్తుకులాలు ఇలాటియ్ లేవు. మాఁవూ చేలో బోల్డోవూఁశ్నేను. బండితే తిండవూఁ నేపొతె కష్టాలు బడ్డవేఁ. నీఁ మేఁవ్ అప్పుణ్ణించీ మెల్లిగ మాఁ పిల్లడ్ తల్కెట్టెయ్‌గనే మేఁవ్ అప్పుడే యాఁపా అవ్. పోలే పువ్వాఁ మాఁక్ శిన్నాప్పుడ్‌కాఁణ్ణించీ అఘుతున్నోవ్ఁ ఙాబు. మఁ కావులుండేయి. మేఁవూఁ ఇద్గో మఁ యమ్మగోఱు యిల్లూ యికడ పెద్ద మేఁల్‌ఱోడ్డు సున్నాయ్. మాఁఱి, ముక్కాఁమమ్మాఁవోల్లున్నిదీ ఆ కింద దస్త ఙాల్ ... ఇళ్ళకెల్లి పుట్టేటఱు. మాఁఱి, ఎదామ్మ యెంతా చెయ్యేత్త మఁనిశే. అవుదానవ్ఁ. అతన్ పేఱు బుచ్చన్న. ఆఱి బూఁవులు యెలాటి బూఁవులు? యెంత బూవిఁ? యెలాటి బూఁవ్లు? యెలాటాయన్ను. అమ్మేఁవ్ఁ పూఁఱోవ్ఁళ్ళఁం గాని మేఁవ్ పొన్నూఁట్‌నుంచోన్ను ఊఱున్నుఁంచి ఙాలేదు. యేనాఁడు మాఁ పెద్దలూ యెలాగొచ్చినాడో యెలా బోయినారో? ఉన్నారే! మాఁకా మఁకేందూ? మాఁకా డబ్బు? మాఁకేల? మాఁ కక్కల్లేదు. మాఁకు డబ్బైవ్ సఱూవ్ఁ. మాఁకెందు? మాఁవ్ యెదో ఒకనా డబ్బు దెచ్కునోవ్ఁ. మాఁవ్ యేపూటాక్కపూట జీవిస్తన్నవ్ఁ. ఒందుగ్ ఆకల్లేదు? మాఁకింకప్పు వద్దూ; ఆ ప్తీ వద్దూ. ఇన్ "బత్కినన్నాఁల్లు బజ్జిన్నప్పదనీ, "బతికినన్నాఁలూ బజ్జిన్నప్పదూ మఁఱనగాలవ్ఁనాడు మట్కిపోతవ్ఁ". దేవిఁణ్ణీ మఁఱీన్ చచ్‌పొయేతవ్‌డు ఙాఁవా అనగల్వాఁ? బత్కినఁన్నాఁళ్ళూ యిలాగే జీవిచ్‌కోన్ కఁణా డబ్బుల్ దైచ్‌కోని పెద్ద కోట్లునోఁళ్ళన్న తినఱు. కష్టపడే బతుకుత్తోఁవ్ఁ. నాఁన్ బోతాన్ ఙాబూ.

వ్యవహారఖండికలోని వ్యాకరణాంశాలు

ధ్వని విభాగం :

జానపద భాషా వ్యవహారానికి మచ్చుతునకవంటిదైన ఈవ్యవహారఖండిక భాషాపరంగా చాలా ఆసక్తికరమైంది. ఇందులో కనబడిన లక్షణాలు ఈవిధంగా విభజించవచ్చు.

1. మహాప్రాణాలు అల్పప్రాణాలు కావడం : దాదాపు యేపదంలో కూడా మహాప్రాణత్వం కనిపించదు. ఒత్తులున్న పదాలన్నీ అతిశోధిత రూపాలు. అంటే ఒత్తులు లేనిచోట ప్రవేశపెట్టబడినై అన్నమాట. ఉదా. 'ఈథన' (ఈతను), 'బెంఛీలు' (బెంచీలు), 'మేఖలే' (మేకలే). 'ఫదిమందిగల్చియెల్లి', 'ఛేతిలో', వోఠయ్‌పోయిందా'.

2. మూర్ధన్యోచ్చారణలోపం : 'పెళ్ళి', 'డబ్బుయ్యేళ్ళుంతయ్', 'క్రోళ్ళు' (కాళ్ళు), 'నలుగుఅపజిలిళ్ళు' పదాల్లో ద్విత్వ 'ళ' కారోచ్చారణ కనిపిస్తుంది. 'వెళ్ళు' - క్రియాపద సంయోజనాలన్నింటిలోనూ ద్విత్వ 'ళ' కారం బదులు అద్విత్వ 'ల' కారం వినిపిస్తుంది. అట్లాగే 'ణ' కారం 'న' కారంగా 'మఱన గాలవ్' లోనూ, 'డ' కారం 'ట' కారంగా 'లేకుంట' లోనూ చూడొచ్చు. అదేవిధంగా 'ట' కారం 'త' కారంగా 'డబ్బియ్యేళ్ళుంతయ్', 'ఉంతయండి', 'అమ్‌కుంతన్న', 'ఇద్దేల్ కెల్లితప్పుడు' (యుద్ధాల్ కెళ్లేటప్పుడు), 'సిప్పలుంతయ్', 'చచ్ పొయ్‌తప్డు', 'గొట్కుంతాలు' వంటి పదాల్లో కనిపిస్తుంది. మూర్ధన్యోచ్చారణ నిలిపిన వాట్లో 'మదుపులెటికొంటాన్న', 'అందాఅంటావుంటే' కొన్ని. 'త' కారోచ్చారణ శిష్టేతర భాషాలక్షణమని రూఢిగా చెప్పొచ్చు.

3. వర్ణలోపాలు : పదమధ్యాన 'వ'కార 'గ'కార 'హ'కార 'క'కారాలు, పదాదిన 'వ'కార 'హ'కారాలు లోపించడం కింది పదాల్లో చూడొచ్చు: 'మనోళ్ళు' ('వ'→'ఒ'), 'గుఱలా' (కురవాలా), 'పిల్లడ్‌కీ' (పిల్లవాడికీ), 'అడీతేనానుట్టీనంతానైవో' (అడిగితే నాను ఉట్టిగా అంతనైవో), 'మాన్బావులు', 'మాఱాజూ', 'ఇవో పోతే' (ఇవకపోతే), 'బట్టూపోనవ్', 'ఎందూవద్దు'- వీటన్నింట్లోను వర్ణలోపంమీద వర్ణసంకోచం జరిగి (పూర్వపరాచ్చుల సంకోచం), దీర్ఘాచ్చులు లభ్యమైతాయి. పదాదిన లోపాలకి 'ఆళకి', 'యిశనాదుడు', 'యాపా అవ్', 'అటిచ్చంద్రుడి'...). పదమధ్యన మహాప్రాణత్వం లోపించి 'ఖ'కారం 'క'కారంగా మారి లోపించడం 'ఇశేపట్టదాకానూ', 'ఇశాపట్టంకాడ్నించీ', పదాల్లో కనిపిస్తుంది. ఇంకో ముఖ్యమైన లోపం ఉత్తమపురుష ఏకవచనప్రత్యయాల లోపం: 'తలిచ్చిన', 'పద్దకొంద్రోజులకొచ్చిన'. ఇది ఆధునిక తెలుగు భాషాలక్షణం.

4. ఉచ్చారణభేదాలు : 'స'కారం 'చ' కారంగామార్తుంది : 'చెంపాదించ్ కుంటాంవ్', 'చీతమనీ', 'చుగ్రూబూనూ ...', 'ఫదిమందిగల్చియెల్లి', 'నలుగుఱు

గల్చిక్కడే'. 'స'కారం 'శ'కారంగా 'దీశేశి', 'పండేశియ్', 'శీమ్మెఅబ్‌గాయ్‌ల కడ', 'శీయవ్‌ వల్ల', 'నపశ్కాఅవ్‌', గట్టిశేరు', 'జూశినాను', 'పులుశు', పదాల్లో కనిపిస్తుంది. 'చ'కారం 'స' కారంగా 'సికాకనీ', 'సల్లటొక్కాస్కావుంటె', 'మేడసుట్టూ', 'సచ్‌పొయ్‌నాఊ', 'సవ్‌కే', 'స్నాపలు' వంటి పదాల్లో చూడొచ్చు. 'చ' కారం 'శ' కారంగా కింది పదాల్లో మార్తుంది: 'శుట్టూ', 'శెలీ', 'గెల్శి', 'శినపిలడ్'. 'ల' కారాలు 'న' కారాలుగా మార్తాయి: 'వాయ్‌కుంటపుత్తూ్నాగుంది', 'నంచవ్‌ తేకుంట', 'మల్లిపువ్‌నా', 'న్నింగాకాఅవ్‌', 'నైట్లూ', 'అనంకినోళ్లేదు'. 'బ' కారం 'వ' కారంగా కొన్ని చోట్ల కనబడుతుంది- 'వొయ్‌మంతుడిచ్చినకాడికి', 'వాగానే ఉంటాయి'.

5. *వర్ణసమీకరణం:* 'స' కార 'త' కారాల సంయుక్తాక్షరంలో 'స' కారం 'త' కారంతో సమీకరణం చెందడం, 'త' కారం 'స' కారంలోకి సమీకరణం చెందడం జరుగుతుంది. ఉదా : 'జూత్తే' (చూస్తే), 'దన్నేత్తైను' (తన్నేస్తైను), 'వండిచ్చేత్తాన్నల్' (వండిచ్చేస్తా ఉన్నారు), 'యమునప్పొస్సది' (యమున అప్ప ఒస్తది), 'దెలిస్సది' (తెలిస్తది). 'క' కార 'త' కారాల్లో 'క' కారం 'త' కారంలోకి సమీకరణం చెందడం: 'ముత్తికీ' (ముక్తికీ) లో చూడొచ్చు. (ఇంకా 'బత్తి' (భక్తి)). 'ద' కారానికి 'య' కారం పరమైనప్పుడు 'ద' కారం 'జ' కారంగా తాలవ్యీకరణం చెందుతుంది: 'ఉజ్యోగవ్‌', 'వుజ్యోగస్తుల్'. 'య'కారం పూర్వవర్ణమైన 'జ' కారంలోకి సమీకరణం చెందడం (సంపూర్ణ సమీకరణం): 'ఇక డుజ్జెగవ్‌', 'అచ్చులవఊజ్జవ్‌' వంటి పదాల్లో చూస్తాం. 'య' కారం 'న'కారం లోకి సంపూర్ణ సమీకరణం చెందుతుంది. ఉదా: 'దేన్నెవ్‌' (ధాన్యం), 'పుణ్నె నిదులంటారు' (పుణ్యనిధులంటారు).

పరుషాలు క్రియాపదాదిలో సరళాలవుతాయి : 'జెచ్‌పోండ్‌గనీ', 'గొట్టా న్నావ్‌', 'అతన్ దీస్తన్నాడు' 'మీకలా బెట్టేదు', 'పాపాత్తులు గాదు', 'మఅనగాలవ్‌'. అచ్చులమధ్య ఒచ్చే పరుషాలు కూడా వికల్పంగా సరళాలవు తాయి : 'మిఅబ్‌గాయ'. 'చీబుజ్‌బుల్ల'.

6. *సంయుక్తాక్షరాల సూక్ష్మీకరణం:* పదాదిపదమధ్య సంయుక్తాక్షరాలు సూక్ష్మీకరణం చెందుతాయి: 'రామేసరొవ్‌', 'తివ్వేణి', 'బేమెర్లకి', 'బిడ్డిలు', 'సత్తరువ్', పట్‌మాత్తుడు'.

7. *భూతకాలంలో కొన్నివిశేషాలు :* భూతకాలంలో 'న' ప్రత్యయాన్ని నిలపడం ఒకవిశేషం: 'తిరిగ్‌నాను', 'జూశినాను', 'జేయించినాను', 'జేశినవ్'.

అట్లాగే 'ఎ', 'ఏ'ల పర్యాయరూపత గమనించాల్సింది: 'కట్టేయ్', 'గట్టిశేరు', 'తీసెక్కల్లేదు', 'బెట్టేడు', 'బెట్టేడు'. 'న' కారం తరవాత ఏ ప్రత్యయం చెప్పదగింది: 'పుట్టించినేలు'.

తద్ధర్మంలో : 'డబ్బియ్యేళ్ళుంతయ్', 'దేన్నెవాఁత్తెయ్', 'బీగొత్తయ్', 'రాపోతయ్', 'స్సల్లాటొఁక్కస్తుంది', వాగేవుంటాది', 'వాగానే ఉంటాయ్'.

వర్తమానకాలంలో విశేషాలు : 'అయ్కుంతన్న', మదుపులెట్ కొంటాన్న', 'ఎల్లిత్తున్నాయ్', 'అతన్ దీస్తన్నాడు', 'యిద్దేల్ కెల్తన్ను', 'మజ్జిగి పటొఁక్కస్తంది', దీసిత్తున్నాడు', 'యెలాజేస్తనవ్ఁ', 'పిండవేఁస్తంది', 'వఁండిచ్చేఁత్తాన్నట్', జీవిస్తనవ్ఁ'.

వ్యవహర్త : 13
రాజకీయ కార్యకర్త

కేంద్రం : విజయనగరం, కులం : క్షత్రియ,
వయస్సు : 45 సం॥, చదువు : మెట్రిక్
వ్యవహారఖండిక : గ్రామపరిపాలన, పునరుద్ధరణ.

ఏగ్రికల్చరిస్ట్సని మెయ్న్గా వాళ్ళు యీ క్రొత్త పధతుల్లోని యేమే పంటలు యే విధంగా పెట్టాలీ అన్నది ఒగటి సలహాలివ్వడవ్ఁ. ఔండూ దాని క్కావల్సిన సీడూ మేన్యూరు ఖరీదుకి దాఁక్కెలా చెయ్టావ్ఁ. అవి పర్చేస్ చేస్కొడానిగ్గావలిస్తే రైతుల్కి పార్టట్ములోన్సు ఇవ్వటొవ్ఁ. తరవాత్నెవైన ఫెస్సూ డిజీజెస్సు వచ్చెలాగుంటె అదేవ్ఁటాడిజీజ్జు పెస్సూ చూసి దాని బట్టి ఇక పలానా మందు స్ప్రేచెయ్యా అజ్జెప్పేసా డస్ట్ చెయ్ అజ్జెప్పేసా చెప్పటవ్ఁ. అంతవఱుక్కి వీళుప్యోగపడ్డారు. కొత్తవరైటీస్ యేవైనా మనకీ ఱిసెర్చి సెంటర్స్ నుంచి వొచ్చేలాగుంటె అవ్ ఫీల్డ్కో ఇంట్రడ్యూస్ చెయ్డవ్ఁ. అంతవర్కూ. ఫీల్డ్ స్లైలేదు. ఫీల్డ్సప్లై లేకాని కొత్తగా ఎదైనా వొక వెరైటీ వొచ్చిందీ అంటె ముఁందుగా ఇంట్రడ్యూశ్ చేసేటప్పుడు సబ్సిడీ బేసిస్మీదఁ యేదో

ఫిఫ్టీ పర్సంటనో ట్వెంటిఫయ్‌పర్సెంటనో సబ్సిడీ బేసిస్ మిద రైత్ కివ్‌డవ్ం, క్రొంత స్ప్రిడ్డయె వర్కు. థరవాత మామ్మూల్ ఫుల్ క్రోస్టె. ఎకరే జండ అద్దీయ్ లేదు. ఏకరేజని పట్టి వాలు పప్లయ్ యివడ్డొవ్ం, రైత్తాలుక రిక్వైర్మెంట్సుక్ కావల్సినవుంటుంది. యైతె నాళ ఫండ్స్ పొసిషన్ బట్టి ఆ ప్రోగ్రామూ ఉన్నట్టి ఉంటుంది. ఇది మెయ్న ఎగ్రికల్చరెర. మేంయ్న ఎగ్రికల్చరయెటప్డు ముఖ్యంగా రైతుకి ఎగికల్చరల్లో త్రూ ఎక్స్‌టెన్షన్ ఆఫీసర్స్ తరవాత విలేజ్ లెవల్ వర్కర్స్ అజ్జెవ్వేసి ఫీల్డ్ వర్కర్స్ కుడ ఉన్నారు. వాళ్ళుద్వారా వస్తు ఎగ్రికల్చరల్ దీంట్లొ హెచ్చు ప్రొడక్షన్ దీస్కొడాన్కి క్రొత్త పంటలేవొ పండించడాన్కి వాటికి సలహాలివ్వట్టొవ్ం. దానిక్కావల్సిన మెంటీర్యలంతా అందిచ్ టవ్ం. రెండవది ఎగ్రికల్చర్ ఇ సంబందించిన మెయ్ను ఇటిగేళ్ను సోర్సెస్సునవె ఆ సోర్సెసన్ని టిపేర్స్ చెయ్‌డవ్ం. యెవ్‌డూ సరియైన కండీషన్లొ ఉండేలాగ చూట్టవ్ం ఆది. తరవాత ఇంకమరీ ఈ ఎగ్రికల్చరిస్టిక్ మెంయ్ను లైవ్ స్టాగ్గనక వాడి తాలూకా పశువుల్కి నాటికి యేగ్ జబ్బులూ యేవెయ్న వొస్తె మందులివ్‌డవ్ం. ఊకుంట ప్రివెన్షంల్లు వైక్సినేషన్సు అవన్నీ చెయ్‌ట్టొవ్ం. తర్వాతన అదే విదంగ లైవ్‌స్టోక్లొ యీక్రొత్త ఎగ్జోయ్‌టిక్ బ్రీడ్సు యేవొ బోయిడ్నూ గట్ట వుంటె అవన్నీకుడా పాప్ట్రీది ఇంట్రడ్యూశ్ చెయ్‌టొవ్ం. వాళకీ ఎడిషనల్ ఎగ్రికల్చర్లకి సైడిన్క మెదో కొంతొచ్చేలా చెయ్‌డవ్ం. కదు ... వైన విలేజుకి కమినికేషన్సూ అవీ క్రొత్తగా రోడ్స్ ఫోర్మేషన్ చెయ్‌డవ్ం. ఇమ్మాంగ్రేటింగ్ విష్యేంన్లో కూడా ఎవైనా వాడికేవన్న కావల్సిలాగుంటె సలహా లివ్‌డొవ్ం. అంతమాత్రవెం చేసున్ సమితి. అవిడ పైన ఎజుకేషన్. హెల్తన్ సేనిటేషన్ కుడా సమితీ రెస్పోన్సిబుల్టీ గనక వాటి విష్యన్లోను కుడా స్కూల్సవీ క్రొత్తగా ఓపిన్ చియ్‌డవ్ం. ఉన్నస్కూల్స్ సరిగా ఫంంక్షనైలా చూడ్డవ్ం. ఈ హెల్తండ్ సేనిటేషల్లొం కుడా ఆ యేవైనా యీ సోక్రేస్ పిట్సొ అలాంటి వెవన్న ఉంటె అవన్నీకూడా వాళ్ళేవొ ఫొవ్‌డర్లూ గట్ట జల్లడవ్ం. డ్రింకింగ్ వాటర్ క్లోర్నేళ్ను. ఈ త్రొల్లర్ల వర్కాల్ పడేముందు ఇట్లాంట్ వన్నీ కూడా చూస్తు... పంచేయత్ రాజ్ ... పంచేయత్ రాజ్జదీ స్టేటిస్ ఫ్రేక్ట్రీగ అంటె అంత్ స్టేటిస్ ఫ్రేక్టిరీగ ఉందని కూడా ఛెప్పలేవ్ం. ఎందుచేతనంటే సంతులు విలేజ్జి పంచాయ్తి లెవెల్లొ లిటఛెట్స్ తక్కువుంండడవ్ం వల్ల అకడా పంచాయత్సు బేసిక్ ఇంస్ట్యూట్

ఎఫ్ఫెక్టివ్‌గ ఫ్ఁంక్షన్ చెయ్‌డఁల్లె. ఆ ఇది త్రీటైర్ సిస్టయ్ గదాఎడ్మినిస్ట్రేశ్నంతా? ఒక్కుటి పంచాయత్, రెండూ సమితి, మూడూ జిల్లా పరిషత్. ఈ మూడు యూనిట్లో అస్సలు ముందు పునాది ఫస్టు పంచాయ్‌తీ అనమాట. పంచాయ్‌తి సక్రమంగ పనిచేసినప్పుడు సవఁతీ పర్షత్తూ వీడి కేఁంటంటే సమితి యీ పంచాయ్‌తి చిన ఉనిట్ అయ్‌పేంది కాబట్టి దానికాఁవల్సిన ఒకెగ్రికల్చరల్ ఎడ్వైజ్ ఇవడానిగ్గాని లేకపొతె ఏదన్నా ఇరిగేశన్ వర్క్స మెంటెయ్న్ చెయ్‌డానిగ్గాని చిన్నయూనిట్‌గాని దాని కౌకాశల్లేదు. అన్ అలాంటివి ఒక యాభయి అరవై యూనిట్లిగ్గల్పి ఒక సమితీ ఆనొక ఏజెన్సీ పెట్టేర్ దాన్ద్వారా. ఆవే సరిగ్గా పన్చెయ్‌నప్డు సమితి ఎఫెక్టివ్‌గా ఏమీ పంచేయ్‌డాన్కవ్‌కాశఁ ల్లేకొ్పతుంది. ఇంక జిల్లా పర్షతు అంటారా అది సింప్లి యెదో అడ్వయ్‌జరీ ఏండ్ సూప్రవైజరీ బోడి. ఏదో ఎగ్జిక్యూషఁన్లో వాళ్కి ఉండేదేవిఁ లేదు. అందుచేత అసలు ముఖ్యేంగ పంచాయ్‌తిలు సరిగా ఈ లిట్రిసీ వల్ల యేదో పంచాయ్‌తైవ్రా ఊర్లో చదువ్‌కుండే వాళ్ళైదుగురో పదిమందో చదూవ్‌కునవాళ్ళొ లేపొతే ఎదో పెత్తందారీ పద్దతిల్లో పుఅవ్ఁనించి పోతన్న వాళ్ళొ ఐదుగురో పదిమందో వాళ్ళెట్లాగంటె అట్లాగ వెళ్ళొ్పడవెఁగాని మొత్తొవ్ఁ సవఁపానొ్కసారి గ్రామసభ ఆంజెప్పేసి పెట్టీ మొత్తొవ్ఁ ప్రెజలందర్కి ఇదినా పంచాయ్‌తి, దీన్విఁ దింతొ వొచ్చే ఆదాయమిఁంత, ఇద్దీనివల్ల యీ ప్లాఁల్ నువ్ చేసొ్కడాఁన్కవ్‌కాశ్వుఁన్నదీ. అని వీడి తెలియ్‌జెప్డంగాని లేకపొతె ఇది నా పంచాయ్‌తి, నాఁక్కిదిగో ఈ విదవఁయ్‌నడిగ్గి రైట్టునదీ, లేవొతే ఈ మినిమమొ్మ ఫేస్లిటీజ్ మీర్ చూపించ వల్సిన రెస్పొన్స్బుల్టీ మీకునదీ, అనెగ్డే పద్దతుల్లో కుడా జిలాలో వాళ్‌కుడా పబ్లిక్కుఁడ లేనికార్ణంచేత సరిగా ఫ్ంక్షన్ చెయ్‌డన్లేదు. మెఁయ్న్ ఎడ్జుకేశన్ డ్రో్బె. మెఁయ్‌నెడ్టుకేశన్ డ్రో... ఎక్స్పిర్యన్స సమితి ప్రెస్సిడెఁ చేస్సినా ఎక్స్పిర్యన్డ్స ఎడ్మినిస్ట్రెటర్స్న సమితి ప్రెస్డెంట్టుగ వొచ్చేలాగ చెయ్‌టాన్కి అవకాశల్లేదు ఒక్టి కదా. రెండవ్‌దేవ్ఁటంటె మరి వెలెక్టడ్ ఎలెక్ ఎలెక్టొ్రల్ సిస్టమ్ చేంజెయాల. ఎలెక్టడ్ పెరసన్‌కేమొ మినిమమ్ క్వోలిఫికేశ్న నేఁన్లేదు కద? వాళ్చేత్ వాల్ కనీసువ్ఁ అస్లా అక్ష్రివ్ఁ ఱాయనూ ఱా ఱాకపైయ్‌నా తనూఁ యే పదవ్‌కైన నిలబడ్డాన్కి అవకాశవుఁనది. ఐతె అలాంటి దెగ్గిర చాలా యింకా డిఫ్‌కల్టీస్ ఉంటాయన్కొండి. కానది మినిమమొ్మఁ ఇంతాన్జెప్పేసి ఉండ

డ్రావ్ఁ ఒవ్‌సరంగాని తనున్నప్పడీక్కి కూడా గ్రామాల్లొనీ మఁరీ యాం ప్రైజల్లో ఒక మార్పు కాస్త చదూవ్‌కొనే వాళ్ళో ఒ చెయ్‌తన్యవ్ఁ ఒచ్చినప్పుడూ తప్ప గాని వొక వ్యక్తిక్కడ సమ్తి తవిల్లొ ఉండు కూడా ఏంచెయ్‌లేదు. మొత్త్రావ్ఁ బ్లోడీకె ప్రెసిడెంట్ ఆన్సరబుల్. ఎగ్జిక్యూటివ్న అ అఫీష్యల్సె. బ్లాక్ డెవ్లప్‌మంట్ ఆఫీసర్. ఎక్స్టెన్షన్ ఆఫీసర్సు. ఎగ్జిక్యూటివ్కి ఎలెక్టెడు పెర్సన్స్తొ సమ్మందంలే. సింప్లీ పోల్సీ మేకింగు. రిజల్యూషన్స పాస్ చెయ్‌డవ్ఁ. అంతే. అంతవర్కె. ఎగ్జిక్యూటివ్‌తొ సమ్మందంలేదు. ఎగ్జిక్యూటివ్‌ల్లొ నెక్‌డైన ఏదైన డిఫెక్టివ్ ఎగ్జిక్యూటివ్ను గట్టా వుంటె అది పోయింటౌట్ చెయ్‌డాంగాని స్టోవ్ చెయ్‌డంగాని అలాంటి ఇంట్రఫియ్‌రన్స్‌కి అవ్‌కాశవుఁంది. నార్మల్ ఎగ్జిక్యూటివ్లొ మాఁత్రవ్ఁ యేఁవీఁ అవ్‌కాశ్లేదు. ఇంట్రఫియ్‌రన్స లేనే వుండే వుండదు నాబ్ ...; ఎగ్జిక్యూటివ్‌నుకొచ్చేసర్కి వొక లెవెల్లొ ఇంట్రఫియ్‌రన్స అవసరవెఁ. పిడు జరిగేటప్పుడు ప్రోపర్‌గా జరగనప్పుడు ఇంట్రఫియ్‌రఁన్ ఉంవాలిగద. ప్రోపర్గ జరిగే దాన్కి ఇంటర్‌ఫియ్‌రైతే అదీ తప్పె. ఐతె కొన్నిఁస్టిట్యూషన్లొ కొన్ని సమ్తిస్లొ ఆ విధంగ జరగొచ్చును. ప్రోపర్గ జరూతున్నప్పడిక్కి కూడా ఇంట్రఫీరయ్యి జరక్కుండ చేసినవుఁంటాయ్‌గాని, అవి చాల తక్కువ. ఫెయిర్ ఇంస్టన్సెస్ అట్లు. చిడు జరుగుతున్నప్డే ఇంట్రఫియ్‌రన్స జరుగ్‌తుఁందీ అంజెప్పేసి ఖచ్చితంగ చెప్పలేవ్ఁ. ఎందుచేతనంటె యీ ఎలెక్టెడ్ పీపుల్ గనక ఈ పొలిటికల్ పార్టీసు గ్రూప్సు ఫేక్షన్స్‌ను బట్టి సాధార్ణంగ యెట్లా వుంటుందంటె తనవాడు చెడు చేస్తె తన గ్రూప్‌వాడొ తన జపోట్ చేస్నవాడు చెడు చేస్తె సహించదుఁంది. అంత కంటె తక్కువ్ చిడు తనకీ అపోజిషన్ గ్రూప్లొ ఉన్నవాడు చేస్తె అది సహించడు. అది బైటికి రావ్‌టాన్కి అవకాశవుఁన్ ...; పోలిక్స్‌కు బ్రీడింగ్ ప్లేసిస్సు విలేజెస్సె. దానికి విలేజెస్సును బ్రీడింగ్ ప్లేసెస్సుగా తయారుచెయ్‌టానికి మఁళ్ళీ రెస్పాన్సిబుల్ ఎవరా అనుకుంటె విలేజ్ లెవెళ్ళొ వారుగారు. టోవ్ లెవెల్లొ పీపులె. వాళ్ళకకడుండే ముఖ్యంగెలాగుంటుందంటె మెయ్న్ ఇ ఫేక్షన్స్‌కి అదే స్టాట్ చేసేది ముఖులు స్టేట్ లెవెల్లొ నో నిఫిషెల్సు. స్టేట్ లెవెల్ నించి ఆ ఫేక్షన్స అవన్ని డిస్ట్రిక్ట్ కొస్తయ్. డిస్ట్రిక్ట్ నించి నేరుగా సమితి కొస్తుంది.

సమితిలో ఉండే ఫేక్షన్స్ విలేజ్లోకి వెళ్తాయ్. అల్టిమేటుగా ఆ బేడ్ తాలూకా రిజల్ట్ అనుభవించేది ఆ విలేజి విలేజర్స్, వీళ్ళకేం పయ్ పయ్ లెవిల్స్లో వీళ్ళేవిం లేదు. చెల్లే. కాని చెడు క్రియెట్ చేసెవాళ్ళు పయ్లెవిల్స్లో టోప్ లెవెల్లో- స్టేటూ డిస్టిక్టూ ఈ లెవెల్స్. రెండూ రెస్పోన్స్బుల్. విల్లేజౌతుంది. అల్టిమేటు కొచ్చేసరిక్కి. ఇక్కడొచ్చేసరిక్కి ఫేక్షన్ వాళకి. వొకటి ఈ గ్రూపు పోలిటిక్స్ వల్లొకటి. రెండవ్దేఁటంటె నంబ్రప్పు పొల్టికల్ పార్టీస్సు ఉండడవ్ వల్ల థర్వాత పొలిటికల్ ఈ పార్టీస్ లీడర్స్ కూడా సెల్ఫిష్గా వాళ్ళకుండె మోటివ్సు ఖనేండి, లేకొవ్తె వాళ్ళేదో డిజైరు ఆ పొవర్ మాంగరెన్స్ నించి గానియండి, వళ్ళకే చెడుకైన వాళు సిద్దపడి పోతున్నారు. ఇంకా రెండదెవ్టంటె ఇంక పీపుల్స్ రిప్రజెంటువ్లో కుడా పెద్దెద్యుకేశనక్షల్లే. ఖానీ లిట్రేట్ సవ్స్కారవ్న వాళ్లు చలా తక్కువ్మంది ఉండడంచేతనేట్టంటే వాళ్లు యెదో చెడు యేదో విదంగ చెడు చేసైనా మనొవ్ పవర్లో కంటిన్యూ అవ్వాలె ఎగ్జిస్ట్ అవ్వాలనో వాళ్ బాద్పడ్తుండవ్ వల్ల. దాని రిజల్ట్ ఆ విలేజర్స్ని. వాళ ప్రవోక్ చేసి వాళ్ళొ గ్రూప్సవి తీస్కొస్తె య్బోల్టిక్స్ కొన్నాళ్లు మనొవ్ కంటిన్యూ అవుతాం గదా అన్న ద్రుషి. ఇల్లిట్రసీ కూడా నేను ఫేక్ట్ - అః ఇలిట్రసీ ఫేక్ట్సై. ఎడ్జు కేషన్ కంటే మునుపు గ్రామాల్లెలాగుఁదేదంటె చదువ్లేకపొయ్నా ఛదువ్లేని వ్యక్తుల్లో వుఁణ్ణొవ్ గ్రామాల్లో సవ్స్కాఁవుండేది. సవ్స్కారవ్. చదువ్ లేకున్నా సవ్స్కారవుఁండేది వెక్తుల్లో. వాళ్ళ నడవడిక ఎదటి విష్యాల్లో నడవడిక గ్రామెవ్లో వోళ భాద్యత ఇవన్నీ ఒక సాంప్రదాయ్ సిద్ధంగ ఓ పద్ధతులో వాళ్నడ్చేవారు. ఖాని ఇవాళ్ చూస్కుంటు ఛదువ్కునవాళ్ళుడా - ఇప్పుడు రాజకియాల్లో ఉనవాళ్లు గానియండి - మరి మనుషుల్లో సవ్స్కారవూఁ వాళ్ళ భాద్యుతుల్లూ అవన్ని సవ్స్కారవ్ లేని విదంగ వాళ్ల ప్రవర్తనకూడా ప్రవర్తిస్తే... చదువ్కున్నపట్కి కూడా. లేండు సీలింగ్ మీద ఒపీనెన్ ఏఁవ్టీ అంటే పెర్స్నల్ ఒపీనెన్. పెర్స్నల్ ఒపీనెన్ ఏంటంటె దీని వొల్ల ప్రేక్టికల్గ లేండ్లెస్ పూర్కి మీకు చేసే హెల్పు నాకేఁ కనిపించదు. చెయ్లేరు. ఒకసారి లాస్టైము లేండ్ సీలింగ్ ఇంట్రడ్యూస్ చేసేరు. దాన్తాలూకు అల్టిమేట్ రిజల్ట్ యెవడేన పూఁఅర్ సెక్షన్ బెనిఫిట్ అయిందా అంటె, యెకడా అనుకున్నట్లుగా వాళు చెప్పేటట్లుగా

యెకడా బెనిఫిట్టు కాలేదు. యెహో అంతా నామినల్గ జరిగిపోయింది. ఇకా రేండు వోక విధంగా తక్కువ్ హోల్డింగ్ ఉండేలాగుంటై హెచ్చు ప్రొడక్షను వొస్తుంది అన్జెప్పేసి మాం వాళ్లు గౌర్మెంటు ఒక పధతులో అనుకుంటున్నారు. ఖానితడు ఫీళ్కొ ప్రెక్ట్కల్ల జూసేలాగుంటె వాడికి ఉండే స్తోమతు హోల్డింగ్ తక్కువవడవ్ వల్ల వాడి కార్ధిక స్తోమత సరిగా లేక. లేగ్వొతె వాడి కార్ధిక స్తోమత చేకూర్చే ఇంస్ట్యూట్సు సరిగా సహాయంచెయ్యక, చేంన్ చోటల్లో వాడికీ ఆ ఆర్ధిక స్తోమత తక్కువుండడాన్ని ఆ ఎగ్రికల్చర్ కోనన్జేసిన ఫైయినాన్స్ వాడు మిస్యూస్లైస్ చెయ్డొవ్ం వల్లా, అల్టి మేట్గ తక్యూవ్ హోల్డింగ్ ఉనవాడుమాత్రవ్ం హెచ్చీళ్ళు తీయ్లేక్వొతన్నాడు. హెచ్చు వోల్డింగ్ వునవాడె హెచ్చుళ్లు తీస్తునాడు. అందు చేతను మరి ప్రొడక్షనుం బాగా హెచ్చుగా రావాలంటె మాంత్రొవ్ం బొత్తిగా చినచిన కమతాలనే అనేలాగుంటే మొత్తొవ్ం ప్రొడక్షనూ దెబ్బ తింటుంది. దెబ తింటుంది. తరువాతను అది మరి అంత అనుభవుంగ ఎకనమిక్లొస గట్టిగా చెప్లేను గాని ఎకనమిక్సుగ చూసినా ఫదెక్రాలు పదిహేనెక్రాలు ఉండేవాడు వాడికి ఒగ జతో రొండు జత్లో పెట్టుకుంటై వాడికి పంజరీపోతుంది. కాని యెకరన్నంర భూముండే వాడుక్కుడా అవ్వాడికొ ఒహజతే పెట్కోవాలి. పదిహేనెక్రా లుండేవాడు రెండ్ జతలో పదెక్రాలు రెండుజతలు పెటుకుంటె ఎక్రాన్నర ఉండే వోడు రెండు జత్లొ. అదే మనవ్ం పదిహేనెక్రాలు స్ప్లిటవ్ అయ్పయ్ చినిచిన కమతాల్ కింద స్ప్లిటవ్ అయ్పెయ్సరిక్కి అనవసరంగా ఎనిమిది జతల పశుల్నిం అనైకమికల్గ వాట్ని మేపవల్సిన అవ్సరొవ్ం ఆ పదిహేనెక్రాల్కి ఎనిమిది జతలూ మేపావల్సిన అవ్సరొవ్ం ఒస్తుంది. తర్వాత ఎగ్రికల్చరల్ ఆపరేషన్స్లో కూడా బొత్తిగా చిన్న యూనిట్సు ఒక యూనుటూ అంటె మినిమ మొక ఫిఫ్టీన్ టు ట్వెంటీ యేకరైనా ఉంటే అది ఎకనమిక్ యూనిట్ అవుతుందిగానీ ఈ వన్నెకర్ టూ ఏకర్సు ఇట్లాంటివి హోల్డింగ్స్ చినచిన కమ్తాల్ కింద విడగొట్టేసి ఇంకా డ్రేస్టిగ్గా ఇంప్లిమెంట్ చేస్తైమాత్రొవ్ం దాని వల్లేవంతగా ఉప్యోగుండదు. ప్రొడష్ణ దెబ తింటది. ప్రోబబుల్ సీలింగ్ మినిమమో ఫిఫ్టీన్ టు ట్వెంటీ ఏకరైనా-బోత్ వెట్టండ్రై-బోత్ వెట్టండ్రై. ఒట్వెంటీ ఉంటె చిన్న యెకనమిక్ యూనిట్ అవుతుంది. లేదు ఇంకా హెచ్చూ ప్రొడక్షన్ గట్టా రావాలీ అన్ అంటె ఫిఫ్టీ యేకర్స్. ఫిఫ్టీ ఏకర్స్. ఇంకా

మెకనైజ్డుడు ఫ్హార్మింగు చేద్దావంసేలాగుంటె హండ్రడ్డేకర్స్ ఆర్ మోర్. దెన్ హండ్రడ్డేకర్స్ యూనిట్ ఒగటి. ఇండవదింకేంటంటె కోఆపరేటివ్ ఎగ్రికల్చరల్ ఫ్హార్మింగ్ సొసైటీసని యిట్లాంటి వేవేవో పెద్ద హోప్స్ పెట్కున్నార్ గవర్మెంటు. కానెవ్ మాత్రొవ్ ఇప్పుడికీ స్టార్ట్ చేస్న వాట్ని బట్టి ఒక్కడి కచోడా సక్రమంగ ఫంక్శనూ జఱగడల్లేదు. అదీఇహాముందు కూడ జరగదు. ఎందుచేతనంటె ఆడిఫ్హరిన్సు మాదీ మంనదీ అనేదానైంత డిపరన్సుందో అదీ.

మరిప్డు గవర్నమెంటూ కొన్ని ప్రైవేట్ ఎంటర్ప్రైజెజ్‌లో సరే పైద పైద్ద రైల్వేస్ స్టేటో నేష్నలైజ్డు ఒదిల్ పెట్టేసెండి. చినచిన యూనిట్స్ ప్రైవేట్టు మైనేజ్‌మెంట్ నుంచీ పబ్లిక్ సెక్టార్లోకి తీస్కున్నాక అవెలాగ ఫైలైయెయో అసల్ ముఖ్యంవ్ ఎగ్రికల్చర్లో మాత్రొవ్ అలాంటిది మ్మడీ అంటే మాత్రవ్ అది ఫెయిల్యూరె; అది సక్సెస్ కాదు. ఎందువల్లంటె ఒకిండివిజ్వల్లూ ఖామన్ రిస్పాన్స్‌బుల్టీ ఫీలయే లెవిల్లో మనవ్ లేఱు. అది శేర్జేస్కోడందులో పార్ట్‌నర్సు. మాంది అన్న సెల్ఫింట్రెస్టుకీ మంనదీ అనేసరికి తనైపైరి రెస్పాన్స్‌బుల్టీ ఫీలవ్‌టన్లే. నలుగుటీక్కి ఆ సవంత్సలొ పదిరూపైల్ లాబంవొస్తై ఆ నల్గుర్లోని నేన్ శేర్జేస్తుంటె నా శేర్ కొచ్చేది రెండున్నరే కదా? ఇది మొత్తొవ్ నాదైతెనాకు పదిరూపైలొచ్చుండేది. నేనీదె నలుగొరివ్ ఉండగ నేనెందుకు వొకణ్ణే హెచ్చుగా బాదపడాలి? హెచ్చుగా ఇంట్రెస్ట్ తీస్కోవాలి? కోఆప్రెటివ్ ఫ్హార్మింగ్ ఫెయిల్యూరు. కోప్రెటివ్ ఫ్హార్మిగ్ ఫెయిల్యూరు. కోప్రెటివ్ ఫ్హార్మింగ్ ఫెయిల్యూరు. అదేవీం కొఆప్రెటివ్ గానియండి, కలెక్టివ్ ఫ్హార్మింగ్ గానియండి, అటువంటిది ఏదీ పెట్నపడ్కీ కూడా అదీ ఇప్పుడ్కీ జరిగిన వాట్ని స్టార్ట్ చేసిన వాట్ని బట్టి చూస్తే ఓ ఇకముందు కుడా అవేంవీ ఈ సెటప్లో ఈ పద్ధత్తుల్లో నడవ్వు. మ్మొర్గాగ పద్ధతుల్లోనైదైనా గట్టి పద్ధతుల్లో ఐతే నండపాలిగాని మ్మొంమ్మూన్నల్గ ఈ పధతులో మాంత్రొవ్ వాళ్ళంతట వాళు ఆం ఫోర్సైన్ కోపరేషన్. ఆ పద్ధతుల్లోనె వైనక నేదో లాటీయొ తుపాకి ఎవరైన పట్టుకోనుండి నువ్ జెయ్ వల్సిన ఎనిమిది గటంల్ నువ్ ఫాల్లోంలోకి బోయ్ పన్చెయ్‌లేదని ప్రెతి వొకణ్ణి అడిగే పద్ధతులో తప్పగాని ... ఎంద్కంటె చూస్తన్నా జాయింట్ ఫేమ్లీలోన డిఫ్ఫికల్టీ ఉంది. జాయింట్ ఫేమ్లీలో వొగడూ చినవాడ్ గాని అవేళ వెళ్ళానికి వ్యవసాన బద్దకిస్తే అ పెద్దవాడికి వాడు జెప్పక పాయ్‌నా పెద్ద

వాడి భార్య అంటుందేఁ నీకు మాత్రవ్ఁ రెండు వాటాలొస్తుందేటీ ? అగో అ వయ్‌సులో ఉననాడు మిఁ తమ్ముడే ఇంట్లోంచి కదలకుండ కూర్చున్...... నువెందుకు వెళ్ళాల్లియ్. జాయింట్ ఫేమ్లిన డిఫ్రిన్స్ ఒచ్చేటప్డు ఓ పాతికమందెమ్లుఫ య్‌మందో గలిసీ ఒక్కలెక్టివ్ ఫోరమో కోఓప్రెటివ్ ఫార్మ్ అంటె వాళ్ళుకీ ఎంతా ఎఁల్లైటెండ్ పీపులయ్ ఉండాలి. వాళ్ళుక్ కామన్ రెస్పోన్స్‌బిల్టీ ఫీలయే స్థాయికి ప్రతి ఒకడూ ఉండేలాగుంటేనే అది సవ్వ్యంగ నడుస్తుంది. ఇంక ఎట్లాగూన్నా అంటె ఇంకేదెయ్‌న ఇంస్టూటు దొరికిందీ అంటె సాదార్ణంగ నూటుకి తొంబయ్ తొమ్మిది మంది ఆయిన్‌స్ట్యూశన్ బట్టి తన సొంతానికేదో చాద్దావ్ఁ భోగు పడదావ్ఁ తినేద్దావ్ అనె పధతులో విళ్ళేగాని అలాంట్ వోళ్ ఛాల ఉజ్ పీపుల్. ఎకడో వన్నిన్ హండ్రెడున్నారు ఒకింస్ట్యూట్కి. ఒకటీ. రెండవదేఁదంటె ఆ యిన్‌స్ట్యూటికి మరి ముఁందసలు లీడ్ చెసేవాడు పెద్దనుకుండే వోడూ చైల్ నీతీ నిజాయ్‌తైన వాడుండాలి. వాడు తప్పుగా ఎళ్ళుకుంటా ఉండాలి. వున్నవాళ్లు కోఓప్రేషన్ తీసోకగల్గాలి. వీడు వున్నవాళంద్రూకూడా వోలాంటైడ్ కోఓపురేషన్ కామన్ దీనికోస్టువ్ఁ బెనిఫిట్ కోస్టువ్ఁ ఇవ్వగల్గే పొసిషన్లోఁ రావటవంటే ఇవన్ని కష్టమైనై. లేకఫ్ ఎక్స్‌పీదియన్సనేవీఁ కాదు. కొన్ని తరాలుగా మనువ్ అలవాట్ పడిందేవిఁటీ ఆంటె నాదీ నా సొత్తూ అని జెప్పేసి అలవాట్ పడ్డాంగాని మఁనదీ అనై ఉమ్మడీ సొత్తూ ఇది ఉమ్మడీ అనే అలవాటు మనకి ఫూజోవ్ఁనించీ లేదు. లేదూ ఒకవేళ్ ఇవ్డు కొత్తగా ప్రవేశ్ పెట్నప్పటికీ థనదీ అనే ఇంట్రస్టు మఁనదీ అంటె ఎందుకుంటుంది కలెక్టివ్. అది మైమ్యూమల్ పద్ధతుల్లో ఎదో ఫోర్సుపోయ్గించి ఆ పద్ధతుల పనిచేసి ఒచ్చేలా చేస్కుంటె తప్పగాని లేకపోతే అది...లేదా ఉెండవ్ ఆల్టర్నేటివ్ లేదూ అని అనుకుండేటప్డూ తప్పదు. క్రేయిట్ ఫెసిలిటీస్సు సొర్సైసున్నాయ్. ఇంస్ట్యూషన్స ఉన్నాయ్. కోపరే[illegible]వ్ ఇంస్ట్యూట్సునన్నయ్. విలేజి లెవెల్లో ప్రైమరీ ఇంస్ట్యూట్సునాయ్. ఇక్డా డిస్టిక్ట్ లెవెల్లో ఉన్నాయ్. తాలూకా లెవెల్లో ఉన్నాయ్; వాటింస్ట్యూట్స ఫంక్షిన్ కూడా సక్రమంగ లేదు. ఎందుకూ లేదూ అనంటె తప్పు బేంకింగ్ ఇంస్ట్యూట్స గాదు· థీస్కెళ్ళవాడు ఏఁవిటీ అంటీ ఓ టీపేంగ్ రెస్పోన్సిబుల్టీ ఫీలవ్‌టల్లె. నేను తీసొక్కచ్చేను. వకటి ఏ పర్పస్ కైతె తీస్కవెళ్తునాడో ఆ పర్పస్కి వినియోగించడల్లేదు. ఊటన్ ఊటఊన్నచ్చే పఊస్ కోసవ్ఁ తీస్కెళ్తునాడు. ఎగ్రికల్చర్. ఆ పఊస్కి వినోయ్గించ్‌డంలేదు. ఆ పఊసు మాఁ ఉపోయ్గిస్తో

టన్ పర్సంటో ట్వ్యాంటీ పర్సంటో ఉపయోగిస్తాడు. వున్న ఎయిటీ పెర్సెంటు తన ఇంటికో సొంతానికో మరొకదానిక్కి లేండ్ పర్చేజ్‌కో దేనికో వినియోగించ్ కుంటాడు. ఎప్పుడైతె దాని మీఁద ఇన్వర్స్ చయ్‌డల్లేదో తగిన రిటఁన్ రావు ల్లేదు. రిటన్ రాకపోడంతోనె రీపే చేయ్‌డల్లేదు. అట్లా కొంతమంది. ఇంక కొంతమందేవ్ఁ టీ అంటె ఒగ డెండెంసీ డవలప్ చేస్తున్నారన్నమాట. ఏదో గవర్న మెఁణింజంటే లేపోతె బేంగ్ నిఁంజేటీ మనవ్ పల్కెల్లవెఁగాని ఇవ్వడం గురించి ఏల్లే, తరవాత ఛూద్దాల్లే, ఉపుడేవంత్ తొందరొచ్చింది, లేకొపోతె ఏఁన్జేస్తారన్…, వాడు పది సఁవషాల్ బట్టె ఇంస్టాల్‌మెఁంటీ కట్లేదో వాణ్ణేఁంజిసారు? నన్నేన చెయ్‌డాన్కనొ… దీనికంతడిక్కి ముఖ్య కార్ణవ్ఁ రూటుకు పొయ్ చూస్కుంటె ఈ డెమొక్రటిక్ సెటప్పులో ఈ సొనఫిషిల్సు పీపుల్స్ రిప్రజంటువ్స్ కొంత వర్కు ఖారకులు. వీళ్ళంచేతనంటె చీప్ పోప్లార్టి కొసొవ్ఁ వోట్స్ కొసొవ్ఁ ఆర్ పఅవాలేరు. ఏఋా నేనూ బీడీవోతా మాట్లాడ్తాను. తాసి ల్దార్తొ కలక్టతో మాట్లాడ్తాను. ఇప్పుడు కట్టక్క లేదు. నీకంత కష్టంగుంటె అడ్రక్ కద్దూగాని. అంటె వీఁళ్ రెస్పోన్స్‌బుల్టీసు పిపుల్సు ఎలెక్టెడ్ రిప్రజంటువ్ ఇప్పుడు తెలుసొక్కక కొంత వర్కు అసలది చాల మటుకు వీళే పోడు జేస్తనారు. కాణ్ణవ్ వాళ్ళు పోడుచెయ్‌టానికుక్కడ. నువ్వీడబు దీస్కె ళ్ళివ్ సక్రమంగ ఆ పర్పస్కి వినియోగించి నీకు రిటర్నొచ్చి నువ్ఋణం తీర్చకొపోతె నువ్వేవొవ్ఁతోవ్ అని గట్టిగా మఁందలించిన్ న్నాడు మఁ రెండో వాడు తొప్పని చేడ్ సాజ్టవ్ఁదు. స్టైకిల్ కరిగ్గ నడుస్తుంది. నేఁషలఁయ్ జేషన్ తరువాతనూ…వొచేవొ చే వొచేయ్ బేంకొస్చేసేయ్. చాలా వచ్చేయ్యి. అదీ యేమైంది? పాపువ్ఁ, ఈ షెడ్యూల్డ్ బేంక్సన్ని కూడ వచ్చేయ్‌కదా? వాళ్ళకీ ఈ విల్లేజ్జీ లెవెల్లో ఈఱెవిన్యూ ఈ సైపు ఱెవిన్యూఅికాడ్సు ఱైతూ వీడికంత సంత అనుబవువ్ఁ లేదు. లేన్ మార్ట్‌గేజ్ బేంక్స్ కొఆపరేటివ్ ఇంస్టూట్స్ కుండే అవ్‌భవొవ్ఁ వీళ్ళకి లేదు. లేగపోడంతోని ఏంజెసేరు గవుర్నా ఓయెదో ఱీజర్వ్ బేంకు ఇంత పెర్సంటేజ్ ఎగ్రికల్చరల్ ఋూఅల్ క్రేడిటివ్వాలీ అంజెప్పేసి పెట్ట డంతో ఫ్లీళ్ళొ కెలిపొచ్చేరు. ఫ్లీళ్ళొ కొచ్చేసర్కి యెవడో నాలాంటివాడిన్ కని పెట్టడవ్ఁ, అబేంకుల్ కొనిలక్షీవ్‌డాన్కి సిద్దంగా ఉంటేను ఆ వూర్నించి పది

మందినీ ఈ వూర్నించి ఐదువందినీ తీసుక్కెళ్ళవ్, అవసరన్లేని లోన్సన్ని వీళ్ళేత పుట్టించేడవ్. టికాడ్స్ కూడ ప్రోపర్గా వాడిక్ రైతున్నా లేకపోయినా వున్నదీ అది చూపించాల్ని గాకుంటే యేదో వోరికార్డు వాళకిచ్చేసి వాళకా రివిన్యూ నాలెడ్జ్ లేగపోడంతోనే చేల బెంకుల్నికుడ మోసంజెయ్యడవనేది చాలామంది బైల్దేరేరు. కొంత కొంత కొంతమంది మోసంజేసేరు. మరి తీసొ్కచ్చినవి యేపర్పస్ కోసవంటె రుణంతీసొ్కచ్చేరో అది ఆ పర్పస్ లేకుంట మిస్యూటైలైస్ చేశేశేరు. ఇయ్యేవ్ డేతె ఇలాంటి ఇంస్టైజెజు కొన్ని బేంకుల్ దెలిసెయ్. ఇప్పుడ్ బేంకుల్ అలర్టయ్ మంర్ ఫూజ్వోవ్ అంత లిబరల్గ ఇవ్వటన్లేదు. ఏదేన గాలాజాగ్రత్తగ చూసీ ఆలోచించి ఇడ్డిస్తునారాజ్ నేష్లయ్జుడ్ బేంక్స్ కుడ. ఖాని మరనుకున్నంత లేదు. ఇవ్డూ క్రెడిట్కూ వాడికేందంటె పెడ్ ఆనైప్లైజుడ్ బేంక్స్ కుడ వాళ్ళకైవో కొని పద్ధతులున్నాయ్. అన్నింటికి ముక్యవ్ ఫస్ట్ తింగ్ సెక్యూర్టి. అల్పూచెడకుండ ఎవ్వరివ్మన్ సీక్యూరిటీ చూసుక్కుంటూ - వాళ సెజ్యూరిటి ఫస్టు జూసుక్కుంటూ - వున్న విషయాల్లో మాంత్రవ్ రైతుకి బాఘూ అందుబాట్లో ఉండేలాగ వాళ్ళు వెల్లాలె. అంతేగానీ యెవడో కొంతమంది రైతులు మోసంజేసేరు అంజెప్పేసి మరి మొత్తోవ్ పోల్సీల్లోనె అవ్డే చేల మోర్వొచ్చె పరిస్తితి బేంకుల్లో కనిపిస్తుంది. కొనింకాయిూ రూరల ఫయ్నాన్స్ చేస్తన ప్రైమరీ సొసైటీజ్ ద్వారా పంజేస్తున్న ఈ ప్రైమరీ సొసైటీజ్ ద్వారా ఫయ్నాన్స్ చేస్తునవి ఈ బేంక్స్ కోఆపరేటివ్ బేంక్స్ ఉనాయిూ అంటె అక్కడా రైత్ సరిగా టీపే చెయ్లేక వాళ ఫయ్నాన్స్ సదిగా చెయ్టం లేదు. అల్టిమేటుగేవవ్తుందంటె ప్రొడక్ష్నూ దెబ తింటుంది. లేదు అనుకున్నంతగేంన్లేదు. అనుకున్నంతగా లేదూ. నేను కొని కొని బేంక్సు కొని కొన్నేన్చూసేను. వళ రైతులె ప్రోవవడవ్ తిరగటవ్ యేదో అదిలేదు ఇదిలేదు మాకేదో పాతికమైళ్ళోవుంది ఇరవయ్ మైళ్ళో ఉంది మాకూ మా బేంకేర్యాకేదో టెన్ మైల్స్లో ఉంటె ఇస్తోవాం, ఎయ్ట్ మైల్స్లో ఉంటె ఇస్తోవ్. తరువాత మోటార్ బల్లు జోడ్డుండాలి. లేగపోతె మా క్రిన్స్పెక్కున్కి ఆవకాశంలేదు గనక మెవివ్వలేవ్. ఆ పద్ధతుల్లో గాని మరి రూరల్ ఏరియాలోగి మంనోవ్ చొచ్చుక్పోదావూం, అక్కడి రైతుకి యేవింటేయొ తెలుసొ్కన్ చేద్దామనె పరిస్సితి నేష్లైడ్ న్లేషైజుడ్ బేంక్స్ లేదు ... అదీ వ్యాకవిదంగా నా పరస్నల్

ఒపీనియన్ను. నేష్లయ్‌జేషన్‌కు ముందూ తరవాత చూస్తే మూత్రివ్ఁ తక్కిన్ వాట్లో ఏన్లేకున్నా స్టేఫూ ప్రవర్తంలో మాఁత్రోవ్ఁ ల మూర్పు కనిపిస్తుంది. ఇప్రుడు యెదో ఇండువిజ్వ్యాల్ ఎగ్రికల్చరిస్ట్‌ని కలెక్టువ్ ఫారమ్ మేనెజర్కి యే విదంగ ఉంటుందో ఆనేష్లైజ్డు బేంకింగ్-ఇన్స్-తాలూకా ఆఫీషెల్స్లా ప్రవర్తన్లో మాఁత్రోవ్ఁ. ఇంతకు పూర్వోఁవ్ఁ ఎంటీ అంటె ఏదైన ఎగ్రికల్చరల్ బిజినెస్ వాడికి లేదనుకుండగానె ఎక్కడైన ఎగ్రికల్చల్ బిజినెస్పు మరొక బిజినెస్పూ ఎదెన కార్నరో దొరుక్‌తుందంటె వాడా పర్సెన్ దెగిర్ పొఁయెవారు. చాల్ కర్టియస్గ కస్టమర్ని ట్రీట్‌మెంట్సుండేదె. ఇప్పుడు మఁరా కర్టిసీ గట్టా బోయ్ మైఁమ్మూలు ఈ గవర్న్‌మెంటు క్లెజ్‌రీలు, తాలూకా ఆఫీస్లు పద్దతులోనె ఉందిగాని చాలా అమ్మోఁర్ప మాఁత్రోఁం గనిపిస్తుంది. వాళకీ ఆ డిజయ్ ర్లేన్లేదు. వాడికీ ... ఎందుచేతనంటె ఇవాళ కోటిన్నరూపాయ్‌లు బిజినెస్ చేస్తున్న బేంక్‌ని మరి మూడుకోట్లుకి తీసుకవెళ్ళాలి. అంతవరోక్కి డిజైరుండేది, ప్రతి వొక్కడికీనీ. తీసుకెవెళ్నందువల్ల ప్రతి వొకడూ ఫీలయేవాడు. నాక్ ప్రమోషన్నిస్తుందో మరోటొస్తుందోచేస్..., ఇవ్ డెందుచేతనూ అంటె నేష్లయ్జ్డ్ బేంక్స్ ఐన్‌తర్వాత వాళ్ళకి మనువ్ఁ ఇప్పుడున్నపని చేసినప్పడ్‌కీ కూడా మనకి రావల్సిన మినిమమ్ వేజేసేవో వొస్తయ్; తరవాతటుపేన్ చట్టరూలు ప్రెకారవ్ఁ రావల్సినఇంక్రిమెఁంట్సూఇమ్ప్రూవ్‌మెంట్సు ఏవోఅవ్ ఒచ్చేస్తాయ్‌గద;మనవెందుకూ ఫీలవ్వాలి? ఇపుడూ వొక మన్షద వాళ సైకాల్జి ఎట్లా వుంటదంటె యేటీల్లోనో లేగపొతే రెయ్‌లేవ స్టేళన్లోనా తుపుక్కున అర్ ఈమ్మేప్తాడు. కన్ తనింట్లో ఉమ్‌కుంటాడ? ఉమ్‌కోడు. ఎందుచేతనూ అంటె మరి దానికి మనకి అందర్కి తెలిసిన విష్యవేఁ. అదే పద్ధతులోన్‌మాఁట. ఇంతకు మునుపేంటంటె వాళ్ళు నేష్లయ్ జేషన్ కాకముందు మర్యా టోప్‌లెవెల్ నించి ఆ మేనేజ్‌మెఁంటు గానీండి, యెవంటె గానియండి, బాటమ్ వర్క్యా కూడా ప్రతి వొకడూ కూడా ఆయిం ప్యూషన్ ఇంట్రళ్లో చాలా జాగ్రత్తగా పన్జేశేవారు. చాల కర్టియస్గ ఒక్కస్ట మరూ టేనీవాళు క్రొత్తగా చేర్చకోడోఁల్లోనె గాని వున్న కస్టమర్స్‌ని ట్రీట్ చెయ్‌డఁల్లో గాని ప్లిసిటిజ్ ఇవ్వటఁల్లోగాని ఊఁ ఇండస్ట్రియల్ గానీ ఎగ్రికల్చర్గాని చాలి బోగుండేది. మరివ్‌డా మోర్పేవిఁ ఆ పరిస్తేన్లేదు. బాఘా మోర్పొచ్చేసి

మైామ్ముల్లున్న అరటు యింప్ట్యాట్లాగె వున్నాయవ్‌కూడ. ఫ్రగోబేస్డ్ ఇండస్ట్రీసు వునాయ్. వొకటీ ఈ జూట్టు న్నుంచీ జూట్టు యెస్టఫ్ ఫైబర్స్ నించి గనీసవీ ప్రిపేర్ చేసే ఇండస్ట్రీస్సు ఇ తాలూకాలోనే వొకటున్నది. సైడ్ తాలూకాలో పెద్దెంస్ట్రీ వునది. తరావ్‌త రెండు మూడు చిన్న స్ప్రైవ్న్ అండ్ ఫ్యాయ్యావోపు జేసే మెషిన్స్ మెషిన్స్అవున్నాయ్. ఫ్యాక్ట్రీస్సు ఇకా నెక్స్టు గ్రౌన్నట్టు. గ్రౌనట్టాయిల్ మిల్సవీ చాల వున్నయ్. ఇవి రెండే మెయ్‌ను ఫ్రగ్రో ఇండస్ట్రీ ....

వ్యవహారఖండికలోని వ్యాకరణాంశాలు

ధ్వని విభాగం :

మహాప్రాణత్వోచ్చారణలో 'అతిశోధిత' రూపాలకీ, భావార్థకాలలో అటమంత రూపాలకీ ముఖ్యంగా చెప్పుకోదగ్గది ఈ వ్యవహార ఖండిక. మిగతా వ్యవహర్తల్లాగానే మహాప్రాణత్వాన్ని పాటించీ పాటించకపోడం ఇతన్లోకూడా చూస్తాం – 'ఖరీదుకి', 'ముఖ్యంగా', 'ఖచ్చితంగ', 'సాధార్ణంగ', 'గ్రామసభ', 'భార్య' వంటి పదాల్లో ఒత్తులు నిలిచాయి. 'ముక్క్యెంగ', 'పద్దతిల్లో', 'యేదో విదంగ', 'లాబంవొస్తె', 'బాదపడాలి' లో ఒత్తులునిలపలేదు. 'థరవాత', 'ఖానీ', 'ఛదువ్‌లేని', 'భాద్యత', 'ఖారకులు', పదాల్లో ఒత్తులు లేనప్పుడుకుడా పలకడం చూస్తాం. ఇది మహాప్రాణత్వాన్ని వ్యవహార ప్రమాణంగా భావిస్తున్నారని సూచిస్తుంది. కోస్తామాండలిక ప్రభావానికి గుర్తైనట్టుగా కనపడేది భావార్థకప్రయోగం– 'చెయ్‌టొవ్ం', 'ఇవ్వటొవ్ం', 'చెప్పటవ్ం', 'చెయ్‌డవ్ం', 'సలహాలివ్వట్టొవ్ం', 'జులడవ్ం', 'పత్కొల్లడవెంగాని' ప్రయోగాల్లో "అటం" రూపాలు వాడడం ఒక విశేషం.

వర్తమానకాలికప్రయోగాలు కూడా మిగతా వ్యవహర్తల భాషావ్యవహారంతో పోల్చిచూస్తే భిన్నంగా కనపడ్తాయి. ఉదా: 'చెయ్‌లేక్పోతన్నాడు', 'చూస్తన్నా', 'పోడుజేస్తనారు', 'చేస్తన్నపైమరీ', 'పుటవ్ంనించి పోతన్న వాళ్ళో.

మూర్ధన్యోచ్చారణ కుడా ముఖ్యంగా గమనించదగింది. పదమధ్య – 'వ' కారం లోపిస్తుంది– 'దీసోక్కడాన్కి', 'చేర్చ్కోడ్డోంల్లోనెగాని'. వృత్తినిబట్టీ చర్చావిషయాన్నిబట్టి ఇంగ్లీష్ భాషా ప్రయోగాలు విరివిగా కనిపిస్తాయి.

వ్యావహర్త : 14

మేస్త్రీ

కేంద్రం : చోడవరం, కులం : కాపు,
వయస్సు : 27 సం॥ చదువు : లేదు.
వ్యావహారఖండిక : కోటీశ్వరుడి కథ

వొక వూళ్ళో వొక శేనా బీదవాడు ఉండేవాడు; ఆ బీదవాడి కొకో బార్య ఉండేది. ఆమె గర్భిణీస్త్రీ వల్ల టైమూ దెగ్గిర్గవెయ్ మోఁమ్మూఁలుగా ఆమ్మె పరిస్తితులు బాగుండక అతనకడా డబ్బొవ్‌కాళ్ళేక వొక కోఁటేశ్వరుడు దెగ్గిరికెల్లి డొబ్బు అడిగేడు. ఏవైఁండీ! నాబార్యకు శేనా సుస్తిగా ఉంది. ఈ సమ్యావ్‌లో మీఁరిస్తే శేనా బోఁవుంటుంది. శేనిదండెన్ శేన వైదాయఁంగ అడిగేడు. అడిగితే అంతట్లో అతన్ డబ్బిచ్చేడు. ఆ డబ్బు దీస్కొచ్చి యెదో యిఁదంగా కొర్చు పెట్టాడు. యేదో క్రఁకంగా అయ్‌పోయింది. ఐతే అప్పుడూ అ డబ్బు తీస్కొచ్చి కర్చుపెట్టీ వేదో అనుకూలఁంగ యేదో రకఁంగా జరిపేరు. ఇలాగ ఆయ్యా డబ్బు కొర్సు పెయ్‌డ్డవైంది. ఆవిడ్ పురుడ్ పోస్కుఁంది, ఆడ పిల్ల అమి క్కలిగిన్యది. ఆమె చనిపేయింది. అలగే ఆ డబ్బు అప్పు తీర్స్కోలేక యిలాగ కొన్నూర్ రోజులూ గడిచిపొయేయ్. త్తనూ అప్పుగా యెజమాని ఈ కోఁటేశ్వఋడూ కొబురుపొట్టుండేవాడు. అవియెదో రకఁంగ యెల్లియన్ యెదోరకఁంగా స్రముద్న్ సమాదానఁచెప్పి ఒచ్చేస్తుండేవాడు. యిలాగే ఒక రోజునీ ఈ కోఁటేశ్వరుడు ఆ వీది ఆబేదల వుండే ద్దికెల్లి సరే యీ ఆ పనేదో చూచ్‌కోనీ గిత్తఅ యెత్తా గ్గేవ్‌కవొఁచింది. యెవట్కి? కోఁటేశ్వఋడుకి. తన పలానా సావిఁనాక్ కొద్దిగా డబ్బివాళ్లి కదా అక్కడకొస్తే యేదో రకఁంగ సర్దు మాఁనవ్ఁ జెవ్‌కోని యెల్లిపోస్తున్నడూ. నీఁ నివ్‌డూ పోయి గట్టిగాఁ అడితేఁన్నె గాఁని నాఁ డబ్బొచ్చే యిదానవ్ఁ గనిపిఁంచలేదని జెప్పిశి సఁంగా అతన్ దెగ్గర్కి-ఎల్లేడు. ఎల్లి ఏమోఁయ్ రామియ్యా నాడబ్బిస్తావియ్‌వా అన్నాఁడు. ఇజ్జేవ్ఁ బాబూ! నీఁను కబురుజేస్తే నీఁనే వచ్చేవాఁణ్ణి కదా? మీఁరింత దూఁఅవ్ఁ రాడవ్ఁ మీఁదేటి బాబూ? అలాగన్... సరే యెన్నో కబుర్లు చేస్తుఁన్నాఁ నువేదో విదానం గొచినువ్ సమాదానవ్ఁ జెప్పుపోతున్నావైయ్. ఇటుపైన అలాఁ జరగ్‌నాఁన్కి-

వీల్లేదు. నాడబ్బు నాకియ్ అలాగజెప్పి గట్టిగా రొక్కించి అడిగేడు. అడగ డొవ్ఁలో ఇతనూ చరే బాబూ ! యేదో ఇదిగా ఐంది. అల్లాగని యెదోరకం చెప్తునాడు. చెప్తున్నప్డు కాకనే కాదనీ గట్టిగాం గజ్జించి అడగడవ్ఁలో యీ కోటే శ్వరుడికీ కొంంచువ్ఁ వయ్సూ మల్లింఁచేత అ ఊపిరి తట్కోలేక యెనక్కి పడి పోయెదు. 'అమ్మాఁ! లక్ష్మీఁ! గేస్తో నీల్లుగ్ దీశూరా ! బోబ్బడిపెయారు' అనీ ఇంట్లో ఉండే కూతుర్కి బీదవాడు కేకవేసే ఆమియి నీలూ తేస్కానీ వచింది. అంతట్లో ఆమొకొంకడిగి ఆ రొమాల్తో అలాగ మొకవ్ఁ వత్తడంతొనీ అతనూ ఇలాగ తెప్పిరిల్లి సూస్తున్నాడు. సూసినంతట్లో యెవలు గనిపిస్తున్నారు? యెదఅగా వున్నె లక్ష్మని పిల్ల గనిపిస్తుంది. 'ఆహా! యెంత బాగున్నది! ఈమి యెవరో? ఈ బీదవాల్ల కొంపలోనే పుట్టిందా?ఆహా! చకఁగా ఉన్నదే! అనీ తనూ యేదో రకంగాఁ వర్నిస్తునాడు, తనవో మొఁనొళులొను. అంతట్లో ఆయ్యా యేమో గమనించి ఆగే సిలాగివ్వు నాఁన్నా! అంజెప్పిశి ఆగేసందుకోఁని నోనికి ఎలిపోయింది. రామియ్యే! ఆమె ఆమే యెవరో ? బాబూ ! యీ నిరుబాగ్యుడి కూతురు. ఆవిఁడకి పెల్లెందా? ఆయద్దుష్ట్మఁంతుడెవడో? అని అడిగేడు. మోఁక్ బాబూ! అంతటకి నాఁనోన్సుక్నానా? ఆమె పుట్టుక్కె మీఁ దెగ్గిర్ డబ్బు తీసుకు రాడవ్ఁ జరిగింది. ఆ డబ్బా శెల్లిపోయింది.ఆమే శెల్లిపోయిందీ. ఈ బారువైన ఈ రొండు బస్తీలూ నా కప్పజెపి ఆమెల్లిపోయిందీ. యేమీ ఇదువ్కులో ఇదువ్ కోలేక నీనిలా తతమతయ్పోయ్ చేనా బాద పడ్తన్నాను. అనీ యెదో బాత్తో మఁహా గొప్ప బాత్తో చెప్పేడు. అపుడూ ఇతనన్నాడూ ఈ కోటేశ్వరుడూ: యేమోఁయ్! రామిఁయా! నువ్ మఁహాలక్ష్మి నీయింటిన పుట్టింది. నాఁను వొక రకెఁయ్ంగా వొకమాట చెప్తన్ను. దీన్నమ్మోదించి నువ్వు నడుచ్కుంటే నీకు చానా బోవుంటుంది. దీన్ని బెట్టీ ననేమోవా మాట్లాడేను. నువ్వేదో రకఁంగ కోఁంపడితే కాదు. అంగనీ ఈ కోటేశ్వరుడు చెప్పేడు. యేవిఁటీ బాబూ! చెల వివండి అనీ అడిగేడు. రామియా! ఇకా నీకోపికుడుకు పోయింది? ఇఁంగెనాల్లో కష్టపడీ బాదపళ్ళేవు. నాయప్పు తీర్సలేవు. నీ కూత్రూ యిలాగ ఆమె నాలు కల్లల్ల పడకూడ్డు. అంచేత నీన్వల్ల నలుగుర్ నోలల పడకూడ్డు. అంచేత ఇవతల నీ అప్పూ తిర్పోతుంది. నీ కూతురు పెల్లెయ్ పోతుంది. నీ జీవితవెఁంతకాలవ్ఁ నీవ్కు ఆహారాన్కి నోష్లేకుంట జరిగిపోతుంది. ఆమినిచ్చి నాకు పెల్లిజెయ్యి. నీఁన్ దెగ్గిరా మూఁడూ నాలుకోట్లుకి ఆస్తిపరుణ్ణే అంచెప్పేడు. బాబూ!

యేమ్మాఁటండీ! ఇదీ మీఁ రనవల్చిన మాఁట కాదండి! అనీ ఈ బీదవాడన్నాడు. అంతే యేవ్ఁండోయ్ రామియ్యా! కూరదుగుతున్నాననీ నువ్వేదో విడిసిపడక ఈ మాఁట చెరిగా నువ్ గమ్మింఁచ్కో ఆలాగనీ అన్నాడు. అంది నాకుమ్ ఆ పిల్లనీ వొక బండగట్టి నూతిలో దింపీశినా బాద లేదు కనిఁండి నాకు వల్లకాదఁడి. అలగా నా పిల్ల గొంతు కొయ్యలేనండి అలగన్ చెప్పేడు. ఆఁ ఆలాగ్గిలగనీ వేదో రకఁంగా యీ వెజ్మఁనీ మాట్లొడేడు. మాఁట్లాడ్తే బాబూ! మీఁకె వొక్కూత్రో ఒమ్మఁనవఊలో వున్నాఁడూ. వీ వయ్సులో వున్నతనే వొచ్చేడిగితే మీరు యేమ్ సమాదానంచెప్తారు? ఇచ్చియ్గల్రా? అలాగని అడిగేడు.అడిగితే యేంటో నేను కూరడిగేననీ మిఁ ఇశ్టపెకేరఁంగ మాట్లాడుతున్నవోయ్ రామయా! ఇయ్యకపొయ్న వెడలా నీను యేంజేస్తానో చూడు అనీ గట్టిగా ఇతనూ కోపగంతో తిరిగి యెల్లిపోఒచ్చేడు. పో! నీదిక్కున్నకాడ పిర్యాజ్జోక్కొ కాకపొతే న కొంప దీశుకుంతావ్. అంతకన్న మమల్నేంజెయ్లోవ్ అలగనీ ఈ బిదవాడు అతన్ని గసిరి తవిలేశేడు. గసిరి తవిలియ్డంతో ఇబీదవాడింట్లోకి ఆతను యేదో అతనుండే అవితికారాన్నిబెట్టీ అతనుఁ ఇష్టవొఁచినటు మాట్లాడ్తునాడనే అనుకుంటూ నోనికెల్లేడు. యేవిఁట్ నాన్నా ? అన్నాది అతను కూతురు లశ్మిఁ. చూడమ్మఁ యెవిఁటీయ్ అతన్ పేల్తున్నాడో. అతని యేవీఁ ఇదిగా అంతునాడో చూశేవా? అన్నాడు. అవున్నా! ఆతను మ్మేఁనే మాట్లన్ని సక్రమంగాను నేయ్. నివ్వేదో వుద్ఊకాన్నిఁ యేదోరకఁగా నువ్ చానా నాన్యేదో పెద్ద యిదిగా చేశెద్దవఁనీ యేదో రకంగ మాట్లాడేవ్. అతను అనే మాట్లన్ని చేన చక్కవుఁంగున్నయ్ నాన్న! అనీ యేవిఁటమ్మ, నువుమాట్లాడేది? అలాగన్చెప్పి కూతుర్ని తంద్రడిగేడు. అకాక్పొతే ఆ ముస్లవాణ్ణి పెల్లి జేస్కుంతావా? ఆడు మాట్లాన్నానిక్కి ఊపిర్లేకే ఎనక్కి పడిపొయేడు చూశేవా? అలాగని చెప్పేడు. నాన్నా! తల్లిని యేదోనాను చూడేలేదు. చూడకపొయ్నా నీ చేతుల్మీద నన్ను పెంచుకోని ఒచ్చేవ్ఁ. నావుళ్ళో వుందే బాద యేవీఁ గూడా నీక్తో చెప్కోలేకోప్తున్నాను. నానీ కడవా ఈ కడవా బాయికి వేస్కెల్లేనా. యెందరో పురుశులు నన్ను చూశీ వేదో విదానంగ ఆహా! చానా చక్కగా వున్నదిరా! వెన్నో రకాఁంగ మాట్లాడ్తున్నరూ. ఆఁ యెవడూ లేకుంటుంతాడ్రా? యేదో వుంతదిరా! అనీ మొనుశులూ నన్ను చూసిన అమ్మలక్కలూ ఈ వయ్సూ యిలగా ఈ వుద్వేవర్రు బాగా జెయ్లేదే. యిఁమే వెవడికో అట్ప్పిస్తుందే అనే అమ్మలక్కలూ అనేవాల్లుగుడా ఉన్నారు. నాన్నా! యిలాడి బాదలనీ అనపగించలేక నాను యీ

దుక్క పల్లేక నానెవ్వట్తో చెప్కోలేకా యీ ఇంట్లా యిలా కువిఁలి పోతున్నాను. తండ్రివయ్ యున్నావ్. ఇంతఱూక్కనీతో చెప్పలేదు. ఉప్పుడు కనక చెప్పేను. ఈ తచ్చనవ్ఁ అతనికిచ్చి నన్ను పెల్లి చేసేవా సరే; నైకోప్తె తెల్లవారిలోపున నానువ్వ్యా ఏనూతులో గోతులో పడక తీర్దన్నా ...... యేమిఁటమ్మా? నువ్ మాట్లాడేది అన... ఇది తప్పదు నాన్నా అన్నది. అపుడూ తప్పదా? అన్నాడు. తప్పదు - ఇత్తప్పదు నాన్నా! నాకు. నువ్వు చూస్తే చానా ఇదిలో ఉన్నావ్. నాకు పెల్లి జెయ్యలేవు సరెనా, అతనప్పా కూడా తీర్చలేవ్. మన బతుక్తీ కూడా చానాఁ నోటుపోట్లొస్తది. అంచేత నువెల్లి సడన్‌గా నాకూ ఈ పెల్లిచెయ్‌డవ్ఁ మంచిది. అతను కోర్నవెడ్ల అలాగన్ చెప్పిశి యెల్లి అన్నాంది ఈమె.అండొవ్ఁలో శైరే! అంజెప్పిశి ఱామిఁయ్య సరాచరి ఆ కోటీశ్వరుడింటికి వెల్లేడు. బాబూ అన్నాడు. యేమోయ్ రామియ్యా - మీఁ ఇశ్టపెకైరఁంగ చేస్తోండి అన్... చరే రామియ్యా! ఇంతకుముందే యీ మాటంటె ఛానా బోగుండెదే అన్నాడు. బాబూ! యేదో తండ్రిని. ఆశ కోర్ది ఆప్రీతి కోర్ది అల్లగన్నాను. సరె ఆమ్యె అలాగే అన్నాది. అండంతో నెనుచ్చి ఇజ్జేసేన్. మీరీ ఇశ్టవాఁచినటు చేస్తోణ్... యేదో కోటీశ్వరుడు తన్సకుంటే దెబ్బలక్ కొదవా అన్నట్టు మామ్మూల్గ అతను దగ్గిర్లో మూర్తవ్ఁబు మ్మేళాలు గీలాల్తో వయ్‌భోగంగా పెలి జేస్కు నాడు. శీశ్కనీ తాతన బందుగులందర్ని రపించ్ శేశ్ కొనీ ఆ రోజుని సయంకా లవ్ఁ పడకగదిలయ్ గదిలోకి యితను ఆ గదిలో వున్నాడు. ఈమెని సాగనం పైరు. సాగనంపడొవ్ఁలో అలగిలగ సాగనంపలేదు. అందులో మహా అందగత్తె.

తనకి యేమిఁ సూశావ్తాయెు యితనికి యెరిగుండీ ఆ వాస్తువులు ఆమెకి దరంచి బెట్టాడు, ఈ కోటీశ్వరుడు. మఁరీ మెఁరిసోప్తుందామింక. సూర్ణానికి మన రొండు కల్లూ సాలవ్. ఆయితనువొచ్చీ ఆ మడత మఁంచొవ్‌లొ పడుకొను న్నాడు. అప్పుడు పోలుగానీ యేమో యేవో తీస్కనీ అలాగ ఆ గదిలోకి ఆమె వొచ్చింది. అన్నిజిఁంగా యేమిఁటి దేవతా వొత్తుంది? మహాలాక్ష్మియా? ఆలగనీ వేదో రకఁగా అతనూ చానా ఇదైన వాడిగనీ వర్ వర్నిస్తూ అలాగ వర్నిస్తూ అలాగ వున్నాడు. ఆమెఁ వొచ్చి ఆ బల్లమీద ఆటేబుల్ మీద పోలు పెట్టీ అలాగా ఆకడ అతను పాదాలవద్ద కూర్చున్నది. అల్లాగే ఆ గెడ్డమ్‌బట్టి ఆమెని పైకి నేపేడు. లశ్మి!నువ్వు నాకు అన్నిపిదాల సాయపడ్తావూ? అనుకూల వైఁన మనిశివనీ ఆ సమ్మర్దస్త నీలో వున్నదనీ నిన్ని ఇంతగా పెల్లి చేస్కు న్నానూ. నీ తాలూకు ఆవుద్ ఊకాన్ని ఆ స్తాయిని నీను ఆపలేను. అనపగెంచలేను.

నాన్చెప్పినట్టు చెయ్యాలన్నాడు. యేవిఁటీ చెప్తారండి. యేవిఁటీ మీరు మాట్లాడేది? అనీ బర్తని బార్యా అడిగింది. లక్ష్మి! ఉప్పుడు వీశైనవ్ఁ నువ్ పైకిల్లిపో. నీ ఇష్టవొఁచ్చిన పురుషుడి దెగ్గర నీ ఇష్టసొఁచ్చినన్నాలు ఉండు. నేన్ కబుర్జెయ్‌గా ఎల్లొప్పెయ్‌రావాలి అని అన్నాడు. ప్రభో! నాకూ యలాటి యందు యామైమో యామైమోత్రవ్ఁ గుడా యేవీఁ లేదండీ. వున్నందగాలవ్ఁ మీఁ సాక్రీ జేస్కొనే బతుక్తాను. నాతు అల్లాటి వుద్దేశవ్ఁ యేవీఁ లేదండి. అలాగ ఇలాగ అన్ని వెన్నోవిదాలగా బాదపడి అంటుఁంది. కాదు లక్ష్మి! ఈ ప్రాయాన్ని ఉత్రుద్దాగా అనవ్శిరఁగా పాడుజెయ్‌డవ్ఁ నాకు దర్మఁంగాదు. దా విదిని నాను పాడుజేశిన వాడినవుతాను. అలగనీ చూడూ. నా శరేరవ్ఁ సుబ్రగా వొఁళయ్ పోయ్ ఊవూ ఇవీ రత్తవ్ఁ వేడినీల్లా కాఱ్తుంది. ఆ ఆనీ నెత్తురు అది వోఁయ్ శూరుడు పెకాశించినట్టుగా అలా పెకాశించు నీవుత్తుర్ ఉధాగా పోగూడ్డూ. ఈ పోళ్ళు కలవ్ సుమా! నువ్వుప్పుడు ఎల్లిపోవాలీ అనీ అన్నాఁడు. వింత విదంగ చెప్పినామ్యె గుమ్ముమ్ఁ కదల్ నీటవ్ఁ లేదు. ఆ వొస్తువుల్తో ఆమెని పైగ్గెంటీశేడు. అయ్యో యేవిఁట్రా! పైగ్గెంటీశింతఅవాత ఆమేఁ గుమ్మందెగ్గిర బాద పడ్తుంది. అయ్యో యేవిఁట్రా నాకు యిలాగయ్ పెయ్న్నది నా పరిస్తితి. పుట్టగానే తండ్రిని తల్లి నిలా గోలుపాయేను. శూస్తే వున్నన్నగాలవ్ఁ వూళ్ళో యిలాగ బాదపడ్డాను. నాకూ ఇష్డూ యేదో విదింఁగా సత్వేశుడి విదివల్ల నాకు పెల్లైందంటే నాకు యిలాగైందేంటీ? తండ్రికీ యిలాగ చెడిపాయేనూ. బర్తకిలాగ చెడిపాయేను. ఇక న్నాకు ఈ ఇవ్వుడూ ఈ లోకొవ్ఁలో నాకు ఇదిలేదూ అజ్ఞెప్పేశీ మోమ్మూలుగా ఆయ్యె యేన్దొఁటుగుతే దాంఁతోనే పొడుచ్కోనో నేకపోతే దానీ యెందురో పడదావనోఁ మతి చెంచరయ్ పొయ్ ఆ వొస్తువుల్తో ఆశీరతో ఆ అభర్నాల్తో తిన్నగా ఆమె తిన్నగా పోతుంది. ఇలా పోడవ్ఁ పోడవ్ఁ పోడవ్ఁ యేమీ ఆమెకి దొరకడవ్ఁ లేదు. ఈ యీా వింట్లో చచి పోదావఁన్న ఆవిడ్కి వుద్దేస వఁన్పిన్చలేదు. యిలాగ తికమకవయ్ పెయ్ అలాగ మొనిశేన్ తొయ్యక అలా పోతుంది. ఆమె యేవిఁ నడుస్ యెక్కడకి నడుస్తుందో ఆమెగి తెలీదు. అప్పుడు తిన్నగా వక వూళ్ళో ఆచుటుపటల్లాలుగ్గెమాల్కి వొక చక్రవర్తి. తనకు పెల్లి కాలేదు. వేచంగి రోజుల్లో యెమోఁ. వెండ. వెండాకాలవ్ఁ. అతను నిద్ర పట్టకా తుబాకి తీస్కొనీ గుఱ్ఱాని వేస్కొనీ వేటకీ ఆ కొండ పాంతవ్ఁ బైల్దేరేడు. కొండపాంతవ్ఁ బైల్దేరీ అలగ తిరుగుతూ ఉన్నాడు. అలాగ

తిరగుతూ ఉంటె టోండున్నరా మూఁడు గంట్లు రేతిరి అయింది. అదేసమయాన్ని అ బాటంట వొక బాటంట ఆమి వొస్తుంది. వాస్తుంతే యేవిఁటబ్బా అలాగ మెరిస్పోతుందేఁటీ! ఆమె వొక రాశ్శసా, బూతవాఁ? యేవిఁటంతారూ? యేవిఁటీ? అదీ యేంటలా మెరిస్పోతుంది? ఇటే వస్తుందీ! అనీ మహాతికమకై పోయ్ అలాగ నిల్చూఉండి చూస్తున్నాడు. సూస్తుంటే వొచ్చిన క్కొద్దీ వెల్తుతౌతుంది. యేఁవిటి? వెల్తురౌతుందీ. తన వొంట్నోనే ఈ అడ్డానవ్ఁ ఈ వొస్తువ్లూ ఆ అదోహ్ రకంఁగ మెరుపుగా అనిపిస్తుందూ: మహో ఇదిగా వున్నాది. అయ్యోఁ ఇటేపు ఇటే వస్తున్నదే! అలగని పిటికి వొచ్చినా చహ్నా రాచగునవ్ కాదనీ అలాగ నిలబడీ వున్నాడు. అలాగ వొస్తూవొత్తూ అలాగ ఆమె తప్పించుకొనీ ఎల్లిపోత్తుంది. అహా! వొచ్చిన క్కొద్దీ అత్తరూవూ పన్నీరు వీలాటి వాసన్తో కూడుకొని ఉన్నది. యేవ్ఁటబ్బా యవరో అని అడిగెడు. అది నీ కనావ్సురువ్! అనీ ఆవిడెల్లి పోతంది. ఆమాటకేవీఁ సమాదానవ్ఁ చెప్పలేక ఇ రాజకుమారుడు యేవిఁటీ యెవరని అడిగేడునంతట్లో అనావ్సరవ్ఁ అన్నాది. ఈ అద్దరేతరప్పుడు ఈ అరన్యాల్లో పడి యెక్కడికెల్తుంది? యవరూ అందులో బయ్యువ్ఁ బీతూ లేకుంటా యేవిఁటిదీ అలాగనీ తెల్లవారీ లోపుని యెక్కడి కెల్తుంది? తనయంట యెల్లి తెలుస్కొవామ్ అలగని జెప్పీశి బయిల్దేరి ఆమెకి యె కానాకుంట కొంత దూరొవ్ఁలో బైల్దేరి అలాగ యెల్తున్నాడు. యిలాగ వెల్తూ వెల్తూ వెల్తూ వొక యెతైన స్తలవ్ఁలో బడి యెల్తున్నాడు. అక్కడ లోతుగా ఒక్కొఁలవ్ఁ గనిపించింది. ఆ కొలవ్ఁలో అద్ను వుటుక్ వుటికీశింది. ఆ కొలవ్ఁలో వుటికీశింది. హయ్యో! ఇదివొక రాశసో బూత వొఁయిన్నాడు ఈ కొలవ్ఁలో యెందుకుటికెస్తుంది? అంజెప్పీశీ తనవ్గూడా వుటికీశి ఆమెన్ రచ్చించేడు. ఆమెన్ రచ్చిత్తే ఆయ్యొ తన అలాగ దించడవ్ఁలో ఆ బాయిలోనుంచీ ఆమెను తిశేరు. తీశి ఆ వొడ్డు పైనలగ ఎయ్గానె ఆమె కల్లంట కల్లనిండా నీలు తీచ్కొనీ అలాగ బాదపడ్తుంది. అయ్యో! నాను వేవుద్దేశంతొ నిన్ తాకలేదు. ఈ కన్ని పాయాన్ని ఈ గంగపాలు ఇంత యేగఅవ్ఁ ఇంత బేగ ఎందుకు వుత్ర్వుదాగ చేస్తున్నోవ్? యెవల్కూడా చూస్తూవూరొక్కలేరు అనీ తనన్నాడు. యెయేవీఁ ఖార్నంచేతో నువ్వింత బేగ యీ గంగపాలు చేస్తున్నేవ్ అంచెప్పీశి ఇతనడిగేడు. నాఁకు నా జీవితుఁవ్లో యిలాగ నా చెరిత్రండి. నాను యెక్కడ వెల్లే నాకు ఇస్తానఁవ్ఁ లేక పోయింది. అంచేత నాకు ఇంతకంట్యా మంచి

దాటి కనిపించలేదూ. అందుకు నానిలాగ చేశేనన్నాడు.. అన్నాది. చరె. నీ కంగిక్రవైతే ఈ సుట్టుపట్లాలు గూళ్ళకీ ఈ శిన్న చక్రవర్తిన్నేను. నీ కంగీ కరవైతె నీన్ తీస్కెల్లి పటపురానీన్ చేస్కుంతాను అని ఈ వివరాజన్నాడు. సరి. నాను పట్టపురానీ అవ్వాలనీ ఆశ నాకు లేదు. నానుండగా నువ్వు యవణ్ని పెల్లి జేసుకున్నా పట్టపురానీల్ని యిద్దర్ని జేస్కా. యెందర్ని జేస్కున్నా నా నొద్దన్ను. వున్నంతగాలవ్ ని చాకిరీ జేస్కుంటూ నిగింజి తాగి వుంతాను అని ఉవి చెప్పింది. శెరే. ఈమని పైనవ్ రచ్చించ్ డవే ఔతుంది గదా అలాగ న్చెప్పీ తిన్నగా ఇతను అంగీకరించి ఆమెని తీస్కాని యెల్లేయ్. కాలవ్ గడుపుతున్నారు. కడుపుతుంతే యిలాగ ఊాన్ఊాను యిలాగ సక్కగా జరిగిపోతుంది. మంం చనోన్నెన్యంగా ఉన్నారు. చైనా ఇదిగా జరిగిపోతంది. ఆమెకు ఒక మొక్కుట్టోడు పుట్టేడు. ఆ మొక్కుట్టోడు పుట్టాడన సంగతీ ఈ కోటీశ్వరుడు ఈ ముసిలివాడికి వెలిసింది. ఎలిపోరామ్మనీ ఉత్తరవేశేడు ఈమెకి. వుత్తరవేత్తే ఆ వుత్తరవ్ చూశీ తనొచ్చే రాజుగు రాజొచ్చేవరకూ ఉండే నేఁ నెల్లిపోతున్నానండి అలగని చెప్పేశి యీామె అన్నాది. చరే. వీనాడితో మనకు ఋణవ్ తెగిపోతే యెల్లిపో అలాగని యీాడిగి అన్నాడు. పిల్లవాఁణి చంక వేస్కెల్లిపోస్తుంతె పిల్లవాణ్ణి తీస్కరియెల్దాన్కి వీలేదని చెప్పేశి అడ్డీశేడు. అడ్డీశ్తె పిల్లవాణ్ణిచ్చేశి యెలిపొచ్చింది. యీాతన్ దెగ్గిరొక్కచ్చీశి పిల్లవాడేడి అనడిగేడు ఈ కోటేశ్వరుడు. పిల్లవాడేడని అడిగితే తీస్కూరానాన్కి ప్రెయత్నించేనండి. పిల్లవాణివ్వలేదు అతను అలాగన్నది. చరే ఈగో తాలాఁచెవులు అంజెప్పేశి తాలాఁవుఁ ఇంటి తాలావ్తాలాలు ఆమె కిచ్చీశి ఇకోర్టు కెల్లి దావా వేశేడు. దావా యేశ్తే అ దావా డిక్లే ఐంది. ముగ్గురు ముద్దాయ్లూా పిలిపించేరు. అప్పుడు ఈ ముందు ముద్దాయి చెట్టికాఁయ్ ఈ కోటీశ్వరుడె కనక ఆమెన్ తన్నెక్కించి ఈ దేముడు వెదాట్ట పెమాణ్కవ్ జేశీ నిజువ్ చెప్తోవ్. చెప్పూ అలాగన్ జెన్పేశి అన్నారు. అట్టి పెకారంగా అతను యేంటన్నాడంటే నానూా మాఁ దొడ్డి చిన్న విరుగ్గా వుంతుంది. దెగ్గిర్గా వున్నాయ్ గొళ్ళు. అందులో ఒక్ పోదు పెటుకునాను. దానికి వెక్కువ బలవుండుడచేత ఆ పోదును కొన్లో అటూ ఉటూ పఁంగిరి ఆతన్ దొడ్లోకెల్లి ఒక్కాయ్ కాసింది. నా దొడ్లోకి కొనొచ్చింది. ఇ కాయన కాసిందీ. ఈ కాయ నాదని అంతారండి. యసామీ యెలాగివమన్నారండీ అని ఇతనడిగేడు. సరే బాగుంది. ఆ తన్నవ్ తన్ను రప్పించండి.

అలగన్ జెప్పిశి కోర్టువారు కోరేరు, అడిగేరు. అపుడు రాజ్కొ రాజు ఎక్కి యేవింఁడీ అరాగె ప్రెమాణకవ్ఁ చేయించి యేవిఁ సంగతీ అన్నారు. నాను వొక బాట్న పొతున్నానండీ. ఆ బాట్లో చక్కని పరసు నాకంట ఒడ్డదండి. అయ్యో యీ పరసు ఉత్త్రువ్వదాగా పోగూండ్దని జెప్పిశి నాఁ జోబీలో ఉంచు కుంతే బోవుండన్ జెప్పిశి ఆశ కలిగింది. ఆ పరసులో ఒక రత్నాన్ని వేశి ఆ పరసు నాకాడ ఉఁచ్కున్నానండీ. ఈ పరసు నాకాడ వుందన సంగతి పలాన సావ్ఁకి ఆ పరసు గలాసావ్ఁకి తెలిసింది. నా పరసిచ్చేయ్‌మని ఒచ్చేరండి. నాఁ రత్నాఁని నాన్ దీస్కొని ఆ పర్సు అతన్ కిచ్చిశేనండి. అబ్‌బే పరస్తో పాటూ అత్నాఁని కుడా అతనిచ్చియ్‌మంతాడండి. ఎలగివ్‌మన్నారండి ? అనీ ఇతను అన్నాడు. సరె మూఁడో ముద్దాయ్‌ని పిలిబింజేరు. ఆమెని గూడా అలగే పెమానకవ్ఁ చేయించీ నిజవ్ఁ చెప్‌మనీ అడిగేరు యేవండి నాకు వెక్కువ్ పాడుంది నా యింటిని. ఆ శమయానికి యెవరక్కన్నిస్తే అల్లకే ఇచ్చేదాన్ని. ఆ సమయానికి తనే కనిపించేడు. తనకు కొంత పాడిచ్చి ఏటండి కొన్ను తోణ్ణీలడిగి ఈ పోలుత్రుదాగా పోగూడదన్ జెప్పిశి ఆ తోణ్ణీల్లోనేశి ఆ కుండ బాగా కాగబెట్టి బద్రపర్శి ఆ కుండంత గిలకొట్టీ అందులో నుంచి కొంచవ్ఁ యెన్నముద్ద తీశేనండి మఁహా బాదపడి. ఆజ్... తోణ్ణీల్లు పోసినందుకూ యితన్నూ ఆ యెన్న ముద్దిచ్చే మంతున్నడండి. యెలగివ్‌మన్నారూ? అనీ కోర్టువార్ని అడిగింది. అప్పుడు కోర్టువారేం జెప్పేరూ యీమికి? ఆ పిల్లవాణ్ణి తీర్పుగా ఇచ్చిశి ఇచిశేరు. అపుడు ఆ పిలవాణ్ణి తీస్కొచ్చి ఈ కోటీశ్వరుడుకి ఇచ్...లక్ష్మి! ఈ కోరుక తీరుస్తావనే నెనీ వింతగా నిన్న బాదపడి నిన్న చేస్కోడవ్ఁ జరిగింది. ఇదిగో ఈ మూడు కోట్లుకీ వార్సుడు. ఈ తాలాన్ శెవ్వులు నియ్యి. మీఁరు యేవిఁ జేస్కుంతాటో అలగనీ తన అప్పుడ్తో తన విది తీరిపోయింది. ఆ చచ్చిపోతాననే విదానవ్ఁ గూడా అతనికి తెలుసునూ. అలాగ చచ్చిపోయేడు. ఆస్తికి అక్కుదారుడు కదండీ. ఉప్పుడూ కతాలకించలేదూ? ఆ శైవ్ఁ కామొవ్ఁ ఈమికి ఎక్కువుండగా ఆ సనాణ్ణి యెవరగ్గనిపిస్తాలకే అరిపించేది. తనే కనిపించేడు. తామనకి ఎక్కువకొ కొంత పోయినిచ్చి ఆ తోణ్ణీలు తీస్కున్నాను. ఆ కుండ మఁహా బద్రింగా బ దాశి కుండ కాగపెటీ ఆ కుండంతా గలకొట్టి అండ్లోనుంచి కొంత యెనముద్దన్ తీశేను. తన యెక్కువా తన దీనికానెనేవ్ఁ ఆశపడ్డవ్ఁలేదు. అలాగన్ తనకొంత పాడి నానిచ్చిగెయ్. కొంత పాడి దాచ్‌కోని దాన్ని మఁహా బద్రపర్చి ఆ కుండంత కాగవెట్టి అందులో కుండంత గలకొట్టి కొంచెవ్ఁ

యెనముద్దని దీశేనండి. ల్లా తోడ్నిల్లు పోసినందుకు ఈ యెన్నముద్దిచ్చీయ్ మంతారండి. యెలగివ్వమన్నారు? అలాగని ఈమ్ చెప్పింది. అప్పుడు తీర్పు మహ్మూలు వితనూ పాదు ఈ పరసు అన్ని విదాన యన్నీ ఒగ్గిశి ఈమె చెప్పిన విదాన్నావ్‌లో కొాంజివిది కోర్టువారికి శేనా ఇద్దరికీ ఆటయానికి ఆలాగే యెవర కనిపిస్తె అల్లకే ఇచ్చేది. ఆ విదానైంగ మామ్మూలుగా ఆమి అతను తీస్కెల్లే తప్పుడు కూడా తన ఆస్తికేవిఁ ఆశపళ్ళేదు. వున్నంతకాలవ్ఁ నీవి యెదో గెంజి తాగుతు నీ శేకిరీ చేస్తానే అనే అన్నిల్లింది. రాజు కొడుకునడ్డీళ్న దానికేవ్ఁ ఆటంగపర్చినా దాన్కి ఇవ్వనాన్ యివ్వనానికి ఇది లేదు అనీ కోర్టువారు ఇజ్జిగా చేసి ఆమికి ఆ పిలనిచ్చేర్.

వ్యవహారఖండికలోని వ్యాకరణాంశాలు

ధ్వని విభాగం:

విశాఖ వ్యవహారంలో జానపద భాషా వ్యవహారానికి ప్రతినిధిగా ఈ వ్యవహర్తని చెప్పుకోచ్చు. ఇతని భాషలో ఒత్తులు చాలావరకు లేవు-'బార్య', 'కొర్చు', 'బాదపడ్తన్నాను', 'దుక్కపల్లేక', 'స్తాయని', 'కతాలకించలేదూ', అల్పప్రాణాలకి నిదర్శనాలు. ఒత్తులు నిలిపిన వాట్లో-'వయ్‌భోగంగ', 'గర్భిణి', 'ఉగ్రుద్దాగా' కొన్ని. ఒత్తులేనిచోటకూడా ప్రవేశపెట్టిన సందర్భాలో 'ఖార్నాం చేతో' ఒకటి. మొత్తంమీద మహాప్రాణత్వ లోపం ఇతని భాషా లక్షణంగా చెప్పాలి.

'చ'కారాలు 'స'కారాలవుతాయి - కొర్సు పెయ్‌డ్డవైంది (ఖర్చు పెట్టడం అయింది), 'సూస్తున్నాడు', 'న్నానోన్నెస్కున్నానా', 'తీర్సలేవు', 'కల్లూసాలవ్' (కళ్ళు చాలవు), సాక్రీ (చాకిరి), 'సక్కగా', 'సూణ్ణానికి'.

'చ' కారాలు 'శ' కారాలవుతాయి - 'శేనా', 'తీర్శ్కోలేక', 'ఆడబ్బా శెల్లిపోయింది', 'తాలాన్‌శెవ్వులు', 'ఆశీరతో', 'శూస్తే', 'దాశి'.

'స' కారాలు 'చ' కారాలవుతాయి - చరేబాబూ, చెలవివండి, చైరిగా, వేచంగి, మీరనవల్చిన మాట.

'స' కారాలు 'శ' కారాలవుతాయి - జేప్పేశి, దీశూరా, మోఁనాశులోను, గసిరితవిలేశేడు, వాణ్ణిచ్చేశి, శమయానికీ, శూరుడు.

పదాది 'వ' కారం లోపించడం తక్కువ. ఈపరిణామానికి మనకి రెండే రెండు నిదర్శనాలు 'ఆల్లకే', 'ఆడు' లో కనిపిస్తాయి. కానీ, పదం మొదట్లో 'వ' కారం పలకడం శిష్టతగా భావిస్తున్నాడని చెప్పడానికి 'వ' కారం లేనిపదాల్లో కూడా 'వ' కారం ప్రవేశపెట్టడం ఒక నిదర్శనం. పదాదిలో 'వ' కారప్రవేశం ఇతన్లో విశేషంగా చెప్పదగ్గ లక్షణం. అంటే, 'ఎన్నోరకాల్గా' ని ('వెన్నో రకాంగ') అనీ, 'ఎవడికో'ని 'వెవడికో' అనీ, 'ఎండాకాలవ్‌ఁ'ని 'వెండాకాలవ్‌ఁ అనీ, 'దేముడు ఎదట'ని 'దేముడు వెదాట్ట' అనీ, 'ఇరుగ్గా వుంటుంది'ని 'విరుగ్గా వుంతుంది' అనీ పలుకుతున్నాడన్నమాట. పదమధ్య 'వ' కారలోపం ఈ మాండలికంలో సామాన్యాంశం. ఇది చాలావరకు క్రియాపదాలకే పరిమితం అని చెప్పొచ్చు. ఉదా: 'రాడవ్‌ఁ' (రావడం), 'పోడవ్' (పోవడం), 'తీసూరానాన్కి' (తీసుకరావడానికి). కొన్ని సందర్భాల్లో 'వ' కారం బదులు పదాదిన 'య' కారం కూడా ప్రవేశించడం జరిగింది: 'యెదఉగా', 'యెదో'' 'యసామి'. పదాదిన 'హ' కారం లోపించడం 'అక్కుదారుడు' లో కనిపిస్తుంది.

ద్విత్వ 'ళ' కారాలు 'ల్ల' కారాలుగా గానీ, 'ల' కారంగా గానీ ఉచ్చరించడం వ్యవహర్త భాషా లక్షణంగా కనిపిస్తుంది. 'ళ' కారంలో మూర్ధన్యతా లోపం ఇతని భాషలో నిత్యం అని చెప్పుకోవచ్చు. ఉదా: 'దెగ్గరికెల్లి', 'పెల్లి జెయ్యి', 'దుక్కపల్లేక', 'ఎలిపోయింది', 'మ్మేలాట', 'వెల్లేడు'. 'ణ' కారం 'న' కారం అవుతుంది- 'రాచగునవ్‌ఁ', 'పైనవ్‌ఁ', 'పెమానకవ్‌ఁ', 'రానీల్ని'.

'ట' కారాలు 'త' కారాలుగా మారాయి- 'అంతునాడో', 'పెల్లిజేస్కుంతావా', 'లేకుంటుంతాడర్రా', 'వుంతదిరా', 'ఉంచుకుంతే', 'తీస్కెల్లేతప్పుడు. శిష్టుల్లో ఈ రకమైన 'త' కారోచ్చారణ మనకి కనపడదు. ఇది గమనించాల్సిన అంశం.

పదాదినా, పదమధ్యనా 'ప' కార రేఫలతో ఏర్పడిన సంయుక్తాక్షరాల్లో రేఫలోపం నిత్యం. పేదాయంగ (ప్రధానంగ), ఇశ్టపెకేరంగ (ఇష్ట ప్రకారంగా), 'శూరుడు పెకాశించినట్టుగా' (సూర్యుడు ప్రకాశించినట్టుగా), పెమాణ్‌కవ్‌ఁ (ప్రమాణకం). 'గ' కార 'ల' కారాలతో ఏర్పడిన 'గ్లాసు' లో కూడా 'ల' కారంలోపించడం 'గేస్తో' లో చూడొచ్చు. 'క' కార 'ష' కారాలతో ఏర్పడిన సంయుక్తాక్షరాల్లో కింది మార్పులు గమనించొచ్చు-

a. క్ష —→ శ: 'రాశస్సో' (రాక్షసో). 'క' కారం లోపించి 'ష' కారం 'శ' కారంగా మారింది.

b. క్ష —→ చ్ఛ: 'రచ్చించేడు' (రక్షించేడు). 'ష' కారానికి 'ఇ' కారం పరం కావడంవల్ల 'ష' కారం తాలవ్యీకరణంచెంది 'చ' కారంగా మారింది. తరవాత పూర్వవర్ణమైన 'క' కారం 'చ' కారంతో సంపూర్ణసమీకరణం చెందింది.

c. క్ష —→ స: 'ఆసనాణ్ణి' (ఆ క్షణాన్ని). 'క్ష' లో 'క' కారం లోపించి 'ష' కారం 'శ' కారంగామారి 'స'కారం అయింది. అదేవిధంగా- 'లశ్మి' (లక్ష్మి).

d. ల ~ న: 'ల' కార 'న' కారాల పర్యాయరూపత. 'నోనికి ఎలి వోయింది' (లోనికి వెళ్ళిపోయింది), 'నోటు పోట్లొస్తది' (లోటుపాట్లు ఒస్తది), 'తన్సుకుంటా' (తల్చుకుంటూ), 'పైకినేపేడు' (పైకిలేపేడు). ఈ పర్యాయ రూపత ఈ మాండలిక విశిష్టత.

భూతకాలంలో 'అడిగేడు', 'అడిగ్గేడు', 'జరిపేరు', 'యెల్లిపో ఒచ్చేడు' వంటి ప్రయోగాల్లో భూతకాలాన్ని సూచించడానికి భిన్న ప్రత్యయాల వాడుక గమనించాలి. 'ఏ' పదాల సంఖ్య ఇతన్లో ఎక్కువ్గా ఉండడం ఒకవిశేషం. ఇటువంటి పరిణామం వర్తమానకాలిక ప్రయోగాల్లో కూడా కనిపిస్తుంది. 'యెల్లిపోస్తన్నడూ', 'సూస్తున్నాడు', 'బాదపడ్తన్నాను', 'వొకమాట చెప్తన్ను', మాట్లాడ్తున్నరూ', 'అంటంది', 'ఆవి డెల్లి పోతంది'. తద్ధర్మార్థకంలో కూడా ఈ రకమైన వ్యవహారం కనిపిస్తుంది. ఉదా: "నోటు పోట్లొస్తది", 'వుంతదిరా', 'విరుగ్గావుంతుంది'.

వ్యవహర్త : 15

రైతు, చిన్నవ్యాపారి

కేంద్రం : మాడుగుల, కులం : వెలమ,
వయస్సు : 30 సం॥ చదువు : పదోక్లేసు
వ్యవహారఖండిక: భూమి తగాదాలు.

అంశే ఒక ఒకాయ్న్ని శంపీశి అంశే కుర్ర్రామీద ఒకాయ్న్ని సంపీశి
జెరూతోట్లా పడ్ శెశేరు ఒకార్గురు. పడెశెత్ మైమ్మూమ్మల్గ యెలిపొయొచ్ సైరు.
ఆయిన మూాడ్రోయిల్వరకూ దొరకలేదు. దొరక్ పోతె అవ్వూల్ పైద్దమన్నుశ్కి
పదివేల్లేపైల్ ఇచ్చేర్ ఇల్లందర్గా కూడి ఆల్లీల్లేవన్ చెప్మనారంటె యెలుగుబంటి
బెద్రేశింద్దీ అనీశీల్ చెప్మాన్నారు. చెపని యెంశ్నే అదీ అన్యాకపల్లి పోలీస్వార్కి
తెలిగ్ బర్చేరు. యెలుగబంటి బెద్రేశిందని జెప్మన్నారండి, ఆవుళ్ళో పెద్మ
న్ములు. యెంశ్నే పోలీష్టేషన్ రిపోటిచ్చేరు. అంశే ఆయిన్ చెచిపోయ్నే బ్రారే
ఇచ్చింది. ఆల్లొచ్ ఈ త్రీస్కెల్లేర్ ఆరుర్నినీ యెదన్ బోగత్తై పలానవాళ్ళవ్వోల్ల
జరిగింది. పలాన కొడిసంపేర్ బోగట్ తెల్సి అద్రిపోటిచ్చింది. ఆలొచ్ తీస్కె
ల్లేరు. ఈలు ఘాషెన్కెలీ ఎలుగుబంటి బెద్రీశిందన్ చెప్పేరు. ఈ లునవాల్లు.
ఎన్నాళ్ళైంది ... మూాడ్రోయ్తైంది ఎలూబంటి బెద్రేశీని. ఐతే మూాడ్రోయ్లే
ఐంది ఎలుగుబంటి బెద్రేశి వ్వాల్లోను. యెవర్తోశేన్ చెప్పేరా మీరనేసి ఆల్లడి
గేరు. ఆమెఁ యెవర్తోటి చప్పలేదండీ అనీశ్ ఆల్లన్నరు. ఐతె మీకే పెద్ద
మన్నైన్న చెరి చెప్పేడా ఎలుగుబంటి బెద్రేశిందని? మీరాల్లకు డబ్బిచ్చేరు. ఆ
డబ్బిళ్ళినట్టుగ రుజువు స్తేక్షేలనీ వునాయ్. దానిగి మిరేమ్ జేయించ్కుంటారూ
అంటె మరి ... పండీ... ఆల్లైదొ చెప్మనారండి. మేవ్ఁ చెపోవ్ఁ. కుర్రోల్లైండి.
ఒక పదియేన్ సవ్ఁత్రాస్సాల్ కుటోళ్ళు. ఇ పైద్మన్నులు సంపియ్మన్నారు. ఆళ్
జంపిశేరు. పదిహేన్ యిరవయ్యేళ్ కుఁఱ్రోల్లు. అంశే ఎనకపెట్నుంశే బోజి
కట్రోటి కొశేశేరండి. గ్రొట్టు మీద కూచున్నాడు. అంశే గడ్డి గోక్కునె కటుం
టదండి. దానెశే నెత్మీద కొశేటు. వుఁ దంతో సైచ్ పైయ్డు. ఇన్చెటీతోట్లాక్
తోన్శెరు. అది ఆల పెద్దోల్లకి ఒక దేవుడి మడన్నేస్సి ఆ రొండెహారాల మడో

ట్టుంద్దిలెండి. అయ్ యెప్పుడదే పిస్తుకై పిస్తకింద దున్కుంటాడ భూవిఁలేక. ఈ గ్గొర్రిండొొందలంటాడు. మూడొొందలు యెగన్త్ర్రయేసి బూఁవ్ లేక దున్కుం డుంటే ఈణ్ జంపిస్తై అదిగూడ మనవేఁ దున్నిస్కోవొచ్ కదా అనీశి. రొొండె గ్రాల్లెండి. చంప్పేరు. తరత్త పానకాల్ త్తొగువ్, అదీ జాన్తరపు తోడ దిగ్రా త్తొగువ్ ఒచ్చిందండీ అది. ఒక సాయబుకినీ ఒక సాయెబుకు భూఁ అమ్మేరండి. సాయివ్‌కు. బూ అమ్మితే అంటే సెరుడ్ తోటమ్మేరు. ఆల్లకీ ఈల్లకీ సర్ హద్దునేవ్ఁ కొంత బూవ్ఁండిపోయింది. ఆ భ్భూవుండొొప్తే సాయబ్బనాల్లు మ్మాదనీల్లు. ఈ మజ్జ్యన తగువ్‌లాట్లోనూ కోర్టుకి ఎళ్ళొయారు. అయ్‌కోర్ట్ వర్క్యా చూశేరిదంతా. తగువ్‌లెక్కడ యిల్లేదు. తగువ్ లెక్కడ యిల్లేపొతె ఇసాయ్‌బెట్టి, మఁంతో జెయించడవేఁటీ, సాయిబ్ను చంపేద్దావ్ఁ అనేసి కొొర్ర తోట్ ఇలందరు లాఁటీమీద ఎల్లేరు. టుపాక్లయ్ పట్కొనెల్లి. ఎళ్ళాత్తోడదెగ్గిర్రిల్లి సాయ్‌బున్ పిలిశి సాయ్‌బున్ జంపీశేరు. సాయ్‌బున్ జంపీశేరు. సాయిబ్ తర్పు నొొచ్చింది త్తొమ్మ్రగ్గిన్ని చంపీశేర్. మొత్తమ్ పదిమఁందిన్ జంపీశేర్. పదిమందిన్ జంపీస్తే వ్‌డది పవ్వైఁందండీ పుడు ఆయ్‌కోర్ట్లో కుడా ఉర్ చెప్పేరు. ఉర్ చెప్తే సుప్రీమ్‌కోర్ట్ వర్కెల్లింది. సుప్రీమ్ కోర్టు వుర్కిత్తే రాష్ట్రపతేవొఁ ఉరి తపించ్ మైడు మెల్లిగా. ఉవుడ్ మల్లీ అపీల్ జేశెరు, షిక్ష తగ్గించమని. సంపినేనిగవేరె. ఈనకండి. అంటి నీనూ చంప్పేననీశి ఈ నొొప్‌కున్నాల్లండి. పుడూ బూమ్మ్మిది మీ తర్పు నేనొొచ్చేను. నేనే చంప్పేను. కానీ నా గురించి ఒచ్చేడనీసి ఓలందర్ని ఆల కుట్టొంబొొవ్ఁ బాద పెడ్డవేఁటనీసి నీననెసీ ఒవ్‌కునా అన్ మాట. ఉ. జైంల్ చేశేరు. రొొ. డు సార్లు బెయ్‌ల్ మీదొొచ్చేడు. ఉపుడ్ మల్లీ జైల్లో ఉన్నాడు. పండీ ట్టుపాకి, దాఁంట్లొంచి గుండండి. అంటె ఇవతల్ నించి అవతలకి గుండెల్ పెయ్‌నా ఇంచోవ్‌లేదండి. మరకోసారి అంటె మూడూ సార్లెక్కేట్టు కొొడ్తేగాని ఇన్ చోొవ్‌లెదట. బూమి తగాదా లెక్వండి ఈ సైడు. అంటే యేదన తగువున దంటే ఇ పింఁచాయ్‌తీలోగాని పెద్మంళ్లేగాని సైల్లాదు. కోర్టుకెకింఁచేలి. ఈ పాద్మన్నులు ఆడి దెగ్రా ఈడి దెగి రుణ్ పాయ్ పచ్చి లాగ్గియల. అపుడాడ్నీడ్ నిడ్సిపెటే సెల్పొతారు. అహాఁ. ఊరొొక్కరు. డబ్బునదంటె ఊరొొక్కరు. యేవుంఁ దండీ? సరింగ్ మీటింగ్ పెట్టిలు. సరింగ్ మీటింగ్ పెట్టుు). ఎదో నెంబర్లైపాయ్ వర్కు జేజేలు కొటించెడవ్ఁ. కరింపాక్ వాడ్నట్టు వూలో ప్రెజలనందర్ని వాడియ్‌డవ్ఁ. డబ్బుణ్ డబ్బిచ్ కొొనియ్‌డవ్ఁ. ఈ రకంగా అయ్‌పేతుంటారు.

తరవాతన్నావ్ం యెనక్క తిరిగీ వూళ్ గతిదెవోర్ చూశేదెవర్ లేడు. ఒసారి చూశ్శేరా? మా వూర్రోళ్లే యెలగున్నో్య. మోడుల్ రోడ్లు. మీ ఐద్రాబాద్ లెక్క నడిశినట్టుంటె ముందుగి పడ్పోతార్. కొంంచూస్కున్ నడాల. క్కడ త్రియ్‌రీ వేరు. ఇంకడెవ్‌డూ కూడా పైదోళ్లె కాజేస్కున్ తినే గ్రామవింది. గొప్పోడ్ గొప్పోడ్గనే వుంటడు. పేదల్కోర్చ్ ఎవల్ చూడ్డు.

వ్యవహారఖండికలోని వ్యాకరణాంశాలు

ధ్వని విభాగం :

ఎక్కువ చదువులేని ఈ వ్యవహర్తలో 'చ' కారాలు 'స' కార 'శ' కారాలుగానూ, 'స' కారాలు 'శ' కారాలుగానూ ఉచ్చారణలో ఉన్నాయి. ఈ మాండలికంలో 'స' కారోచ్చారణ శిష్టేతర లక్షణం. ఉదా : 'సెచ్ పైయ్‌డు', 'కొడిసంపేర్', 'సెరుడ్ తోటమ్మేరు', 'సడ్స్ పెట్ సెల్పోతారు'. అదేవిధంగా 'స' కారం 'చ' కారంగా ఉచ్చరించడం కూడా శిష్టేతరలక్షణమే. ఉదా : 'చెరి' (సరె). ఈ బహుముఖోచ్చారణ ఈ వ్యవహర్తలో విశేషంగా కనిపిస్తుంది. 'స' కారం పదమధ్యన 'శ' కారంగా 'శంపీశి', 'జింపీశేరు', 'కొటిశేరండి' వంటి పదాల్లో పలకడం చూస్తాం. మహాప్రాణత్వం పాటించిన పదాల్లో 'భూవింలేక', 'అబ్బోఫువుండ్పోతే'. కొన్నైతే పాటించని పదాల్లో 'బార్రి ఇచ్చింది' (భార్య ఇచ్చింది), బూమ్మిది (భూమిది), 'బూమి', 'బోగట్ తెల్సి' కొన్ని. పదాదిన పదమధ్యన 'వ' కారలోపం అధికం. ఈ శిష్టేతర లక్షణం "ఈలు" (వీళ్ళు), 'ఆల్లన్నరు' (వాళ్ళన్నరు), 'ఈడి' (వీడి), 'ఈల్లకి' (వీళ్ళకి), 'ఎల్లేరు' (వెళ్ళేరు), 'నడాల', 'తరత్త', 'గొప్పోడ్' ('వ' ⟶ 'ఒ')లలో చూడొచ్చు. 'శ' కారోచ్చారణ కూడా ఇతని వ్యవహారంలో గమనించాల్సిన విషయం. పదాదిన 'హ' కారలోపం 'ఐద్రాబాద్' లో, పదమధ్యన 'గ' కారలోపం 'మోడుల్' (మాడుగుల) లోనూ, 'ఎలూబంటి' (ఎలుగుబంటి) లోనూ చూస్తాం. భూతకాలంలో 'ఎ', 'ఏ' ల పర్యాయరూపత 'రిపోటిచ్చేరు', 'చెప్పేరు', 'జేశెరు', 'అమ్మేరండి', 'కొటిశేసండి', 'ఎల్లేగు', 'అల్లడిగేరు'లలో ఉండడం ఇతర కోస్తా మాండలికాల ప్రభావం తెల్పుతున్నాది. 'కటుంటదండి', 'వుంటడు' వంటి పదాలు స్థానిక (జిల్లా) ప్రమాణ వ్యవహారానికి భిన్నంగా కనిపిస్తున్నాయి. మిశ్రక్రియల ఉపయోగంలో విశాఖమాండలికాన్కి మచ్చుతునక వంటి ప్రయోగం 'యెలిపొయొచ్ సేరు' (వెళ్ళిపొయొచ్చేసేరు = ఒచ్చేసేరు అని అర్థంలో). 'భావతీవ్రత' ను

తెలపడానికి వాడే ఈ సమస్తక్రియల ప్రయోగం ఇతనిలో బాగా ఉండడం గమనార్హం. 'లాగ' బదులు 'లెక్క' ప్రయోగం కూడా ముఖ్యంగా చెప్పదగింది. ఉదా: 'ఐద్రాబాద్ లెక్క' (అంటే హైద్రాబాద్ లాగ). 'ఐద్రాబాడ్' లో 'ద' కారం బదులు 'డ' కారోచ్చారణ ఇంగ్లీష్ ప్రభావాన్ని తెల్పుతున్నాది. ఉత్తమ పురుష ఏకవచనంలో 'నీనూ' వాడుక జానపదుల లక్షణంగా కనిపిస్తున్నాది.

వ్యావహర్త : 16
లేడీస్టూడెంట్

కేంద్రం : చోడవరం, కులం : బ్రేమిన్,
వయస్సు : 19 సం॥ చదువు : బి.యే. (మొదటేడు)
వ్యావహారఖండిక : నచ్చిన రచయిత్రి...కథ

...అంటే అవెం రచన్లో వాస్తవవ్ం ఉంటుంది కాబట్టి లైకింగ్ చేస్తావ్ం. వాస్తవాన్ని యదార్థంగ చిత్రీకరిస్తుంది. ఆవిడ్ తాలూకో ఆదర్శ్యాంన్ని ఆచర్ణపూర్వకంగా ఉంటాయ్. అందుకు లైకింగ్ ఎక్కువ. లేడీస్ గురించి రాస్తుందని కాదూ. మొత్తోమ్మీద ఆవెం కద లేవేస్తే సరే, భోహ్రుదయాన్ని కదిలిస్తాయ్. పైక మేంళ్ళు. మీతావ్కుడ బోవున్నాయ్. అంటె మొన్న ఈ మధ్యు రాస్న 'స్వీట్హోమ్' చాలాం నచింది. ఎందుక్ నచిందంటే చాలా మంది మొగవో ఉంటర్ కద, బుచ్చిబాబులాగ. అందఁన్ చెప్పి వుచ్వోవ్ కేరక్ట్రు ఎంత బాగ ఇజ్జేసింన్వాంట. అందుకు నచ్చింది. అంటె కొన్ని, కొంన్నున్నాయ్. కొన్ని లేకొ్వోయ్నా బుచ్బాబు కేరక్ట్రు విమల కేరక్ట్రు నచింది కాబట్టి చాలా బోవుంది. రెండు చెదివేసంతె. ఒకటి చదవ్లేదు. అంటె రెండు బుక్కు వేటే చదువ్తాంగద, వేఱె ఉన్నాయ్కద బుక్సు? వేరె చెదావంన్మాట రెండోది. అంద్లో చాలాం నచ్చింది బెస్టు, యెవర్వి? చిన్చిన్న స్టోరీస్ కంటె పత్రికలో పడ్తుంటయ్కద యెర్రరిశెట్టి శాయి వాళ్ళు. అవెకువ లైకింగు; వొళ్ళిద్దరు. అంటే ఎరంశెట్ శే శేయ్ రాసిన రాడీపిల ఖద నచ్చింది నకు. కత్తెల్సు. కద చెవ్మంటారా? బొల్లైన్సా...అంటే ఒక అమ్మాయ్ ఉంటుందడి. దీన్నేనిప్పుడేగా చెప్పి

చెప్టఁల్లేఁదు. ఒకమ్మాయ్ ఉంటున్వాఁట. ఆ అమ్మాయేమో చిన్నప్పుడు మాఁ తనకొక బ్రోఉంటాడన్మాట. బ్రో అంటె తనకన్న చిన్నవాడు. య్యెర్ధవ్ తాడన్మాట ఆఁవెకి. కన్ చినప్పణించె అతన్నెకుక్కువ్ లైక్ చేస్తూ ఉంటుంది. మాఁవూల్ ఆడపిల్లా కాకుండా చాల వ్క్యూలర్గ తెయారౌతూ ఉంటుందన వాఁట. క్డున్న సొసైటీ కంతటికీ విరుద్దఁంగ కనబడ్తుంటుంది. దనాన్ ఎంతో ముద్దుగా పెంచుతాడనమాట తనని. సరైన్తరతెమో ఈ పిల్ల వాణ్ణి అబిమానిస్తుంది. ప్రేమిస్తుఁద్మాట. వాడు మాత్రవ్ఁ కొంచెవిఁదంటె బయ్వల్ మాశెవ్డూ కాన్చాల ఇష్టడ్తూఉంటాడు. తరాతా క్రోజు చెప్తుందన్ మాట. తిస్సైళి తరావ్ దాని పెళ్ళి కుదిరిస్తారఁమాట వాళవాళ్ళు. నా కొద్దెంచెవ్ చెప్తుందది. ఏయ్నాసరే వాళ నాన్న బలవంతంజేసీ పెళ్ళి ... తీస్కెళ్తాడన్మాట. అపురేమో ఇతంతో చెప్తుందన్మాట ముందర్రోజొచ్చి. యేవ్ఁటి యెకా ఇద్రన్ఁ వెడదావ్ఁ అంజెప్పని యెకడ్కో ... నిన్నే చాల అబిమానిచ్చేన్ నెనూ లాన్ చెప్తుంది. వాడస్డు ఎంత బాదుంటుందనమాట. కానీ వాడిక్కూడ చాల లైకింగ్ ఉంటుంది కాని ఒదినైకదా అలా వుంటాడన్మాడ. కానా పిల్లంటే మాత్రవ్ఁ వాడికెంథభిమానవోఁ చెప్లేవ్ఁ. చాలా ఏక్టివ్గా ఉంటుంది. ఎంతో సర్దాగా ఉంటుందది. చాలా బ్యూటీఫుల్గా ఉంటుందమ్మాయ్. అరాయింత రాతేమో అపుడు ఇండికొచ్చేస్తారీ అమ్మాయ్కి ఈ పెళ్ళి కుదిర్పోతుంది. వాడొస్తాడు. వాడొచ్చింతరావ్తెమో అప్పుడు పెళ్ళి కూతుర్ డ్రెస్లో ఉన్నవ్ డేవోఁ పిలుస్తుందన్మాట. వాడికసలు చచ్చేంత భయవ్ఁ. నింపాదిగా ఒస్తాడన్ మాట. ఒచ్చింతరాతేమో ఇలాగా నిన్నే అబిమానించేన్నెనూ నె పెళ్జేస్కు నపడ్కి నను మర్చిపోకన్చెప్తుందనమాట. వాడికేడుపొచెస్తె ... ఈలా పెళ్ళయ్ పోతుందన్ మాట. పెళ్ళైన రోజు చాల్రోజుల్కి దీన్ని మర్చిపోలేదు వాడు. తరతిది పెళ్ళైంతరతెమో దీని సవ్ఁసారవ్ఁ సుకంగా లేనట్టు వాళ్ళమ్మవోళ్లో తెలుస్కుంటాడన్మాట. తరాతెమో ఒక్రోజూ ఆవిడైక్ అది దిన్చాలా సీరైస్గా ఉంది రమ్మన్ చెప్పి వైరిస్తాడు దాని మెగుడన్మాట. వైర్ తీస్కోన్ వెళతాడు వీడు. అప్పుడూ అది చచ్పోతుందన్మాట. బుడువాడన్ కుంటాడన్ మాట. వాడి మొగుడెమో...ఈ పిల్ల వీడికెన్నో ఉత్రాల్ రాస్తుంది. ఆఉత్రాల్ని ఉంచడవ్ఁ వాడిఫ్హొటో అని ఎంతో బద్రంగ రాచుంటున్ పెట్లో.అద్దాని మొగుడు చూసి అనమాన పడ్తాడ్మాట. తరావ్చెప్తాడు. చచ్పేంతరత నిజెంగా దీన్ని నేన్ కూడా చాల అబిమానించేన్ ఈ అమ్మాయ్ని. కాన్ అద్ నన్నభిమానించక

నిన్నభిమానించిందీ. అది యెవడ్ కూడా శేర్ చెయ్‌లేదు. అందుకని నాకొళ్ళు మండి పోంది. దాన్ని హింస్‌సించేను. కాని అదిఅంటె నాకు చాల ఇష్టవ్ అంచె ప్తాడన్‌మాట. పై కొస్తాడన్‌మాట. పై కొచిన్ తరాచూ స్తె తన్నా తన్ పోలిక్లో ఉన్నోక్ పిల్లడు కనపడ్తాడన్ మాట. చూస్తున్. చూసొచేస్తాడు. ఆ కొసనేవోం అపుడంటాడన్‌మాట ఇక రౌడీ పిలలేదని. ఆ ఒక్కొ ్యవ్ కే చా ఎంతో వెయ్ టున్నటు అనిపి ... ఆఖద చాలా నచ్చింది.

వ్యవహారఖండికలోని వ్యాకరణాంశాలు

ధ్వని విభాగం :

ముఖ్యాంశాలు : 1. మహాప్రాణాలు అల్పప్రాణాలు కావడం - 'కద' 'విరుద్దంగ', 'అబిమానిస్తుంది', 'బాదుంటుందనమాట', అపవాదాలుగా - 'చచ్చేంత భయవ్, నన్నభిమానించక'. మహాప్రాణత్వాన్ని లేనిచోట్ల కూడా ప్రవేశపెట్టిన చోట్లల్లో - 'ఖదసచ్చింది', 'ఒచ్చింతరాతే మో', కొన్ని.

దీన్ని బట్టి మహాప్రాణత్వం శిష్టలక్షణంగా భావిస్తున్నారని చెప్పొచ్చు. 2. స్థానిక పరిణామాల కనుగుణంగానే పదమధ్యన 'గ' కార లోపాలు కింది పదాల్లో చూస్తాం - 'మీతావ్‌కుడ' (మిగతావికుడా), 'పిల్లడు', మేనరిజమ్ - 'ఇప్పుడ్గా చెప్పిచెవ్‌టంల్లేదు', నాకొద్దించెవ్ చెప్తుందది.

వ్యావహర్త : 17

కార్మికుడు

కేంద్రం : విశాఖ, *కులం :* హరిజన్,
వయస్సు : 50 సం॥, *చదువు :* లేదు,
వ్యావహారఖండిక : కార్మికులు : కోరికలు

ఉవ్‌డూ శిన్న పిల్లనే ఒపనోడు పద్మూడు సావంత్సాలౌతది. అవ్‌డు శిన్నతనొవ్‌లో శేశేరండి. అవ్‌డొక అరవయ్యేయ పదో పదేన్ సవత్సల్‌లై తె పెల్లవ్వని ఒక శిన పిలని మయక్క కూతున్నె శేశెరు. మేనమావం. ఒగో శవ క్రొంలో ఎన్నాలుండి ఆ పిల చనిపె. సచ్‌పొయ్‌న్నతరావ్‌త మరి నేనూ యేడ్

పెల్లీ పేరంటవ్ఁ లేదూ. తండ్రీ కొంచువ్ఁ జూటాకార్రి. చింగపూరూ బఱ్మా అటీటు బోండ్ఱు. మచ్చల్లికీ ముగ్గురు కొడుకులూ, యిద్దరాడోలు, ఐదుగుర్విఁ. ఈ ఐదిగుర్నేవొఁ ఊళ్ళుండి చల్లి కన్మూర్ కాడిక్ బొయ్ యేదో గింజా గిలకా చెచ్చీ వ్రాళ్ళోనుగుడా పెద్దోల్ ఇల్లకాంచెల్లి పని బోట్లు జేశీ శేద్దె పిఁడి దెచ్చి అలా మమ్మఁల్ని శంపాదించింద్. మాఁ వుండనాన్కి కూడా లేదు. మనాన్న అపుడా ఊపల్ కెంత్కొ అయ్కొన శింగ్ఫుర్ బోండట. ఫాల్లీ బాజార్లున్నరు. శిన్నాయన్ పెదనాయ్న ఆల్ పంచుగ్గుడ మాచల్లిగార్ మమ్మాఁల్ తీశోక్నెల్లడ్గైతె మీయిల్లూ మూడొక్క నాలుకొక్క ని పెరివిఁటి అమ్కున్నడు. ఇవెన్ని మా పంసానాంత అగోరించక పిల్లల్ దీష్కునని మతల్లి కొంజూఁ తెలివ్తక్వ. తీశొక్నొచ్చేదో పందనగాణుంచే మఁ శిన్నాయ్నాళ్ తగిలీశేరు. తగిలేస్తె ఇంక మఁళ్ళ కులార్తుల్ పంచని అలాగ వుచ్పతానావ్ఁ. వుత్ప్రయా ఆపాటీపాటయ అకుజ్జొలూడ్ పోత్తనవుఁ ఆల్ గూర్కెళ్ళు ఈల్గూ ర్కెళ్ళు నాయిల్వి కాళ్కని అలా మా జీవనపచేస్కునవ్ఁ. శేశ్గున తరావ్త మాఁ ముగ్గుర్ అనదవ్ఁలోపీఁ కంతా ఇదాయ్యి మముఁండనానికి ఛలమూఁ యిలాటీవ్ గ్ంతో యిల్లు ఐతుల్లాడ బూవుఁకొక్న్లోని జాగ కమలపాక కట్టుకోని ఉపుడికలాగ నటించి నాయిల్కాడ ఇ పఁల్లు చేర్చుండ్గ ఏదో అక్కు త్తూలయో ఉప్పుడ్కలాగ నటిన్స తన్నవఁడి. నటింశిన్ తర్వాత మయన్న శింగ్ పూర్లో ఉండోడు. మా తండ్రిగాడికి పడేదికాదు. ఆడ్ శింగ్పూర్కెళ్పొయ్ అక్కణించి ఇకడ్కి ఎల్లోప్వచ్చేడు. ఇక్కడ్ కెల్లోప్తె అవ్డీ శింగ్ఫూర్ రేదొ ఊఁణాన్కి పోణాన్కేఁవి అవకోశల్లేదు. బోందయ్పోననగానె అపుడీ ఇండం టాయి గోపాళ్ పట్నక్కడీయ్ మిల్ట్రీకి పొనుల్ కాడి చేషోడు. చేషిన్ తర్వాత అంతళ్ళోకె సింద్యాలో పని అనగానూ ఇక టోవ్ అయ్పోండు. టోపయ్ పొయ్ ఆడుకో పదో పనెండ్ సవఁత్రాల్ దాచేశెరు. ఆలోళ్ సొచోవ్ఁగ మీ అన్నలూ గానీ కొడుకులు గానీ వుంతే వోర్షత్తవ్ఁగ మేస్కుంతవ్ఁ అన్న గాను అపుడా మాయన్నయ్ జోర్రొవ్ నేనొచ్ ఆకడా నలపయ్యేళ్ళా అపయ్ మెంట్ ఆనవ్ఁ. అయింతర్వాత నేనలాగున్నను. ఇంతొల్లో యాబియ్లో ఎవ్డో గోరున్నోర్ కాదండి, ఎనిమిదొందల పదముగ్గుర్ని తీశ్కెరు. అప్పుడేవొఁ

రిటాయిర్మెంటి అయ్‌పోండు. అవుడెల్లోప్పియిన్ తర్వాతాడు మ యన్నెయ్ చని పోండు. చనిపోతె ఉపుణేన్ ఒక్కణే ఉన్ననండి. ఇకడనా కుటమాను. ఉపుడు పెల్లయీా ఊ పాతిక సవఁత్స్రాలౌతదండి. ఉపుడూ ఈయమ్మన్ చేశ్కున్. వుడూ ఈయమ్మ క్రొడ్డు నోగముగ్గురు మొక్కఁగ్రోలు, ఒక్కిద్రాడపిలల్. జీత వాఁండి. నకు ఓోజూ ఊపానరండి. అ౯ అఁ. లేబ్రండి. అఁ లేదండి. ఝూపయ్‌నర ఝూపయ్ యాబయ్ పైసల్. తక్కువే. ఆళకి రొంఁడ్రుపాల్లాకంట ఒకద్రూపాయ్ ఎక్కువ. సర్వీశుంతదండి. యేడాదిక్క. ఇంకిల్ మెంఁట్లేవ్ఁ లేవండి. ఝూపయ్‌నషే నండి. లేబర్ కెగిన్ మెంఁట్లేవ్ఁ లేవండి. ఝూపయ్‌నర్తోన్ టాపు. అపుడు పద్దాగ్గ నాల్ప్పె నలపయ్ యేళ్ళో అపాయ్‌మెంట్ ఆనవుఁ. రొండు సమత్స్రాలిక్కి వోకణా. ఒగణా. ఆర్నాల్డాక అలాగొ స్తది. ఊపయ్ పద్నాల్‌గానాల్ మీదా శమత్స్రాన్కి ఆర్నాల్డాక ఝూపయ్ ఆర్నాల్డాక అలాగొ త్తది. ఒచ్చిన్‌తర్వాత రొండ్ శవఁత్స్రాల్ టోపయ్ పొద్ది. ఒకఁణా. యేణ్ణాలై పోణాయి. యేణ్ణా లై పోతే మళ్ళ రొండు సవఁత్స్రాల్ టాపు. అప్పుడొకఁణా. కదే పొందుగఁండి. మరింక యేమ్ పొందుగండి? యెనైయ్‌న పోర్మాఁల్కి మేనేజార్ల్‌కి యేమేనా అవ్‌క అయ్యీయీా పొన్లు జేసి యేమేనా కాయ్‌గూర్లు యేమేన్ డబ్బూగిబ్బూ యేవేఁన్ రొండొంద్లు మూడొంద్లు గాని పాలేశీ గట్ కొట్టి జోబీలో బారెంగ పడేస్తె పైగ్గా మరొక ఆణా డబుల్ ఊావొచ్చు. లేదండి, మీరిశ్శిన్ డబులుకీ నాకో జీవ్‌నోపద అవ నాణకి శాల్దు. ఇంగనీను మీకాడ పంజేశీదలె ఎకడో కంపినీలోనె నను గోడేనా పేడించి తింతాంఉ. ఇంక మీ ఇంటికొచ్చి పంచెయ్యాల. మీరైంత పోరు మాల్లైన యైంత మేనేజర్లైన డొబ్బుకే మేమ్ పంజేత్తన్నగాని మె యిల్ల కాడి పొన్లు మేఁ కంపినీలో రాలేదండి అని అన్నాడ్‌గైతె ఆణ్ణి పాతాళ్ లంకల్ పాతియ్‌డవేఁ. మరింకాడు పైకి రోడు. యేవఁండి. ఈడు పక్కా కమినిమ్ఁనాగుంది. శుత్తి క్రొడవలుండి పీగ్గోశీ నాటుగుంది. అమ్మమ్మిలా టోడు పైకొచ్చి మనకంట పైకెల్లోప్తాడేవోఁ అనలాగ పైన్ దొక్కియ్‌డవేఁనండి. యెమయ్యా కట్టపడ్తన్నమ్. మా కట్టమా కట్టపడగాలిది మా రత్నమాఁవ్ సాల్నె దార బోత్తనవుఁ. మా కట్టింగ్ చూచొకనా డబ్లు ఇవ్వండంతాన్నం గాని దీన్ని గురించి కాదంలె శేంతాన ఈ కంప్నీ. కాబట్టి ఈ డొబ్బులు మరైక్ డైనొచి ఈ డొబ్బుల్ దొఅక్కవ్ అంతరు పోరుమోన్లు. సరేండి. మరి ఈ కంపినీ నీటవ్‌డైతె మీరెందుకుఅక్కనించీ ఇకడ్‌కొచ్చెరు? మొఁవల్లగే ఒచ్చేవుఁ. మీకూ

కుటోంబోవ్ఁ ఉన్నరు. బార్యా పిలలూన్నరు. మాకూ కుడ అదే వున్నరు. అపుడు మీదిలాగొచ్ అపాయ్‌మెంట్ ఆనర్‌మేఁ వలగి వొచెవ్ఁ. మీకొక ఐదొందలా రొందలైనవ్‌డు మాకో రొండోందలైన కనీశవుఁంచే తప్పేవొఁచ్చింది? అపుడ్ మీరు పదూఁంకోరంకో. మీర్ ఏమ్మోవ్ఁ శదువ్‌కున్నోవ్ఁ. మోకు పెదజాత్ శదువ్‌కుంచె వొక్ మాకఁంట్ రొండొందలు మీకెచ్చుండొచ్చూ. మాఁ శదువ్ నేన్చేతను ఒక రొఁండైన మోకు మీమ్మీద మాకుండాల్ గాదా? అది మా యద్రుష్టవుఁ. మీమీల్నె జీయల. ఐతె అది మా యద్రుష్టవఁని మీర్ శెప్పొచ్చుగని మమ్మఁల్ని పీడించి తినాన్నికి మాత్రవ్ఁ మిరున్నారు. అది మేశేంట్‌మెంటు మిక్ బాగ శెప్పిందా? అడిగితె మరిదానికేవిఁ సమాదానవ్ఁ జెప్రు, ఫోర్మోఁగ్లానీ అప్రెంటు మేనేజార్లు గానీ. షూప్రవైరుంతార్. సార్జిమన్ ఉంతడు. ఒ నలుగురో ముగ్గురో లీడింగు లుంతారు. నలుగుర్ నేబ్రవ్ఁ పంజేత్త వఁన్‌కోండి. ఒకో ఫోర్మాని, ఒక ప్రెంట్ ఫోర్మాని, ఒక్ శూపెర్రు, ఒక్ అశెన్‌షూపైర్రు, ఆర్గురు యిద్దర్ లీడింగ్లు, మళ్ళింకా మజ్జెనీ ఆఁళ్కి కోవొల్సినాయ్‌నె వొఁంక దండా లైశేన్నపోఁంకు- జెయ్‌కండ బటల్ మాయ్‌కంట ఒళ్ళిర్ళకోన్ తిరీతార్ కాదండి- ఆళ్ళొక ఐదుగురార్గురుండొచ్చు, ఈ నలుగురి మీద ముఁగ్గుర్ మీద. యేవండి? మఁరతన్ చెవ్‌గూడ్డ? యండ్లోబడి మీఁవ్ శత్తానవుఁ. మర్ అతను కూడ ఇకడ పనిక్‌జే ఇద్రవ్ఁ కూడ. కల్చి పంజేశి వొణి బేగానేర్పాటూ పోవ్వొఁంతె అతనూశి నీకెందుకు? నీగు నీన్ జెప్తన్; నువ్ పెయ్యవ్. యిలాగెఁందండ్ పరిచ్చిచి, కంప్నీ పరిచ్చిచి. అంతెన ... గొవొణ్ మెంట్ శేత్లోనేఁ నేదండి. ఉపుడు. ఉపుడు మనల్ల పీడించ్‌కొచ్ చినే దూతలు మజ్జినుండ్‌గద. ఆ గొవొణ్‌మెంట్‌కి తెలీదు. ఇకఁణ కంప్నీ మేజెంట్‌మెంట్కి తెలీదు. ఆమజ్జెనున్నయ్‌గద కొన్ని గాల్పటాల్ లాటియ్. యెత్తినుప్‌డే ఉవ్‌డే యిరైవయ్ యైదు ఇరవయ్యార్ శవ్ఁశల్ పట్టి కంపెనీ పుట్టింద్‌గదండి. అంత వొరగ్గూడ మీవుఁ శదువ్‌లూ సోవుఁల్లేకండ అవ్‌డూ మోవిఁ పదువుల్ శరూ తర్లో పంజేత్తరా లేదా నడగ్‌లేదు. యేమ్ పంజేత్తరంతె శేత్తావ్ఁ శేరని అపోయ్ మెంట్ జేశుక్రను అమదాన. చేష్కుంతె అదే యిదంగుప్పుడ్ కూర్చె కూడా. లైలీ పిలిత్తడన్‌కోండి. "యేవిఁ నీకు పందెల్బునా ?" మరి మీఁ చేశిన పనిముట్లన్ని మోఁకు తెల్సునండీ. అదే లైలుగనీ ఇచ్చినట్టుగైతె బోగుంతదీ. మీఁంచేశింది అక్రిగ్యులనోకండి. మీరడిగిందీ తమ్మింగూ యెలచ్చన్ కాఁణ్‌చెప్పినట్లైతె లాబ

వ్ఁనెదూ. యెలచ్చన్ గాన్ పెట్నట్లైతె యల్ట్రీగిల్ జేత్తరు. యల్ట్రీగిల్ గానైతె శీటుమీట్లు కడుగ్తరు. యవ్వళు చేశిన్ డిగ్నెస్ ఆళ్కేగనైతె పర్వాలేదండి. అనడిగితే అపుడేవఁతారు? "అలాగే, సరే, శూద్దావుఁ". మివేఁ శదువ్కోనన్ శదవ్ఁలేదుగనండి. నిజ్ డే మూణ్ణేరూ అలాగ పిలిశేరండి. మేనేజర్ ఉన్నారండి. "యేవ్ఁ శదువుకున్నవాంజు." శదువులేదండి. మాయమ్మకి శదువులేదు. మబోవ్కి శదువులేదు. మన్నాకెలగండి శదువొత్తది? ... ఏటీ మిన్నాకూ శదువుమర్ కమ్టీ నంబఱ నిలబడ్డవ్." కమ్టీ నంబఱ నిలబడ్వంతె నలుగుఱూ ఆమోదించి నలుగుఱూ ఉకో యాబయ్ మందున్నారు. యాబయ్ మందే. అవ్కోశొమ్మీద నిల్బెట్టేరు. మీనాటి పెద్దవోల్తోనూ కలిశీ మానాతోళ్వఁ కన్ దర్జాగా మాట్లాడి శుబ్బర్గావుఁ మీ వాళ్ళేతన్ పొర్వాటునా మావోళ్వాళ పొర్వాటుణె మీకి షెప్పనాన్కి ఆలకి శెప్పనాన్కి ఓ పెతినిదిగా మీకి డిపార్మెంట్లు పోరుమాన్లు మేనేజర్లెలల్గో మీ కమ్టీ నంబర్లోవ్ఁ గూడ అలగే ఉంతమని నన్ను పెట్టేరండి అని. మరి తమ్మారువ్ పెట్తవే అన్నడు. మర్ తమ్మారువ్ పెట్టకోప్తె ఎలగొత్తయండి? డొబ్బులెలగొత్తయ్? అప్డూ బీదస్తులుఁ అలాగా ఉన్నావుఁ. వుడ్ కంపినీలో పనొచ్చిందనెక్కడ చదువుకోల. నీ శదువు కోవల పని కోవలని అపుడా హడగ లేదు. పన్చెయ్డ్వేఁ కావాలా అని అపాయ్మెంట్ జేశెరు. ఉపుడ్ మీరేదన పంజేత్తనవ్. కష్టేవుఁందొకనా డబులివ్వండంటె మీకు శదువ్లు గావాలా మరి అలా గంతె మరవ్డు కంపెని ఆపాయ్మెఁంట్ చెయ్యికోప్తె బోగుండు పోనండి. ఏటీ అనంతె – "అలాగ నువ్ మాటళ్ నేర్కైకునవూ. నువెకడ పేటేల్ పంజే శెవ?" నేనేక్డ చెయ్లేదండి. నిల్లిమర్ల పేటేర్ గుడ మావూర్ దిగ్గ్రేగాని అక్కడ పంచెయ్లేదు. ఇకడా సింహ్యాలో పనొవ్తంది. బాగా వుంతది. బాగా బోగు పడ్డవూఁ. కూటికీ గుడ్డకీ నోటిక్ పత్తిగా వున్నవుఁ. అ పలెటూలంట ఎదో కంపినీ బుట్టింది. బోగుంతదిరా అనుకోని మీఁవొచోవ్ఁ. మమ్మల్ని పీడించడానికి మీరో చేర్ అండి. మోకిచిందే కొఁంత ఇజ్జెశిందే కంట్రాటోళు. మీరూ శెక్లా కంట్రా చొకళ్ళు ఇశ్ కంట్రాచొకళ్ళు రాంగుబుడ్లు కంట్రాచొకళ్ళు చిమ్మింట్ కంట్రాచొకళ్శిలా తీశ్కొని మీర్ మిల్లు మీరే శేశోక్న్ ఉంతరు. మాకింకలాటి వొచ్చీదేవిఁ లేదూ. దాసిగి మీవేటి జేత్తవ్ఁ? మీదెయ. ఎన్నాళ్ పీడించిచ్ తింతంరో అన్నాళ్ తినండి. యేవ్ఁ శదువుల్ శాంద్రాంలేదు. మీ కిట్ట వైఁయ్తె మీ వేపన్లమీదంతానూ ఆ పొన్లె మీ శైలుగాని ఇచ్చినట్లైతే అజ్జెప్ప

తవూఁ. మీరే కట్టపడ్తానని మీ అనుగుర్తివుఁండి మాకొాక అనాడబ్బుల్ వాడెత్తె బాగా పొాన్లౌతయి. లేదెంచే నువ్ శూత్తనవ్. నేనూ షూతన్ను. నువ్ వతనవ్. నీనూ వత్తునానే కుర్రోర్శిళ్ కూడ ఒగటో రొాండో తరగాత్లనున్నయండి పాటవూఁ అద్గి అలాగే మేవును అర్యంగోరు మీరేవాఁ బయింపడవల్సి న్నేదండి అని శెప్పడంజరిగింది. "ఐతే మరీ మిలీ మీటర్లేవ్ఁ తెల్సునా" అన్నరు మేనేజరి. అప్పుడుండోడ్నేండి. ఐతె అంగులొావాఁకి రేపుశైలని ఇయాల్ చెప్పేరండి మపోర్మని. మపోర్మన్ గుడ యెవ్డూ గజంబద్దాట్టుకోని గాని ఒమూడు మట్టవ్ఁ ఒటొాక్కనిగాని తిరడవ్ఁలేదూ. ఒక దాారొవ్ఁ కట్టోరండి బొాంబయ్ పోర్మని. వడాం బరంగాదు త్తోడే లెయూచాయీా తోడు కట్టీశువ్. శుద్ద ముక్కిచ్చేదు. ఇది మూడంగులాలు. ఇది నాలుగ్గొాంగులాలు. అది అయ్ ఐదొాంగుల్లోలు. ఇది ముప్పావ్తి క్లనె అద్దారవ్ఁ అక నిల్చెట్టడవ్ఁ, ఆ శుద్దముక్కిలా రాశియ్డవ్ఁ, మోఁవఁదే నేర్స్కున్నంగాని మినీమీటర్లంతె మోకూ తెలీదండి. పోరుమాఁల్కి సార్జి మాఁల్కి శూపెర్రియ్రు రాసవ్డు కూలోడ్కిలాగొత్తదండి. అంచేతన్ రేపూ షైలనియాల్ చెప్పేర్ కాబట్టి అంగులువ్ఁకి ఇరవయ్యేదు మినీ మీటర్లు. నిన్న జెప్పారు; ఇయాల్ నేర్చినవ్ఁ. అడుకెన్నొాందలంతయో అయ్ రేపూగాని ఒక వారొాన్రోలుగాని షైల్‌గానిత్తె చెపితనండి. అంతే ఉపుడ్ సదువ్‌నవ? శేశినవా? నీకేమొచ్చురా? మినీ మీటర్లొచ్చునా? అన్ అడుగ్‌తాన్రగాని ఈ మినీ మీటల్గాని మీరడిగితే పని మా ... మిలీ మీటర్లేవ్ఁ తెల్స్నానైండిగేరు. అడిగితె నిన్న రేవ్ మీ శెయ్‌లాన్కి యాలా చెప్పార్కాబట్టి అంగుళువ్ఁకి ఇరవయైదు మిలీ మేటలు. అడుక్కి యెన్నొాందల మిల్లీ మీటల్లుంతయొ ఆదుప్పుడ్కి నేన్ శదువు కోలేదు. నీక్కొాక్కవలిచ్చె వోట్లూవ్ఁ రోజుల్లోను, షైమ్‌గానిచ్చినద్దైతే దాన్ని మీఁ శెప్పితావూఁ, ఏటీ? అనీ ఈన్చెప్పేన్. శెప్పింతఱ్వాత పోర్మనన్నడు, అది మేనే జరన్నడు "ఇన్ని పెద్ద కొాబుల్లాడ్తవ్. పెద్ద లీడ్ అవుగదా! ఆపాశ్లేరొాచ్చ్కలెదా;" యెలా నేర్చ్కుంతవఁండి? మరి మీరొాత్తరు; అల్ల వోడా ఆ డోగంట ఈ డోగు లెల్లీ ఇలా చూశిశ్ ఎలొాప్తెతర్గని వోడ కింద పంపన్లౌవుతన్నయొ యేజ్జోవుఁ లెక్కడున్నయొ కల్లెక్‌డున్నయొ శైడింగ్ ఈచీ లెక్‌డున్నయొ శేండింగ్ ఈచీ లెక్డున్నయొ డ్‌టిబ్బఁల్లెక్డున్నయో యేంగ్లలెక్డున్నయొ ఇల్లాంచింగ్ తాాలూక్ మోపు ఈ గొాలిజెవ్ఁ యెక్కడ తగిలించాల? ఇమ్మూాడొాంగ్లోలు

ముక్కల్లూ రిబ్బన్లయ్ ఎక్కడ పెట్టాల? ఇలాటివేవీఁ తెలీదు. ఇపైపెనుంతరు. పైనుండె అది ఐపోయిందానడుగుతారు. ఐపోయిందంతె అన్నొపుని వొజ్‌కట్యీ లేబుఖుబ్ గదా హాక్క శెక్కీఁలాగ దుకాణ మోప్పన్న ఓపినంత అన్నోపులు మీవుఁంతానగాని వేశ్నెవ్ లేప్తారు. శైరోప్పయిందే వాడొంబ్రోవ్ఁ అని అంతారు పీశ్నెవ్‌లేదు. శూత్తాన్నఖు. మీవ్ఁ గాదూ దెబ్బత్తినే శీవిఁట్లూనూ నైటీగీ శ్లైక్కంట ఇలాగుంతాను మీర్శైశెది మావూఁ, అనుబ్‌గించేది మీరు. అఁల్లాఁట వ్‌డు ఇమీశెల్ల చెబితే నాబ్‌వేఁవుందంటె మీశెల్లే మీర్చెప్పావాళ్ళో లేదండి. మా మట్టుగి మీఁ ఎల్లిపోతవుఁ. ఇగో ముప్పైయ్ మందిని రామన్నార్. మందో చ్చావ్ఁ. నన్నె ననే ముందు పిల్శేవ్ కాబట్టి శెలుగా నైనడ్గైతె ఇంకడ శదువ్ కునొ్నడెవుడ్ లేడూ. అంచేతని నువ్వా అట్శెంటు పదొ్వళ్లయ్ ఇవొ్వద్దు. అశెలూ మాకివొ్వద్దు. అంద్రవ్ఁ ఎల్లిపోతావఁనీ ముప్పైయ్ మందివిఁ ఎల్పొ్వనొ్వవ్ఁ. ఎల్లి పోణ్ నేబ్రాపి ఉన్నారు. యెవల్కెజ్జైత్తంగని ఇతనికి శెప్పనివాన్క రొండు గోగులొట్కుండోడు. అతన్ బుఖతనే పొట్కుండోడు. "నబుర్ర పోడయ్ పెయ్..." ఎందుకు పోడై పోతుందండి? మాపని మేఁ చేశొ్కని కట్టపడుకోని చింతూన్నవ్ఁ. మా కట్టవ్ఁ శాల్దు; ఒకనా డొబ్బులియ్యఁడని మిమ్మల్నడూ చుంచె నివ్వింతెలీడ్ ఖవని అడుగుతాన్నవు, శెల్ అడుగుతుంతాన్నవు, ఈ శెల్లో శెక్కిన్ పనేవ్? నువ్ ఇస్తానవాంచెపగానె అయ్యూపునిమరిహానా పనేవ్ఁ చేశేరు? యేఁవ్ జేత్తరన్ను. యేవిఁజేత్తరు? మాకాశెల్ అక్కర్లేదండి. అట్శెంట్ పదఁవి నక్కర్లేదు. నైబరుపనే కర్లొంటోడంతె ఓటుకొత్తవ్ఁ. పరియంద్రంటె పడేత్తవుఁ. ఏటీ? శెలు మాకొష్కురివ్ఁ లేదండి అనీ ఒగ రొణ్ణెల్లు మన్నైబజ్ పనే జేశావ్ఁ. ఈ పొన్లు మనక్కర్నెదు. వొల్కొ్కడ్ తాలూక్ పనే అంస్కిళ్ల పనే జేత్తవఁని నైబర్ పంజేశేవ్ఁ. శెయ్‌పోతే యెక్కడ్వనక్‌డె పొడుకొందీ, మందస్వైఁ పైయ్. మందస్వఁవ్‌గాన అవ్‌డేవిఁ జేశేరు? అవ్‌డే వూన్యనుండేది... గోరుండోరు. సైయ్ కుడు. ఉన్నతరావ్‌త యేవింఁడీ!... గోరు! ఇలాగంతాన్ ఖు. ఏశైంది? సవ్వాశా రవ్ఁ మా శదువుల్ శావుఁల్లైవూ. శెలిగి రమ్మన్నరు. టయిలోన్ పిలిస్తే ఇలా మిలీమీటల్లడుగ్‌తారు. ఇంక నిన జెప్పేర్. ఇయాలిలగంతన్నరు. లేఁదంతె... గోరు ఎలిపొమ్మంతారంతె. శెమరి నీనేవ్ఁ జేత్తన్? మీర్ పన్ నేర్శ్కొయ్‌ల అన్నర్ ... పన్నేర్శ్కునవఁండి. శదువుగా మాత్రవ్ఁ లేదుగని ఊాతపోతక్ మెఁ ఆపిస్లో వున్నశైతె ఇ ఆపిసు లెక్కడుండండీలు వొడకిందుంతారు. టీల్

పెళ్లైయ్‌డాన్కి భేకులిరగొట్టొన్నావ్ఁ. మీఁవాపిసుల్లొ వుఁందువండి. అపుడు మా తలీదాండికి అవ్‌క్కోశావ్ఁ నైక మమ్మలి సదివించక మోకువ్‌డీ పోట్లండి, అనీ తర్వాత ఇక్డ మోఁవీఁ పొన్లు మీవ్ఁ చియ్‌వండి, మ నైబజ్‌పనే చేశ్కుంతవఁని ఈ ముప్పైయ్‌మందిని ఓపు జేశవ్ఁ. మళ్లేస్ట్రైక్ సమందించిన పైనేగాని వర్క తాలూకు పని మనొవ్ చెయొద్దని అనగానె అప్పుడొక రోణ్ణెల్లలా బాదలపడ్తె ఇజిగో రెండోనెల మూడోనెలా నాల్గోనెల ఉపుడ్ మన్ ... గోరు యెలాగైతె మనకి యేజిబోడ్ ఇదిగో అదిగో అదిగో అనే ఉట్టా పట్టా గంట్లోడెల్లా జెప్తన్ అలా జెప్తన్నె అదిగి అల్లాగే పొడిగించ్కొచ్చె. పొడు గోయించ్కొచిన్ తర్వాత అలాగ నాలుగునెల్లూ ఐదునెల్లూ గుడ ఆలకించైన్. ఆల్కించిన్ తర్వాతయ యేశిన్‌ఛేజీలల్ల కాల్లింటి పొగజూశీవాడొవుడూ లెదూ బొగ్గు జూశివోడే గనీ అనే టోపు జెయంద్రనె టోపు జేస్‌శవ్ఁ. టోపు జియ్‌గనె యైక్కడ పనక్కడ పడుకొంది. అపుడెల్లయ్ రావలల్లాగ యిలాగని మేనేజర్ గోరూ పోర్మాన్ల్ గోరూ ఆందరు పిలిశీ యిల శెప్పారు. శెప్పింతర్వాత యేవఁంత యెవఁంత యెల్ల య్యాంతె యేవఁంతరండీ? మ కొడుపునిండ అన్నవుఁంతె గద, గట్టిగ మీఁవ్ పన్చియ్‌డాఁన్కి? మైం కొడుపులో అన్నవుఁ లేది మాకొక్క్రాంది నువ్ పనెలా జేయింతవు? నివొ్వగ నాలుగొంద లైదొందలు ఒట్టూపోతాన్రు. పోర్మనై దఁయ్‌వాగ యే యింగిలీశనె నికొవ్‌రోదు; హిందీనొత్తది; పోర్మన్ సంత్కమ్ పెడ్తాడు. ఇంగిలీశ్ గనొచ్చె గుమస్తచేత సదివించ్‌తడు. అలా టోడు ఆఁ యినిమిదొందలరవై రూపాలవ్‌డు యెనిమిదొందలరవయ్ రూపాయ్లు తీస్కుంటాండు కదా! మరి మాకెంతుండాలండి? వొకనా డబులిబ్ ... యెవులైతె కోడి పిల్లితడొ ఓళ్ళకే పొయేశన్లివ్‌డవుఁ. యవుళ్కయ్ కైమా మాఁవ్‌సవ్ఁ గొటిచ్ తెత్తడొ ఆళకి పొయేశన్లివ్‌డవుఁ. ఇజో జాయింటైయ్ పోయింది. మరి చేసింది కూలిబతుకు. మీఁవెక్క డబ్బుల్ తేవాల? ఇయ్యేదంగా చేత్తాన్రండి అనోపుజెయ్‌గన అపురో రోణ్ణెల్లొ మూణ్ణెల్లొ వ్యాన్యన్ చెప్పైన కడ్న్ఁ యిన్నేఁదు. యినకలగ ఇజెయ్‌డం తొటీ అప్పుడు ఓ పదిమందికి సైల్లే కంట కార్పెంట్రుగా ఇచ్చేరు. ఓ పదిమందికి కలాసుగ ఇచ్చేరు. ఓ పదిమందికి శింగల్‌గా ఇచ్చెరు. ఈ కలాస్కి రొణ్ రూపైలె అశింగ్రీ రొణ్ రూపలె. అప్పుడు నువ్ మేనేజారివ్ కాబట్టి యిలగ లిడ్‌ఉ కాబట్టి అంచేతని నికొడుకి నేస్కా ని

ఉల్లుళ్ నేర్స్నకో ఈ వైజల్ గురించి నువ్ బాదపడొద్దు. నువ్ తాన్నవ్ జేశీ నువొచ్చీ అన్నవ్ తిని పొడుకో. బాగ ఓలోచించు అనడిగేర్. ఆతన్గుడా తెలు గొచ్చును. అతనుగ్గూడా నలభయ్యా ఐదులో యెప్పుడో వొచ్చేర్, జలవోశా వున్నవ్డు. మార్కెడ్‌గా వొచ్చేరతను. ఉపుడు మేనేజర. యేవెఁండీ … గోరూ మీరిలా జెప్తంరు. మీరపుడు యేయిదవ్ఁగొచ్చేరు? మార్కిడ్గ వచ్చేరు. మిఁ నైబగ్గొచ్చేవుఁ. అపుడు నువ్‌గూడెడిగేవ్ నిప్వేపార్టైననోరు. మావూళ్ళుంతె రోజుగోరం పార్టండి ఎడ్గెవ్ండి. మావూళ్గని కెల్లగానుంతె … గోర్ పార్టండి.… గోర్ లేపోతే.. పార్టండి. యిలగెల్తుండోల్వండి. అపుడు గురాఁ యేదో యిదైతె ఆఁ … గోర్ పార్టే ల్లేఁదండీ. మోకేవిఁ తెలీదండి. పాటీల్‌గిటీల్ మోకేఁవ్ తెలీదండి. పన్చేయ్‌నాన్కొచ్చేవఁండి, అలాట్ పఁన్చేయ్‌కండన. "అద్సరే ఈ లం దర్కి నువ్ లీద్రగుండొద్దు". నీకు ముఁాందావ్ఁ కావాల? హోర్పెంట్రు కావాల? నీయల్లుణ్ణేస్కో. నీ కొడుకుని అపాయ్‌మెఁణ్ జేశ్కో. ఈళందర్కి నువ్వెందుకు లీద్రపని చెయ్యాల? ఈలందర్నిక్ పెడ్తేత్తరేటి?". ఇటివోట్లో నన్చాల్ దిదీ తినోర్ది శాలా మాట్లు మానోట్ తొఁశే ఆల్కించావండి. నిధానవన్నెది మా పెదాన వఁండీ. ఆ నిదానవ్ఁ గనువఁ యెత్తే నలుఁర్కాడ గౌర్నంతదండీ. అన్నిదానఁ యెవ్‌డేత్ తప్పినవొఁయ్ దొంగోడు అలాగా ఇలాగా నోట్‌కొచ్చిన్ కూతల్ కూత్తరండి. ఏటీ, అందుగురించి ఆ బాదలేన్బరించనేనండి. యే ముప్పయ్ మందికి ముప్పయ్ అనాలివ్వండి. నాకొకనా ఇయ ణీ దయుంటె. నాకొడుకున్ గురించి సయల్లుణి గురించి రాలేదూ అనీ అనగనే అప్పుడు అండు "ఎళ్పొ ఎళ్పొ"అనడు. యెలిపోతన్. నువ్ రమ్మనవ్‌నొచ్చెనండి. యెళ్పొకికడుండి పోత నేటండి అంచెప్పేను. శెప్పింతర్వాత అదినీ కొటాంబవ్ చూశ్కో. నా కొటాం బాన్ గురించి గోద్దొండి అని ఆయూప్నినాగ యెల్పొమన్నర్. యెలిపొచేను. యెలిపోచిన్ తఋ్వాత ఈ ముప్పెయ్‌మంది ఇలాట్ సింగర్సు, పది మంది కళా సులు, పదిమంది క్లోరుపెంట్‌లు పదిమందానరు. అయింతర్వాత అప్పుడుమల్ల అరవైయ్ రొండ్లో మూళ్ళో సైకు జేశెవ్ఁ. అంతే అన్ని డిపార్ట్‌మెంట్లు కూడా మార్చేర్. ఇక్కడ్ శింగర్ లేరణ్. ఆఁ యికడెవ్‌డూ లేర్గద? నేౘ్రంతె అన్ని పొన్లూ చెయ్యాల. నేౘ్రంతి అన్నిపొన్లు చెయ్యాల అని డిపార్ట్‌మెంట్లెలాగిత్తాన్రు.

పొయేనోల్లుం సావత్రాన్నికి ఇద్దెర్కి ముగ్గుర్కి - అందర్కి వొద్దు - ఇద్దెర్కో ముగ్గుర్కో మీరు బోదపణ్ణోల్ కివ్వాండి. ఇయాల్లిద్దర్ కిత్తె మల్లి సయ్‌చర్లావ్ం ఇద్దర కొత్తదని ఆశ మీద పంజేత్తరు. నేతే పొడొచున పోదు జేశొళ్ మీరేనండి. దీనిక్కోర్కరుకుల్ మీరె. పోర్మాని మేనేజరి. యేటీ మాంవు కాదు. ఇయ్యాల మీ ఇంటీ శూడండి. పోర్మాన్నయున్నార్ మీరు. మీయింటికి కట్టొట్టుకొచ్చిన వంతె ఒకణా డొబ్లిస్తె అయనా డొబ్లు టీతాయ్‌నోరె పోర్మాన్నోరు అనా ఇది సారనోక్కండి. సర్దాగెత్తవుం. అయనా గానియ్యకపొ యకడ పడేయండి. యెల్లంద్రా సన్నగ్గైతె అల్లకడ్కెల్పోయ్ యేమంతవోం మీకే తెల్చును. మీకే తెల్చునండి, అదిగలాగె. రేబ్రొప్రేపేదో చెప్తైర్ గద. అడగంద్రని ఒకనా డొబ్లొగ్గేని సర్దాపారొవ్‌తవ్ం. నేపొతె నకొంట్లొ బోపులేదండి. మయాండొలెదో పొనుంది, రమ్మండని బొంకేత్తవండి. అపుడు మీరేంవ్ జేత్తరు? ఒకనా డొబులివ్‌ణవ్ రాసైవ్డు ముప్పావ్‌ల ఇచ్చిన మో మొయించొక్కర్టిట్టావొడైతె మెడ్లిరగొశేస్తడండీ. మీ సొంతపనోన్ని గాబట్టి మీకెలాగంతలా జేజీపోతున్నావండి.అద్కన్ జైగర్తగాలోచించొక్కన్ పంజేయ్‌లండి. మనవి చెప్పేవ్ం. శెప్పింతర్వాత అలాగే యిలాగా అననోక్కనొచ్చప్పుడేమిం జేశేరు? మునయ్ మందికి ఇచ్చీశేరన్‌మాట. ఇచ్చింతర్వాత యిలగె శుబ్రింగె అందర్నోక్ ఐక్యెత. చిప్పిరార్దు బర్తంత గుండుళ్ళున్నర్. గుండుకేయ్ యెలాడ్డొ శివ్‌రెడ్‌బర్త వొల్క అలాడ్డి. అయ్‌తె అపుడు దాన్నేంవి జేశేరు? ఈ ఓరంగుళాలు తొమ్ముద్దొంగుళాలు మూడంగుళాలు పదెంగుళోలు యిలాగ యెత్తి ముక్క లెసోళు. యేస్తె దీని కేంవ్ జేశేదువ్‌డ ఫోర్మన్‌గ వొచ్చేర్. యేవ్ం తెలీదు. అప్రంటిస్గొచ్చెరు. ఒచ్చింతర్వాత ఇయేమ్ డోకులెనోరు యెడప్పెడ్ డోకులంటె మూతిలు ఇటోఅటుంటయ్. సాదా డోక్లన్ని వేరే; యిలాట పొన్లు యిలచేత్తుంటె యేవిండి మిరెవ్ం శదువుకున్నరంటె శదువుకున్నన్, యెక్కనుంచొచ్చినవంచె మ నాన్న ... అల్దగ్గిరీ పీనిగా వుండోడు. మా వూంవ్ గుడ యల్లెయ్. మీనాటి వేదవోల్వొం ఉండూల్విం. మాయక్కజెలెలు మమంల్ని సైదివించి పెద్దోణి చేసింది. అన... సరే ఇలాగాని ఈ పని ఆపని టిబ్బను గిబ్బనని పేర్లుపెట్టి అన్నీ చేసేవ్ం. శేత్తేకిత్తను పోర్మన్ ఐపోండు. పోర్మన్ ఐపాయింతర్లోవ్ తేవండి...గోరూ యేదో కొంతే దైచేశి మీరేనా ముళ్లోడూ కొల్లూ పొల్లవుపడవు అలాంగ కల్లు పొల్లవుపాడ్లొ క్పొయ్‌న వోణ్ణు గుద్దుకోని ఎల్పేంనే. అడబ్బుల్ దొరుతన్నెయ్. యిక్కడేవ

షైనంబోతె యేవ్ఁ డొబ్ మన్కాన్ దొరూతదనే ఆశపెడుంతార్. మీరేనాకు
ఝ్జోళ్ ఐపొన్నరు. కొంత సదువుకొన్నరూ. మీరేనా కంత. మమల్ని ముందుక్
తెచ్చీ ఇజ్జేత్తె బోగుంతరనంతె ఇముజిలోడు ఇలాందర్గుడా కొంచేఁ జెపోడు.
‘‘అర్ తక్కవోడు కాదు. శానాఁ గెట్టి బుఱ్ఱ. ఆ బుఱ్ఱని నొక్కితేగాని నాబవ్ఁ
నేదని". అపుడీలందరు ఏయ్‌క్యైతాయి శాలా మాట్లాడేశి ఇజ్జేశ్నాడ్ గాబట్టి
ఇలాటోడ్ గేన ఇకడున్నగ్గెయ్‌తె లాంచిగ్ గట్రా ఐనవ్‌డు ఓపు జేత్తడు. అంచే
నిలాటోని జైన్రలికి కొట్టిత్‌చె బోగుంతది అని ఆవూన్యోని ఈలాంఁద్రు మొత్తమ్
పడీ ‘‘యెవోఁయ్? నువూయేరే డిపార్నెంటు మారిపోలా" అన... యేవండి?
యేరే డిపార్మెంటు మాలిపోలేట్నాక్ పన్చేతగాదా? నేన్ పనోణ్ కాదా? ఏటి మీ
వుద్దేశవ్? ‘‘ఆఁ లేద్లే. ఇకడున్నానిక్కల్లేదు. నువు పెదపెద్దోల్మీద తిరబయ్... యెలో
పెదపెద్దోలైన్ తిరబడ్తవ్ఁ’’. పంచేతేనెయ్‌నోడిక్క ఒకనా డబ్బులు కట్టబడి
జెయ్‌నోడిక్క ఇవ్వకాంటున్నరు. గుడ్ మోణింగ్. శైరంతె అలా ‘‘తిరిగిరారా
పరవాలేదు’’ యిల్శైతే పంజేయింతననే అల్లకీ ఇలాడి ఫోన్లు జేత్తరండీ? మాఁవు
యదట చూచ్చుండగ అలాడి పజ్జెయ్‌నోడు మాషైనవ్ఁ వొర్వోదు కదా అలాట
పుడు మీరాలోచించకపొతెలాగుంతదని అన్నావఁని ఈట్లి మీద సుప్రవొయ్‌లు
యీ ఎరచ్చన్ డిపార్మెంట్లుండతను సాచ్చిగయ్ బలిపీ పలికి ఓల్సెట్టింగ్లో యెకడో
ఉన్నడు పోర్మని. అతనూగూడ ‘‘యేవిండోయ్ ఇలారండీ’’ అన్నడు. కాలీ
యెల్డిన్ డిపార్మెంటు కాలి ఈలందర్ దెగ్గిరి కొచ్చెరు. ‘‘ఐతే యల్లయ్ యిల
రావోయ్’’ అన్నరు. ‘‘యేమ్ బోబూ’’ అన్. ‘‘ఇయ్యేడ్ కమ్టీ నంబ
ర్గున్నవా? దిగిపోనవా?" అన్నర్. "దిగిపోనన్ బోబూ! మరొగళ్ని నిల్పెట్టెడు.’’
పోఁ దిగిపోనవ’’? ఆశ దిగిపొనన్ ఆలకెవ్వలకిశ్టవ్ఁ లేదని దించీశేరు. మర్రోళ్కి
నేనే ఇష్టంలేనోణ్ నేనె. నువ్‌దీపోతెలగ? ‘‘యేఁవండి! ఇబ్బరంగోరు! యిలా
రండి... సాహెబ్ తెల్సునా?’’ కాళన్నడు. ‘‘మాడిపార్మింశేనండి. అతన్ నలప
య్యేళ్ళొ అపేయ్‌మెంటు. అతనెత్త పెద్ద’’ లా ‘‘మా డిపామేఁణిచె చిప్రెడ్
బర్త్ కెల్లేడండీ అంజెప్పారు’’. ‘‘యెంషాదువుకున్నరెల్లయాఁన్’’... యేవిఁ
శదువులేదండి. పెద్ద ‘ల్లా’ అండీ అన్నరు. యవుశూ? రోవ్. ఏతే సీనేగాని
‘లా’ సదువుకున్నడ్లెయ్‌తే ఇయ్యేదవేశ్కాలు పదవులు నీన్చేయనండీ. ఎలి పోతే
రాష్టపతికో ముక్కమంత్రికో మా ... కాడికో యెలిపోదును. యిలగే చెప్పే
నండి. ఇయ్యోదవ్ పదవులెఁయ్ చెయ్‌నండి. సీనే యేమేఁన ల్లాగానుంతే మా...

కాడి కెలిపోదునండి. ఇయ్యాదౌపదవులు నె చెయ్‌నండీ...''ఖూడండోయ్ అమ్మో! అహాఁ'' అనవ్‌డు ర్రోవ్ చెప్పేరఁడి. శెప్పింతర్వాత ఈలంద్రూ ఖూడా ఐక్యేతాయి అపుడేవిఁ జెప్పేరు: ''యిలాటోడుంటే ఇక లాబవ్ఁ లేదండి. అంతలోఁకి ఒక లాంచిఁంగ్ కొచ్చెరు కొటాంబంతేస్కొని. అల్లాంచికేఁవి చేశేరు? లాంచింకో అప్పుడు కూడా కమ్‌టీ నెఁబరవ్ నేనే. ఉపుడు పష్షైన్మ్రదో పందొమ్మ్రిది శవఁ స్రాల్ బటి. ఐతపుడ్‌గుడా లాంచింగ్ మోపలా చేత్తుండగ ఇదిలా నడుస్తుంత అదలా ఒగ్గీశేరు. ఇకనీ ఇకణీ ఒచ్చింది. యేవఁండోయ్! ఇ కమ్‌టీ నెంబర్‌గుంతే వోడలాగండి ఇలాగండి పర్వాలేదండైన్ ఐతవ్‌డు ఈ లాంచింగ్ చేశింతర్వాతే వఁన్...గోరొచ్చేరు. అంతహ్ముందు వోడ దిగిపోనవ్‌డు మూడు గంట్లు ఓట్రేమి చోచ్చేరు. ఆ సవ్ఁసొవ్ఁలో కొటాంబందీస్కునొచ్చి వోడ దింజవ్ఁకొది కమ్‌డోర్ వుండోడు. మేనేజర. ఐతే అవ్‌డు లాంచింగ్ అవ్‌పోతే ఇకేవ్ఁ అవుతుంది. మూడు గంట్లు ఓట్రైమ్ ఎగ్గొట్నన్ జూశెడు. అందర్ పొగల్ దింస్తె అతనేశెవ్ద్ పొదుపొదులోపుడ్ దించొడు. కమ్‌డోర్ మేనేజరి. పొదుపొదు ల్డోప్పు తొమ్మ్రిది గఁంట్లకి ఆరున్నరకి దించోడు, వోట్రైవీఁ ఇయబడ్తదని. అఁ సరేనలా బాదలు పడ్డావ్ఁ. ఒకో వోడే వైఁంది? అత్తెల్లోగ్గల్ల ...... గోరొచినవ్‌డు తెల్లోరో మూడొక్క నాలొఁ యేడున్నఁర్కి దించేవ్ఁ. దింస్తె దానికేవైఁంది? మూడు గంట్లోట్రేయ్‌విఁ. వోట్రైఁవ్ఁ ఇయపోతె మెఁ దించవనీశెవ్ఁ. దించవనిఁయ్‌గొనూ అపుడ్ ... గోరే వున్నరు. అనీ యిలగ ఇయ్యీదవ్ఁగ వున్నవ్‌డు యేఁవ్ చేశే వుఁ? అంద్రూకుడొచ్చోర్...''మరి కొవ్వెయ్యాల. రిగ్గర్లి లాంచింగ్ ఇపొద్దీ ఇ కొవ్వెయించిశే అన్నడు. కొవియ్‌వంతవి మ మూడు గంట్లోర్ సైవిఁచ్చేస్తె కొవ్వపుడ్‌గాదు. ఐనా డబ్బాల్తో నొట్టుబొయ్ పశేత్తవుఁ. ఆ మూడు గంట్లో వట్రైమిచ్చియ్యండి. మెవ్ఁ కొడుపుకి బాద పడేది. మూడు గంట్ల ఓవర్‌శేవెఁ. మేవుఁ వందల్వేల్ అడగలేదండి. అనట్ చెపోవ్ఁ. శెపింతర్వాత అప్పుడేవిఁ జెప్పేరు? యెదో ఇంగ్లీశ్లొ మాట్లాడొక్క...మరి నాకు ఇంది ఇంగ్లీశ్ రాదులెండి. తెలుగుమాత్రవ్ఁ వొచ్చును. వొచ్చింతర్వాత యేవిఁ జెప్పెనూ? న చెప్పిం తర్వాత యేవన్నరు? లేదు. మీ ... ఉపుడే ఎల్లెరు. వత్తరు. సరె పొద్దుట్రొని య్యండి ... తెల్సెండి. దిన్ దుగాడ మోపూ లేబ్రార్తొటిపుడూ యింట్లో ఆడోశ్

ఉన్నారనుకోండి. యేదో నెక్డో వాద పడీ అప్లోడ్ కప్లోడు మనొల్డు కుంతె అయేది మీదొ త్తవుఁ నాడ్దానల్ టి పెట్టి కొశ్తేస్తవూఁ. నినె త్తిగొట్ట నిబుట్టగొట్టా నివ్ అప్పుళ్లెస్కానొచ్చి నను గొటిస్త్ నీనేవ్ శెయ్యాలంత? ఆ వూవ్నుండన కొండల్ చితగ్గొట్టేత్తవుఁ. అలాఁ లేడినాగుంతదండిదీ. లాంచింగ్ ఐతె ఇపుడేటి విదవ్ఁ? మా మూడు గంట్లు ఓట్రైమ్ ఇచ్చిచ్చానన్ నీన్ చెప్పొను. చెప్పింతర్వా తేమో ఆయాల ఇవ్వననీసేర్. ఇవ్వననిచ్తె యెగిల్మెంట్ ఆపీసర్లొచ్చేర్. అలా గుణ్ణియండి. అలాగుణ్ణి తరావ్తేవైఁంది? తొముద్ గఁంట్లకి యిలాగెని ఈ వున్యా బవ్నవ్ఁకాడా మీటింగ్ బెటొక్నవ్ మేవంద్రూను. యేవఁయా? నోవ్ కెలిపోతే త్లొప్పా? పైనుండిపొతే యెవీఁ మీ యుద్దెశాలూ అని అడిగినారు. లేదండి. ఆనాడు ... గోర్దున్నవ్డు... గోర్ ఒచ్చేరండి, ఒకొళ్న దించనాన్కి. మావ్ఁ అంద్రవ్ఁ పైనుండిపొతే ఎగిల్మెంట్ ఆపిసర్ల్ బటి ఈ యెర్గొళ్ కిటారా వాళ్ళను చిల్లాంద్రగట్టా బొజ్జాల్న బెటి మోశ్నేరండి. మోశీ ముక్క ముక్లు శెక శెక్కల్ దానిగి తెగ్గొడ్ పారెశేటి దోస్శెరు. శాలా కాడిక్ పీక్వొ ఇ నడుఁవ్ కడ్వొ దెబ తగిలింది. దాన్గెళ్ యాళ్డింగ్ దెచ్చి అదొప్ప దీర్కుకున్నరు. అదే మోకు శానిబూతిగ దించ్నోడె మోకు శూపించింది. అదికలాగె దీనికేవొఁ ఇద్తెతదేవొఁ దనిగి మీవూఁ శెప్లెవూఁ అనేస్ ఓపుజెశేవ్ఁ. ఓపు జేస్తర్కపుడే వైఁంది? అ త్తెల్లోటి ఇంద్గని యెగ్రిమెంట్ ఆపిశర్లు మూడున్నర నాలుగంట్లకి ఎగిర్మెంట్ ఆపీశర్లొచ్చియ్శెయ్డు. పేఁంట్లిప్పిశేరు. మరి బుషొక్డ్ల్ తీశ్నేరు. దాయిర్లొటున్నారు, లాంచింగ్ మోపి. పైనుండి పోతరనొక్ద్రని ఇకడడీనాడ్. పైనుంద్ర? నోపికెల్ద్ర? ఒవ్డగ్లె దెబ్బ తిన్నవండి. పైనుండాలి. నోవ్ కెళ్ళొ తవ్ఁ యెవళ్ళ పనిమీద అళ్ళుంతవుఁ. యలాటోడ్ ఒస్తడ్ చూద్దఁవన్న. యవళ్కి ఆ ఇడియా దాలేదు. శివలింజ్లిర్ పంపిఁచ్చేన్ నాతొట్ అతన్నాను. ఈలె ద్రుంచి ఇకడ మోర్పొర్గుఁని. అతనన్నడు నోవ్ కెళ్ళొతే బొగుంతదండి. పైనుంతె మనవేఁవ్ చెయ్నేవండి. అత వొండెశి వొడ్డించేశీ ఆడోళ్ కొట్ స్త వొయ్యా? ఆళూ వొడ్డించొక్న్ తింతర్ మగోడు నేప్తె. నేప్తె ఇదీగెలగ వొండీ శిన్ వొడ్డించొక్ తినొచ్చు, నేప పొనాడు సొడ్డించుక్ తినుతాది, కోపవ్ఁ పుటు కొడు మంద్తె నేశొ త్తది, నాగు రెండు మెటీ దిడ్డవాలేహ తినికెన్ అన్ అడుగు తది. అలాపైర్యా వుందఁన్ పోవ్ కెల్లిపొతే మంచిదని జెప్పావ్ఁ. అనగనే ఐతె అలాగే ఎళిపొండనీ ఎలిపోనవ్ఁ. ఎలిపోయ్ యవ్వడు టియ్యా టిఫ్ఫీఁ తినొద్దు.

పన్నెండ్ గఁట్లదాక ఉనండి. వాంటి గంట మాత్ర విలిత్తడు. ఒంటిగంట మాత్ర పిల్చింతర్వాత టియ్యా టీఫ్నూ రమ్మంతరూ. యేఁవఁండీ! మమూడు గంట్లో టైమ్ ఇవ్వలేదు గాబట్టి టియ్యా టిఫిన్ గుడా మేవ్ చినవూఁ. మావాక్కో శిప్పని మావోక్కా బౌసెచ్చు మీద మేవుఁ దించ్ కోచ్ తవఁంగానె అట్టియ్యా టిప్నూ మ క్కొవ్ శొవ్ఁ లేదనీశేవ్ఁ. తింద్రాంతె తిన్రట! మావుఁ తినవన్గానే అ శివలింజ్ లేరు శెంట్రీ అందర్గుడా తిండమ్మానిశేర్. అఁయ్ తినపాత్ తినక్ పోనీ. నేవూ వోళ్ తెత్తన్నవ్ఁ. నెవళోళ్ దెత్తనాలో వోళ్ మీదునోన్లల్ తెత్తన్నవ్. ఎగిమెంట్ ఆపిజెల్ దెత్తవఁన్నవ్ డూ తీసొక్కచ్చెర్. యెవడు దీసోక్కనాడు ఇకడ రారండీ. మావుఁన్ మాఁ పని మీద మాఁవుంతె యెవడొత్తడు? మా పై నున్నఁడ్గైతే ఏదొంగోడొ నెందుకు దూర్తడు? మావుఁ ఇంట్లో ఉంచోళకింకె వడూ నోపుక్ రాలేడని ఎగిన్మెంట్ ఆపిసర్లు ఎపుడైత్ డాయర్లూ కట్టుకొనీ యెల్దావఁంటె అరె అంపమ్ పటొక్కడా అని ఒకడికి, అరె గొన్ను పటొక్కరా అనొకడికి, అరె బ్రోకల్ కర సద్దుకోరా అని అనబోసర్కి యెవళ్ పనాల్ పట్కుంతన్ ఈలే … యీ ఎగిన్మెంట్ ఆపిసర్లు యిడాయిల్ గట్రా యేశి శోక్కని మల్ల పేఁంట్లు తొడొక్కని ఎలిపోన్రు. ఎటీ దండెయ్ గోరు చేశినార్గాద వోడ. ఆలాగ చేశేద్ద వఁనుకొన్ఉు. ఆవ్ పొతె మరవలేదు. అవపొతె గతెల్లోం దాక ఉండిపె. పొద్దున్నేశి అలాగా యిలాగాన్ తిరిగేడ్. మరింకేవ్ఁ అవనేదు. అప్పుడ్ … గోరు కొబుర్బెట్టి యేవఁండెల్లయా! మరి కాయతమ్మూమైంగ ఏదు శెప్పితాన్నరు. ఆ మాత్రిచ్చేత్తమంతాన్రు. యిలాటి మాత్తర్లెనొన్న మాయ్పు టాలు నేశినారీ కంపినిలో. జలవోశా కాణించ్ దించినావూఁ వోడల్ని. ఈ మాయ కొబుల్లెవ్ డూ నమ్మొద్దు. కాయితమ్ మూఁలంగిచ్చినడ్గైతే దించటవ్ఁ; నైపొతె లేదనీశేశ్ఁ. అన్న తర్వాత అయాల్ టోప్ అపెంది. అమర్నాడు వోడ దించ్యేలంతె దించ్యాల్, మూడు గంట్ల ఓర్ టైవ్ఁ ఇచ్చేనని సంతమ్ బెట్టి కాయ్తమ్ మూలాంగ్ ఇచ్చేర్. ఇచ్చింతరవ్త అపుడు …… గోరొచ్చేరు. ఇలగ మూడుగం ట్లోర్ టైమ్ ఇచ్చేత్తరట! మరి యెకడో మనోళ్ పిలిపించి వోడీ రాత్రి లాంచింగ్ చెయ్యాల. పోట్లేపొయ్ నచరే చేశేద్దవఁండి. మంచేతిల్లో వుంది. ఇచ్చిసేరా ఇదిగో కాయ్తవఁనీ శూపించెర్. శూపిఁస్తర్వత పర్వాలేదండి అనవ్ డు ఊరూర్కొలి మీర్ పిల్చిక్రావాలా అన్నారు. ఊలూర్కి యెల పిలిస్త

రండి? మా బార్యా పిలలంత వూళ్ళోవున్నార్. నేన్ మొక్లేస్కొవునండి. ఇక డుండి పోనాన్కి వొండుకోన్ తింతాన్ను. పోన్నూరోల్కల్లి వొకు వోషు మాన్ని ఒకో బష్షు ఒకు మన్శిని పంపితా గోపాల్ పట్నవ్ ఆసైడు ఒక మన్శొత్తరు. యిలాగే అనకాపెల్ రోడ్ని నంకిలి పాలెవ్ ఆసైడు ఒగ మన్శి యిలయిటో మన్శి యిలా పంపండి. నీను కోఁన్లేరి చుట్టిని చెప్పొత్తనని జెప్పేన్. మన్నవ్ గందిడి కాదండి. వొంటశేశ్కొనికడ చెప్పియ్యవచ్. ఆయా ఈ రాత్రిర్ లాంచిగ్ అయ్పోద్ది, మూడు గంట్ల ఓట్రేమ్ ఇచ్చేన్ రండన్ చెప్పిశేవ్. శెప్పిం తర్వాత అద్దెలగో ఆయాల్ రాత్రదెయ్పె. అయిపెందండి. అయిపోంతరాత అవ్ డీ మూడు గంట్లోటైవ్ ఇచ్చిఁడఁవైపోయింది. ఈ కమ్డోర్ గోర్ కుడా ఎలొప్పడం జరిగింది. జరిగింతర్వాత యెదో అలాగ కాలాశవ్ చేస్కొచ్చేవ్. కాలాశవ్ చేస్కొచ్చిన్ తరోవ్త అవ్ డేమ్ మల్లేదో మరోక్ వోడదిగింది. దిగిం తర్వాతేంచెల? అప్పుడొక రోజు మత్తరగోశర్ మాకు. అలాంచింగ్ చేశిండని ఆపుజేశేవఁన్. మల్ల అరవయ యెనిమిదో తొమ్మిదో దిగింది. దిగింతరోవ్త అవ్డిలాగే పేచీల్ పడ్తఁ ... యేఁవండి? అమత్రిచ్చేర్ కాదంతె యిదిగో యిత్తర్, అదిగో యిత్తర్ అదిగో యిత్తడన్ నాటకఁవాడించేర్, రొండ్రోళ్ దిగిపోయిందాకూనూ. మూడో వోడవఁల పట్టుకోండ్. యేంటా రోజు మాత్రవ్ ఇవలేదంతే. యేవెఁల్లయ్ నాతో వుండు. కమ్టీ నెంబర్లంద్రూ అన్ని డిపార్మెంట్ డబ్బెత్తిచినార్. మనువ్ డబ్బివలేదూ. అంచేతన మనకు ఒచ్చొక్ ఆర్గొండ్లూ యెంతో పదిహేనొందల్గాలొత్తన్నయీ. ఈ డొబ్బులూ గోర్కిచ్చిత్తె బోగుంతది. మన్కేవెఁనె ఉపకారంగుంతది. నువ్ ముకందవ్ అవొచ్చు. అల్ అదెవ్వచ్చని మళ్ళ చీ తిరిగినారు. యేటండీ కమ్టీ నమ్బర్లకి మనల్లెందుకు పెట్టేరు? పెజలకి యేమేన అన్యాయవ్ జరిగితే యెదుర్కొ నడ గనాన్కి పెద్దవోల్తోటి అందరైలిపోకంట దానికి పెతినిది గైవళయ్తుంతారో ఆపె తినిది యెల్లి ఆ పోర్మంతొ సంపట్ దింపుల్ చెయ్నాన్కి ఆ పోర్మాన్కి మనకి నత కుదట్టుక్పోతె ఆళ్ళు మేజెంటుమెంటుతో శెప్పనానికి మనఁవూ, మన్ వూన్యాతో తల్లెంతొ తండ్రెంతొ అలాగే వూన్యని. వూన్యాతో మనవ్ చెవ్ నాన్కి. లెదు. చిన్న చిన్న సమస్సలేతే పోర్మాను మనొవ్ తెగ్గొడు పోద్రోవ్. అనీ చెవ్ డంజరిగింది. జరిగితే ఆ వోడెంత దిగింది? అరవయ్ నాలుగులు కద!

యేడూ నలపై ఐదు నిమిసాలకు దిగింది. దన్ పేరు నాకు దెలీదునెండి యేడూ నల్పై ఐదు నిమ్సాలకు దిగింది. అరవై నాల్గులో అరవై నాల్గులో అర్వాయ్ ఐదులో ఫైండుగ దగ్గిరె. యేడూ నల్ప ఐదు నిమిసాలకుదిగింది. ఐతె యేడువ్వ నలపై ఐదు నివంశాలకు దిగితే, యెప్పుడూ శనివారొవ్. యేడూ నలపై ఐదు నిమిశాలకు దిగితే శుక్కోర్రార్నాడు కొంతమంది గంటన్నర్లో ఆపులైలిపోతే ఎనిమిది గంట్ల మాత్ర సరిపోతంది. యెప్డూ పన్నెండ్ గంట్లకెళ్తనవ్. వొంటి గంటకు మత్తర బిలత్తాస్ను. ఒంటి గంటకి టైము. పన్నెండు కెల్లిపోయిన మాకు టైవుం లేదులెండి. ఐతె ఈ యేడూ నల్పై నివ్శాలకు ఎంతవుతుంది? ఆడుగంట్లో ఆరున్నరో అవుతాంది. ఐతె యేవండీ? మాకు రొండు గంట్లిదులో డిఫరాన్స్ మాక్ కనపడ్తాంది. యేడూ నలపైయిదో నివిశాలక్ దిగుతాంది. మరి దీన్ తాలూకు నట్ట పలాలవ్ ఒంకలండిత్తారూ అన్నేనెడిగేను. ఒవ్లు పెసిడెంట్ని, సైవరాపిస్ని అడిగేను. మాం వోళుక్కుడ చెప్పేను. నిబ్బగనే టిల్లయ నిబ్బగనే. ఐతె ఇటువోర్లో యెన్ని యెన్ని వోళ్ళు దిగినయ్ శెనివార్నొ? చెనివారవ్ మూడు శిప్పుల్ దిగినయ్. చెనివారవ్. ఇది నాలుగో చిప్పి. ఐతేనే అన్నడ్. అది కాదెల్లయ! అప్పుడు లాంచింగ్ది ఐతె వోజెన్వాంలా ఉండిపాయెరు ఆడి మొత్తమ్మీద. ఉప్పుడూ యెనిమిది రోజులు చిక్లీ మీకిచ్చేరు, లాంచింగ్ శెలవనీ. అంచేతన్ దెన్లో యెగిల్మెంట్ కట్టేర్ కాబట్టి అయెగిల్మెంట్లో ఇది పోయిందని ఈ లేబ్రాపిస్గోరు చెప్పేరు. సరె యాలు యెగిల్మెట్ దేనిక్ కట్టేరండి? లాంచిగ్ ఱోజుని శిప్పియాడ్ ఆపకంట వోరకు శెయ్మని ఒవ్కొనోడ్. ఇవ్వోటుకు చేశినందుకి పదిరోల్ చిక్కలీవ్ వున్నెదని మూడ్రోల్ దెచ్చెండ్ర? ఇయ్యో మూడ్రోలు మాత్రవ్ ఎనివ్దిద్రోలు మాకు కేజుల్ లీవ్ కింద ఇచ్చేరు. అది మేజెంట్మెంట్కీ వూన్యాన్కి జరిగిన సంపజ్దింపులు. అంతేగని మా రోజైభవ్లోనూ రొండు గంట్లు తీసుకుంటనొవ్డూ యెగిలిమెంట్ కట్లేదు. రావ్ సైచ్చిపోలేదూ. అడగండి. అడిగి యెవేన పొరపాటుంతె నాకు తగిన పంచెయ్యండి. అంతె మా డబ్బులైలా పోనిత్తవండి? అని శెవ్డం జరిగింది. అంలేద్దిల్యా నీకు తెలీదు అన్నడు. నాకు తెలీపోడవ్ ఏటండి? యేవండి...గొరూ? అప్పుడు ఎగిమెంటు కట్టేరా? శెనివారొవ్ యేడూ నల్ప ఐదు నివంశాలకు దిగితే ఈ రొండు గంట్లు డబ్బులిలా దీస్కోమనీ యెగిర్మెంట్ కట్టేరా? యవ్డూ అంతరో రమ్మనూ అన్నడు. లేదెండి, యిలా జరగదంపి, అనీ శవ్డవ్ జరిగింది.

శెప్పింతర్వాత అపుడేవిఁ జెశేరు లేబ్రాపిస్ గోరు నికేవ్ఁ 'తెలుగునా?' తెలుశునండి. అదినీకెందుకీ బాదల్ల? యేహ్‌దో అలగ్గిలగనిచెప్పి చేశి అయి మూడు, ఇది నాలుగో శిప్పు. అయినవ్‌డు ఏవిఁజెబితరు? "ఒరేయ్! ఇదిగాని ఇయ్యోపోతే-ఏటి? ఈ రోజు మాత్రగాని ఇయ్యకో్వతే-దీనికి దెబ్బ తేద్దవ్ఁరా". అల్లా మాత్ర వొచ్చిందాకిలా సూద్దవఁన్ చెప్పివ్ఁ. చెప్పింతర్వాత అవ్‌డేమైంది? "ఇలాగా" అన్నరు. యేంది? ఇలాగాని అప్పుడేవిఁ చేత్రీఇది. యేడూ నైల్పి నిమ్‌శాలై ్కంది, ఐతే రోజుకెన్ని గంట్లు పంజే్త్తన్నవూ అన్నడు. యేడున్నర జేత్తునవండి. అవ్‌డేడున్నర డున్నర కొచ్చేల్. యేడున్నర కొచో్చల్విఁ. యేడున్నర్ కొచ్చే శుక్కుర్ వారవూఁ ఐదుగ్గాలైలావ్ఁ. ఐదున్నరో్క ఎంతగ్గిలోలవిఁ. చనివార్రొవ్ఁ వొంటిగాంట్‌కి ఎలిపొచ్చెళవిఁ. ఐతె ఉప్పుడు ఎంతకొ త్త్రనండీ. ఐతె ఉప్పుడెంతైందన్రను. ఉపుడెంతైందండే! న్రుపో్వు దక్కువ ఏడుకొ త్తనవ్ బెట్న సైవుఁ. నాల్గున్నర్కి నాలుకొ్క నాల్గున్నరొ్క ఎలిపోవచ్చేది. అంచైతని యెలా సరిపెడ్తర్? సరిపెట్టండీ అని. అఁ మరేఁవ్, మరి ...... యెనివిఁది గంట్లు సైవుఁ సరిపోయిందేన్నరు. ఇతె సైరెండి...గారూ! లేబ్రాపీస్‌గారూ! దనికి యెనిమిది గఁంట్ల మత్ర సైరిపోయిందని మీర్ శెప్పితట్ కాబాటి ఒవో్వజోవ్ఁ మొత్తొమ్మిద పంజే్త్తన్నవ్ఁ కాబట్టి ఈ యెనివిఁది గంట్ల మత్ర సరిపోయిందం తాన్రు కాబట్టి కూడుకులోనూ ఈ చూటాంవ్‌లొనూ ఇయ్యెనిమిదిగంట్ల మత్ర సూపెడ్తరా పర్వాలేదు. చూపెట్టకపొతే చూడండి యలగుంతదొ. అది కొంచొవ్ఁ ఆలోచించండి. ఐతె అప్పు శ్శైబ్రాపీస్ అన్నరు. నీకేవ్ఁ వాళ్ చెత్తంరేల్లైయా? చెప్పలేదు...చెప్పలేదూ ... చెప్పలేదు. మావొకు బర్త్‌లోను కారిఁకులూ చెల్లై. నాయావ్‌కవ్ఁలొ పుట్టిందండి. నానాలోచించ్‌కోనండి. హనీ శొదువులేదు. శదువు లేపోతే ఈ యెంట్కల్ చూడండి! యెలగుందొ బుజ్జొమీద రోమవుఁ. ఆటిశెవ్ ఒ త్తయండి. చదువుకోఁంగన శంబరొవ్ఁ కోదండి. కొంచొవ్ఁ ఆలోచించి, కొంచువ్ఁ ఇదై నడ్గైతె అదే పుడతది. శదువుకోగాన ఫైద్ద ఇదై పోతరునుకోకండి. అనీ శెప్పగాన "ఎయ్‌తె మరేటంతావ్". ఏటంతొవ్ఁ? ఎనివిఁది గంట్ల మత్ర మాకు శరిపెట్టండని. "అన్నివెన్ని గంట్ల కొత్తన్నవ్ఁ". యేడున్నఅకి. ఎన్ని గఁట్లఁకది. పలాన్‌సైవుఁకి. అఁసరిపెట్టండి. సైరిపోయింది. యెలా సరిపోయింది? పన్నిండుకొతనవ్ఁ; వొంటిగంటక్ మత్ర బిలిస్తన్నవ్. యేడూ నలపైఐదు నివిఁశాల్ దిగితంది, చూడండి! యెల్లగ సైర్‌పరేశరోఅన్న. అప్పుడు ఒల్లకు న్నడు. అపులింగ్లీళ్ల మాట్లాణ్ణర్. యెవలూ?...గోరూ, లేబ్రాపీస్‌గోరూ.

"యేవాఁండో! మరింగ్లీష్ మాట్లాడ్తె నాకేవ్ఁ తెలీదండి". తన్ తెలిగిన్ చప్పం డనీ అపుడు ... గోరని శెకరెట్రిగోర్ ఉండోరు. "ఆఁ పరవాలేదూ. అదోహ్ మాటాడ్రను". అదోమాటాయ్తె పొని, పొనియండి. పొన్ చప్పకపోతె ఏటిపో తంది? ఇందులోన్వేఁ కొంపమునిపోతేవిఁ లెదూ అన్న. యేఁవ్ ఇటు వొర్లొపుడూ ఇటువొర్లొమూడు ఇది నాల్గో శెనేవ్రొవ్ఁ అంజెప్పేను. ఏయ్తె అతడ్ జూశి "యేవ్ఁ మరంతెనా"? అంతేనండి. మరి మీవోలుకు నువ్ శెప్పవా? పెత్తందా ర్గున్నవు. నువ్ కమ్టీ నంబరువ్. యి...గుడ వున్నరు. ఇక్కన్నించేదో ఆలోర్చ కొనీ ఆలోచించ్కొని యల్దవఁయ్యా. ముగ్గురవ్ఁ కమ్టీ నంబర్లవఁంతే. నాతో ఉన్న కమ్టీ నెంబర్లన్నరూ 'మర్ నీకడ చపొద్దు. ఆపేట్గనీ మయబ్బాయ్ని ఏయుంచ్కొలన్ నేబెత్రిపీస్గర్ తిరుగుతన్నను. రాజా! నాకు మహామాటవ్ఁం, మరేవ్ఁలేదు'. అనొక కమ్టినవర్. ఒక్కమ్టీ నవ్ఁబరంటవ్ఁ "మరేవ్ఁలెద్గని మతమ్ముణి గురించి నీను అడగనన్ కొంచువ్ఁ శొవ్ఁశాయెవ్ఁ." ఉఁవ్ సరు మరి మీరు మీ నువ్కీ శావ్ఁశాయవ్ఁ. నీకు శావ్శా అఁయతె నాకు శొవ్ఁసాయంలెదూ? మాయమ్మ మఁతండ్రిగూడ ఈకంపినీ పుడ్తదని నన్ పుట్టించలెదూ. నా యదు ట్టువ్ఁ కొద్ది కూలి పందొరికింద. నా బిడ లదుట్టమైతె దిరితే నేవ్ అదుకక్కత్తింతరు. నేవ్తె కోటీశ్వర్లౌతడ్. గానీ నాకాడ మాత్రవ్ఁ ఆ లాలోచి మాట్లాడద్దు. ముగ్గురువ్ఁ ఒ తోవనెల్తనవ్ఁగటి ముగ్గురువ్ఁ ఆలోచించేకుందవ్ఁ. అక్కడ వొకోకళ్ళ పిలిశి అడుగుతరుగాని అందర్ని అడగరు. అంచేతన్ ఉప్పుడే ఇక్కడాలోసన పడీస్తే బోగుంటదబ్బాయ్! ఉవ్ఁమీఁవ్ అడగవుఁ. అదంద్రు యెగిల్మెంటుకట్టిస్తే పర్వాలేదుగనీ నేపోత్ మనవ్ఁ దెబ్బ తిన్తవ్ఁ అడిగితే. హారెరే! నిన్నిందుక్రా పెట్టేరు. ముగ్గుర్నెందుకు పెట్టేరు? ఆళుండడాంకి పెట్టెరా? ఈరు ముగ్గురూ సెరెయ్నోలద్ర? రామనచ్వుఁనా తయార్ ఆనరు. బోగ ఒడుగుతారనే మన పెట్టేగ్గెనీ మ తఁమ్ముడున్నడు మ కొడుకున్నడని పెట్లేద్రా మనల్ని. అన్నేనట్నించి ఎల్లొచ్చిన్ తరావ్త ఈల్తోం జెప్పేసనయ్యా యిలగిలగ తమ్డున్నడని అతనొవ్కొలెదూ; కొడుకున్నాడని ఇతనొవ్కొలెదూ; అకడ నీఁనూ అడుగుతాన్న పతీదన్న నానసీత్తారవ్ఁ పొంతనను ఇతను కమ్టీ నంబరుకూడా వొద్దని తీసి పారెయ్మంతాన్రు. ఇగెన కాణిస్ గుడా నేబ్రాపిస్గొరు ఆల్తొన్ నెనూ సంపర్దింప్లుకు జరగ యెల్లనూ. మీరొవ్శో యెల్లండి. మీతల్లితండ్రికో నవఁస్తనీలందర్ని దెగ్గిరీ పెట్టి ఒంటిగంటకు మీటింగు పెట్టి అక్కడే చెప్పేశేను. ఎత్తే ఇతనే

యెల్లాల్‌గాని రెండోవోడ్ ఒవుడ్ రోడు అన్నడు. అప్పుడు మనోవ్ం పిలక పంతులాళు యల్డింగ్ డిపార్మిం ట్లుండోరునెండి. ఆళుగూడన్నరు నువ్ చోర్లో నొద్దూ. నేశెల్పో అన్నరు. నేశెల్పోనోనుక్ కాదండి. నువ్ శెకెట్రిగ వున్నవండీ. యెల్డింగ్ డిపాట్మెంట్లో సెకరట్రి ఏటీ నీను కమ్‌టీ నంబర్ననుకోండి. నన్ను నిస్పాకారవ్ం చూడకండి. కూలోడ్ సైనున్నూ పోరుమాన్కి ఎంతుందో మేనే జర్కి వోద యెంతుందో నాను యాబై మందికి తాలుకు పెతినిదిని కాబట్టి నన్నెల్నిపోమండవ్ం అచ్చాలా పొరపాటండి, పంతులుగోరూ! అజ్జెగత్తగ ఓలోచించండి. నీనవ్ నాకూ చీటు దొరుకుతాంది కాబట్టి నివ్వెంతో నీనంతె. పైన నువ్వెవళో నీనెవళో తెలీదు. అంచేత నాది చాలా పొరపాటండని శెప్పడం జరిగింది. ఉప్పుడుగుణ్ణానండి యల్డ్రి పంతులు. అన్ని తరావ్‌త అవ్ డేవైంది? సైరెనియేదో ... జేసెరు. చేశిన్‌తరాత అప్పుడు దిన్ని ఫర్వాలెదూ. దిన్నిలగ జేద్దవ్ం, అలాజేద్దవని ఒవ్ డు దీపించొచ్చి మల్ల శుక్రోర్నడు ఈరాత్రికి ఈశెలాగా బొందు చేత్తర్రా అనీసి శినేర్నాడు శుక్రోర్నాడు తెల్లోత్తె యెల్లండి. మల్లర్జంటుగ రమ్మన్నారు లేబ్రాపిస్. పొంచింగ్ జేతె నెల్లయ్ నీను బేగి రమం ట్రెళ్ళెను. యేవ్ం? ఏవైంది? మివుళ్ ఒవ్ కున్నరా? ఎనిమిది గంటలనఅ మత్తర గని యేమైన తక్కువైందా? నీబీపిమూనయ్ మోతొదుల్‌కునదుదంతవ్ం రా అని కమ్‌టీ నంబర్ అంచెప్పేరండి. ఆలంద్రు ఒవ్‌కుంచె నీనోవ్‌కుంతన్ బోబూ! ఒకనా డొబులొచ్చింది ప్రోంగొట్నానిన్ రాలేదండి. మన్ననుదంతరాలు మీరే చెప్పండీ? అన్నను. "ఏయ్‌తె నువ్ రావొద్దు. నువక్‌డ ఉండిపో" అన్నరు. నన్నాక్ శోట్నుండిపొమ్మన్ను లేబ్రాపీసు. ఉండిపోత నన్నను. ఉండిపోతన్న ముందొచ్చెన్ ఇలగ చెప్పేన్. 'ఒరేయ్! ఇలఇలా జరుగుతాంది. నన్ను రావొద్దం తాన్రు. మీకోళ్ళు అవ్ జెవ్‌కుంతరట! నను జన్‌నవ్ జెవ్‌మన్రూ. నీన్ చెప్పేననీ శేను. ఐతె రానే ఇలగిల చెప్పేనండి. ముందిలాచెప్పేను. చెప్పింతరావ్‌తీలోచ్చేర్. మాకమ్‌టీ నెంబర్ యెవ్‌రైతె మీవ్ం నిలబెట్నావ్ం ఆపెతినిదే మీతోని మాట్లాడల గనీ మీవంద్రవ్ం మీతో మాట్లాణిక్ రాలెదు. అనగాన అవ్‌డితన్ ఔకాళ అతనోవ్‌కాళ అతనోకాళ యెళ్ళొయియా రమ్మను కబరు పెట్టేరు. న రమ్మనగాన అప్పుడు మల్ల యెల్లేను. పెద్దోళ్ రమ్మనవ్‌డు యెల్లాల్‌కద బాబు? యెల్లేను. యెల్లింతరావ్‌త యేవ్ మరేవ్ం అంతె మిరేవిం జెప్తె అదిగని ఇంక నాను ఊళ్ళో యేవీ యెలకిచ్చుకొని పల్దొవుంలిచ్చుకొని బార్పోడు యెలాగైతె

అంబల్ జేవడుకోక్ను పొందుగుల్ పరమాణా అప్పుడేదో ముద్దామత్రా అడుక్కొంతడు, అలాగే కమిటీ నంబర్ పదవులంతె. మీ మాటొట్టూపొయ్ ఆలకి చెప్నానికీ ఆలు చెప్పిన మాట మీకి చెప్పనానికి దణ్ణేవెేన్ సైందోవ్ ఒత్తె, మీకూ మీకూ శెప్ప్రానికి మీరు మీరూ ఇన్కుంతె నాపెత్తనం. ఇన్కోపోతె నాపెత్తనవేం పంజెయ్దు. అందుకేగన్నీ ఒరె కంపినీ బోగుండాల. మనల్ని పీడించిక్ తింతరు. మనింట్లో శంవ్శర్ గుడ మేపల అనే చెపనానికుండలేదు. అంజెబ్బొతె కపుడు యేవంరంటరు? యేవంతర్ చూడండి! అపుడ్ ... పిల్గాండు. ఏంబాబూ? త్రేబాఫ్గ్గారు పిలిత్తాన్రండి అన్. "అలాంచింగ్ తాలూగు రికాడొట్రావయ్" ఆన్ ... ఒట్టుకొచ్చేరు. ఇటు వ్వోర్లో ఎన్ని శిప్పుల్ దిగినయ్ శూడండీ అన్... "మూడు శిప్పుల్ దిగినయ్, ఇది నాల్గో శిప్పు." "సరే! వ్వోర్ క్లైమ్ చెయ్యండి. ఆపుల మరెల్లద్దు. వోర్ క్లైవ్ం డబ్బిచ్చెత్తవ్ం. మరేట్ అనుకోకు. శొంతుర్తా యింందా? నీవ్ బోదనా"... అది మియ్యిశ్టవండి ఇచ్చిశేవ్ం! "యెల్పొ. యెల్లేయ! మత్ర అన్"... అచ్చించేర్ బాబు! అనిలాగే దణ్ణవ్ పెట్టేను. ఎలిపొంతరత మాంనె కునికింకన్నుండు. అమ్మన మత్రిచ్చేశేరు. అలాగా యిలాగన్కొని సర్దాగా పో! ఒళూ ఉల్లాసైనగ ఒచ్చి చెప్పొదు. శెబ్బొతర్కి అకడా ఇవ్డూ నామీదెగానిట్టా ఒకైదుగ్రో ఆరుంద్రా ఆతనికి తెల్సు. ఎల్లిం తర్వాత అజితాలదెగ్రి లాంచింగ్ అయ్పో నరవ్తైన అనుకొనాండి, చెయ్యండి, ఉప్పుడుకొచ్చియిరవై మూడు శవ్త్రాల్సలయింది. ఒకణా టిక్కడు గూడా ఒవుళ్ కానీ నడగను. ఉంతే తింతాన్, డబులెటోంన్ కొనుకొనీ. తేపతె అలా పత్తే వొత్తన్గని మరింక ఆ పద్దతేమ్ పెట్లేదన్. ఐతే అపుడుకేవిం జేశేరూ? అతిమనవుండ్ అంద్రేవి జేశేరూ? కూలోడ్ అయ్న ఆనదే! శదువ్ శొంగుడలేదూ! మంచి టొంగ్గ దెబ్బాడి పతీదన్నన్ కుడా కలగ జేశ్కొనీ మనకోకో ముంజంజ్ అడుగేత్తనడూ అని అల సొంతుళ్ళు బెట్టి పిల్లల్తొని జరకకంటుంది, గుడ్డ ముక గట్ర నారింగ్లేదూ అనొక పేంటునూ బుశ్కోటునూ కాకీ బట్ట తీసి కుట్టించేరు. ఒకిర్వయో ముప్పెయో యెత్తి నాకిచ్చేరు. అయాం! ఇది నంచవ్ం తించుకొనానకి అనుకొంతరు. నేనిపోని చికాకుల్ పడ్తయంతె "లేదెళ్లెయ్య! నీమత్రే ఇజ్జె శ్నావ్ కాబట్టి ఈ డబ్బు పొతే మాకొవ్ డిత్తడు? మాక్ శొంతోశ్టంగ ఇదిగో ఈ బట్లు కుట్టించేవ్ం. ఇవి తీశ్కో" అనిచ్చేరు. యేవండోర్...గొరూ! మనొక డబెత్తమంతె యెప్పుడు జీతాలకి జీతాల్ కెత్తోదు కాదు అంచేతని ... కో

షేంటూ ఒబుశోక్కటూ ఒ పాతొక్క ఇఅపియో ఇచ్చేరు. అంచేనిలా ఇన్నా శైతె లాభవ్ లేదని మన్ శూప్రోర్కు శార్జిమన్ కందర్కి గేల్ దిత్తడని అపుడీలంద్రు నైబర్ వుయ్యాన్ గల్పి సంతకాల్ పెట్టి నను జెన్రల్కి ర్యూపై-తొమిదనాల్ ఉండేదప్డికి- జెన్రల్కి పంపించేర్. ఇయెళిపోతవాంశె మరి మీ దియండి. మీలో ఈ న్యాయడు నెనూ మీకన్యేవ్ శెయ్‌లేదు. నాయింగ మీ పదురోక్క కోలు పని బొట్లు కుడా కూర్చి వోక శైమాపిన్కు అక్రమానైంగ యెల్లకంట నా ఒకి దీనిగ్గుడా వుండి బాగా పంజేశైను. యింతుళ్ళో మీ నలుగుర్లో నన్నిడదీసి పంపించినప్డు మీరంద్రకు ఒక ఐయ్క్యతగావుండి మా పెతినిది యేవ్ కార్నంచేత పంపిందన్ శేశిన్ తప్పేటి? మీరే నిలబడినప్పుడు మా వోర్తో నటుగ మమ్మల్లూ పంపించండి అని మీరెప్పుడైతె నాకొక ఐదు నిమశాల్ శైమిచ్చేరో నావొక్కొ బొవశెక్చ ఇక్కడ శూపింశ్ చూగొలుగుతాను. లేద నవ్‌డు మీరు శేశీదేవ్ లేదండి. నీన్ శేశీదేవ్ లేదన్... యేవ్ యిలా గౌతందేటి సంగతన్న. మీ కోలుపెంట్రు చెశనాల్గా నిలబడై మీవేవో నిలబత్తవని తన ఆమి ఇచ్చేర్. ఇచ్చింతర్వాత ఆలేవిజేశైరు? ఊర్పై గోల్లవుతే... నంబర్స్. రూపై పాల్వ యెవశైతిత్తరో ఆశే నైంబర్స్. తకినోళ్ అళు. ... తరావ్‌త మరుదినువ్ శందాలు. ఉప్పుడు ఇన్ని శమశ్రాలయింద్ళి చిప్పియాడ్డి శందాలైతె బొక్కుల్ తెచ్ కోడవ్, శందాల్ కట్టడవూ, వూన్యాకి పండోవర్ శెయ్‌డువ్. ఆ రోడు శవశ్రాలు అలాగ్గాదు. పారాలాలు శైప్ గొట్టివ్వడవూ, ఆ పాలాల్ మీద సంద్కమ్ పెట్టి ఈలిచ్చేత్తే ఆ పారాలలా గుండవు. ఈ డబ్బిల్ జోబిలెశోక్కన్ యెలోప్డవు. మరందులో పారాల్లేవు. ఈవి శీట్లు, గచీదులు. నా కొల్లకాడ్జ మవ్ పారాలొట్టుకెల్వండి. మీకణా మా మీద కడతారని అనుగ్రవుంతే బొక్కులివ్వండి. ఇటుగు ముందున ఇత్తవ్. కంపినీ పుట్టింది; మేమ్ పుట్టైవు. యెప్పుడ్ కూడా కంప్నీ చైత కోయించడవ్ మేవెర్గవు. బుక్కుల్ తేవవవు, రశీద్లు తీశొక్కడవ్, డొబ్బు పండోవర్ చేశొక్కడంగనీ. ఇలా చైవ్‌డంతొటి సైరేని అప్పుడు మానెశైడు. ఇగనిలాగ్గాద్ర. యిలా గని అదీ ఇది చేశీ ఈ ర్యూపై తొమ్దనల్ అయింతట్‌వాత నీవూ మంచి డిపాడ్‌మెంటుండి ఎల్లిపోతవా? అన్నరు నై బ్రాపీ. మిదయండి! మీరెక్‌డుండ్‌మంతె అక్కడే వుంతాను, దానికేవ్ పర్వాలేదు. యేవయ్యంతె ఆ అడుంతె ఇకడ్ శైన్లు ఎక్కడికక్‌డ ఆపేత్తడు- యెంది యెవుళ్ళు చేశిన్ డిగ్ని శైశ: శేజింగ్

ఉండోడు. ఆ శేజింగ్ లెకడవ్ పొడక్‌పొతే మనేబర్ చేతే అశేజింగ్ పని చెయించోడు. ఈ నేబర్ నొట్టుకెల్లి ఆశేజింగ్‌లో పంజేయించొడు. ఆ శేజింగ్ పనై పొగనే నేబర్లో తెచ్చిపెట్టోడు. యేమంయా? మీవ్ం చేశింది అన్‌స్కిళ్డు. కిళ్డు పంన్లో పెత్తన్నవు. అక్కనించి అరవైయ్ డబ్బైయ్ అడుగులు పైనించి పడితే మా తాతైవడ్ దిక్కా? మా బార్యాపిలుక్కు మీవేం దూరమై ముకముకలెగి ర్పొయ్ శత్తవుం. ఉవుడ్ రొండో మూడు కేశులలా జరిగినయి. మాంవ్ చేశింది లేబర్‌పని నువ్ జేయించింది కొళ్డుపని అపైకెక్కింతాన్నవు. మరి మీరొవ్‌శేన్ ఎక కూడదా, మీయంబ్‌డి? మీవెక్వ మీరూపడై మావూం పత్తవ్ం. నేపాతైవళ్కి లేదు. ఇదా పని? అంచెబ్బోసర్కి అప్పుడు శేజింగ్‌కి లేబల్‌కి కన్సక్‌చన్ నేకండ చేశెరు. అడగండ్ ఆ పెద్దమనిశి. నేతే అప్‌డీ లేబర్ చేత శేజింగ్లొ పంజెయించారు. పన్నేనవ్‌డలాక్కు కడ్ శదువుకోమనడ్. మల్ల లేబర్గా తెచ్చి ఇకడ పంజేశెవ్ం. శేజింగ్ అనే శేజింగే నేబర్ సందతి నేబర్సె అని పెట్టాలగనీ, ఇలా చెశిశెయ్‌నాన్కిల్లేదని అదో కంతల్‌బ పెట్‌గానె అపుడయ్ యేర్పాట్లు జేశశి యీలు బోగు పణిచ్చి ముప్పైయ్‌మంది బోగు పణిచ్చి ఒపుణున్న జెన్రలగ పంపించెశిఅబవై రొండ్లగాల్ ఇచ్చేర్. ఈయాన అరవై నాలుగులో పొండుగ జేశ్కొనొచ్చిన్ తరావ్ తిక్కడకి కనోన్నరింటికి పంపించెశి ఈయనా కటింగు జేళశి అలా నైబర్గా వుంచినారు రూపై నెర్లొ. యేవండీ? అవిశేర్ ఒళ్ళున్నవ్‌డు అవ్‌టింగ్ ఉండీదండి. డాలీమన్ ఉండోరండి. గీజర్లుండోరండి. అరివిట్టోళ్ లేషయ్ వెల్డింగ్ వోళ్ళొచ్చినయ్ అనుకోండి. వెల్డింగ్ వోళ్ రాగన యేరే డిపార్మెంట్లో పంపించేర్, ఇకడ పన్నేదని. ఆళ్ళొకడబ్బులు కోశ్కి పంపించెరా? నేతె అదే రేటు మీద పంపించెరండి. నేబ్రాపీని ఈలంధర్ని కుడ అడిగేను. వూన్యానాయ్‌గుల్. అనినోగు తెలీదంటె నోగు తెలీదు. నోగు దెలీదంటె నోగు దెలీశ్నంశ్. ఉవుడున్న ఉపుడున్నానెండి శెకరట్రీగోరు. అతనన్నాడు నువ్ నన్ను నిలబెట్టవేటన్. నిన్ను నాను నిలబెళ్లేదనుకోండి. నిలబెట్టేరనుకొండి. శొంతాన్ నువ్ ఇంట్లో పంల్లి గురించి నివ్ నిలబెట్టెడ? యీ నోలుగువేల్ కోర్మికుల గురించి నిన్ను శెక్రెట్రీగ నిల్బెట్టెడ? నీనడగడవ్ం జరిగిందండి, జనట్టోర్ దెగ్గిర. పపావ్! నువ్ నన్నేంవి నిలబెట్నేదు అనిస్తె మరేవ్ం జేతనండి? మీ నాటోళ్కి పదాలొస్తె మానాటోళ్ పొంన్లె ఇలాగే వుంత్యండి. శెరే అనేశేను. ఆ జనట్టోర్ కానించి ఎలిపోఒచ్చేన్. లేబ్రాపీ నడిగ్‌నాను. అదిమీ వూన్యనడుగూ అన్నడు. యేవంండీ!...ఆశీర్మెట్టు కెల్లేవ్ం. "అబెబె! అది నాకేవ్ం తెలీదెల్లయా! అది మీవోల్కెగాన్" అన్నడు.

యేవండని ఇంక శెకరట్రీ ఇంక పెజెంట్లు ఇలాంద్రున్నార్నెండి. అడిగేన్. అడీయ్తె నాకూ తెలీదంటె నాగు ...... పోని యెలాగొచ్చిందో అలగే పోయింది. నాపైనవ్ బవ్లు తేశీద్గద! అంతె. అపుడ్ లేబ్రాపి పిలిపించెడు. ఉప్పుడైనచరె, ఈ డిపాడ్మెంటుకి ఇడిశిపెట్ ఇడిశిపెట్టీ శిక్కడ రోజకియమ్ మానియ్. రోజకియమ్ మానిస్తె బోగుంటెదని, లేపోనగ్గెయ్తె నీ పనీగూడ తీశియ్మని చిపరెడ్ బర్తీనించి కాయితవ్ ఒచ్చిందీ. అన్నలుగురైదుగురు పనీగూళ్ళకంట్ తీశియ్మన్నర్. ఉవ్డియ్న నారింగ్ నోర్మూశ్కొనుంతవా? అన్నర్. నోరెలా మూత్తనండీ? నన్నోర్మయ్ మతె నే చొప్పూనేరవ్ చెయ్లేదుగదండి పంచేచె నొకనా డొబ్లియ్మని దెబ్లాడ్తు నగనీ నీన్ రోజకియవేవ్ లేదండి. బాబూ!...నానా బీక్మీదగాని మా యింట్లోన గాని మా యొంట్లోగాని యెకడో రికాటవడంగాని లేదండి. పెజల్ గురించి...చే వాదనవ్ చేత్తన్. నయోప్కునంతవరగు. అల్నిల బైటమన్ బెత్తినె నీన్ నిలబడ్డన్. నాయంతలో నిలబడనేద్ కదండి? మీరెందుకడిం జన్రలోం కొద్ది కమ్టీ నెంబర్గాళ్ నిలబెట్టమని కొత్తకుఱోళు మాకేవ్ తెలీదయ్యా అన్ననుబవించి నోడ్వని ఓళ్ళుండమాంతే, వొజ్జని మీరు శేత్తు, నీనేవ్ శెయ్యాలండి? చేమోయ్! మీరొవుళ్ళుంద్ర ఆలంద్రు ఎనిమిదేస్ ఒందొలొచీ ఇచ్చీ వున్నలె. ఆయవ్కు శిపోయ్ ఇంటిపక్న గొల్లవీధినుండగద శిపు. అశిపోద్దెగ్గిర్ దాపులోళ్ళ అల్ల యేశేర్, ఆరొండ్లు యెనిమిదొండ్లు. యెనిమిదీ తొమ్మిది గంట్లొపాయ్మెంటు. ఈలూగ్గూడ మంచోడని ఆడు మొత్తొమ్మిద ఒకల్లాటోడ్ గాదూ, ఒకో అనా డబ్లైన ఒకళవ్ తిండు. ఆడ్నారంతె. యెదార్దంగాత్తడని ఈల్ పెట్టీ శెవ్గనే పెట్టేడు. పెట్టింతరవ్త అకాయ్తవ్ చింపెయండ్. ఆడొద్దు. ఆళ్ళోన్ తిరితాండ. అయ్తె శరెండి......! ఇయ్యాల పెజ్డెంటుగా మీరున్నరు. ఒప్పుకోన్నవ్. దణ్ణవ్. ఈ పొద్దున్నర్ ఈంతివోండ్లో మీరెకడున్నరో మీ మొగవ్మైకు తెలీదు. మా మొగొవ్ మీకు తెలీదు. ఉవ్డు మీరొచ్చేరు. ఆల్తో మాట్లాడమ్ మానెస్తాను. ఉవ్డూ మీర్ పెజ్డెంటుగున్నర్. పర్వాలేదు. నవుస్తె బాబా! అంత్... ఎవ్డైన మీర్ దిగిపోతరు. యెకడైన వునన్నడ్డూ టూవ్నే వత్తనేదో బాజర్కి యెకడో అవుపత్తరు. తెలిసిన మొకాలండి. నవుత్తని బోబని అనాలా? నేతె తలదించ్కోని యెలిపోల? నా కోశే మాట చెప్పం

డన్నాన్. ఎకడా? ఆలింటికాడె. "అరె!" నివెవ్‌డు ఆ పోల్నాడుత్త వెల్లయ." పోల్ని కాదండి. మీ రెరిగినోళ్ చేతని ఇన్నాల్ మిఁ(రాగుంతె యెవరో నినెవణ్ణో తెలీదు. ఉప్పు డెరింగించేతనీ యెకడైన వపన్నవ్‌డు నవఁస్తె బోబనాలా? మాని య్యాలఁ? అంతేగాని మాట్లాడ్‌కొంతన చిన్న చామ్నల్ బటల్ లాగెత్తవ్ఁ. కోయించ్‌నార్ కాబట్టి యేవఁండంతె యేపండనుకొంతనవ్ గానీ ఆలింటికాడ నీన్ తిన్లేదు. నా యింటికాడ ఆల్ తిన్లేదు. మరీ మాట! మీరు పెద్దవోలు కాబట్టి మీకూ కూడా తెల్సున్ గదాండీ అన... "ఏయ్‌తె మరి మి దేవూరూ?" మాది తూర్పండి. ఇయ్యేనరవ్ఁ అవతల. నెలిమల్ల గరివిడీ మొయ్యెదా ఇయన్ని కళ్ళి శాగేమైలండి. హాఁ! మీది మల్కాపురఁవ్ గాదా?...లేదు. బాబు! నాది మల్కాపురవ్ఁ కాదండి. ''మల్కాపురవెఁ నెల్లయ్య''. లేదండి. పలాన్ ఊరండి కెల్ల. యేవూరేవూర్తున్నయీ అన్నరు. కెల్లా శోడోవరోవ్ఁ ముయిద నాఙాయణ పట్నవ్ఁ గుల్లా గుజ్జింగోల్సా దమల్‌సింగీ వోల్లాపురవూఁ గెరివిడీ గెడ్డపలసా చోంౘ్రిడింకీ. ఇయెన్ని శాగేమాలండి. ''అయ్‌తె వోల్లాపురెవ్ఁలె రోజులున్న్లు పంచెవ్ఁలున్న బూవుఁలు గురించి దిళ్లాడ్‌కొౘ్రను. నీకు తెలుశునా'' అన్... నాకు తెలుశునండి. మా చుట్టాలెనే. అలింటి పేరేంపెరూ? తలేవూలండి. ''మరింకెవుళ్ళేరా?'' మిరే, వోళున్నారండి? మీరేవోలు తలేవోలూ రోజులు. ''అయ్‌తె ఆ బూవుఁలు ఎవళ్కానయి?'' రోజుల్కో కోట వొచిందండి. మావోలుకు రొండు వోటా లొచ్చేయండి. ''అయ్‌తె అప్పుణ్ణినొచ్చేనెల్లయ, అ చెరువ్ గొట్టంట.'' ఆ చెరువే పెచ్చెరువంతరండి. అదే మ వూరండి. అ కొసేనే యిల్లే మా యిల్లండి. ''అలాగా! అౘ్రను.'' అవునండి. ''శొంతూరు నీది కెల్లేన?'' కిల్లేనండి. శొంతూరు. ''అయ్‌తే ము .... తెల్సునా?'' తెల్సునండి. ఉపుడతనే మా శెమ్‌తి పెశిడెంట్గా వున్నారండి. అందున్ గురించి ఆ వూరే గాని నాది మల్కాపురవ్ఁ కాదండన్. ''నేదు. నీది మల్కాపురవెఁ నన్నారు. అదే నే నన్నాను.'' నీను మల్కాపురోవ్ఁ కాదండి. తూరుపు సైడంతను ఉప్‌డిదియున్న భార్యా పిల్లూ చాల దిగబెడ్తె నె ఇలాగెచ్చేనండి. ఆహాఁ అన్ .... అణ్ణి తరావ్ తదే సైరె శూద్దవ్ఁ. యెల్లు మాట్లాడ్దవ్ఁ అన్నరు. మాట్లాడ్దవఁని అదీ ఇదీ అల్న పోగ్ జేసి ఇయ్యేదవ్ఁగ జేసాయ్ అనా కొయించెశీ ఉప్పుడ్కి అరవై నాలు గుల్న కాదు బాబు అరవై నాలుగ్లు. ఉప్పుడ్‌కొచ్చి అలాగే వున్నవ్ఁ. ఉప్పుడ్ కైన అప్పుడవ్‌డు నేౘ్రబాపి పిలుత్తుంతరు. ''ఉప్‌డైన రాజ్కియవ్ఁ మానెయ్ మేవంౘ్రదవ్ఁ సవ్ఁసార పూటింగ్ బతుక్‌తన్నవ్ఁ కదా, నువ్ కమ్‌టీ నెంబ

గైన్నాలుంతవూ? యేట్నీ వుద్దేశ్వనీ'' అడిగేరు. నోకు రోజకియవేటండి? మిరేపంజెప్తే ఆ పనే దాసీవోణ్ణాగ నేంజేత్తుంతె నాకు రోజకీయవేటండి? మీకు మరీ బుద్దిబుఅ లేకంట ఉందండి. నాకేవిః రాజ్కీయవండి? అపుడు నలపియ్ పళ్ళో ఇల్లిచ్చినవ్డూ ఒకైదు రూపాలీస్కుండోరు. ఒకో ర్పుంజెం తీస్కుండోరు. కల్లు పాకలకాణించి మావిక్లోటూర్సు వొచినవ్ డు మాః కిల్లియ్క న యన్ననీ నన్ను ఆ పాకలో ఒగ్గిశేరు. ... గోర్తోటి మాః యన్నియ అరవన మాట్లాడితె యిలగిలగ చేత్తండనగన అపుడ్ పిలిపించి అయిల్లిచ్చినారు. క్వోటల్స్ చినగిల్లు. యిలాటివన్ని యిలాగోడుగ్ తరే టండంతె-నువెన్నాలుతవన్? ఉన్న అన్నాలండీ అనన్..మొన్న అరవియ్ యెనివిదిలో. యెన్నాలో యేల్తవ్? యేల్నల్లాలండి. ఒకో గడియైన చేనండి. యేవిః యెవ్డూ వొచ్చి గాని మీకడేవ్ః వోకనాడబులివ్వండి. శెయండి. అన్గేనా? యేఃవెన అక్కర్మాలఃగానూ నా పన్నేన్ చేచుకోడవ్ః. అకి9మా లింగ నీన్ తిరగలేదండి. అని అనగానప్పుడాలకి శిపోక్తోవచ్చును. గాంకిలోనూ ఉవ్ డిక్కిదర్ద్ కుర్రోళుస్రు. మాలోనే ఒకనాయ్కుడున్నానెండి.

వ్యవహారఖండికలోని వ్యాకరణాంశాలు

ధ్వని విభాగం :

జానపదభాషా లక్షణాలు ఇతని భాషా వ్యవహారంలో పుష్కలంగా కనిపిస్తాయి. సాంఘికస్థాయి భాషావ్యవహారాన్ని ఏవిధంగా ఇంఫ్లుయెన్స్ చేస్తుందో తెలుసుకోడానికి ఈ వ్యవహారఖండికను ఏటీచర్ లేదా లెక్చెరర్ వ్యవహారఖండికతో పోల్చిచూస్తే. వైవిధ్యం కొట్టొచ్చినట్టు కనబడుతుంది.

ఒత్తులు లేకపోడం ఒక లక్షణంగా చెప్పాలి. 'అగోరించక', 'బారెంగ', 'బార్యా', 'మొగవ్ః', 'నలపయ్యోళ్ళా', దారబోత్తనవుః' ఉదాహరణాలుగా చెప్పచ్చు. మూర్ధన్యోచ్చారణ 'మళ్ళింకా', 'ఆఃళ్కి', 'తొమ్ముదంగుళాలు', బేగిరమ్మంటెళ్ళేను' వంటి పదాల్లో కనబడినా మొత్తంమీద మూర్ధన్యోచ్చారణ తక్కువే అనైప్పాలి.

'స' కారం 'శ' కారంగానూ 'చ' కారంగానూ మారింది. 'చ' కారం కూడా 'శ' కార 'స' కారాలుగా మారింది. ఈ ఆసక్తికరమైన మార్పులు కింది పదాల్లో చూస్తాం:

'స' → 'శ' :- 'జేశి', 'శంపాదించింద్', 'శింగ్‌పూర్', 'తగిలీశేరు', 'చేశేరు', 'కనీశవుంచే'.

'స'→'చ' : 'కల్చి', 'తెల్చునా', 'చనివారవ్ఁ', 'రచీదులు', 'చింగ పూరు', 'చరే'.

'చ'→'శ' : 'శిన్నతనొవ్ఁ', 'శాల్దు', 'శదువ్‌నేన్నేతను', 'పిలిశేరండి', 'సవ్వాశారవ్ఁ'.

'చ'→'స'. 'సచ్‌పొయ్న్నతరావ్'ది, 'స్తోవుల్లేకండ', 'సదివించక', 'సూపె ట్టరా', 'ఇక్కడాలోసన'. శిష్టేతర లక్షణంగా చెప్పదగిన పదాది 'వ' కారలోపం ఈ ఖండికలో ఎక్కువగా కనబడుతుంది. 'ఆణ్ణి', 'ఈడు......నాగుంది', 'ఎలిపోంతరత', 'యివాగొంచేసున్'. పదమధ్య 'వ' కారం 'ఒ' కారంగా మారడం: 'ఉండోడు', 'చదువుకోల', 'తెలుగొచ్చును', 'సొంతపనోన్ని', 'ఉండూల్వి'.

'ల' కార 'న' కారాల పర్యాయరూపత ఈ మాండలికంలో శిష్టేతర లక్షణంగా చెప్పాలి: 'పోర్మాఁల్కి', 'నేదండి', 'లాబవ్ఁనెదూ', 'మినీమీటర్లంతె', 'మిలిమేటలు', 'నేబ్రాపి (లేబర్ ఆఫీసర్)', 'నోవ్‌కెలిపాతె', 'అవనేదు', 'కొంప మునిపోతే', 'నంచవ్ఁ', 'శదువ్‌నేన్నేతను' నిదర్శనాలు. రేఫ 'న' కార పర్యాయరూపతకూడా 'ఎగినెమెంట్' పదంలో కనిపిస్తుంది. 'పాలాల్', 'డాయిల్ గట్రా', 'యెలచ్చన్' (ఎరెక్షన్) 'ఇంకిల్‌మెంట్లెవ్ఁ లేవండి' వంటి పదాల్లో రేఫ 'ల' కారాల పర్యాయరూపత చూడొచ్చు.

వర్ణసమీకరణం :- 'స' కారానికి 'త' కారం పరమైనప్పుడు 'స' కారం 'త' కారంలోకి సంపూర్ణ సమీకరణం చెందడం కింది పదాల్లో గమనించాలి. 'అలా గొత్తది', 'మీవ్ఁ'. 'శత్తానవుఁ', 'సైటలీ పిలిస్తడన్‌కోండి', 'ఎలిగొత్తయండి' మొదలైనవి. 'ష' కారానికి 'ట' కారం పరమైనప్పుడు 'ష' కారం 'ట' కారం లోకి సంపూర్ణంగా సమీకరణం చెందుతుంది: 'కట్టపడ్తన్నయ్', 'కట్టపడుకోని', 'యదుట్టువ్ఁ', 'నట్టపలాలావ్ఁ'. ఏవర్ణానికైనా 'య'కారం పరమైనప్పుడు ఆవర్ణం తాలవ్యీకరణం చెందడం జరుగుతుంది: ఉదా. 'మజ్జెనీ (మధ్యనీ)', 'మెజ్జెనున్నయ్ గద'. ఈ ప్రయోగాల్లో 'య' కారం (జ) కారంగా సమీకరణం జరగడం కూడా చూడొచ్చు.

'ఫ' కారాలు 'ప' కారాలుగా మార్తాయి : 'ఆపీశర్లు', 'నేబ్రాపి' (లేబర్ ఆఫీసర్), పేటీల్/పేశేర్ (ఫ్యాక్టరీలు). పదాదినా పదమధ్యన సంయుక్తాక్షరాలు సూక్ష్మీకరణం చెందడం ఇతనిభాషలో విశేషంగా కనిపిస్తుంది. ఇది ఇంగ్లీష్ పదాలకి

కూడా వర్తించడం గమనించదగింది. ట్టోవ్ ఒయ్‌పోండు (స్టౌవ్ అయి పోండు). 'తలిదాండికి', 'పెజల్'(ప్రజల్), 'పీనిగా' (ఫ్యూనుగా),'రాష్టపతికో', 'యెంటికల్', 'కిల్డు' (స్కిల్డ్), 'పెతినిదిగా', 'హాయేశన్లివ్‌డవుఁ'.

ప్రవృత్తిరీత్యా ఇంగ్లీష్‌పదాలవాడుక ఎక్కువ్‌గా కనిపిస్తుంది. అరువు పదాలన్నీ కూడా స్వభాషా ఉచ్చారణ పద్ధతిలోనే ఇమిడిపోవడం గమనించాలి. అంటె హలంతాలన్నీ అజంతా లౌతాయి. ఉర్దూపదాలు కొన్ని ఇతని వ్యవహారంలో కనబడడం ఆశ్చర్యం : ఉదా. 'జూటాకారి', 'అమదాన', 'శాగేమేలు', 'ఉల్టా పల్టా గంటొడెలా' ...

ఉత్తమ పురుష ఏకవచనంలో 'నీను' (నేను), బహువచనంలో 'మాఁవ్' (మేం) వాడుక శిష్టేతర వ్యవహార లక్షణం. అదేవిధంగా 'నీవ్వు' (నువ్వు).

భూతకాలంలో భిన్న ప్రత్యయాల వాడకం ఇతన్లో కూడా కనిపిస్తుంది : 'తీశ్నారు', ఒచ్చేవు, పిలిశేరండి, చెప్పేరండి, ఇచ్చేరు, ఒగ్గీశేరు, చేసొక్కచ్చేవ్ఁ.' ఏ, 'ఏ' ల పర్యాయరూపతకు కొన్ని నిదర్శనాలు: 'నేర్చినవ్ఁ', 'అడిగినారు' లలో 'న' కారం నిలపడం ముఖ్యంగా గమనించదగింది.

తద్ధర్మంలో ప్రథమపురుష ఏకవచన అమహత్ ప్రత్యయం 'త' ఉండి 'తున్' ప్రత్యయం వాడుక అసలు లేకపోడం ఇతని వ్యవహారంలో విశేషంగా చెప్పాలి. అదేవిధంగా వర్తమానకాలిక రూపాల ఉపయోగం 'పీడించితింతాంఉు, లేప్తాను, అంతాను, అడుగుతుంతాన్నవు, పనావ్‌తంది, తీసుక్కంటాండు, శెప్పి తాన్నరు, సరిపోతంది, అవుతాంది, కనపడ్‌తాంది, దిగుతాంది/దిగితంది'.

క్రియాపదాది 'పరుషాలు', 'సరళాలు'గా మార్తాయి : 'అటీటుబోండ్ఉు, పంజేత్తన్నగాని దారబోత్తనవుఁ, మీఁవేటి జేత్తవ్, దెలీదునెండి, మత్తర బిలితాను.' పరవర్ణం అనునాసికం అయితే, నాదత నిత్యం.

పదమధ్య 'క' కార 'గ' కారాలు తర్చుగా లోపిస్తుంటాయి. లేపోతే, హొరూతదనె, ఇయ్యోపోతే, తిరితార్ కాదండి, దిపోతెలగ, అడీయ్‌తె, ఇయ్యే వరవ్ఁ వంటి పదాలు ఉదాహరించవచ్చు.